

Sámedikki 2019 jahkedieđáhus

Mearriduvvon njukčamánu 5. b. 2020

Ášši 11/20

SÁMEDIGGI
SAMETINGET

Ávjovárgeaidnu 50
9730 Karasjok/Karášjohka
Telefon +47 78 47 40 00
samediggi@samediggi.no
www.samediggi.no

Sámediggi 2020

Sisdoallu

1 oassi - Jođiheaddji muitala	10
2 oassi - Oahpásnuvvat doaimmain ja váldo-loguiguin	13
2.1 Sámedikki politihkalaš ortnet	14
2.2 Sámedikki hálddahus	18
2.2.1 Sámedikki hálddahuslaš organiseremin	18
2.2.2 Dokumeantta statistihkka	19
2.3 Sámedikki interneahtha statistihkka	20
2.3.1 Statistihkka Sámediggi neahttasiidu 2019	20
2.3.2 Statistihkka sosiála mediain 2019	21
2.4 Čoavddalogut	22
3 oassi - Jagi doaimmat ja bohtosat	23
3.1 Váikkuhangaskaoamit, doaibma politihkalaš ja hálddahusa dásis reviderejuvvon bušeahta ektui	23
3.1.1 Departemeantaid juolludusat	23
3.1.2 Váikkuhangaskaoapmerekketdoallu 2019	24
3.2 Ođđa bušeahttaortnet Sámediggái	24
3.3 Bajilgovva válljejuvvon konsultašuvnnat stádaeiseválddiiguin 2019:is	25
1 Giella	28
1.1 Giella váikkuhangaskaoamit	28
1.1.1 Sámegielaid ángiruššansuorggit	28
1.2 Sámegielaid geavaheapmi	28
1.2.1 Čoahkketabealla - sámegielaid geavaheapmi	28
1.2.2 Guovttegielatvuodadoarjja suohkaniidda - njuolggodoarjja	29
1.2.3 Guovttegielatvuodadoarjja fylkkasuohkaniidda - njuolggodoarjja	29
1.2.4 Giellaiskkadeapmi - prošeakta	30
1.3 Sámegielaid ovdánahttin	30
1.3.1 Čoahkketabealla - sámegielaid ovdánahttin	30
1.3.2 Suohkaniid giellaovdánahttinbargu - ohcanvuđot doarjja	31
1.3.3 Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu - ohcanvuđot doarjja	31
1.3.4 Giellaguovddážat - njuolggodoarjja	32
1.3.5 Giellaguovddážiid deaivvadeapmi - seminára	33
1.3.6 Giellaprošeavttat - ohcanvuđot doarjja	33
1.3.7 Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide - ohcanvuđot doarjja	34
1.3.8 Giellastipeanda alit ohppui - ohcanvuđot doarjja	35
1.3.9 Julevsámegiel riektáčállinrávagirji - prošeakta	35
1.3.10 Sámi Giellagáldu	36
1.3.11 Riikkaidgaskasaš álgoálbmotgielaid jahki 2019 - prošeakta	38

1.4	"Váibmogiella" čuovvuleapmi	39
1.4.1	Čoahkketabealla - Váibmogiella	39
1.4.2	Giellalokten - prošeakta.....	39
1.4.3	Ođđa giellaguovlu - prošeakta.....	41
1.4.4	Vuoigatvuodát sámi giellateknologiijii.....	42
1.4.5	Sámás Muinna	42
1.5	Sámedikki báikenammabálvalus	42
2	Máhttu	44
2.1	Máhtu váikkuhangaskaoamit.....	44
2.1.1	Máhtu áŋgiruššansuorggit.....	44
2.2	Sámi mánáidgárdefálaldaga sisdoallu	45
2.2.1	Čoahkketabealla - sámi mánáidgárdefálaldaga sisdoallu	48
2.2.2	Doarjja sámi mánáidgárdiide ja mánáidgárdiide main lea sámi ossodat - ohcanvuđot doarjja.....	48
2.2.3	Sámi mánát ođđa searvelanjain - prošeakta	49
2.3	Giellabargu mánáidgárdiin.....	53
2.3.1	Čoahkketabealla - giellabargu mánáidgárdiin	53
2.3.2	Doarjja sámi giellaoahpahussii - ohcanvuđot doarjja.....	53
2.3.3	Doarjja prošeavttaide ja ovddidanbargui - ohcanvuđot doarjja.....	54
2.3.4	Julevsámi giellatjehppe - njuolggodoarjja Árran mánnáigárdidáj	55
2.4	Gelbbolašvuodá lokten mánáidgárdiin	55
2.4.1	Čoahkketabealla - gelbbolašvuodá lokten mánáidgárdiin.....	56
2.5	Pedagogalaš ávdnasat	56
2.5.1	Čoahkketabealla - pedagogalaš ávdnasat.....	57
2.5.2	Pedagogalaš ávdnasat - ohcanvuđot doarjja	57
2.6	Sámi sisdoallu skuvllas.....	57
2.6.1	Čoahkketabealla - sámi sisdoallu skuvllas	60
2.6.2	Oahppoplánaid revideren - prošeakta.....	60
2.6.3	Árbediehtu ja sámi meahcásteapmi vuodđoskuvllas - ohcanvuđot doarjja.....	62
2.7	Oahppobiras ja skuvlaovddideapmi	63
2.7.1	Čoahkketabealla - oahppobiras ja skuvlaovddideapmi	63
2.7.2	Sámegielloahpahusa fierpmádat/ NetSam - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii	63
2.7.3	MoU on Cooperation on Indigenous Education - prošeakta	64
2.7.4	Prošeavtta "Rájiidraštideaddji skuvlaovttasbargu Sámis" čuovvuleapmi	64
2.7.5	Arbeid mot mobbing - prosjekt	64
2.8	Oahpponeavvut	65
2.8.1	Čoahkketabealla - oahpponeavvut	65
2.8.2	Doarjja oahpponeavvuid ovddideapmái - ohcanvuđot doarjja	65
2.8.3	Rámmašiehtadusat sámi lágádusaiguin - šiehtadus	67
2.8.4	Ovttas - Aktan - Aktesne - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii.....	67
2.8.5	Konferánsa/seminára oahpponeavvodaahkiide - konferánsa.....	68
2.9	Digitála oahpponeavvuid ráhkadeapmi	69

2.10	<i>Váldi, ovddasvástádus ja rollat alit oahpus ja dutkamis</i>	69
2.11	<i>Oahppo- ja dutkanfálaldat</i>	71
2.12	<i>Rekrutteren sámi alit ohppui ja dutkamii</i>	73
2.12.1	<i>Stipeanda alit ohppui – ohcanvuđot doarjja</i>	73
2.13	<i>Árbediehtu</i>	74
2.13.1	<i>Čoahkketabealla - Árbediehtu</i>	74
3	Areálat, biras ja dálkkádat	76
3.1	<i>Areálaide, birrasii ja dálkkádahkii guoski váikkuhangaskaoamit</i>	77
3.1.1	<i>Areálaide, birrasii ja dálkkádahkii guoski áŋgiruššansuorggit</i>	77
3.2	<i>Areálaid hálddašeapmi</i>	77
3.2.1	<i>Čoahkketabealla - árbediehtu areálahálddašeamis</i>	78
3.2.2	<i>Protect Sápmi vuodđudus - njuolggodoarjja</i>	78
3.2.3	<i>Sámi areála- ja resursavuogiatvuodaid eará čuovvuleapmi - ohcanvuđot doarjagat</i>	79
3.3	<i>Luondduressat</i>	79
3.4	<i>Luondduvalljodat</i>	80
3.4.1	<i>Čoahkketabealla - luondduvalljodat</i>	81
3.4.2	<i>Suodjalanstivrrat - seminára</i>	81
3.5	<i>Dálkkádat</i>	81
3.6	<i>Meahcásteapmi</i>	82
4	Ealáhusat	83
4.1	<i>Ealáhusaid váikkuhangaskaoamit</i>	84
4.1.1	<i>Áŋgiruššansuorggit - ealáhusat</i>	84
4.2	<i>Primærnæringer</i>	84
4.3	<i>Vuodđoealáhusat</i>	85
4.3.1	<i>Čoahkketabealla - vuodđoealáhusat</i>	89
4.3.2	<i>Doarjja vuodđoealáhusaide - ohcanvuđot doarjja</i>	89
4.3.3	<i>Boazodoallolága ja boazodoallohálddašeami guorahallama čielggadeapmi - prošeakta</i>	89
4.4	<i>Juohkelágan ealáhusat, lotnolas- ja meahcástanealáhusat, árvoháhkkan ja ođđaásaheamit</i>	90
4.4.1	<i>Čoahkketabealla - juohkelágan ealáhusat, lotnolas- ja meahcástanealáhusat, árvoháhkkan ja ođđaásaheamit</i>	90
4.4.2	<i>Doarjja ealáhusaide, fitnodatovddideapmái, lotnolas- ja meahcástanealáhusaide - ohcanvuđot doarjja</i>	90
4.4.3	<i>Sápmi ealáhussiida - njuolggodoarjja</i>	91
4.4.4	<i>Nuorra Ealáhushutkan - njuolggodoarjja</i>	91
4.4.5	<i>Sámi mátkeealáhusat - prošeakta</i>	91
4.4.6	<i>Sámi mátkeealáhusat - ohcanvuđot doarjja</i>	92
4.4.7	<i>Diedáhus sámi ealáhusaid birra</i>	93
4.5	<i>Hutkás ealáhusat</i>	93
4.5.1	<i>Čoahkketabealla - hutkás ealáhusat</i>	94
4.5.2	<i>Doarjja hutkás ealáhusaide - ohcanvuđot doarjja</i>	94

4.5.3	Gelbbolašvuodávuođot hutkás ealáhusat - prošeakta	94
4.6	<i>Duođji</i>	95
4.6.1	Čoahkketabealla - duođji	95
4.6.2	Duodjeinstituhtta - njuolggodoarjja	95
4.6.3	Ovddideapmi ja rekrutteren duodjeealáhusas - njuolggodoarjja Boazodoalu ja duođi oahpahuskantuvrii	96
4.6.4	Duođi ealáhusšiehtadus	96
5	Kultuvra	100
5.1	<i>Kultuvrra váikkuhangaskaoamit</i>	100
5.1.1	Ángiruššansuorggit - kultuvra	100
5.2	<i>Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda</i>	100
5.2.1	Čoahkketabealla - buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda	103
5.2.2	Sámi dáiddáršiehtadus - šiehtadus	103
5.2.3	Musihkkaovddideapmi - ohcanvuđot doarjja	104
5.2.4	Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtta - njuolggodoarjja	105
5.2.5	Noereh - njuolggodoarjja	105
5.2.6	Doarjja kulturdoaibmabijuide - ohcanvuđot doarjja	106
5.3	<i>Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan</i>	107
5.3.1	Čoahkketabealla - sámi kulturásahusat	107
5.3.2	Festiválat - njuolggodoarjja	107
5.3.3	Teáhterat - njuolggodoarjja	108
5.3.4	Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat - njuolggodoarjja	111
5.3.5	Ásahusovddideapmi - ohcanvuđot doarjja	112
5.4	<i>Sámi girjjálašvuohta ja mediat</i>	112
5.4.1	Čoahkketabealla - sámi girjjálašvuohta ja mediat	113
5.4.2	Čális fal - prošeakta	113
5.4.3	Doarjja girjjálašvuođa ovddideapmái ja ovdánahttimii - njuolggodoarjja	114
5.4.4	Prošeaktadoarjja sámi girjjálašvuhtii - ohcanvuđot doarjja	114
5.4.5	Sámi mediat - njuolggodoarjja	115
5.4.6	Doarjja Sámi girjebussiide - njuolggodoarjja	115
5.4.7	Konferánsa sámi girjjálašvuođa birra - konferánsa	115
5.5	<i>Sámi valášťallan</i>	116
5.5.1	Čoahkketabealla - sámi valášťallan	116
5.5.2	Sámi valášťallan - njuolggodoarjja	116
5.5.3	Kultur- ja valášťallanstipeanda - stipeanda	116
6	Kulturmuitosuodjalus	118
6.1	<i>Váikkuhangaskaoamit kulturmuitosuodjaleami várás</i>	118
6.1.1	Ángiruššansuorgi - kulturmuitosuodjaleapmi	118
6.2	<i>Kulturmuittuid hálddašeapmi</i>	119
6.2.1	Čoahkketabealla - kulturmuitoahálddašeapmi	121
6.2.2	Doarjagat sámi kulturmuitosuodjalussii - ohcanvuđot doarjja	121
6.2.3	Ceavccageađggi dikšun ja gaskkusteampi - prošeakta	122

6.2.4	BARK - kulturmuittuid dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta.....	122
6.3	<i>Sámi kulturmuittosuođjalusa rámmaeavttut.....</i>	124
6.4	<i>Sámi kulturárbbi oainnusmahttin</i>	124
6.5	<i>Vistesuođjaleapmi</i>	125
6.5.1	Čoahkketabealla - vistasuođjaleapmi	127
7	Dearvvašvuohta ja sosiála	128
7.1	<i>Dearvvašvuođa ja sosiála váikkuhangaskaoamit.....</i>	128
7.1.1	Ángiruššansuorggit - dearvvašvuohta ja sosiála	128
7.2	<i>Buorre dearvvašvuohta ja ovttáárvosaš dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusat.....</i>	128
7.2.1	Čoahkketabealla - buorre dearvvašvuohta ja ovttáárvosaš dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusat.....	132
7.2.2	Geavaheaddjiláđis fáladat sámi vuorrasiidda - njuolggodoarjja Várdobáikái.....	132
7.2.3	Sámi doaktáriid searvi - njuolggodoarjja	132
7.2.4	Doarjja dearvvašvuođa- ja sosiálaprošeavttaide - ohcanvuđot doarjja	132
7.3	<i>Ovttáárvosaš mánáidsuođjaleapmi</i>	133
7.4	<i>Etihkalaš njuolggadusat sámi dearvvašvuođadutkama várás</i>	134
7.4.1	Čoahkketabealla - Etihkalaš njuolggadusat sámi dearvvašvuođadutkama	134
8	Álgoálbmotvuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu	135
8.1	<i>Váikkuhangaskaoamit álgoálbmotvuoigatvuođaide, riikkaidgaskasaš ovttasbargui ja dásseárvui.....</i>	135
8.1.1	Ángiruššansuorggit - álgoálbmotvuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu.....	135
8.2	<i>Sámi ovttasbargu.....</i>	135
8.3	<i>Davviguovllut.....</i>	137
8.4	<i>Álgoálbmotvuoigatvuođat.....</i>	138
8.4.1	Čoahkketabealla - álgoálbmotvuoigatvuođat.....	138
8.4.2	Barentsčállingoddi IKS - njuolggodoarjja	139
8.4.3	Sámiráđđi - Norgga beale juogus - njuolggadoarjja.....	139
8.4.4	Mama Sara Education Foundation - njuolggodoarjja	139
8.4.5	Docip - njuolggadoarjja.....	139
8.4.6	Riikkaidgaskasaš álgoálbmotbargu - prošeakta.....	139
8.5	<i>Dásseárvu ja solidaritehta</i>	140
8.6	<i>Dásseárvu</i>	140
8.6.1	Čoahkketabealla - dásseárvu	141
8.6.2	Veahkaváldi lagas gaskavuodain sámi servodagain.....	141
8.6.3	Sámi NissonForum/Samisk kvinneforum - njuolggodoarjja	141
8.6.4	Norgga Sáráhká Sámi nissonorganisašuvdna - njuolggodoarjja	141
9	Ovttasbargošiehtadusat	142
9.1	<i>Ovttasbarggu váikkuhangaskaoamit</i>	142
9.1.1	Ángiruššansuorggit - ovttasbargošiehtadusat	142

9.2	<i>Regionála ovttasbargu</i>	142
9.2.1	Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide - ohcanvuđot doarjja.....	142
10	Politihkalaš dássi	146
10.1	<i>Čoahkketabealla - politihkalaš dássi</i>	146
10.2	<i>Politihkalaš dási doaibmagolut</i>	146
10.2.1	Čoahkketabealla - politihkalaš dássi.....	146
10.2.2	Sámedikki dievasčoahkkin	146
10.2.3	Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddi.....	146
10.2.4	Sámedikki fágalávdegottit	147
10.2.5	Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi	147
10.2.6	Sámi Parlamentáralaš Ráđđi (SPR)	147
10.2.7	Sámediggeráđđi.....	148
10.2.8	Sametingets ungdomspolitiske utvalg (SUPU).....	148
10.2.9	Sámedikki vuorrasiidráđđi	149
10.2.10	Sámedikki váiddalávdegoddi	150
10.3	<i>Politihkalaš dási váikkuhangaskaoomit</i>	150
10.3.1	Doarjja Sámedikki politihkalaš joavkkuide	150
10.3.2	Opposišuvnna bargoeavttut	150
10.3.3	Doarjja sámi válдоorganisašuvnnaide - njuolggodoarjja	151
10.3.4	Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja	151
10.3.5	Sámi guoski statistihkka Norggas - šiehtadus	151
10.3.6	Sámediggeválgga dutkan - šiehtadus	152
11	Hálddahusdássii	153
11.1	<i>Hálddahusa árvvut, višuvdna ja mihttomearri</i>	153
11.1.1	Hálddahusa bajimus mihttomearri	153
11.1.2	Gelbbolašvuodálokten sámegielas	154
11.1.3	Bargiidseminára	154
11.1.4	Bajimuš dási bargiidpolitihka ođasmahttin	154
11.1.5	Bargiidnjuolggadusaid ođasmahttin	155
11.1.6	Sámedikki mátkepolitihka ođasmahttin	155
11.1.7	GDPR	155
11.1.8	Sihkarvuhta	155
11.1.9	Digitaliseren Sámedikkis	155
11.1.10	Ollistuvvon áššemeannudeapmi	156
11.1.11	Dihtorinfrastruktuvrra buorideapmi.....	156
11.1.12	Almmolaš oastimat	156
11.1.13	Ekonomiijaraporteren	156
11.1.14	Prošeaktastivren PRINCE2 mielde	157
11.1.15	Sámediggevistti bajásdoallan	157
11.1.16	Dievasčoahkkinsálli ođđa reaiddut	157
4. oassi - Doaimma stivrejupmi ja bearráigeahčču		158
<i>Mo Sámediggi bajimus dásis árvvoštallá stivrejumi ja siskkáldasbarráigeahču lágideami</i>		158

<i>Deatalaš bealit/rievdadusat Sámedikki plánemis, čađaheamis ja čuovvuleamis</i>	<i>158</i>
Sámedikki riskastivrejupmi	159
Bearráigeahču stáhtus, dás maiddái álggahuvvon doaibmabijut	159
Riikarevišuvnna čujuhan áššiid čuovvuleapmi	159
<i>Bargiide guoski deatalaš áššit</i>	<i>160</i>
Sámedikki bargoveahka-, kapasitehta- ja gelbbolašvuodadilli	160
Dásseárvu ja vealaheapmi	160
Dearvašvuhta, biras ja sihkarvuhta (DBS), bargobiras	160
<i>Juolludusreivviid čuovvuleapmi</i>	<i>161</i>
Searvadeaddji álbmogasbargu	161
Almmolaš háhkamat ja bargoeallinrihkolašvuhta	161
Diehtujuohkinsihkarvuhta	162
Oassi 5 – Boahtteáiggi vejolašvuodaid árvvoštallan	163
Oassi 6 - Jahkerekhetdoallu	168
<i>Jođiheddjiid mearkkašumit</i>	<i>168</i>
Ulbmil	168
Duodáštus	168
Rehketdoalu deatalaš bealit	168
Revišuvdnaortnet	169
<i>Prinsippanota jahkerekhetdollui</i>	<i>170</i>
Sirdinvuđot boadut	170
Sisaboadut juolludusain ja sisaboadut doarjagiin ja sirdimiin	170
Golut	170
Penšuvdna ja joavkoeallindáhkádus	171
Vuodđorusttegiid klassifiseren ja árvvoštallan	171
Johtoomiid ja oanehisáigge velggiid klassifiseren ja árvvoštallan	171
Stáhta kapitála	172
Reaidaruhtabardin	172
Stáhta rámmaeavttut	172
Juolludusraporteren	173
<i>Boađusrehketdoallu</i>	<i>174</i>
<i>Balánsa</i>	<i>175</i>
<i>Nohtat jahkerekhetdollui</i>	<i>177</i>
<i>Reaidaruhtabardin njuolgga vuogi mielde</i>	<i>184</i>
<i>Juolludanraporteren</i>	<i>185</i>
Juolludusraporterema bardin	185

1 oassi - Jodiheaddji muitala

2019:s lea leamaš stuorra sámi ja álgoálbmotgiellajahki go mii leat ávvudan ON Riikkaidgaskasaš álgoálbmotjagi. Go ledjen okta stivrenjoavkku jodiheaddjiin, de lea mus leamaš vejolašvuohta hábmet giellajagi mandáhta, ja mii leat bargan máilmmiviidosoččat álgoálbmotgielaid loktemiin. Mii leat miehtá jagi eanebuš deattuhan sámegielaid čájeheami. Sámediggi álggahii almmolaš álgoálbmotgiellajagi ja min giellastrategiija “Giellaloktema”, Tromssas sámi giellakonferánssain 2019:s gosa bohte birrasii 400 olbmo iešguđege sámi guovlluin, ja min rávdnjema guldaleđe lagabuidda 800. Dát čájeha ahte olbmot beroštit sámegielain ja mun lean ilus go ON jagi 2022 rájes áigu álggahit álgoálbmotgielaid logijagi.

Sámi giellavahkku lea okta doaibmabijuin min giellastrategiijas, man ulbmilin lea oainnusmahttit buot sámegielaid. Giellavahkku galgá leat min nationála lágideapmi sihke Norgga, Ruota ja Suoma bealde Sámis, mii váikkuha ahte sámegielat ožžot lunddolaš sáji servodagas ja addá eanet máhtu ja áddejumi sámegielaide. Giellavahkku lágiduvvui vuosttaš gearddi golggothmánus 2019, ja dainna lihkostuvaimet hui bures. Mu mielas mii galgat leat čeavlái dainna go lihkostuvaimet min giela čájeheamiin – ii dušše Sámis, muhto maiddáin nationála dásis ja riikkaidgaskasaččat. Sámediggi lei láchčán diliid nu ahte sámi giellaguovddážat ja eará aktevrrat miehtá riikka veahkehedje oažžut áigái báikkálaš ánggirdeami. Gonagas Harald bođii Kárášjohkii čalmmustit Giellavahku ja geigii min gieskat ásahan giellabálkkašumi.

Mii fertet láchčit diliid nu ahte min mánáin galgá leat buorre vuodđu oahppat sámegiela. Sámedikki SáMOS-prošeavtta oktavuodas - Sámi mánát ođđa searvelanjain vuolláičáliimet mii diibmá ovtasbargošiehtadusa Sámi allaskuvllain das ahte sámi mánáidgárddiin šattašii vel ain eanet sámevuohta. Prošeavtta ulbmilin lea ahte sámi filosofiija galgá leat vuodđun sámi mánáidgárddiid sisdollui, nugo earret eará ahte sámi árvvut, luonddufilosofiija, giella, kultuvra, jodiheapmi ja árbedieđut guottášedje pedagogalaš barggu ja sisdoalu.

Oahpahussuorggis lea Sámediggi ráhkadan oahppoplánaid sámi fágaide vuosttaš, nuppi, goalmát ja njealját giellan, ja sámegielas čiekŋudeapmin. Vuosttaš gearddi leat oahppoplánat mearriduvvon davvisámegilliin, ja 2020 čavčča rájes bohtet maiddáin máttá- ja julevsámegilliin. Mii leat maiddáin searvan 11 sámi ovttáárvosaš bálddalaga oahppoplánaid ráhkadeapmái.

Sámediggeráđđi lea ráhkadan ođđa ealáhusdieđáhusa mas lea sáhka sámi ealáhusaid ja sámi servodatovddideami hábmemis. Sámediggi áigu vuoruhit čuovvovaš ealáhusaid boahhtevaš jagiin: vuodđoealáhusat, duodji, hutkás ealáhusat, ja sámi mátkeealáhusat ja juohkelágan ealáhuseallin. Mii leat maiddáin bidjan ođđa mihttomeari Sámedikki ealáhuspolitihkkii: Sámi guovlluin galget leat nana ealáhusat mat ovddidit ja bisuhit eallinfámolaš sámi servodaga. Sámediggi lea 2019:s searvan ollu konsultašuvnnaide earret eará boazodoallolága rievdadeami birra, ja mii beasaimet vuordit láchkarievdadusaiguin dassázii go Boazodoalloláhkálávdegoddi lea geargan bargguinis. Mii leat maiddáin geavahan ollu návccaid sámi guovlluid ealáhuseallima rámmaeavttuid buorideapmái 2019:s. Mariidnaealáhusaid oktavuodas meannudii dievasčoahkkin Sámedikki jahkásaš ášši guolástusaid birra. Sámediggi lea 2019:s oainnusmahttán departementii movt guolástusat galget sáhttit oažžut birgejumi bivdoeriiguin Sámi guolástushálddašanguovllus. Guolásteddiin nugo earáge sámi ealáhusbargiin leat stuorra hástalusat ja vásihit stuorra ja lassáneaddji sisabahkkema resurssaide ja areálaide sámi guovlluin. Vássán jagiin leat biddjojuvvon stuorra huksenplánat viidát

boazodoalloguovlluin, jos dat duohtan dahkkojuvvojit de leat dat stuorra mearkkašahtti sisabahkkemat deatalaš guohtoneatnamiidda ja eará sámi eanaareálaide. Sisabahkkemat leat sihke priváhta ealáhusaktevrraid ja almmolaš instánssaid beales, man oktavuodas gieldat areálaplánaidis bokte evttohit geavaheami rievdadeami mii čuohcá sámi ealáhusaide. Ruvkeprošeakta nugo Nussir, guollebiebman riddo- ja vuotnaguovlluin, ođđa gulahallanvuogádagat nugo Artic Railway ja Nord-Norgebanen leat dušše muhtun ovdamearkkat.

Sámedikkis lea hálddašanoavddasvástádus automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi kulturmuittuin miehtá riikka, maiddá ráfáidahttojuvvon sámi visttiin. Prošeakta “automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid identifiseren ja registreren” loahpahuvvui viimmat 2019:s. Sámediggi lea ovcci jagi áigodagas registreren badjel 900 ráfáidahttojuvvon sámi vistti, Plassje ja Oppdal rájes máddin Vuotnabahtii davveoarjin. Ollislaš geahčastat automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttiin lea deatalaš sámi historjái, das leat konkrehta ovdamearkkat sámiid manis, eallinvuogis ja dat leat máhttogáldut dujiid ja resursaheiveheami birra.

Mii oaidnit ahte máilmmis lea stuorra beroštupmi sámi kultuvrii. Jos dahkat riehta de sáhttet maiddá earát ávkkástallat ovttasbargguin minguin. Geassit 2019 almmuheimmet mii ahte Norgga, Ruota ja Suoma sámedikkis ovtta Sámiráđiin leat ovttasbargan ovttain máilmmi stuorámu mediafitnodagain, Walt Disney Animation Studios. Oassi ovttasbarggus lei ahte Disney Animation geatnegahttojuvvui ráhkadit davvisámegiela veršuvnna stuorra filmmas Jikŋon 2. Juovlamánus sáhte mánat miehtá Sámi kinos geahččat Jikŋon 2 filmma mas jietna lei davvisámegillii.

Sámi dáidda ja sámi dáiddarat ožžo ollu fuomášumi ja dohkkeheami sihke nationála dásis ja riikkaidgaskasaččat. Ođđajagimánus 2019 serven mun sámi dáiddačájáhusa «Historier. Tre generasjoner samiske kunstnere» rahpami Dronnet Sonja KunstSallen:s gonagaslaš šloahtas Oslos. Maiddá Venetsia biennala dáhpáhusat Itálias ja girjemeassut Frámkfurtas Duiskaeatnamis leat ožžon ollu fuomášumi. 2019:s finaimet ovtta Riddo DuoddarMuseain geahččamin stáhta kulturhistorjjálaš musea čájáhusaid ja magariinnaid Berliinas. Doppe leat birrasii 1000 kulturhistorjjálaš sámi dávvira, earret eará sámi meavrresgárit ja ollu ládjogahpirat. Galledeapmi lea vuodđun gulahallamii ahte vejolaččat fágalaččat ovtta bargat boahtteáiggis dan stuorra čoahkkádusa ektui museas gos leat sámi kulturhistorjjálaš dávvirat.

Báástedes šiehtadusa vuolláičállima bokte lea vuosttaš oassi dán deatalaš prošeavttas čadahuvvon. Sámi servodat dat ferte hálddašit sámi kulturárbbi, ja min kulturárbi ferte boahtit fas ruoktot. Geassemánu 19. b. vuolláičáliimet mii šiehtadusa sámi dávviriid sirdimis Norgga álbmotmuseas ja Kulturhistorjjálaš museas guđa konsoliderejuvvon sámi museai. Sámi museat galget hálddašit dán deatalaš kulturárbbi, ja dain lea buorre fágagelbbolašvuohta, muhto dárbbášit nana ekonomalaš loktema magariinnaid ja čájáhusfasilitehtaid ođasmahttimii, ja dasto sámi museaid fagaolbmuid nannemii. Mus leat stuorra vuordámušat viidáset ángiruššamii Báástedes ektui, maiddái nationálalaččat.

Dás leat namuhan dušše muhtun áššiid ollu áššiid gaskkas maiguin Sámediggi lea bargan 2019:s. Dán jahkedieđáhusas ovdan buktit mii muhtun ráje min barggu bohtosiid.

Karášjohka, ođđajagimánu 31. b. 2020

Aili Keskitalo
Sámedikki presideanta

2 oassi - Oahpásnuvvat doaimmain ja váldo- loguiguin

Gonagaslaš Majestehta Gonagas Ovlá V rabai vuosttaš Sámedikki golggotmánu 9. b. 1989.

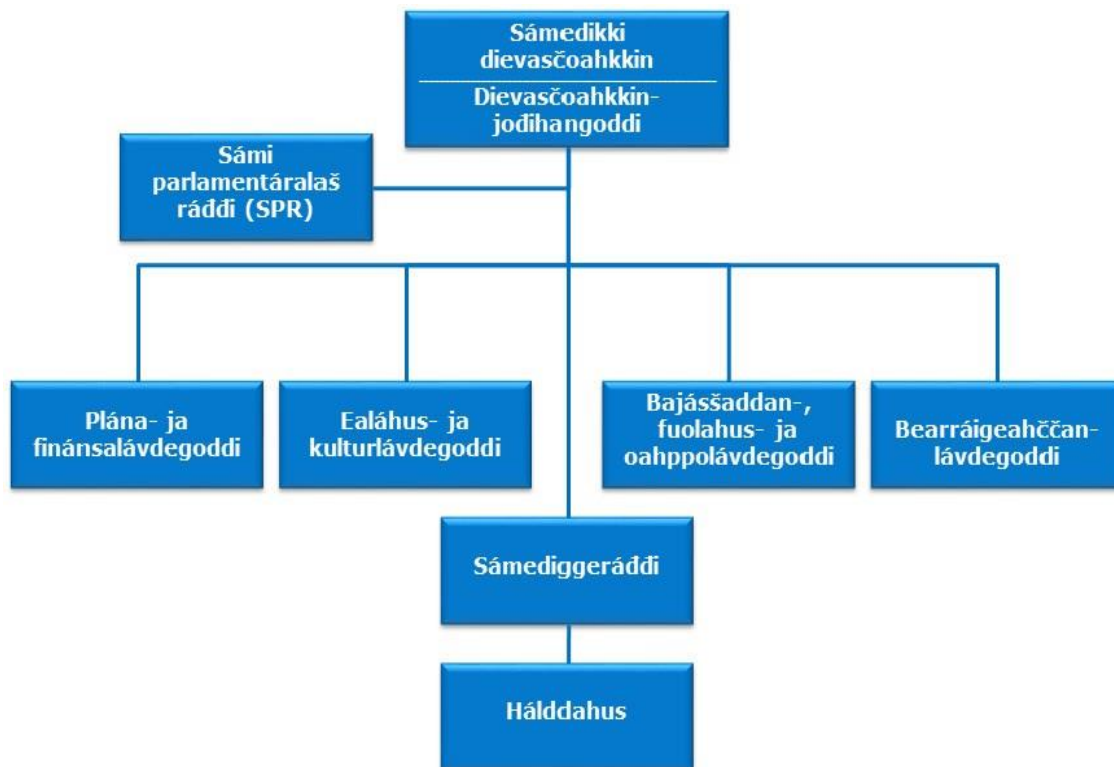
Sámediggi lea sámi álbmoga álbmotválljen parlameanta Norggas ja lea iehčanas álbmotválljen orgána. Sámiid álbmotválljen orgánan Norggas lea Sámedikki mihttomearrin oažžut dohkkehuvvot sámiid vuodđovuoigatvuodaid vuodđun dasa ahte gáhttet ja nannet sámi kultuvrra, giela ja servodateallima ja bisuhit iešguđet sámi árbevieruid. Sámediggi galgá nannet sámiid politihkalaš sajádaga ja ovddidit sámiid beroštumiid Norggas, váikkuhit dasa ahte sámi álbmot oažžu dásseárvosaš ja vuoiggalaš meannudeami.

Sámediggi lea demokrátalaš reaidu sámi iešmearrideami várás ja ávkkálaš ja dárbbalaš bálvalusaid ja fáladagaid ovddideami várás sámi álbmogii. Sámediggi lea sámiid jietnaguoddi riikka ja riikkaidgaskasaš dásis. Sámediggi áigu váikkuhit dasa ahte vuoigatvuodát ON julggaštusas álgoálbmogiid vuoigatvuodaid birra, váldojuvvojit mielde daidda lágaide ja geavatlaš politihkkii mat váikkuhit min árgabeaivái.

Sámediggi jođihuvvo parlamentáralaš prinsihpa vuodul, mas ráđđejeaddji Sámediggeráđi doaibma lea vuodđuduvvon dievasčoahkkima luohttamuššii. Sámedikki dievasčoahkkin lea Sámedikki bajimus orgána ja váldi. Diggi heiveha iežas doaimma Lága vuodul Sámedikki ja eará sámi riektediliid birra (Sámeláhka). Dievasčoahkkin mearrida dikki bargamušaid, oktan njuolggadusaiguin buot Sámedikki eará doaimmaid várás. Lávdegodde- ja dievasčoahkkimat dollojuvvojit njelljii jahkái. 2019:is čađahuvvui čakčamánu lávdegodde- ja dievasčoahkkin seamma vahkus, ja guovvamánu - njukčamánu, miessemánu -geassemánu ja skábmamánu- juovlamánu lávdegodde- ja dievasčoahkkimat dollojuvvojit sierra vahkuin go lávdegoddečoahkkimat lágiduvvojit guokte vahku ovdal dievasčoahkkima.

Sámediggeválga lágiduvvo juohke njealját jagi seamma beaivvi go stuorradiggeválga. Sámediggi lea sámediggeválgga bajimus válgaeiseváldi. 7 válgabiirre gokčet olles riikka, juohke válgabiire oažžu mandáhtaid biirre jienastuslogu sturrodaga vuodul.

Oktiibuot válljejuvvojit 39 áirasa olles riikkas.

2.1 Sámedikki politihkalaš ortnet

Dievasčoahkkinnjodihangottis leat 5 lahtu maid dievasčoahkkima áirasat válljejit iežaset gaskkas gor-relohkoprinshpa vuodul.

15.06.18 rájes ja gitta boahhte válgaáigodahkii lea dievasčoahkkinnjodihangottis dát miellahtut:

Tom Sottinen (BB), dievasčoahkkinnjodiheaddji

vara: Synnøve Søndergaard, BB

Tor Gunnar Nystad (NSR), nubbijodiheaddji

vara: Nils Mikkelsen Utsi, NSR

Aili Guttorm (NSR)

vara: Ellinor Marita Jåma, ÅaSG

Thomas Åhren (NSR)

vara: Niko Valkeapää, NSR

Kåre Olli, (sorjjasmeahtun áirras)

vara: Toril B. Kåven, NORD

Dievasčoahkkinnjodihangotti bargu lea gohččut Sámedikki lávdegodde- ja dievasčoahkkimiidda ja jodihit dievasčoahkkimiid Sámedikki čoahkkinnortnega mielde. Dása gullá maid virgelohpeohcamiid gieđahallan ja dárbbášlaš mearrádusaid dahkat gažaldagain mat gusket Sámedikki áššemeannudeapmái ja regulatiivva ja njuolggadusaid dulkomii. Dievasčoahkkinnjodihangoddi ovddida evttohusa dievasčoahkkimii Sámedikki áššemeannudeami njuolggadusaid oktavuodas ja Sámedikki politihkkáriid buhtadusaid oktavuodas. Dasa lassin lea fuolahit ovddastandoaimmaid Sámedikki bealis ja nammadit Sámedikki oassálastiid čoahkkimiidda, konferánssaide ja nu ain.

Buot Sámedikki áirasat leat lahttun ovttá dan golmma fágálávdegottis mat meannudit áššiid ja ovddidit evttohusaid Sámedikki dievasčoahkkimii:

- Plána- ja finánsalávdegoddi
- Bajásšaddan- fuolahus ja oahppolávdegoddi
- Ealáhus- ja kulturlávdegoddi

Fágálávdegottit leat ásahuvvon dainna áigumušain ahte ávkkástallat buot dainna sámepolitihkalaš máhtuin mii lea Sámedikki áirasiin, seammás go láhččojuvvo dasa ahte áirasat besset buorebut searvat daid áššiid ráhkkaneapmái, maid Sámedikki dievasčoahkkin galgá meannudit. Sámediggeráđi, vejolaččat dievasčoahkkinjođihangotti, evttohusa vuodul lávdegottit ovddidit evttohusa dievasčoahkkinii dain áššiin maid dievasčoahkkinjođihangoddi sádde lávdegottiide.

Dievasčoahkkimiid dulkojit njeallje bistevaš dulkka dáro- (ruoŧa-), davvisáme-, julevsáme ja lullisámegielas/-gillii (ruoŧagielas/-gillii), dađi mielde guhte giella geavahuvvo sárdnestuolus. Fágálávdegottiid čoahkkimiid leat dulkojuvvon davvisámegielas dárogillii, okta dulka juohke lávdegottis.

2019 álggus ledje fágálávdegottiin dát miellahtut:

Plána- ja finánsalávdegoddi	
Cecilie Hansen, jođiheaddji	Guovddášbellodat
Ronny Wilhelmsen, nubbinjođiheaddji	Bargiidbellodat
Runar Myrnes Balto	NSR
Aili Guttorm	NSR
Tor Gunnar Nystad	NSR
Karen Anette Anti	NSR
Thomas Åhrén	NSR
Klemet Erland Hætta	NSR
Tom Sottinen	Bargiidbellodat
Synnøve Søndergaard	Bargiidbellodat
Lars Filip Paulsen	Olgeš
Toril Bakken Kåven	Nordkalottfolket
Isak Mathis O. Hætta	Dáloniid listu

Ealáhus- ja kulturlávdegoddi	
Arild Pettersen Inga, jodiheaddji	Bargiidbellodat
Nora Marie Bransfjell, nubbinjodiheaddji	NSR
Mathis Nilsen Eira	NSR
Sandra A. Eira	NSR
Sandra Márjá West	NSR
Jovna Vars Smuk	NSR / SáB
Per Mathis Oskal	Bargiidbellodat
John Kappfjell	Bargiidbellodat
Hans Ole Eira	Guovddášbellodat
Inger Eline Eriksen Fjellgren	Árja
Tor H. Mikkola	Nordkalottfolket
Arthur Tørfoss	Ovddádusbellodat
Anders Somby jr.	Johttisápmelaččaid listu

Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegoddi	
Márjá-Liissá Partapuoli, jodiheaddji	NSR / SáB
Jørn Are Gaski, nubbinjodiheaddji	Bargiidbellodat
Piera Heaika Muotka	NSR
Gunn Anita Jacobsen	NSR
Anne Henriette Nilut	NSR
Niko Valkeapää	NSR
Nils Mikkelsen Utsi	NSR
Ann Karin Kvernmo	NSR
Ann-Elise Finbog	Sámeálbmot Bellodat
Elisabeth Erke	Guovddášbellodat
Kåre Olli	Bellodatpolitihkalaččat sorjjasmeahttun
Ellinor Marita Jåma	Åarjel-saemiej Gielh
Kjellrun Wilhelmsen	Nordkalottfolket

Njukčamánu 2019:is rievdaduvvo fágálávdegottit, ja dal leat lávdegottit dainna lágiin:

Plána- ja finánsalávdegoddi	
Cecilie Hansen, jodiheaddji	Guovddášbellodat
Ronny Wilhelmsen, nubbinjodiheaddji	Bargiidbellodat
Runar Myrnes Balto	NSR
Nils Mikkelsen Utsi	NSR
Tor Gunnar Nystad	NSR
Anne Henriette Reinås Nilut	NSR
Ellinor Marita Jåma	Åarjel-saemiej-Gielh
Klemet Erland Hætta	NSR
Tom Sottinen	Bargiidbellodat
Synnøve Søndergaard	Bargiidbellodat
Lars Filip Paulsen	Olgeš
Toril Bakken Kåven	Nordkalottfolket
Isak Mathis O. Hætta	Dáloniid listu

Ealáhus- ja kulturlávdegoddi	
Bjørn Inge Mo, jodiheaddji	Bargiidbellodat
Nora Marie Bransfjell, nubbinjodiheaddji	NSR
Mathis Nilsen Eira	NSR
Sandra A. Eira	NSR
Jovna Vars Smuk	NSR / Sáb
Ann Karin Kvernmo	NSR
Hans Ole Eira	Guovddášbellodat
Anders Somby jr.	Johtisápmelaččaid listu
John Kappfjell	Bargiidbellodat
Arild Pettersen Inga	Bargiidbellodat
Arthur Tørfoss	Ovddádusbellodat
Tor H. Mikkola	Nordkalottfolket
Inger Eline Eriksen Fjellgren	Árja

Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegoddi	
Márjá-Liissá Partapuoli, jodiheaddji	NSR / Sáb
Jørn Are Gaski, nubbinjodiheaddji	Bargiidbellodat
Piera Heaika Muotka	NSR
Gunn Anita Jacobsen	NSR
Thomas Åhrén	NSR
Niko Valkeapää	NSR
Karen Anette Anti	NSR
Aili Guttorm	NSR
Sandra Márjá West	NSR
Ann-Elise Finbog	Sámeálbmot Bellodat
Elisabeth Erke	Guovddášbellodat
Kåre Olli	Bellodatpolitihkalaččat sorjjasmeahtun
Kjellrun Wilhelmsen	Nordkalottfolket

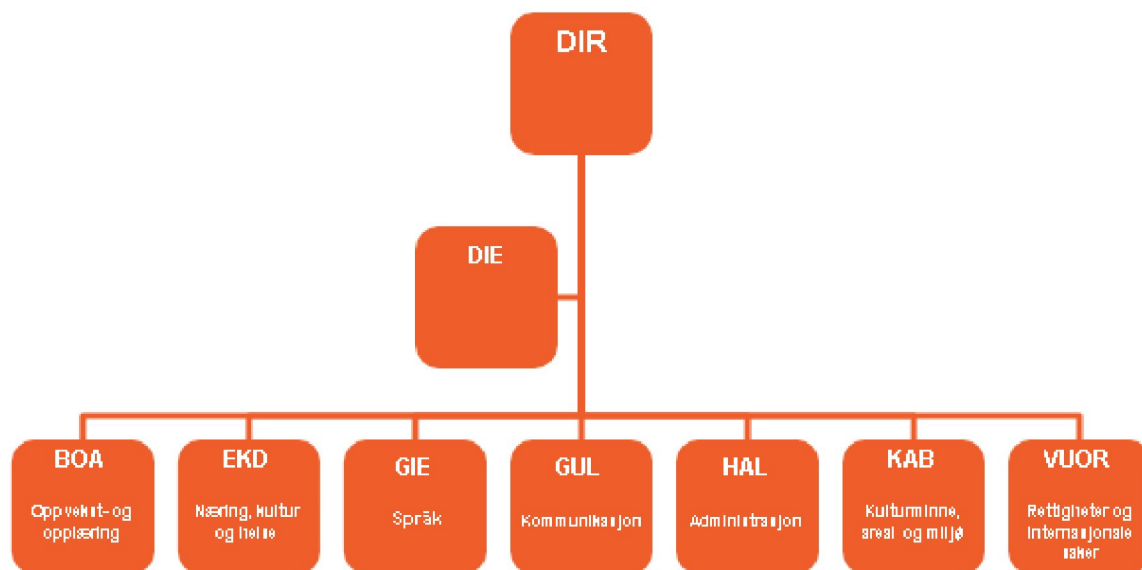
Sámediggerađis leat 2019s dát áirasat:

Sámediggerađđi	
Presideanta Aili Keskitalo	NSR
Ráđđelahttu Henrik Olsen	NSR
Ráđđelahttu Silje Karina Muotka	NSR
Ráđđelahttu Mikkel Eskil Mikkelsen	NSR
Ráđđelahttu Berit Marie P. E. Eira	Johtisápmelaččaid listu

Sámediggerađđi doaibmá Sámedikki “ráđđehussan” ja doaimmaha beaivválaš politihka.

2.2 Sámedikki hálddahus

Sámedikki hálddahus lea lávdaduvvon 8 iešguðet báikái (kártá lea 3. oasis kap 11). Sámedikki parlameantavisti ja váldohálddahus lea Kárašjogas. Kantuvrrat leat ásahuvvon deatalaš sámi guovlluide gos dat eanaš báikkiin juogadit lanjaid eará sámi ásahusaiguin. Dat addá sihke buriid fágabirrašiid ja deatalaš gealbobargosajiid smávva bargomárkaniin. Dasa lassin váikkuha lávdaduvvon kántorstruktuvra dasa ahte lea álkít fidnet bargiid ja dasa ahte bargit loktet bures go besse válljet bargosaji.

2.2.1 Sámedikki hálddahuslaš organiseremin

Sámedikki hálddahusas lea okta stába ja 7 fágaossodaga. Fágaossodagat leat fas juogaduvvon iešguðet fágajuhkosiidda. Hálddahusa bajimus jodiheaddji lea direktvra Rune Fjellheim. Muđui leat bajimus jodihangottis čuovvovaš ossodatdirektevrrat:

- Rávdná Buljo Gaup, Dievasčoahkkinstába
- Inger Eline Eira Buljo, Bajásšaddan ja oahpahus
- Magne Svineng, Ealáhus-, Kultuvra ja dearvvašvuohta
- Anne Britt Klemetsen Hætta, Giella
- Siv Eli Vuolab, Gulahallan
- Tommy Somby, Hálddahus
- Sunniva Skålnes, Kulturmuittut, areála ja biras
- Hege Fjellheim, Vuoigatvuođat ja riikkaidgaskasaš áššit

Ráđđehusa ja Sámediggi leat soahpan ahte 2019:s ásahuvvo ođđa bušeahttaortnet, nu ahte vuolggasajis čohkkejuvvojit sirdimat Sámediggái ovttá ja seamma postii stáhtabušeahtas. Kap. 560, poasta 50 lea oktasaš bušeahtta-poasta mas ruhtaduvvojit dat suorggit main fágadepartemeanttas lea ovddasvástádus, ja juohke departemeanttas lea ain ovddasvástádus sámi áššiin suorggisteaset.

Jahkedoaimmat DFØ mála mielde	Fasta bargit **
137,66	150

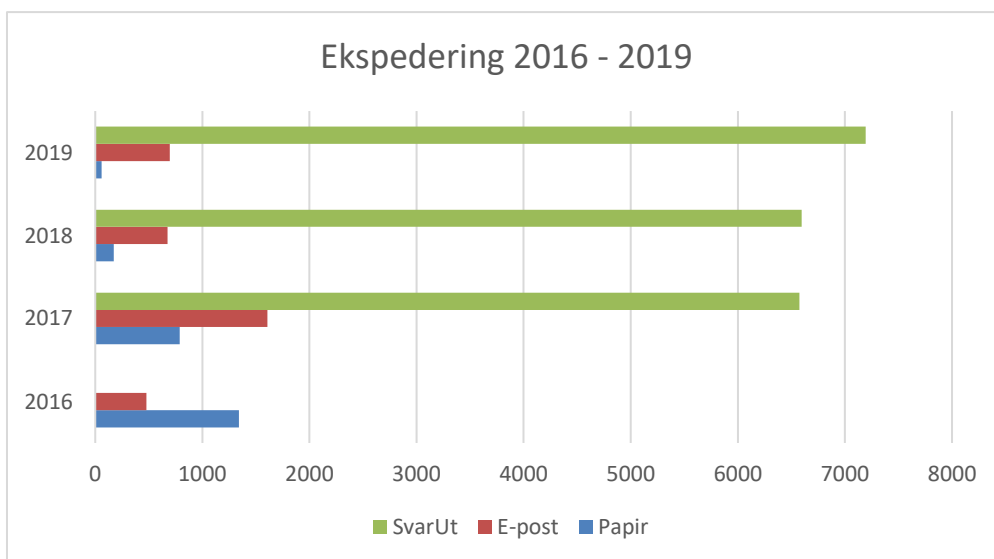
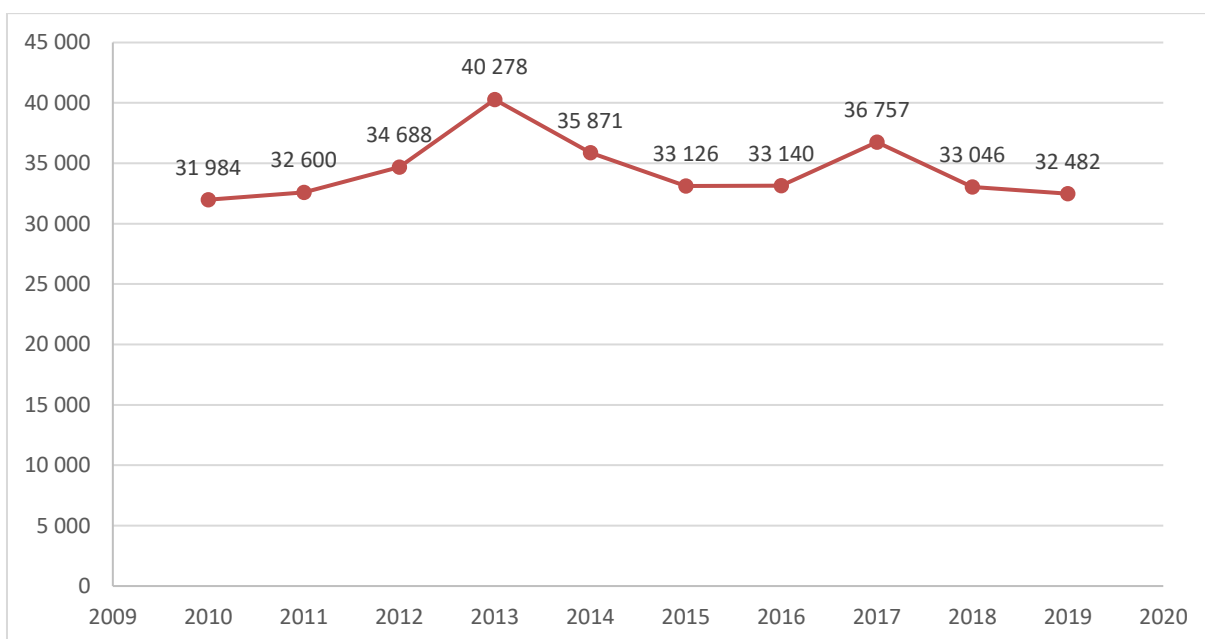
* Netto mannu maŋŋel jávkamiid ja permišuvnnaid

** Virgevuodu lohku

Sámediggi lea jagi 2017 rájes raporterren jahkedoaimmaid DFØ mála mielde. Juolludusreivve mielde galget SSB logut bargošiehtadusaid ektui geavahuvvot. Dát eai leat vuos fitnemis, danne leat geavahan fásta bargiid jávkama, virgelobiid, vakánssaid ja engašemeantta haga.

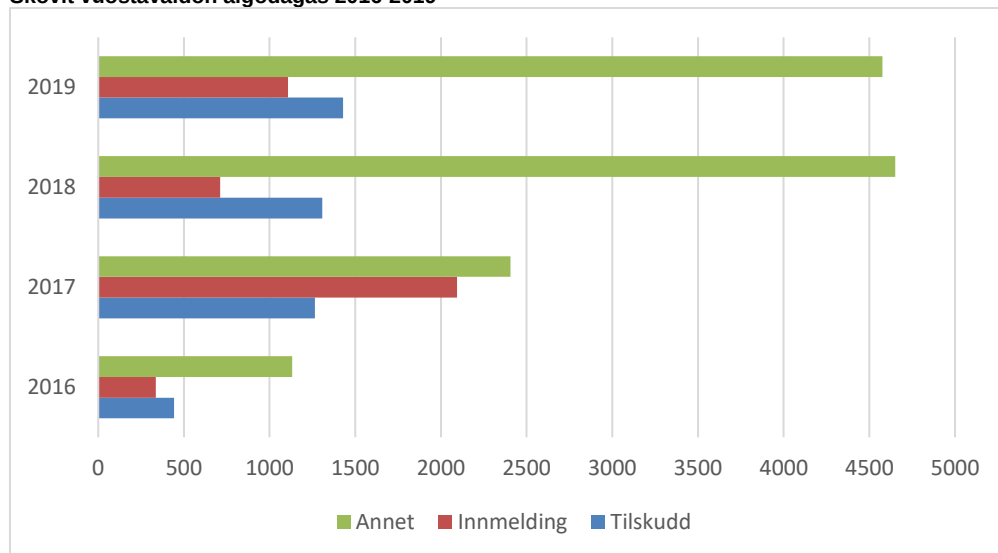
2.2.2 Dokumeantta statistihkka

Dokumeanttat registrerejuvvon Sámedikki arkiivii 2010:s gitta 2018 rádjai.

Čájeha čielgasit ahte sáddemat digitála vuoduin lassánit, go fas báberpoasta geahppána. Sihke SvarUt ja e-poasta leat digitála formáhtas, ja 2019:s ledje dát guokte 99,26 % buot sáddemiid gaskkas. 2016:s gieđahallojuvvojedje 1341 vástádusa báberhámis, ja 2019:s lei dát lohku unnon ja lea 59 %.

Skovit vuostávdalon áigodagas 2016-2019

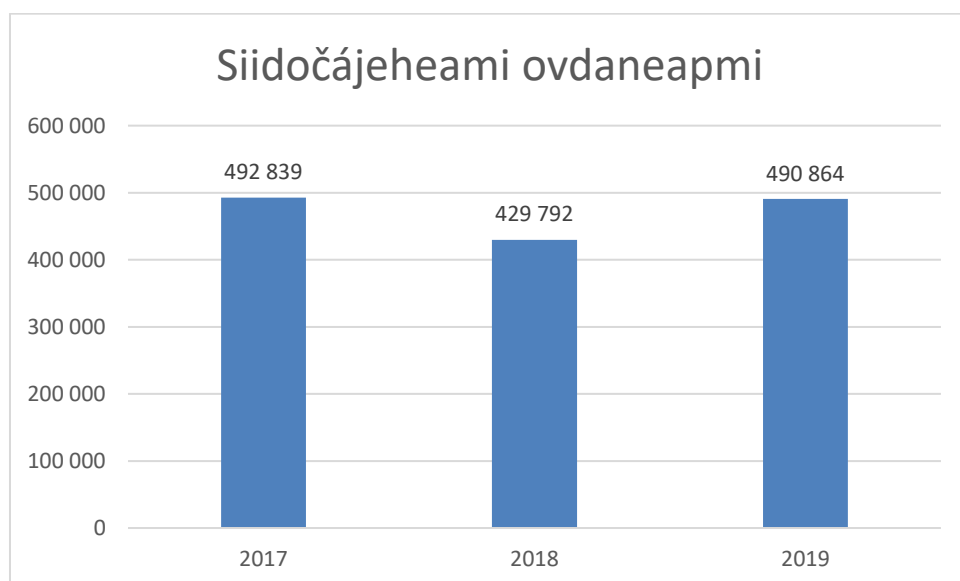

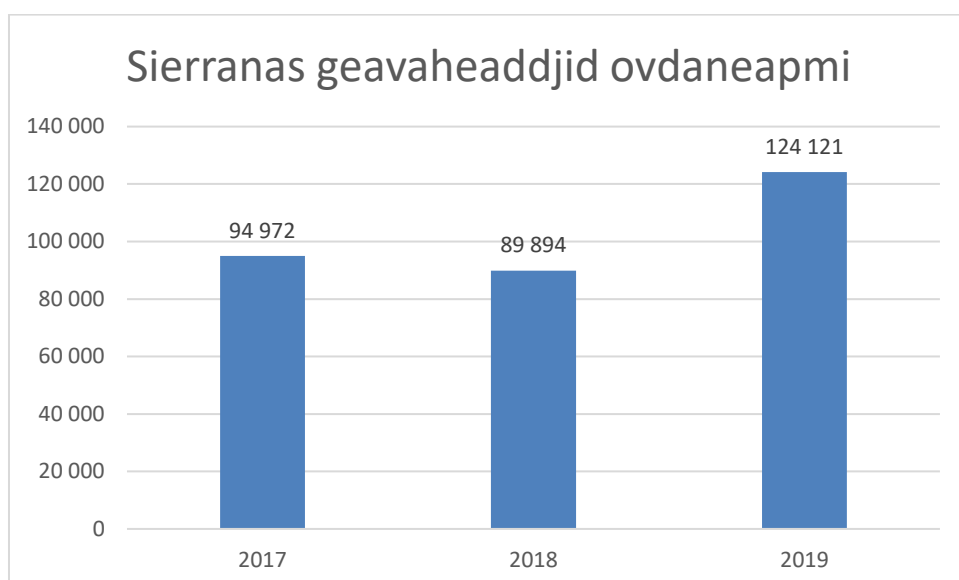
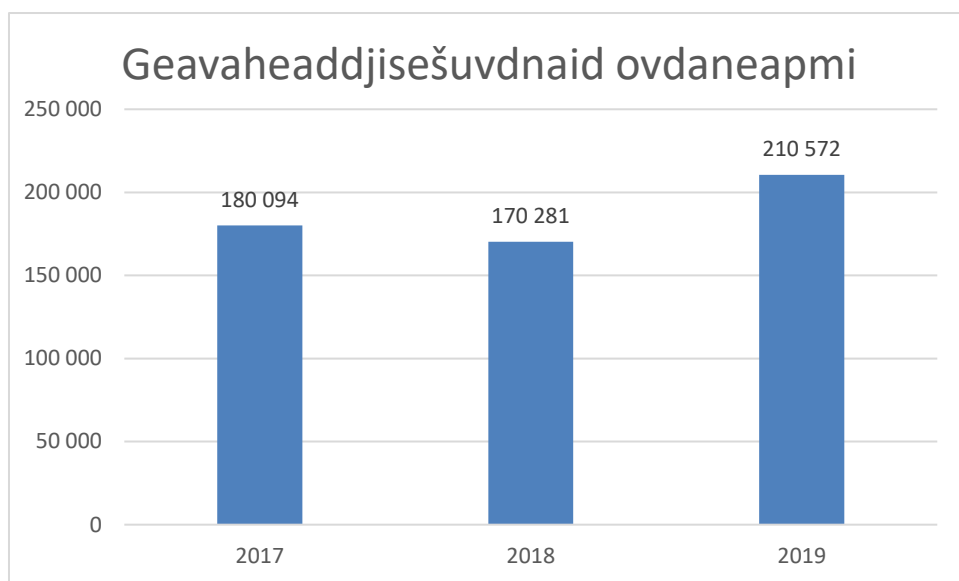
Dás oidno man ollu leat registrerejuvvon Sámedikki válgajenastuslogus (innmelding). Eará leat bargoochamat mat leat boahtán elektronalaččat.

2.3 Sámedikki internehta statistihkka

2.3.1 Statistihkka Sámediggi neahttasiidu 2019

Gráfat čájehit Sámedikki neahttasiiddu ovdáneami. 2017 lei válgajahki, ja dat váikkuha statistihkka. Ovdasiidu lea dan maid eanemus galledit Sámedikki neahttasiiddus, dasto čuovvot "Doarjja ja stipeanda", "Sámedikki birra" ja "Doalut" siiddut.

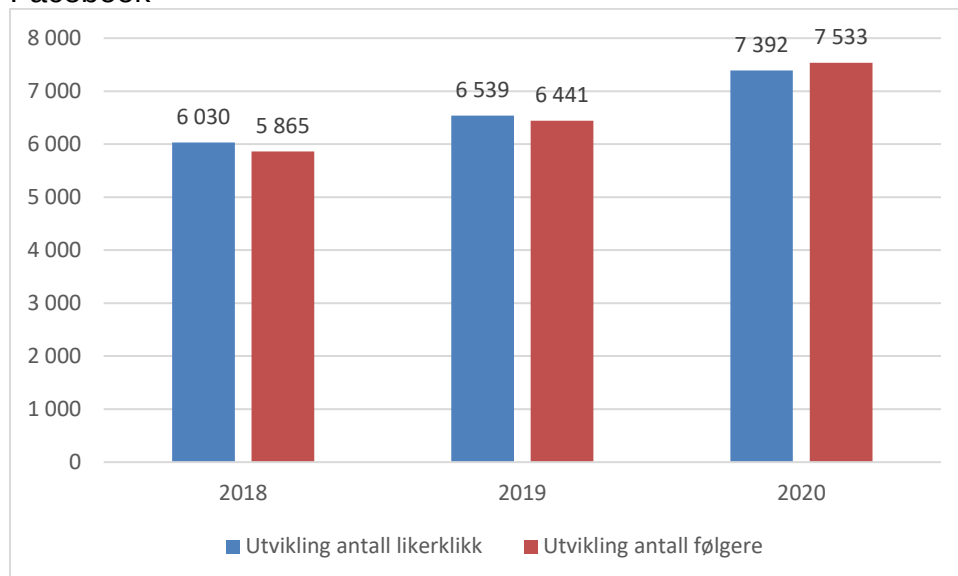

Okta geavaheaddji lea sierranas geavaheaddji guhte geavaha ovttá dihtora. Jus dát geavaheaddji fitná min neahttasiiddus seamma interneahtalohkkiin seamma dihtoris/mobiillas oktii mannui olles jagi, de lohko dat dego 12 geavaheaddjisešuvdna.

2.3.2 Statistihkka sosiála mediain 2019

Statistihkka sosiála mediain čájeha ahte sámi álbmot beaivi lei juoga mii bovtti stuora beroštumi buot min sosiála median ja neahttasiiddus.

Facebook

Logut čájehit liikoma ja man ollu ledje čuovvut 01.01.

Instagram

01.01.2020: 2020 čuovvut, 659 čuovvu eanet 01.01.2019 rájes, dalle ledje Sámedikkis 1361 čuovvu.

Twitter

Mis ledje 2910 čuovvu 2019:s, 154 čuovvu eanet 01.01.2018 rájes, dalle ledje mis 2756 čuovvu.

2.4 Čoavddalogut

Čoavddalogut 2017-2019	2017	2018	2019
Juolluduvvon oktiibuot	465 691 000	486 904 000	514 004 000
Váikkuhangaskaoamit oktiibuot	300 150 255	317 209 659	338 901 537
-Váikkuhangaskaoamiid oassi buot juolludemin	64,5 %	65,1 %	65,9 %

Čoavddalogut 2017-2019	2017	2018	2019
Politihkalaš ja hálddahaslaš dási doaibmagolut	159 931 301	169 618 119	179 646 740
Politihkalaš dási doaibmagolut	7,8 %	8,1 %	8,2 %
Hálddahaslaš dási doaibmagolut	26,5 %	26,7 %	26,7 %
Bálgágolut jahkebargguid vuodul háld.dássi	704 007	714 480	738 900
Hálddahusa bálgáoassi hálddahusa doaibmagoluid ektui	69,2 %	67,8 %	70,5 %

Geasulogut 2016-2019	2017	2018	2019
Váidagiid lohku	25	16	19

3 oassi - Jagi doaimmat ja bohtosat

3.1 Váikkuhangaskaoamit, doaibma politihkalaš ja hálldahusa dásis reviderejuvvon bušeahta ektui

Jagi 2019 rehketdoallu čalmmustuvvo reviderejuvvon 2019 bušeahta ektui.

Čujuhit Sámedikki reviderejuvvon 2019 bušehtii, áššái 22/19, mearriduvvon 05.06.2019, mas bušeahta 2019 lea ođđasit juogaduvvon.

	Rehketdoallu Bušeahta 2019		Erohus	% erohus
Doaibmaboadut				
Departemanttaid juolludusat	514 004 000	514 004 000	0	0,0 %
Doaibmaboaduid submi	514 004 000	514 004 000	0	0,0 %
Váikkuhangaskaoamit				
Váikkuhangaskaoamit	338 901 537	343 720 817	4 819 281	1,4 %
Váikkuhangaskaoamit submi	338 901 537	343 720 817	4 819 281	1,4 %
Doaibmagolut				
Politiikalaš dási doaibma	42 288 658	39 104 000	-3 184 658	-8,1 %
Hálldahusa doaibma	137 358 082	134 715 000	-2 643 081	-2,0 %
Doaibmagolut submi	179 646 740	173 819 000	-5 827 740	-3,4 %
DOAIBMABOADUS	-4 544 277	-3 535 817	-1 008 460	
Jahkebothosa geavaheapmi				
Erá iežas kapitálii	4 544 277			
Sum anvendelse	0			

3.1.1 Departemeanttaid juolludusat

Departemeanttaid juolludusaid juohkin lea ná:

	Rehketdoallu Bušeahta 2019		Erohus	% erohus
Gielda- ja ođasmahttisdepartemeanta - GOD	507 069 000	507 069 000	0	0,0 %
Máhttodepartemeanta - MD	935 000	935 000	0	0,0 %
Dálkkádat- ja birasdepartemeanta - DBD	6 000 000	6 000 000	0	0,0 %
Sum	514 004 000	514 004 000	0	0,0 %

3.1.2 Váikkuhangaskaoapmereketdoallu 2019

Čilgehus	Rehketdoallu Bušeahta 2019		Erohus % erohus	
Giella	94 366 080	96 148 000	1 781 920	1,9 %
Máhttu	60 130 346	58 676 817	-1 453 529	-2,5 %
Areálat, biras ja dálkkádat	2 479 607	2 563 000	83 393	3,3 %
Ealáhus	28 968 559	34 000 000	5 031 441	14,8 %
Kultuvra	137 203 685	135 981 000	-1 222 685	-0,9 %
Kulturmuutosuodjalus	9 080 800	9 087 000	6 200	0,1 %
Dearvašvuhta ja sosiála	2 843 000	3 200 000	357 000	11,2 %
Álgoálbmotvuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš ovtasbargu ja dásseárvu	1 760 881	2 065 000	304 119	14,7 %
Ovtasbargošiehtadusat	2 068 580	2 000 000	-68 580	-3,4 %
Váikkuhangaskaomiid submi	338 901 537	343 720 817	4 819 281	1,4 %

Oktiibuot čájeha váikkuhangaskaoapmereketdoallu 2019 badjelbáhca mii lea 4 819 281 ru.

Sámediggeráđdi juohká ohcanvuđot váikkuhangaskaomiid Sámedikki bušeahtas, spiehkastahkan leat váikkuhangaskaoamit mat leat biddjojuvvon dievasčoahkkinjođihangotti geavahussii.

2019:s lea ođđasisgeavahanfápmudus geavahuvvon vuolláibáhca gokčamii muhtun doarjjapoasttain eará doarjjapoasttaid vuostá main lei badjelbáza, gč. tabeallas vuolábealde. Dán birra lea dieđihuvvon ráđi dieđáhusas juovlamánu 2019 dievasčoahkkimis.

3.2 Ođđa bušeahttaortnet Sámediggái

Ráđđehus soabai giđđat 2018 Sámedikkiin ahte eanaš juolludusat Sámediggái čohkkehuvvojit ovttá bušeahttakapihttalii ja -postii stáhtabušeahtas. Oassin dán soahpamis lea ráđđehus maiddá ásahan ortnega nu ahte juohke giđđasešuvnnas galgá ovddiduvvot boahpteáiggi dieđáhus Stuorradiggái sámepoliitihka birra.

Vuosttaš jahkasaš stuorradiggedieđáhus sámi giela, kultuvrra ja servodateallima birra ovddiduvvui 2019:s, stuorradiggedieđáhus 31 (2018-2019). Dieđáhusas gessojuvvojit ovdan deahtalaš áššečuolmmat ollu servodatsurggiin. Dieđáhusas válddahuvvojit ovdáneami dovdomearkkat ja hástalusat sámi giela, kultuvrra ja servodateallima ektui, ja bálvalusfálaldat sámi ássiide. Sámedikki jahkedieđáhus lea sierra mielddusin.

Sámediggi meannudii dieđáhusa áššis 33/19. Sámediggi lea duhtavaš go konsultašuvnnain ráđđehusain leat soahpan ođđa bušeahttaortnega mii galgá maiddá čuoovvuvvot dieđáhusain Stuorradiggái juohke jagi. Sámediggi vuordá ahte ođđa bušeahttaortnet sihkkarasttášii dan ahte sámi ulbmilat vuoruhuvvojit, ja ahte Sámediggi ieš sáhtášii vuoruhit ekonomalaš váikkuhangaskaomiid iešguđege doaibmabijuid gaskka. Sámedikki oainnu mielde dávista dát dan mandáhtii mii Sámedikkis lea álbmotválljen orgánan.

3.3 Bajilgovva válljejuvvon konsultašuvnnat stádaeiseválddiiguin 2019:is

Stádaeiseválddit ja Sámediggi lihtodeigga konsultašuvnnaide bargovuogi miessemánus 2015:is. Konsultašuvnnat galget leamen duohta ja čađahuvvot dáinna ulbmiliin ahte sohppojuvvo. Sámediggi čađaha mánnga konsultašuvnna ovttá jagis. Muhtin konsultašuvdna proseassat sisttisdoallet ollu čoaččimiid, sihke hálldahus ja politihkalaš dásis. Eará konsultašuvnnat ges čađahuvvat dušše ovttain čoaččimiin.

Konsultašuvnnat čađahuvvon 2019:is

Ášši	Konsultašuvdnaosálaš	Stáhtus	Boađus
Giella			
Váibmogiella	Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta ja justisa- ja gearggusvuoddepartemeanta	Dahkkujuvvomin	Konsultašuvnnain ii leat gergojuvvon
Ođđa ollislaš báikenammaláhka	Kulturdepartemeanta	Dahkkujuvvomin	Konsultašuvnnain ii leat gergojuvvon
Giellamáhtu registeren Álbmotregisterii.	Finánsadepartemeanta og Vearrodirektoráhtta		Sohppojuvvon
Kultuvra			
Stuorradiggedieđáhus mediadoarjaga birra	Kulturdepartemeanta	Loahpahuvvon	
Vuodđoealáhusat			
Lasihedje earromeroštusa rabas joavkkus ja Riddoguolástuseari guolásteamis	Ealáhus- ja guolástusdepartemeanta	Loahpahuvvon	Muhtin muddui sohppojuvvon
Konsulterenčoaččkin departemeanttain - posišuvdnanotáhtta	Ealáhus- ja guolástusdepartemeanta		
Guolástus rabas joavkkus 2019 – dorsebivdu, gonagasreabbá, vuotnaguolástuslávdegoddi ja mearraluossabivdu	Ealáhus- ja guolástusdepartemeanta	Dahkkujuvvomin	
Stuorradiggedieđáhus: Et fremtidsrettet kvotesystem for norske fiskerier		Loahpahuvvon	
Boazodoallolága paragrafat 1, 18, 33 og 71	Eanadoallo- ja biebmodepartemeanta		Muhtin muddui sohppojuvvon

Ášši	Konsultašuvdnaosálaš	Stáhtus	Boađus
Stuorradiggedieđáhus: Et kvotesystem for økt verdiskapning	Ealáhus- ja guolástusdepartemeanta		li sohppojuvvon
Sirdit Nordlándda boazodoallohálldahusa kantuvrra			
Gumppiid liseansabivddu áigodat olggobealde gumpeavádaga	Dálkkádat- ja birasdepartemeanta	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Oahpahus			
Nationála njuolggadusat dearvvašvuoda- ja sosiálafágaohppui.	Máhttodepartemeanta	Dahkkojuvvomin	Sohppojuvvon
Sámi ovddasteaddji Norgga dutkanráđi árvobáberjodiheamis	Dutkanráđi	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Juolludanreive Sámi allaskuvla, Nord universitet ja UiT Norges arktiske universitet	Máhttodepartemeanta	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Sámi earenoamáš-pedagogalaš fierpmádat /SEAF		Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Fágoađasteapmi – ođđa oahppoplánat	Máhttodepartemeanta	Dahkkojuvvomin	Sohppojuvvon
Oahpahuslága ođasmahttin	Máhttodepartemeanta		
Stuorradiggedieđáhus: Tidlig innsats og inkluderende felleskap	Máhttodepartemeanta	Loahpahuvvon	Sohppojuvvon
Rettigheter			
Finnmarksloven	Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta	Dahkkojuvvomin	li sohppojuvvon
Válldi sirdin kulturमितolága mielde	Dálkkádat- ja birasdepartemeanta	Dassažii loahpahuvvon	Muhtin muddui sohppojuvvon
Kulturminnevern			
Ođđa stuorradiggedieđáhus kulturमितopolitihka birra	Dálkkádat- ja birasdepartemeanta	Dahkkojuvvomin	
Dearvvašvuoda ja sosiála áššit			
Ođđa nationála dearvvašvuoda- ja buohccivesuplána		Dahkkojuvvomin	Sohppojuvvon
Rasisma ja vealaheapmi	Sámediggeráđi konsulterii Ráđdehusain čearddalašvuoda ja osku vuđot rasisma ja vealaheapmi	Dahkkojuvvomin	Sohppojuvvon

Ášši	Konsultašuvdnaosálaš	Stáhtus	Boađus
	doaibmaplána birra. Sámediggeráđđi olahii e.e. doaibmaplána eanet čalmmustahit vaššidadjamušaid ja vaššikriminalitehta sápmelaččaid vuostá. Lea dárbu eanet dutkat dan fáttá ja doaibmaplána rahpá dasa geainnu viidásit bargui.		
Biras ja areála			
Saltoduoddara suodjalanevttohus	Dálkkádat- ja birasdepartemeanta	Loahpahuuvon	Sohppojuvvon
Sirdit válddi kulturmuutosuorggis regiovdnaođasteami oktavuodas.	Dálkkádat- ja birasdepartemeanta	li loahpahuuvon Dahkkjuvvomin	li sohppojuvvon
Divtasvuona suohkana areálaplána	Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta	Loahpahuuvon	Sohppojuvvon
Sandhaugen bieggafápmorusttet Romssas	Norgga čázádat- ja energiiadirektoráhta	Loahpahuuvon	Sohppojuvvon
Storheia bieggafápmorusttet,	Oljo- ja energiiadirektoráhta	Dahkkjuvvomin	li sohppojuvvon
Nord-Norgebanen	Jernbanedirektoratet	Dahkkjuvvomin	Konsultašuvnni- n ii leat gergojuvvon
Ruvki Gumppejunnis og Nussiras	Ealáhus- ja guolástusdepartemeanta	Dahkkjuvvomin	li sohppojuvvon
Evenes flystasjon	Suodjalushuksehus	Dahkkjuvvomin	Sohppojuvvon
Vuosttašlinjábálvalus boazodoalus	Nordlandda Fylkkamánni	Dahkkjuvvomin	Konsultašuvnni- n ii leat gergojuvvon
Øyffjellet vindkraftverk MTA-plan	Norgga čázádat- ja energiiadirektoráhta	Loahpahuuvon	li sohppojuvvon
Kjerringåga elfápmodoaimmahat	Norgga čázádat- ja energiiadirektoráhta	Loahpahuuvon	li sohppojuvvon
Stjernevatn elfápmodoaimmahat	Oljo- ja energiiadepartemeanta	Loahpahuuvon	li sohppojuvvon
Korselva elfápmodoaimmahat	Oljo- ja energiiadepartemeanta	Loahpahuuvon	Sohppojuvvon
Øvre Tømmerelv elfápmodoaimmahat	Oljo- ja energiiadepartemeanta	Loahpahuuvon	li sohppojuvvon
Skoelva elfápmodoaimmahat	Oljo- ja energiiadepartemeanta	Loahpahuuvon	Sohppojuvvon
Dearvvašvuoda ja sosiála			
Ođđa nationála dearvvašvuoda ja buohcciviesuidplána (2020-2023)	Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanta		
Ođđa mánáidsuodjalusláhka	Mánáid- ja dásseárvodepartemeanta		

1 Giella

Servodatmihttu:

- Sámegielat ja dárogiella leat ovttáárvosaš gielat.

1.1 Giella váikkuhangaskaoamit

1.1.1 Sámegielaid áŋgiruššansuorggit

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Sámegiela geavaheapmi	42 937 400	43 809 000	871 600
Sámegielaid ovdánahttin	47 911 266	48 339 000	427 734
Váibmogiella	3 517 414	4 000 000	482 587
Submi	94 366 080	96 148 000	1 781 920

Juolluduvvon doarjagiid vealgi 31.12.2019

År	Beløp
2015	347 500
2016	208 500
2017	429 000
2018	2 517 850
2019	5 764 050
Sum	9 266 900

1.2 Sámegielaid geavaheapmi

Áŋgiruššansuorggi mihttu:

- Sii geat ássat sámegiela hálddašan guovllus galget beassat geavahit sámegiela go gulahallet almmolaš ásahusaiguin.

1.2.1 Čoahkketabealla - sámegielaid geavaheapmi

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Guovttegielatvuodadoarjja suohkaniidda	38 915 400	39 387 000	471 600
Guovttegielatvuodadoarjja fylkkasuohkaniidda	4 022 000	4 022 000	0
Giellaiskadeapmi	0	400 000	400 000
Submi	42 937 400	43 809 000	871 600

1.2.2 Guovttegielatvuodadoarjja suohkaniidda - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámegiela hálddašanguovllu ássit sáhttet árrjalaččat geavahit sámegiela gulahallamis almmolaš instánsaiguin.

Sámediggeráđđi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa suohkaniid guovttegielatvuodadoarjagis bušeahttafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 38 917 000 ru.

Sámegiela hálddašanguovllu suohkanat leat dehálaš ovttasbargooasálaččat sámegielaid nannemis. Suohkanat sámegiela hálddašanguovllus galget láchčit dili nu ahte sápmelaččat beassat geavahit sámegiela go gulahallet suohkaniin. Sámediggi juolluda guovttegielatvuodadoarjaga suohkaniidda vai suohkanat bastet ollašuhttit sámelága giellanjuolggadusaid ja ovddidit sámegiela.

Dál leat 12 suohkana mielde sámegiela hálddašanguovllus. Dáin leat 4 suohkana lullisámiguovllus, 1 julevsámiguovllus ja 7 davvisámiguovllus.

Guovvamánu 4. beaivvi 2019 sáddii ođđa Dielddanuori suohkana oktasašlávdegoddi ohcama Gielda- ja ođasmahttindepartementii searvat sámegiela hálddašanguovlui. Sámediggi lea departementii rávven ođđa Dielddanuori searvama sámegiela hálddašanguovlui. Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta lea juovlamánu 2019 sádden ášši gulaskuddamii.

Sámediggeráđđi lea 2019:s doallan čoahkkimiid buot suohkaniiguin sámegiela hálddašanguovllus, earret Plassje suohkaniin. Plassje suohkaniin lea leamaš hálldahuslaš čoahkkin. Mihttu čoahkkimiiguin lea ahte buohkat galget buorebut nagodit láchčit dili sámegiela geavaheapmái go gulahallet suohkana álbmogiin, ja nannet gulahallama gaskal Sámedikki ja suohkana. Čoahkkinfáttát leat earret eará leamaš guovttegielatvuodadoarjaga čuovvuleapmi, dieđut barggu birra ođđa suohkankategoriijaiguin ja ruhtadanmodeallain, ja Váibmogiela ja Giieleltnjeme/Giellaláptim/Giellalokten čuovvuleami birra.

Ovttasbargu KS:in

Sámediggi ja KS leat vuolláičállán ovttasbargošiehtadusa. Ovttasbargošiehtadus galgá sihkarastit formálalaš ja systemáhtalaš ovttasbarggu áššiin main Sámedikkis ja KS:s leat oktasaš beroštumit .

1.2.3 Guovttegielatvuodadoarjja fylkkasuohkaniidda - njuolggodoarjja

Fylkkasuohkaniid várá guovttegielatvuodadoarjaga ulbmilolahusa eavttut leat ahte guovttegielatvuodadoarjja galgá váikkuhit dasa ahte hálddašanguovllu ássit besset gáhttet ja ovddidit gielaset, hálddašanguovllu ássit bálvaluvvojit sámegillii go váldet oktavuoda almmolaš etáhtaiguin ja ahte hálddašanguovllu suohkanat árrjalaččat barget sámegiela čalmmustahttimiin ja sámegiela geavaheami lasihemiin almmolašvuodas.

Sámediggi lea 2019:s ožžon fylkkasuohkaniin raporttaid dan birra maid sii leat čađahan 2018:s. Daid raporttaid vuodul lea Sámediggi ožžon dieđuid das maid fylkkasuohkanat leat doaimmahan guovttegielatvuodadoarjagiin.

Nordlánda fylkkasuohkan lea earret eará geavahan njuolggodoarjaga bálkkáide, jorgalit diehtojuhkinávdnasiid, dieđuid, preassadieđahusaid ja skoviid buot sámegielaide. Sis leat dulkkat

maid sii geavahit dárbbu mielde. Fylkkasuohkan bargá dássidit ovddidit sámegiela olles organisašuvnnas. Muhto ii ovttaga suohkanbargis leat leamaš permišuvdna báلكkáin váldit sámegieloahttu.

Romssa fylkkasuohkan lea ožžon guovttegielatvuodadoarjaga Sámedikkis ja lea vel ieš lasihan doarjaga maid fylkkasuohkanráđđi lea juolludan báلكáhit giellakonsuleantta, jorgalit ja almmuhit plánaid ja dokumeanttaid ja čoahkkindulkomii.

Finnmárkku fylkkasuohkan lea vuoruhan geavahit njuolggodoarjaga báلكkáide, jorgalit diehtajuohkinávdnasiid nu go neahttasiiddu sámegillii, ja muđui jorgalan- ja dulkongoluide.

1.2.4 Giellaisskadeapmi - prošeakta

Sámediggi galgá sámelága § 3-12 vuodul čállit raporta Gonagassii sámegielaid dili birra Norggas.

Maŋimus moattelot jagi áigodagas leat dahkkojuvvon iskkadeamit sullii juohke njealját jagi.

Iskkademiid ulbmil lea leamaš kártet sámegiela dili servodagas, muhto dáid iskkademiid bohtosiid lea leamaš váttis buhtastahttit go dat leat čađahuvvon iešguđet vuogi mielde. Dán váilivuhtii lea maiddái Sámi statistihka fágalaš analysajoavku čujuhan. Analysajoavkku raporttas, Sámi logut mitalit 6, 2013, daddjo ahte ođđa iskkadeami vuodđun berrešii leat 1996 giellaisskadeapmi.

Sámediggi lea 2017:s čađahan iskkadeami 1996 iskkadeami vuodul masa maid leat lasihuvvon ođđa gažaldagat ja mas maid leat mielde dat gielddat mat dan rájes leat šaddan giellahálddašanguovlun. Nu galggašii ge dál leat vejolaš sihke buhtastahttit dálá almmolaš giellageavaheami dainna diliin mii lei 20 jagi dassái ja maiddái oažžut ođđa gielladieđuid almmolaš giellageavaheami birra mat adnojuvvot deatalažžan. Sámediggi lei sádden iskkadeami bohtosiid Sámi statistihka fágalaš analysajovkui, muhto iešguđet sivaid geažil eai sáhtán analyseret bohtosiid nu go leimmet doivon.

1.3 Sámegielaid ovdánahttin

Ángiruššansuorggi mihttu:

- Álbmogis lea vejolašvuhta oahppat ja ovddidit sámegiela.

1.3.1 Čoahkketabealla - sámegielaid ovdánahttin

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Suohkaniid giellaovdánahttinbargu - ohcanvuodot doarjja	11 865 540	13 130 000	1 264 460
Fylkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu - ohcanvuodot doarjja	1 428 000	1 360 000	-68 000
Sámi giellavuoddážat - njuolggodoarjja	20 995 272	21 550 000	554 728
Språksentertreff - konferansa	76 661	100 000	23 339
Giellaprošeavttat - ohcanvuodot doarjja	9 880 860	8 099 000	-1 781 860
Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide - ohcanvuodot doarjja	2 766 500	3 000 000	233 500
Giellastipeanda alit oahpu - ohcanvuodot doarjja	205 000	300 000	95 000
Julevsámegiel riehtačállinrávagirji - prošeakta	50 021	200 000	149 979
Internasjonalt år for urfolksspråk 2019 - prošeakta	643 412	600 000	-43 412
Submi	47 911 266	48 339 000	427 734

1.3.2 Suohkaniid giellaovdánahttinbargu - ohcanvuđot doarjja

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boadus rev. budš. ektui
10010	Suohkaniid giellaovdánahttinbargu	11 865 540	13 130 000	13 130 000	1 264 460
		Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
10010	Suohkaniid giellaovdánahttinbargu	13 626 000	1 442 150	318 310	11 865 540

Sámediggeráđđi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa suohkaniid giellaovdánahttinbargui bušeahhtafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 13 626 000 ru.

Giellaovdánahttinbarggu ulbmilolahusa eavttut leat - Sámegiel doaibmabijuid lohku mánáide mánáidgárddis ja skuvllas ja - Eará sámegiel doaibmabijuid lohku.

Suohkanat ja fylkkasuohkanat leat hábmen 3-jagi doaibmaplána giellaovdánahttinbargguide ja Sámediggeráđđi lea dan vuodul juolludan doarjaga. Sámediggi lea 2019:s juolludan oktiibuot 13.626.000 ru. suohkaniidda giellaovdánahttinbargoaimmaide. Doarjja galgá geavahuvvot giellaovdánahttin bargguide mánáide ja nuoraide ja eará giellaovdánahttinbargguide suohkana ássiide.

Doaimmat mat leat ožžon doarjaga leat iešguđetláganat, ja juohkásit loguid dáfus ná: 53 Doaimma mánáidgárdemánáide, 61 doaimma skuvlamánáide: ja 42 eará gielladoaimmaide.

1.3.3 Fylkkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu - ohcanvuđot doarjja

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boadus rev. budš. ektui
10054	Fylkkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu	1 428 000	1 360 000	1 360 000	-68 000
		Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
10054	Fylkkasuohkaniid giellaovdánahttinbargu	1 428 000	0	0	1 428 000

Sámediggeráđđi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa fylkkasuohkaniid guovttegielatvuodadoarjagii bušeahhtafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 1 428 000 ru.

Sámediggeráđđi juolluda giellaovdánahttinbargguide doarjaga fylkkasuohkaniid 3-jagi doaibmaplána vuodul. Juohke fylkkasuohkanii lea juolluduvvon seamma olu giellaovdánahttinbargui 2019:s. Sámediggi ja Romssa fylkkasuohkan leat vuolláičállán ovttasbargošiehtadusa mas lea servvodatmihttu nannet ja oainnusmahttit sámegiela, kultuvrra ja servvodateallima.

Sámediggi lea 2019:s ožžon fylkkasuohkaniin raporttaid das maid sii leat čađahan 2018:s. Daid raporttaid vuodul lea Sámediggi ožžon dieđuid das maid fylkkasuohkanat leat doaimmahan guovttegielatvuodadoarjagiin.

Nordlándda fylkkasuohkan lea ovdánahttinbargoasi geavahan earret eará doarjjan organisašuvnnaide ja ásaheaddi, sámegiel doaimmaide ja sii leat maid juolludan stipeanddaid julevsámi oahpaheaddjestudeanttaide.

Trøndelága fylkkasuohkan lea earret eará juohkán doarjagiid organisašuvnnaide ja áhahusaide, doaimmaide mat nannejit sámegiela ja kultuvrra, ja juolludan stipeanddaid lullisámi oahpaheaddjestudeanttaide.

Romssa fylkkasuohkan lea ovdánahttindoaimmaide juolludan ruđa earret eará bargiid kultuvra- ja giellakursii, girjerájuide, sámi girjjálašvuodaprográmmii, Riddu Riđđui ja Márkomennui ja Girjebussii, Sámekonferánsii ja joatkkaskuvllaide.

Finnmárkku fylkkasuohkan lea geavahan stuora oasi ovdánahttindoarjagis lágideit doaimmaid ja sámegiel oahpahusa fylkkasuohkana bargiide, earenoamážit leat joatkkaskuvlabargit daid čađahan. Sii leat maid geavahan oasi doarjagis doaimmaide maid Finnmark fylkagirjeráđu lea čađahan.

1.3.4 Giellaguovddážat - njuolggodoarjja

Sámediggeráđdi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa giellaguovddážiidda bušeahttafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 21 154 000 ru.

Giellaguovddážat raporterejit Sámediggái ovddit jagi ovddas. Danne leat Sámedikki 2019 jahkedieđáhusas doaimmat maid giellaguovddážat leat čađahan 2018:s.

Norgga bealde Sámis leat 19 sámi giellaguovddáža. Vihtta giellaguovddáža leat álggahandásis eai ge leat Sámedikki bušeahtas mielde. Oktiibuot leat njeallje giellaguovddáža lullisámi guovllus, guokte julevsámi guovllus, guktenuppelohkái davvisámi guovllus ja okta giellaguovddáš Oslos.

Giellaguovddážat leat Sámedikki deháleamos ovtasbargoguoimmit sámegielaid suodjalan- ja ovddidanbarggus, ja giellaguovddážat barget hui deatlaš barggu sámi guovlluin. Doaimmaid bokte giellaguovddážiin lágidevvojit ollu giellaarenat ja giellakurssat, ja sámi álbmot oažžu vejolašvuoda geavahit iežas giela giellaguovddážiid doaimmaid bokte.

Giellaguovddážat raporterejit 3-jagáš doaibmaplána vuodul maid dat sáddejit Sámediggái. Seamma doaibmaplána vuodul juolluduvvo jahkásaččat doaibmadoarjja giellaguovddážiidda mat ožžot njuolggodoarjaga. Doaibmadoarjja galgá geavahuvvot giellakurssaid ja giellaarenaid lágideapmái.

Oktiibuot leat sámi giellaguovddážat lágideat 74 giellaarena ja 30 giellakurssa. Lullisámi guovllus leat lágidevvon 10 giellaarena ja 6 kurssa. Julevsámi guovllus leat lágidevvon 3 giellaarena, ja okta kurssa. Davvisámi guovllus leat lágidevvon 61 giellaarena ja 23 kurssa. 2 giellaguovddáža lullisámi guovllus ja 3 giellaguovddáža davvisámi guovllus leat ožžon maid sámi doaibmaruđaid bargat sámi báikenamaiguin iežaset doaibmaguovllus. Juohke giellaarena ja kurssat leat lágidevvon mángii, nu ahte duohta lohku arenaid ja kursaeahkediid lágideamis lea duohtavuodas stuorát.

Giellakurssat ja doaibmabijut mánáid ja nuoraid várás leat vuoruhuvvon 2019:s ja buot dat áhahuvvon giellaguovddážat leat lágideat gielladoaimmaid erenoamážit mánáid ja/dahje nuoraid várás. Duhkoraddandeavvadeamit, bearašdeavvadeamit, leaksoveahkki ja astoáiggeaktivitehtat leat muhtun ovdamearkkat. Giellaguovddážat leat leamaš Sámediggái dehálaš ovtasbargit giellavahku oktavuodas ja leat leamaš mielde čađahamen kreatiivlaš doaimmaid olles vahku.

Giellaguovddážat ieža hábmejit sisdoalu kurssaide ja arenaide, ja fáldagat leat báikkálaččat heivehuvvon. Eanaš giellaguovddážat lágideat sihke easkaálgiide kurssaid ja njálmmálaš hállankurssaid sidjiide geat máhttet giela veaháš ovddežis, ja earát fas lágideat sámi lohkanbadjefáttáid dahje lohkanhárbhallama sidjiide geat dárbašit doarjaga šaddat oadjebassan sámegiela lohkamis.

1.3.5 Giellaguovddážiid deaivvadeapmi - seminára

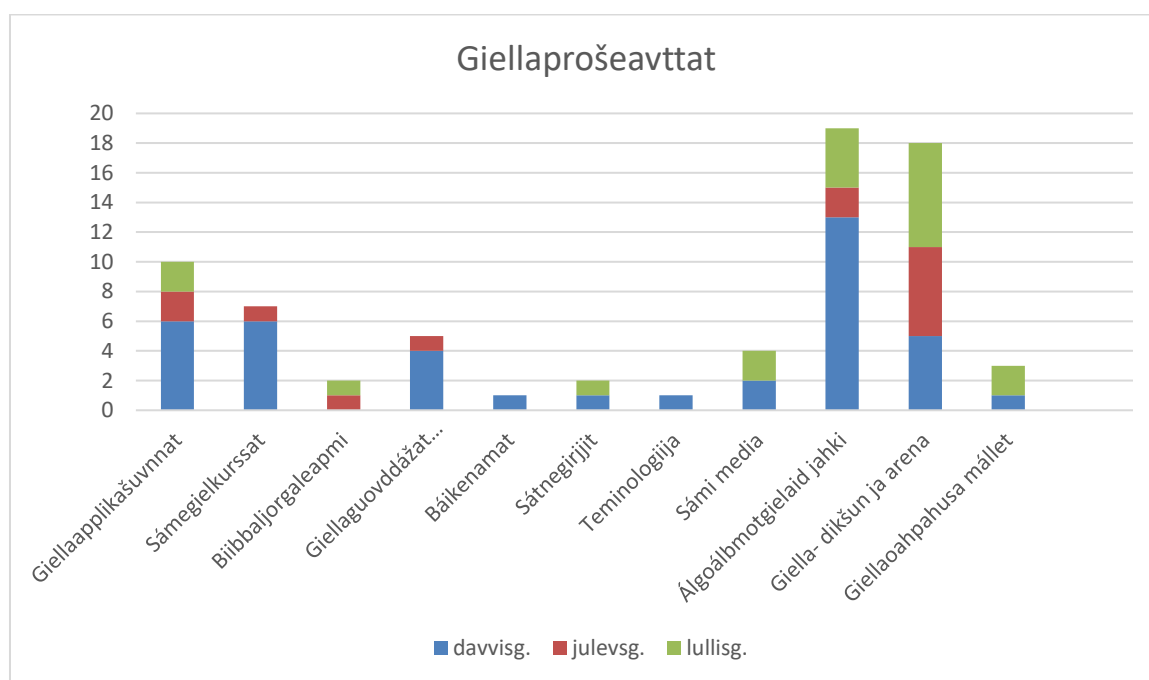
Sámediggeráđđi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa giellaguovddáš – semináras bušeahttafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 40 000 ru.

Sámedikki giellaguovddášdeaivvadeapmi čađahuvvui Romssa ráđđeviesus, ja dasa serve 17 giellaguovddáža daid 19 giellaguovddážiid gaskkas, ja ledje oktiibuot 41 oasseváldi deaivvadeamis. Deaivvadeami fádda lei giellaoahpahusvuogit ja giellavahkku.

1.3.6 Giellaprošeavttat - ohcanvuđot doarjja

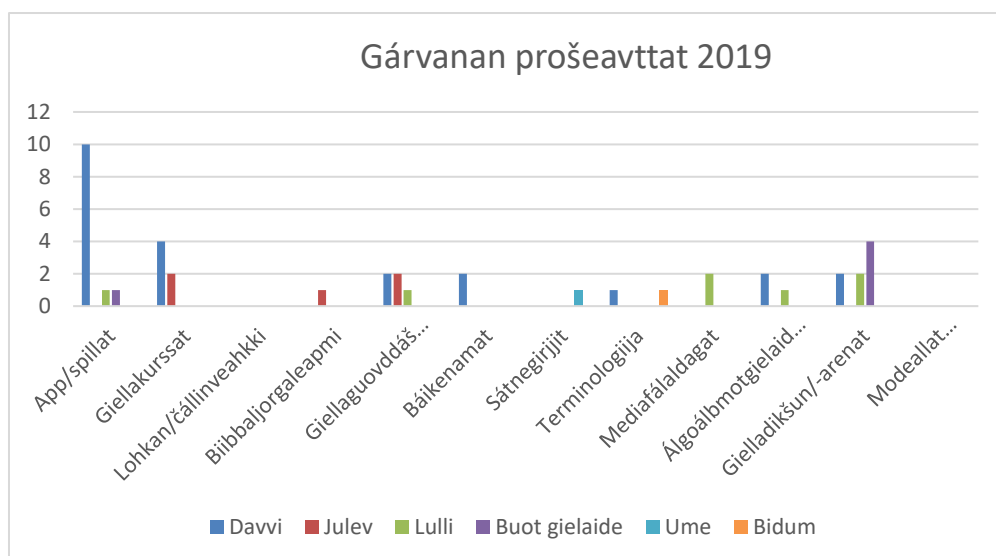
Sámediggeráđđi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa giellaprošeavttain bušeahttafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 9 979 000 ru.

Doarjagat juohkasit ná:

Vuoruheapmi: "Lohkan- ja čállinveahkeortnegat sámegielaigiidda" ii leat ožžon ovttaga ohcamuša dán jagi.

Oslo sámi viessu, Bådádjo suohkan, Kárášjoga giella ja Návuona suohkan leat ožžon viidásit doarjaga doaimmaide mat leat vuodđun giellaguovddášásaheapmái.

Proševttat mat leat gárvanan 2019:s:

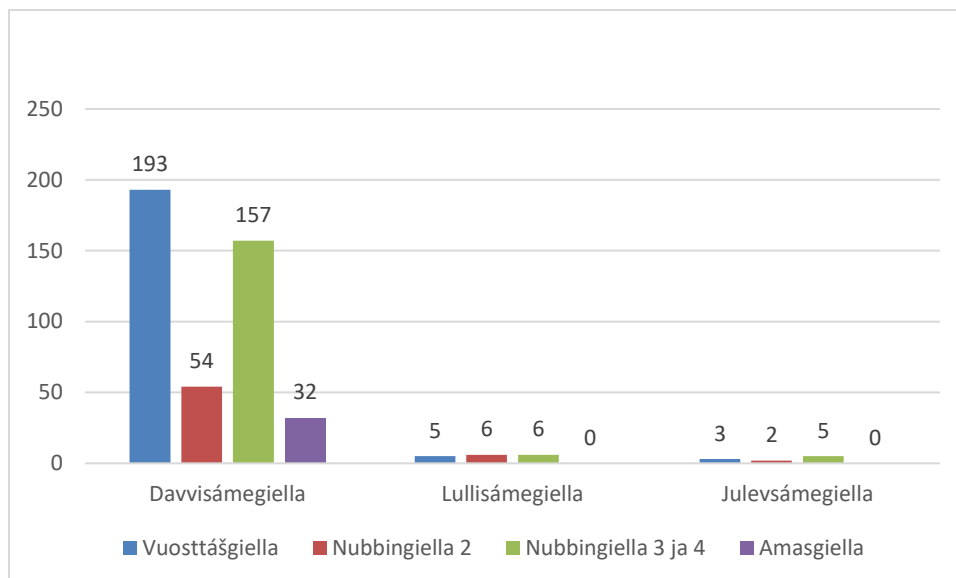
2019 leat 37 giellaproševtta gárvanan. Earet eará leat 12 applikašuvnna/spilla gárvanan. 6 dain leat applikašuvnnat/spillat heivehuvvon mánáide. Reasta leat nuoraide ja rávesolbmuid heivehuvvon. Muđui leat lágiduvvon 8 giellaarena-/gielladikšunproševtta nuoraide ja rávesolbmuid, 6 giellakurssa rávesolbmuid ja 3 proševtta mat gusket álgoálbmotjagi ávvudeapmái. Leat maid gárvanan 2 báikenammaproševtta márkosámi guovllus, 2 sámi mediafálaldatproševtta, 1 sátnegirji, 2 terminologijja ja 1 julevsámegiel biibbaljorgaleapmi.

1.3.7 Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide - ohcanvuđot doarjja

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
11100	Stipeanda joatkkaskuvllaohppiide skuvlla	2 766 500	3 000 000	3 000 000	233 500

Sámediggeráđđi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa joatkkaskuvllaohppiid stipeandaortnegis bušeahhtafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 2 752 000 ru.

Dán jagi ožžo oahppit geain lea sámegiella vuosttašgiellan, 9 000 ru. Ohppiin geain lei sámegiella nubbingiellan dássi 2, ožžo ges 5 500 ru. Ohppiin geain lei sámegiella nubbingiellan 3. ja 4. dássi, ja ohppiin geain lei sámegiella vierisgiellan ožžo 3000 ru giellamovttiidanstipeandan. Stipeanda lea maid juolluduvvon guovtti oahppái geat válddiiga sámegiela privatistan.

1.3.8 Giellastipeanda alit ohppui - ohcanvuđot doarjja

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
11200	Giellastipeanda alit oahpu	205 000	300 000	300 000	95 000
		Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
11200	Giellastipeanda alit oahpu	215 000	0	10 000	205 000

2019:s ášahii Sámediggi ođđa stipeandaortnega. Dán doarjjaortnegis lea lullisámegiella, julevsámegiella ja márkosámi giellaguovlu vuoruhuvvon. Giellastipeandda mihttomearri lea movttiidahttit eambbogiid lohkat eanemus uhkiduvvon sámegiellaid.

Stipeandaohccit 2019:

Gidđalohkanbaji	Čakčalohkanbaji
10 ohcci julevsámegiellas	7 ohcci julevsámegiellas
1 ohcci lullisámegiellas	6 ohcci lullisámegiellas
	1 ohcci márkosámi giellaguovllus

1.3.9 Julevsámegiel riehtačállinrávagirji - prošeakta

Sámediggeráđdi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa julevsámegiel riehtačállinrávagirji ortnegis bušeahttafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 80 000 ru.

Julevsáme tjállemnjuolgadusá bargojovku lea 2019:s doallan 9 interneahttačoahkkima. Kapihttalis kapihttalii leat leamaš iešguđet hástalusat. Eai buot davvisámegiella čilgehusat ja ovdamearkkat girjjis lea guoskevaččat julevsámegiella grammatihkkii ja giellageavaheapmái. Áššidovdijoavku ferte ráhkadit eanet dahje ođđa, dahje čállit ovdamearkkaid mat leat eanet guoskevaččat. Bargojovkkus leat maid muhtun siskkáldas hástalusat muhtun tearbmanamahusaid ektui mat geavahuvvojit iešguđet láhkai Norggas ja Ruoŋas. Jovku čoavdá dan dainna lágiin ahte čállá molssaeavttuid maid Giellagáldu normerenjovku meannuda maŋŋá.

Nubbi lahttu gii gulai Norgga bealde Sámedikki hálddahussii, heittii golggotmánus ja ođđa olggobealde lahtu álggii. Nu lea ge mis guokte lahtu Tjállemnjuolggadus-prošeavttas geat gullaba goappáge Sámediggái (Ruota ja Norgga).

Tjállemnjuolggadusa girjjáš galgá lea válmmas dohkkeheapmái skábmamánus 2020. Áigumuš lea válmmastit prošeavtta jagi 2020 mielde, ja almmuhit dan skábmamánus/juovlamánus.

1.3.10 Sámi Giellagáldu

Sámedikki mihttun lea ásaht Sámi Giellagáldu bastevas davviriikkalaš sámegielaide normerenorgánan jagi 2020 áigge nu ahte sámedikkiid ođđa oktasaš orgána lea doaimmas ođđajagis 2021.

Sámedikkít leat dássáži ovtas čađahan ja ruhtadan Sámi Giellagáldu doaimmaid prošeaktalágan hámis. Dálá organiseremis leat hástalusat earret eará ruhtadeami, bargoaddivddasvástádusa ja jodiheami ektui..

Bargoaddivddasvástádus ja bargoaddiv stivrenvuoigatvuohta lea golmma sámedikkis, muhto mearridanváldi bargguid sisdollui ja daid čađaheapmái lea Sámi Giellagáldus. Dasa lassin Sámi Giellagáldus váilu fásta ruhtadeapmi.

Sámediggi lea guhkit áigge bargan ovtas Ruota ja Suoma Sámedikkiin ja geahččalan gávdnat dakkár organisašuvdnamáile, mas Sámi Giellagáldus lea oktasaš jodiheapmi ovttá dan golmma riikkas seammás go orgánas galget sáhttit leat bargit ja doaibma buot dán golmma riikkas. Dát bargu lea miellddisbuktán dakkár hástalusaid maid sámedikkít oavvildit nátionála eiseválddiid fertet leat mielde čoavdimen. Sámedikkít leat mángga oktavuođas ovdanbuktán ahte lea dárbu hábmet Sámi Giellagáldui dakkár organisašuvdnamáile mas lea oktasaš jodiheapmi, vaikko doaibma lea golmma riikkas. Sámediggi lea mángii váldán daid hástalusaid ovdan sihke sámeministariid ja sámediggepresideantaid ja davviriikkalaš sámearážiin vástideaddji virgeolmmošorgána (Nordiskt ämbetsmannanorgan för samiska frågor/NÄS) čoahkkimiin. Sámediggi muittuhii NÄS fas borgemánus 2018 ahte NÄS lea ožžon sámeministariin bargun gávdnat čovdosa Sámi Giellagáldu organisašuvdnamálli guoski hástalusaid. NÄS vuodđudii borgemánus 2018:s bargjoavkku, man bargun lei árvalit čovdosa daid hástalusaid. Sámediggái lassin dán bargjoavkkus ledje ovdasteaddjit buot sámedikkiin ja sámearážiin vástideaddji departemeanttain Suomas, Ruotas ja Norggas.

Bargjoavku čielggadii ja árvoštalai guđe láhkai Sámi Giellagáldu sáhtta organiseret. Čielggadanbarggu jodihi Norgga Giella- ja ođasmahttindepartemeanta. Bargjoavkku bargun lei ovddidit NÄS:i miessemánu 1. beaivve rádjai Sámi Giellagáldu organisašuvdnamáilleevttohusa. Bargjoavkku loahpparaporta Sámi Giellagáldu – Davviriikkalaš sámegielaide fága- ja resursaguovddáža organisašuvdnahámi árvoštallan válbmanii miessemánu 8. beaivve. Bargjoavku árvoštalai oktiibuot birrasii 10 iešguđetlágan organisašuvdnamáile ja gávnnahtii ahte organisašuvdnamáilet: Sámediggi bargolágideaddjin Norggas ja hálddašanorgána sierra fápmudusaiguin Norggas ollašuhttet buoremusat organisašuvdnaeavttuid.

Sámi Giellagáldu lea Sámi Parlamentáralaš Ráđi (SPR) vuollásaš davviriikkalaš sámi giellaovttasbargoorgána. Sámediggi oavvilda NÄS -bargjoavkku raporta duddjot nana vuoddu Sámi Giellagáldu buorre ja beaktilis organiseremii. Sámedikki dievasčoahkkinn gieđahalai Sámi Giellagáldu organiseremii guoski ášši geassemánus. Dievasčoahkkinn fápmudii SPR dievasčoahkkima

odđasisorganiseret Sámi Giellagáldu doaimmaid, ja válljet Sámi Giellagáldu boahttevaš bistevaš organisašuvdnamálle. Ruota ja Suoma sámedikkiid dievasčoahkkimat mearridedje seamma láhkai.

Sámi Giellagáldu organiseren ovddiduvvui ovttas Ruota ja Suoma sámedikkiin SPR dievasčoahkkimii. SPR dievasčoahkkin gávnnašii čakčamánu, ahte Sámediggi bargolágideaddjin Norggas – organisašuvdnamálle sihkkarastá buoremusat Sámi Giellagáldu beaktillis doaimma. SPR válljii dán organisašuvdnamálle Sámi Giellagáldu boahttevaš organisašuvdnamállen. SPR dievasčoahkkin mearridii joatkit davviriikkalaš giellaovttasbarggu odđasis organiseremiin ja bivddii Norgga Sámedikki doaibmat bargolágideaddjin nu ahte Sámi Giellagáldu ásašuvvo bistevaš orgánan Norgga Sámedikki oktavuhtii. SPR dievasčoahkkin ávžžuhii maid sámedikkiid čuovvulit dán mearrádusa ja bidjat johtui dárbbaslaš doaimmaid, vai Sámi Giellagáldu sáhtta ásašuvvot bistevaš sámegielaid normerenorgánan jagi 2020 áigge seammás go Sámi Giellagáldu doaimmat jotkojuvvojit jagi 2020 áigge dálá hámis. Sámediggi lea čuovvulan SPR mearrádusa ja bidjan johtui siskkáldas bargojovavkku man bargun lea bargat viidásit Sámi Giellagáldu organiseremiin jagi 2020 áigge. Seammás ovttasbargu dán áššis joatkašuvvá Ruota ja Suoma sámedikkiiguin. Sámedikkat galget earret eará ovttas hábmet Sámi Giellagáldui njulggadusaid.

Normeren ja giellarávvendoaibma

Sámi Giellagáldu lea bajimuš normerenorgána sámegielaid fágalaš gažaldagain. Dat doaibma Norggas, Ruotas ja Suomas. Orgána bargun lea odđa terminologija ja čállingiela norpmat normeren, ja giellagáhtten. Sámediggi atná dán barggu giellageavaheami lasiheami ja giellaovddideami geađgejuolgin. Odđa tearpmat leat sámegiela geavaheami eaktun beaivválaš hállangielas, čálalaš gielas, mediain, sosiálamediain ja buot eará giellageavahanarenain.

Sámi Giellagáldu ovttasbargá Divvumiin mángga suorggis, dego ovdamearkan digitála sátnebánkkuiin www.satni.org. Sámi Giellagáldu lea ovttas Divvumiin ja Giellateknoin lasihan dán jagi oktiibuot birrasii 11500 ovdalis normerejuvvo davvi-, julev- ja lullisámegiela tearpma TearbmaWiki -reidui. Buot tearpmat leat almmuhuvvon maidái digitála sátnebánkkus <http://satni.org> gos dat leat álkít giellageavaheddjiid olámuttos. Digitála sátnebánku viežžá oktii jándoris automáhtalaččat buot normerejuvvo tearpmat TearbmaWiki -reaidus. Divvun ráhkada digitála giellaovddidanreaidduid Sámi Giellagáldu normeremiid vuodul. Odđa tearpmat ja normeremat cigget gillii Divvuna ráhkadan reaidduid, dego stávendárkkástusa ja grammatihkkadárkkástusa bokte. Dáid vehkiin šaddá álkít čállit sámegillii, ja dát lasiha sámegielaid geavaheapmi.

Sámi Parlamentáralaš ráđi stivra nammadii lahtuid ja várrelahtuid Sámi Giellagáldu giellajuhkosiidda mat vástidit sámegielaid normeremis. Dáid giellajuhkosiid mandáhta lea fámus jagi 2019 lohppii. Sámediggi nammadii Norgga beale ovddasteddjiid lulli-, julev- ja davvisámegiela giellajuhkosiidda, ja bihtánsámegiela bargolávdegoddái. Bihtánsámegiela čállinvuohki normerejuvvoi borgemánu 20. beaivve. Čállinvuohki lea almmuhuvvon Sámi Giellagáldu neahttasiidduin <http://giella.org>.

Sámedikkat leat ovttas vástidan Sámi Giellagáldu doaimmaid ruhtadeamis. Davviriikkalaš sámi giellaovttasbarggu lea jođihan Suoma Sámediggi. Sámi Giellagáldu doaimmat lea dán jagi čađahuvvon gáržžiduvvon hámis uhcit bargoveagain ja uhcit ekonomalaš resurssaiguin sámedikkiid gaskasaš ovttasbargun. Dát lea čuohtan normerenbargui ja ájihan normerenproseassaid go giellajuhkosat eai leat sáhttan čoahkanit nu dávjá go livččii dárbu. Davvisámegiela giellajuogus čoahkanii golbmii ja normerii oktiibuot 310 odđa tearpma davvisámegillii. Julevsámegiela giellajuogus čoahkanii guktii ja normerii oktiibuot 105 odđa tearpma julevsámegillii. Lullisámegiela giellajuogus

čoahkkaniid maid guktii ja normeriid oktiibuot 209 ođđa tearpma lullisámegilli. Ođđa tearpmat leat almmuhuvvon Sámi Giellagáldu neahttasiidduin <http://giella.org>, Sámi Giellagáldu TearbmaWikis, ja digitála sátnebánkkus <http://satni.org>.

Sámi Giellagáldu lea rávven giellageavaheddjiid iešguđetlágan giellagažaldagain ja vástidan dán jagi birrasii 1000 gažaldahkii mat gusket lulli-, julev- ja davvisámegiela geavaheapmái. Sámi Giellagáldu lea juohkán dieđuid doaimmaidis birra earret eará guovvamánus Sámedikki giellakonfereanssas Romssas, Sámi álbmotbeaivvedoalun Anáris ja Johkamohki márkaniin, Sámedikki 30-jagi ávvudeami oktavuodas Diehtosiiddas, Guovdageainnus. Sámi Giellagáldu lea logaldallan joatkkaskuvlaohppiide Sámi Giellagáldu birra, čájehan teknihkalaš reaidduid mat leat ávkkálaččat giellabargguin, ja rávven makkár gielladoaimmaid studeanttat sáhttet čađahit álgoálbmotgiellajagi (IYIL2019) giellavahkku oktavuodas.

1.3.11 Riikkaidgaskasaš álgoálbmotgiellaid jahki 2019 - prošeakta

Riikkaidgaskasaš eamiálbmotgiellaid jahki álggahuvvui ođđajagimánus almmolaš doaluiguin UNESCO:s Parisas ja guovvamánus ON:s New Yorkas. Sámediggepresideanta lea eamiálbmotgiellajagi stivrenjoavkku mieljođiheaddji ja ártalaš guovllu ovddasteaddji. Giellateknologijja ja giellaovttasbargu riikkarájáid rastá leat ártalaš guovllu deháleamos ángiruššansuorggit giellajagi oktavuodas.

Dán jagi Álgoálbmotáššiid Bistevaš Forumis (UNPFI) New Yorkas cuoŋománus lei okta váldofáttáin Álgoálbmotgiellaid riikkaidgaskasaš jahki. Sámedikki presideanta Aili Keskitalos ledje mánnga sáhkavuoru forumis ja son deattuhii earret eará man deatalaš giellateknologijja lea álgoálbmotgiellaid ovddideamis ja ahte teknologijjalaš gaska lea áittan álgoálbmotgiellaide. Digaštallamis giellajagi birra UNPFI:s lei stuorra ovttafielalašvuotta das ahte ii leat doarvái čalmmustahttit álgoálbmotgiellaid dušše ovttá jagi.

Sámediggi lágidii, ovttafielalaš Giella- ja ođasmahttindepartemeanttain, Romss universitehtain, Divvuniin ja Giellateknoin, oalgedáhpáhusa UNPFI oktavuodas, mii gohčoduvvui «Is it possible to create technical tools for indigenous languages?». Oalgedáhpáhusas ledje sullii 50 oassálasti iešguđet álgoálbmotguovlluin geat besse oaidnit mo mii bargat giellateknologijain sámegeallaid ja eará álgoálbmotgiellaid várás, ja guđe vejolašvuodas dat gávdnojit.

Sámediggepresideanta searvvai Davvi-Amerihká ja Ártalaš regionálačoahkkimii ON riikkaidgaskasaš álgoálbmotgiellaid jagi (IYIL) oktavuodas, mii lágiduvvui Kanadas. Ulbmil regionálačoahkkimiin lei hábmme dán guovllu loahppačállosa IYIL oktavuodas, mii maid šaddá oassin barggus hábmme máilmmivierdosaš strategiijaid giellajagi loahpas. Dalle maid lágiduvvui álgoálbmot giellakonferánssa, “HELISSET TFE SKÁL – “Let the Languages Live”, gos sámediggepresideanta searvvai lávdedigaštallamii.

Juovlamánu 18. b. 2019 mearridii UNGA, jahkásaš resolušuvnnas álgoálbmotgiellaid vuoigatvuodaid birra, IYIL2019 loahppadokumeantta, masa maid váldojuvvui mielde ahte galgá lágiduvvot álgoálbmotgiellaid riikkaidgaskasaš logijahki, áigodagas 2022-2032.

Juovlamánu álggogeahčen lágiduvvui giellateknologijakonferánssa LT4All UNESCO:s i Pariissas. Konferánsii serve teknologalaš čovdosiid lágideaddjit ja mánnga álgoálbmotgiella ovddasteaddjit. Sámedikki presideanta Aili Keskitalo doalai sáhkavuorru giellateknologijakonferánsas LT4All.

1.4 "Váibmogiella" čuovvuleapmi

Ángiruššansuorggi mihttu

- Sihkkarastit ja ovddidit sámi gielaid boahtteáiggi

1.4.1 Čoahkketabealla - Váibmogiella

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boadus rev. budš. ektui
Giellalokten - prošeahta	3 203 694	3 000 000	-203 694
Ođđa giellaguovlu - prošeahta	313 720	1 000 000	686 280
Submi	3 517 414	4 000 000	482 587

1.4.2 Giellalokten - prošeahta

Sámedikki Váibmogiella čuovvuleamis leat golbma buohtalas proseassa. Sámediggi ja ráđđehus leat bargamin láhkarievdadusevttohusa čuovvulemiin. Bargu hábmemiin láhkaproposišuvnna oktan dieđáhusosiin álggahuvvui loahpageahčen jagi 2018 juo.

Láhkaproposišuvdna oktan dieđáhusosiin

Sámediggi lea hábmen iežas vuordámušaid iešguđet fágadepartemeanttaide Váibmogiella čuovvuleamis. Dat sáddejuvvui iešguđet departemeanttaide geassemánus 2019. 2019:s leat leamaš konsultašuvnnat Gielda- ja ođasmahttindepartemeanttain ja Justiisa- ja gearggusvuodádepartemeanttain Váibmogiella evttohusaid birra.

Láhkaproposišuvdna oktan dieđáhusosiin galggai plána mielde ovddiduvvot Sámedikki dievasčoahkkimii loahpageahčen 2019. Ráđđehus álgo áigeplána bargui rievdaduvvui, ja mielddisbuvttii ahte láhkaproposišuvdna ii meannuduvvo Sámedikki dievasčoahkkimis ovdal 2020. Maŋŋá álgo áigeplána galge čađahuvvot álgokonsultašuvnnat eará departemeanttaiguin jagi 2020 vuosttaš jahkebealis.

Láhkaproposišuvdna okta dieđáhusosiin galggai rievtti mielde ovdanbidjot Sámedikki dievasčoahkkimii loahpageahčen 2019. Dađi bahábut rievddai ráđđehus áigeplána, ja dat váikkuha ahte Sámedikki dievasčoahkkin áramusat beassat meannudit ášši 2020:is. Sámediggi lea gulahallan Gielldda ja ođasmahttindepartemeanttain áigeplána birra, ja lea mángii cuiggodan man dehálaš lea ovdánit váibmogiella čuovvulan bargguin. 2019:is livčče galgan álgokonsultašuvnnat fágadepartemeanttaiguin, muhto jáhkkinis šaddet 2020 álgobeliid konsultašuvnnat Kulturdepartemeanttain, Mánáid ja bearašdepartemeanttain ja Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanttain.

Ođđa Norgga giellaláhka

Kulturdepartemeanta lea hábmemin ođđa ollislaš giellalága. Láhkaproposišuvdna galgá ovddiduvvot Stuorradiggái oktanaga ođđa gielladieđáhusain. Giellaláhkaevttohus lei sáddejuvvo viiddes gulaskuddamii, gulaskuddanáigemeiriin skábmamánnu 2019.

Vaikke vel ođđa giellaláhka ii rievdadivččii ge sámegielaide stáhtusa dahje gielaide rievttálaš dili, de lea lágas dattetge stuorra mearkkašupmi, go lágas nannejuvvo ahte sámegiela leat álgoálbmotgielat. Doaba álgoálbmotgiella ii leat ovdal geavahuvvon lágain, ja danne lea hui buorre go ođđa giellalágas nannejuvvo ahte sámegiela leat álgoálbmotgielat.

Sámediggi lea viidáseappot čujuhan gulaskuddanvástádusastis dan váilivuhtii ođđa giellalága ulbmilparagráfas ahte vealahuvvo gaskal dárogiela ja sámegielaide. Sámediggi oaivvilda ahte ulbmilparagráfas berre čuožžut ahte almmolaš orgánain lea erenoamáš ovddasvástádus das ahte geavahit, ovddidit ja nannet dárogiela ja sámegielaide. Nu mo láhkaevttohusas lea evttohuvvon, de galgá almmolaš orgánain leat ovddasvástádus das ahte gáhttet ja ovddidit sámegielaide, seamma láhkai go almmolaš orgánat galget gáhttet ja ovddidit kvena, románi ja romanes gielaide ja dárogiela mearkagiela. Sámediggi oaivvilda ahte dat prinsihppa ahte dárogiella ja sámegiela leat ovttárvosaš gielat, berre boahitit ovdan ulbmilparagráfas, ja ahte almmolaš orgánat galget geavahit, ovddidit ja nannet sámegielaide seamma láhkai go dárogiela ge.

Láhkaevttohusas galgá nannejuvvot ahte giellarádis galgá leat rávvengeatnegasvuohta almmolašvuođa ektui go guoská sámegillii. Giellarádi rávvengeatnegasvuođa nannema ulbmil lea čielggasmahttit ahte giellarádis stáhta hálddašanorgánas giellagažaldagain, lea maiddá ovddasvástádus das ahte ovddidit sámegielaide oassin ollislaš giellapolitihkas. Sámediggi lea duhtavaš dainna ahte giellarádi rávvengeatnegasvuohta nannejuvvo dainna lágiin, ja doaivu ahte leat mielde váikkuheamen ahte almmolaš orgánat šadden eanet diehtomielalažžan iežaset rollas ja ovddasvástádusas sámegielaide ovddideamis.

Riikkaidgaskasa álgoálbmotgiellajahki ja Giellalokten

Go 2019 lei Riikkaidgaskasaš álgoálbmotjahki, de ii lean sahtedohko ahte Sámediggi juovlamánus 2018 mearridii strategijaid sámegielaide várás – Giellalokten.

Oktanaga láhkaproposisuovdnabargguin lea Sámediggi čuovvulan Váibmogiela evttohusaid strategijadokumeantastis Giellalokten. Giellalokten lea Sámedikki ollislaš ángiruššan sámegielaiguin, ja dasa gullet mánnga doaibmabiju, sihke vižžojuvvon Váibmogiela muhto maiddá ollu eará doaibmabijut mat gullet lunddolaččat oktii daidda doaibmabijuide maid giellalávdegoddi lea evttohan Váibmogiela.

Sámedikki višuvdna sámegielaide várás lea ahte sámegiela leat lunddolaš, servodatguoddi ja ealli giela. Sámegiela galget leat lunddolaš oassi servodagas ja ahte buohkat galget beassat gullat, oaidnit ja geavahit sámegielaide buot servodatsurggiin. Dakkár mihtu juksamii dárbbášuvvo guhkesáigásaš ángiruššan sámegielaiguin, ja áigumuš lea geavahit mánnga jagi giellaloktema čađaheapmái. Strategijat leat viidát, ja čájehit Sámedikki ollislaš surggiidrasttiedaddji giellapolitihka boahttevaš jagiide. Giellalokten sistisdoallá mánnga konkrehta doaibmabiju iešguđet servodatsurggiide, ja maiddá iešguđet servodatsurggiid iešguđet dásiide.

Sámedikki virggálaš čalmmusteapmi Sámedikki bargui Riikkaidgaskasaš álgoálbmotgiellajagiin ja Giellaloktemiin lei sámgiellakonferánssa Romssas. Konferánsii bohte sullii 400 oassálasti iešguđet osiin Sámis, ja maiddá Ruonáeatnamis. Konferánssa dulkojuvvui lulli-, julev- ja davvisámegillii, ja buot sámegiela geavahuvvojedje sárdneustuolus. Konferánssa rávdnjejuvvui, ja olahii gehččiidolahusa Sámedikki rávdnjenfálaldagas.

Sámi giellavahkku

2019:s lea Sámediggi čuovvulat mánga Giellaloktema doaibmabiju. Sámi giellavahkku lei deatalaš doaibmabiju mii lihkostuvai bures, ja ollu doaimmaheaddjit ledje sámi giellavahkus mielde čalmmustahttimin sámegielaid servodagas.

Sihke báikkálaš lágideamit ja lágideamit sosiála mediain čađahuvvojedje. Gonagasviessu, Stuorradikki, ráđđehus ja dakkár ásašusat go Sámi allaskuvla, sámi joatkkaskuvllat, Sámi lohanguovddáš, Finnmarkkuopmodat, ON gulahallandoaibma, Redd Barna, NRK Super leat muhtun dain doaimmaheddjiin mat ledje mielde čalmmustahttimin sámi giellavahku.

Gonagaslaš Majestehta Gonagas galledii Kárášjoga 24.10, earret eará galledii Kárášjoga vuođđoskuvlla gos beasai gullat skuvlla barggu birra giellavahkuin ja sin ohppiidbarggu birra. Gonagas oassálasttii dasto lágideapmái Niitohárjjiis gos son earret eará geigii Giellaloktema giellabálkkašumi.

Sámediggi lea ráhkadan guokte applikašuvnna. «Saemesth!» lea dan bivnnuhis giellagiehtagirjjáža vuođul ráhkaduvvon applikašuvdna nuoraid várás, mii ráhkaduvvui giellakampánja “Sámás muinna” oktavuodas. Applikašuvdna lea lullisámegillii, julevsámegillii ja davvisámegillii. Ulbmilin lea ahte applikašuvdna galgá oažžut jietnafiillaid, ja mii bargat dainna ahte dan galgá sáhttit viežžat maiddái olggobealde Norgga. Nubbi applikašuvdna «10/20 båg» lea jurddašuvvon buot riikka mánáidgárddiide ja vuođđoskuvllaide. Ulbmilin lea ahte buot mánát riikka vuođđoskuvllain ja mánáidgárddiin galget oahppat moadde sámi sámegillii. Applikašuvnnat leat lullisámegillii, julevsámegillii ja davvisámegillii, ja dain leat sihke govva- ja jietnafiillat. Applikašuvnnaid oktavuodas ráhkaduvvojedje maiddái plakáhtat daid seamma sániiguin. Plakáhtat juogaduvvojedje mánáidgárddiide ja vuođđoskuvllaide miehtá riikka. Sámediggi vásihii stuorra beroštumi plakáhtaide, ja ain bohtet dinggojumiid daidda.

Okta Giellaloktema doaibmabijuin lei ásašit sierra giellabálkkašumi dáid ásašusaid ja doaimmaheddjiid várás geat leat mielde oainnusin dahkamin sámegielaid báikkálaččat ja nátionálalaččat. Sámediggi ávžžuhii olbmuid árvalit evttohasaid giellaloktema giellabálkkašupmái, ja 24 evttohusa bohte. Giellaloktenbálkkašumi vuoitin lei “Snaepmie” maid Anne Marja Guttorm Graven lei ráhkadan. Vuoti lea ovddidan sámegielaid beaivválaš giellan sihke njálmmálaččat ja čálalaččat ollu olbmuid várás, ja erenoamážit nuoraid várás. Vuotis leat čuovvuleaddjit/geavaheaddjit miehtá Sámi ja buot agiin. Das oažžu iešguđetlágan dieđuid sámegillii juohke beaivvi, ii ge dušše davvisámegillii, muhto maiddái eará sámegielaide. Vuoti lea veahkehan ollugiid duostat geavahit sámegiela, maiddái almmolaš oktavuodas.

Sámediggi lea ovtta NRK Sápmi:in almmuhan juoigangilvvu, man ulbmil lea ráhkadit sierra luodi sámegielaide, Giellaloktema luohiti. Bohte 12 evttohusa, ja vuotiin lei Jan Ole Hermansen Mázes eret.

Sámediggi lea hui duhtavaš báikkálaš álggahemiiguin ja lágidemiiguin giellavahku oktavuodas. Dát lea vuosttaš gearde go lea váldojuvvon álgga dákkár vahkkui, ja giellavahkku oaččui buori mediafuomášumi ja ollugat oassálaste.

1.4.3 Ođđa giellaguovlu - prošeakta

Sámediggeráđđi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa Ođđa giellaguovlu prošeavttas bušeahhtafápmudusa vuođul, nu ahte disponerensupmi lei 500 000 ru.

Sámedikkis lei fáladatgilvu guorahallat ođđa doarjmodealla ođđa sámi giellaguovllu várás. Bargu lea oassin čuovvulit Sámedikki dievasčoahkkinmearrádusa áššis 053/18. Sámediggi attii barggu Visjona AS fitnodahkii guorahallat ođđa doarjmodealla mii heive ođđa giellaguovllu ortnegii (Sámedikki dievasčoahkkinášši 053/18 Sámi giellaguovlu). Visjona AS lea buktán loahpparaportta ja sámediggeráđđi galgá čuovvulit dán ášši.

1.4.4 Vuoigatvuođat sámi giellateknologiijii

Sámediggi ja Norgga ártalaš universitehta, UiT, leat álggahan barggu hábmet eaiggátvuođašiehtadusa mii guoská sámi giellateknologiijii. Šiehtadus mudde dahkkivuoigatvuođa, eaiggáduššama ja liseanssa bargguide mat leat čadnojuvvon sámi giellateknologiijii UiT:s. Sámedikki bealis lea sámediggedirektevra Rune Fjellheim vuolláičállán šiehtadusa.

1.4.5 Sámás Muinna

Norggabeale Sámediggi lea geigen giellakampánja Sámás Muinna suomabeale Sámediggái. Sámediggepresideanta geigii almmolaččat Sámás Muinna kampánja suomabeale Sámediggái doaluin Čeavetjávrris.

1.5 Sámedikki báikenammabálvalus

Sámedikki báikenammabálvalusas leat fágalaš konsuleanttat geat fágalaččat rávvejit báikenamaid geavaheami hárrái. 2 konsuleantta rávvejit davvisámi, 1 konsuleanta rávve julevsámi ja 2 konsuleantta fas lullisámi báikenamaid birra. Báikenammabálvalus lea dán jagi sádden sihke álgorávvemiid ja loahpalaš rávvemiid luonddunamaide, gilinamaide, tuneallanamaide, čujuhusnamaide, álbmotmehciid namaide, vázzinbálgáid namaide, suohkannamaide ja fylkasuohkannamaide. Sámediggi lea maiddá veahkehan álbmotmehciid sámi báikenamaiguin ja diehtajuohkimiin. Rávvemat leat miehtá Sámi ja buot golmma sámegillii. Sámi báikenamat baktet olu beroštumi olbmuid ja báikegottiid gaskkas, ja dávjá šaddet sámi báikenamat maiddá mediaáššin.

Sámedikki báikenammanevvohat vástida báikenammagažaldagaid birra mediai ja eará berošteddjiide. Kulturdepartemeanta dohkkehii Norgga ođđa báikenammalága – Lov om stadnamn – mii gustogođii 01.07.2019. Sámediggi lei mielde láhkabarggus ja sáddii gulaskuddancealkámuša ođđa láhkii. Dan oktavuodas lea Sámediggi hábmen rávagirji davvisámi báikenamaid čállimii mas čilge lága ja láhkaásahusa doahpagiid, ja mot davvisámi báikenamaid galgá ja berre čállit iešguđetge guovlluin. Nammarávagirji galgá sáddejuvvot gulaskuddamii sámi fágabirrasii, ja galgá doaibmat vuodđun Sámedikki báikenammabarggus lassin báikenammaláhkii ja láhkaásahussii. Maiddá julev- ja lullisámi báikenamaide galgá hábmejuvvot rávagirji.

Sámediggi lágidii dán jagi ovtas Sámi allaskuvllain NORNA 49. Nammasymposia Guovdageainnus, oassin Sámedikki riikkaidgaskasaš álgoálbmotgiellajagi čalmmusteamis. Sámedikkis ledje maiddá logaldallat symposias. Dasa lassin lea Sámediggi logaldallan sámi báikenamaid ja sámi báikenamaid barggu birra iešguđetge seminárain ja čoahkimiin. Sámediggi maiddá juohká dieđuid olbmuid, ásahusaide, servviide ja earáide sámi báikenamaid birra, nammabarggu birra ja báikenammalága birra.

Ubmisámegiela čállingiella normerejuvvui 2016:s ja bihtánsámegiella fas 2019:s. Dat gielat eai leat fátmmastuvvon báikenammalága láhkaásahussii. Sámedikki báikenammanevvohat lea váldán oktavuodá Kulturdepartemeanttain ja evttohan davvi-, julev-, lulli- ja nuortalašgielaide lassin báikenammalága láhkaásahussii lasihit maidái bihtán- ja ubmisámegiela. Seamma reivves lea báikenammanevvohat maidái nevvon guđiin guovlluin guđege giella berrešii geavahuvvot báikenamain.

Sámedikki nammanevvohat lea rávven Gieldda- ja ođasmahttindepartemeantta Norgga almmolaš sámi nama geavaheamis. Almmolaš sámi namain oaivvilduvvo dán oktavuodas namat lulli-, julev- ja davvisámegillii. Nammanevvohat evttohii earret eará ahte sámi namma berre galbejuvvot riikkarájiid alde sámi guovlluin.

2 Máhttu

Servodatmihttu:

- Sámi servodagas lea máhttu, gelbbolašvuotta ja gálggat mat adnojit vai bastá sihkkarastit ja ovddidit gielas, kultuvrras ja servodateallimis.

Sámi servodaga ovddideapmi min árvvuid vuodul gielalaččat ja kultuvrralaččat, eaktuda ahte sámi mánáidgárde- ja vuodđoskuvlafálaldagas lea alla kvalitehta. Sámediggi mearridii ođđa sámediggedieđáhusa sámi mánáidgárdefálaldaga birra ja Sámedikki doaibmaplána sámi mánáidgárdefálaldahkii.

2.1 Máhtu váikkuhangaskaoamit

2.1.1 Máhtu áŋgirusšansuorggit

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Sámi mánáidgárdefálaldaga sisdoallu	11 465 220	11 820 000	354 780
Giellabargu mánáidgárddis	5 032 410	4 371 000	-661 410
Gelbbolašvuoda lokten mánáidgárddiin	361 995	200 000	-161 995
Pedagogalaš ávdnasat	1 540 000	1 540 000	0
Sámi sisdoalu skuvllas	3 980 581	2 940 817	-1 039 764
Oahppobiras ja skuvlaovddideapmi	1 588 371	2 115 000	526 629
Oahpponeavvut	32 706 794	32 790 000	83 207
Rekrutteren sámi alit ohppui ja duktamii	3 411 500	2 700 000	-711 500
Árbediehtu	43 476	200 000	156 524
Submi	60 130 346	58 676 817	-1 453 529

Juolluduvvon doarjagiid vealgi 31.12.2019 - mánáidgárdi

År	Beløp
2014	68 000
2016	0
2017	532 889
2018	2 366 900
2019	3 145 350
Sum	6 113 139

Juolluduvvon doarjagiid vealgi 31.12.2019 - oahpponeavvut

År	Beløp
2010	469 000
2011	1 635 333
2012	253 500
2013	3 844 050
2014	5 848 000
2015	5 415 709
2016	8 923 425
2017	9 456 250
2018	9 808 600
2019	33 468 000
Sum	79 121 867

2.2 Sámi mánáidgárdefálaldaga sisdoallu

Ángiruššaánsuorggi mihttomearri:

- Sámi mánáin lea mánáidgárdefálaldat mas lea buorre kvalitehta ja mii lea huksejuvvon sámi árvvuid, sámi kultuvrra ja árbedieđu ala.

Ođđa mánáidgárdepolitihkka mearriduvvon

Sámediggi lea 2019:s dohkkehan ođđa Sámediggedieđáhusa sámi mánáidgárdefálaldaga birra ja Sámedikki doaibmaplána sámi mánáidgárdefálaldahkii 2019 - 2023. Dat galget leat vuodđun boahttevaš mánáidgárdepolitihkkii.

Juksan dihtii Sámedikki mánáidgárdepolitihka váldomihtu, čalmmustahttojuvvojit golbma ángiruššaánsuorggi. Juohke ángiruššaánsuorggis leat sierra hástalusat, mihtut ja strategiiat mat galget leat vuodđun mánáidgárdepolitihkalaš bargui. Ángiruššaánsuorggit leat:

- 1) sámegielat mánát dálá servodagas,
- 2) árbediehtu ođđa áiggis
- 3) máhttu ja gelbbolašvuohta ásahit boahteáiggi sámi mánáidgárdiid.

Ođđa sámi mánáidgárdefálaldagat 2019

2019:s ásahedje guokte ođđa suohkana sámi mánáidgárdefálaldaga. Álttás lea ásahuvvon sámi mánáidgárdi mii addá ollesárvosaš davvisámegielat mánáidgárdefálaldaga. Sámediggi oaidná ahte sámi váhnemiid dárbu Álttá suohkanis lea vuhtiiváldojuvvon. Romssa suohkan maid lea viiddidan iežas sámegielat mánáidgárdefálaldaga, dál ođđa suohkanlaš sámi ossodagain. Dáid ođđaásahemiid boadus lea ahte eanet mánát ožžot sámegielat fálaldaga. Dat lea erenoamáš buorre ja hui deaŋalaš sámi servodahkii, ja sámegielaid gáhttemii ja ovddideapmái.

Sámedikki oassálastin nationála proseassaide

Sámediggi lea mielde bidjamin eavttuid mánáidgárdesuorgái, bijadettiin fuomášumi sámi mánáidgárdái. Sámediggi bidjá láidestusaid sámi mánáidgárdesuorgái buoremussan mánáidgárddiid sámi mánáide. Danne searvá Sámediggi eanaš nationála proseassaide ja mángga guoskevaš forumii, iešguđet dásis, oažžun dihtii oainnusin dakkár politihka mii galgá leat buoremussan sámi mánáide. Sámediggi lea oaidnán ahte Sámedikki oassálastin lea deatalaš ja ahte oassálastin sáhtta leat mearrideaddjin áššiid bohtosiidda go guoská sámi mánáide ja sámi mánáidgárddiide.

Oassálastin nationála implementerenbargui mánáidgárddi sisdoalu rámmaplánain ja mánáidgárddiid bargamušaiguin (2017), ja erenoamážit implementerenbargui sámi mánáidgárddiin, lea čájehan Sámediggái ja min ovttasbargooasálaččaide man deatalaš gulahallan, oktasaš áddejupmi ja ovddidan- ja gealbudandárbuid vuolggasadji lea sámi mánáidgárddiide ja eará mánáidgárddiide main lea sámi fálaldat. Sámedikkis leat stuorra vuordamušat dán buori ovttasbargui ovddasguvlui buot dásiin.

Mánáidgárddi sisdoalu ja bargamušaid rámmaplána lea stivrendokumeanta buot Norgga mánáidgárddiide, maiddá sámi mánáidgárddiide ja eará mánáidgárddiide main leat sámi fálaldagat. Rámmaplána bidjá láidestusaid sámi mánáidgárddiid sisdollui, earret eará dainna lágiin ahte sámi mánáidgárddiin galgá jahkeplána vuodđuduvvot sámi jagiáigekaleandarii. Rámmaplána dadjá maiddá ahte jahkeplána galgá čájehit mo mánáidgárdi čatná pedagogalaš barggu jagi johtui ja rievdamiidda luondus. Sámediggi lea bures duhtavaš rámmaplána sisdoaluin, ja lea 2019:s gulahallama bokte sámi mánáidgárddiiguin ožžon vástádusaid das mo sii vásihit dan ahte rámmaplána dattetge ii leat heivehuvvon sámi mánáidgárddiide stivrendokumeantan. Sámediggi lea ovttaoaivilis giellalávdegottiin das maid sii dadjet iežaset čielggadusas NAČ 2016:18 – Váibmogiella, ahte sámi mánáidgárddit lea deataleamos eanškildoaimbaidju dasa ahte sihkkarastit, gáhttet ja ealáskahttit sámegielaid. Dainna duogážiin áigu Sámediggi váldit mánáidgárddiid vástádusaid mielde viidásat bargui go geahčada sámi mánáidgárddiid struktuvrralaš rámmaid, vai sii ožžot buriid rámmaid dakkár sámi sisdoalu ovddideapmái mii addá buori kvalitehta.

Sámi mánáidgárddiid ja sámi ossodagaid lohku

2019:s ledje oktiibuot 22 sámi mánáidgárddi, main sullii 78 % ledje Finnmárkkus, vuollet 30 % Romssa fylkkas ja vuollet 3 % Nordlándda (2 julevsámi mánáidgárddi), Trøndelága (3 lullisámi mánáidgárddi) ja Oslo (1 sámi mánáidgárdi) fylkkain. Lassin sámi mánáidgárddiide addojuvvo ollesárvosaš sámegielfálaldat dáža mánáidgárddiid sámi ossodagain. 2019:s ledje 11 sámi ossodaga dáža mánáidgárddiin, main sullii 78 % leat Finnmárkkus ja Romssa fylkkas leat vuollet 30 %. Dasa lassin leat sámi mánáidgárddit Nordlánddas (2 julevsámi mánáidgárddi), Trøndelágas (3 lullisámi mánáidgárddi) ja Oslos (1 sámi mánáidgárdi).

Sámegielaid hálldašanguovllu mánáidgárddiid lohku

Dan 23 sámi mánáidgárddis leat 18 sámi mánáidgárddi sámegielaid hálldašanguovllu gielddain. Dan 18 sámi mánáidgárddis lassin ledje maiddá golbma mánáidgárddi sámi ossodagain ja 8 mánáidgárddi main lei oahpahusfálaldat sámegielas. Oktiibuot addojuvvui sámi mánáidgárdefálaldat 29 mánáidgárddis sámegiela hálldašanguovllus.

Daid mánáid lohku geat ožžo sámi mánáidgárdefálaldaga 2019:s

Sámediggi lea 2019:s registreren, doarjjahálldašeami bokte mánáidgárddiide, ahte oktiibuot 836 máná ožžo sámegielat mánáidgárdefálaldaga. Buot mánáin lea vuoigatvuohta mánáidgárdesadjái, ja Sámediggi diehtá ahte sáhttet leat eanet mánát go dát, geat ožžot sámegielat mánáidgárdefálaldaga

mánáidgárddiin mii ii boađe ovdan doarjjaortnegiin. Doarjjaortnegat leat ohcanvuđot ortnegat ja mánáidgárddit ja mánáidgárdeeaiggádat válljejit ieža galget go ohcat doarjaga.

836 mánás ožžo 539 máná sámi mánáidgárdefálaldaga sámegielaid hálddašanguovllus.

Sámi mánáidgárdefálaldat sámegielaid hálddašanguovllus	
Mánáidgárdefálaldat	Mánáidgárdefálaldat
Davvisámi fálaldagat	496
Julevsámi fálaldagat	18
Lullisámi fálaldagat	25
Oktiibuot	539

Vuoigatvuohta sámi mánáidgárdefálaldahkii ja lágat

Dál biddjojuvvojit iešguđet gáibádusat mánáidgárddiide siskabealde ja olggobealde sámegiela hálddašanguovllu. Gieldda ovddasvástádus das ahte láhčit mánáidgárdefálaldaga sámi mánáide, lea muddejuvvon mánáidgárdelága § 8 goalmmat lađđasis.

Erohus lea ahte sámegiela hálddašanguovllu gielddain lea ovddasvástádus das ahte mánáidgárdefálaldat sámi mánáide vuodduvvo sámi gillii ja kultuvrii, ja ahte gielddat mat leat hálddašanguovllu olggobealde, mat gohčoduvvojit gielddat muđui, galget láhčit diliid dasa ahte sámi mánát sáhttet sihkkarastit ja ovddidit gielaset ja kultuvrraset. Dáid cealkámušaid sáhtta dulkot nu ahte gáibádusat gielddaide leat stuorát dahje uhcit dađi mielde leat go sii siskabealde vai olggobealde sámegielaid hálddašanguovllu. Dakkár earru ii leat váikkuhanfámolaš, erenoamážit go ollu sámi bearrašat vásihit ahte ii leat álki fidnet kvalitatiiva buori sámi mánáidgárdefálaldaga mánáidasaset, vaikke vel sámi mánáin, álgoálbmotmánán, leat sierra vuoigatvuođat mat bohtet ovdan ON konvenšuvnnas mánáid vuoigatvuođaid birra.

Sámedikkis leat 2019:s ollu váhnemat jearran vuoigatvuođa birra sámi mánáidgárdefálaldahkii, erenoamážit sámi giellahálddašanguovlluid olggobealde. Sii háliidit dakkár sámegielat mánáidgárdefálaldaga mas sin mánát váldojuvvojit vuostá iežaset gillii, ja ahte sin guldalit ja áddejit. Váhnemiidda lea deatalaš ahte sin mánát besset leat ieža ja besset ovddidit iežaset sámi identitehta ja iežaset sámegiela. Das lea sáhka buori ja oadjebas psykososiála mánáidgárdebirrasis sámi mánáide. Sámi váhnemat leat maŋimus logijagis jearahan buriid ja oadjebas rámmaid mánáidasaset sámi mánáidgárddiin ja eará mánáidgárddiin main lea sámi fálaldat, vai mánát besset ovdánit harmoniijas iežaset birrasii. Danne oaidná Sámediggi ahte áin lea dárbu áŋgiruššat doaibmabijuiguin mat lága bokte sihkkarastet sámi mánáide vuoigatvuođa sámegielat mánáidgárdesadjái, ja ahte gieldda geatnegasvuohta fállat sámegielat mánáidgárdefálaldaga gievrras giellamodealla vuodul, nannejuvvo mánáidgárdelága bokte. Sámediggi lea balus sámi mánáid mánáidgárdeárgabeaivvi sisdoalu geažil ja erenoamážit mánáid sámegielat ovdáneami geažil go mánná galgá válljet sámegiela vuosttašgiellan skuvllas.

2.2.1 Čoahkketabealla - sámi mánáidgárdefálaldaga sisdoallu

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boadus rev. budš. ektui
Sámi mánáidgárddit ja ossodagat	7 030 869	7 430 000	399 131
Sámi mánát ođđa searvelanjan	4 434 351	4 390 000	-44 351
Submi	11 465 220	11 820 000	354 780

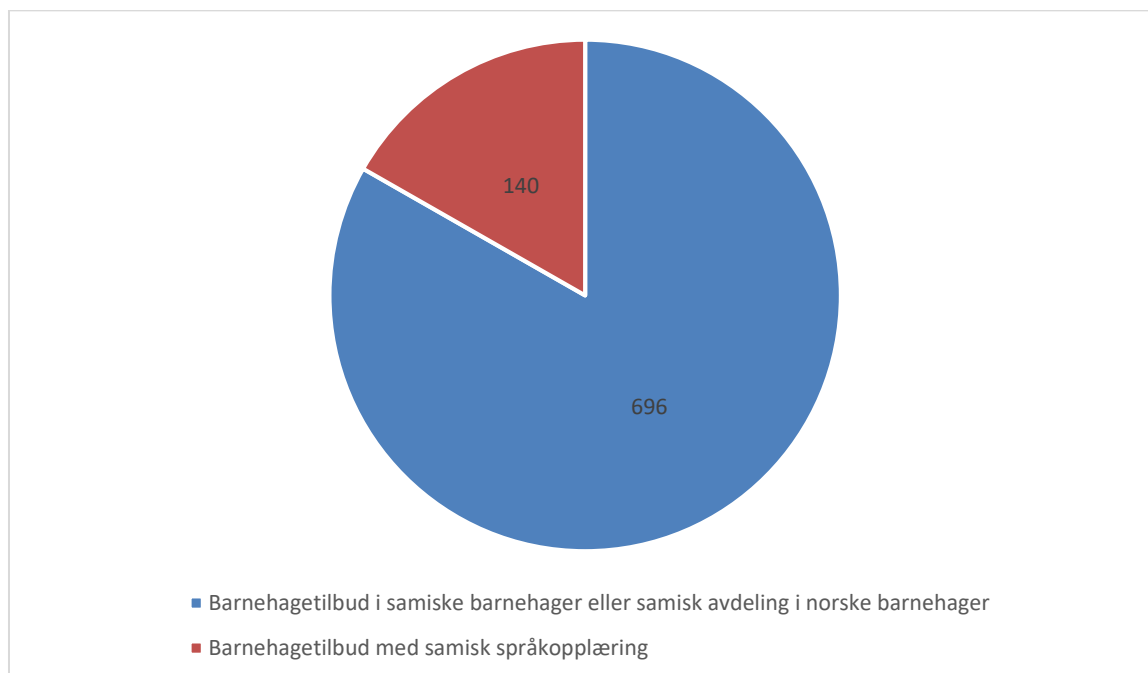
2.2.2 Doarjja sámi mánáidgárddiide ja mánáidgárddiide main lea sámi ossodat - ohcanvuđot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boadus rev. budš. ektui
21200 Sámi mánáidgárddit ja ossodagat	7 030 869	7 430 000	7 430 000	399 131
	Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
21200 Sámi mánáidgárddit ja ossodagat	7 212 800	0	181 931	7 030 869

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi mánáidgárddiin ja sámi ossodagain dáža mánáidgárddiin lea fálaldat mii lea huksejuvvon sámi giela ja kultuvrra ala.

32 sámi mánáidgárddi leat ožžon doarjaga. Sámi mánáidgárdefálaldaga oaidnit vuolábeale govvosis.

Oktiibuot ožžo 836 máná sámi mánáidgárdefálaldaga 2019:s, dan ektui go 2018:s ožžo 78 eanet máná sámi mánáidgárdefálaldaga. Sivva dán njiedjamii lea ahte leat uhcit ohccit sámegieloahpahusortnegii. Dábálaš lea ahte mánáidlohku lassána dahje njiedjá veaháš, muhto dattetge leat mánáidlogut ja sámi mánáidgárddiid ja sámi ossodagaid lohku bisson oalle dássidit.

Tabealla čájeha sámi mánáidgárdiid ja sámi ossodagaid loguid iešguđet jagiin:

	2019	2018	2017
Sámi mánáidgárdit	21	21	24
Sámi ossodagat	11	11	7
Oktiibuot	32	32	31

Tabealla čájeha mánáidlogu sámi mánáidgárdiin ja sámi ossodagain iešguđet jagiin:

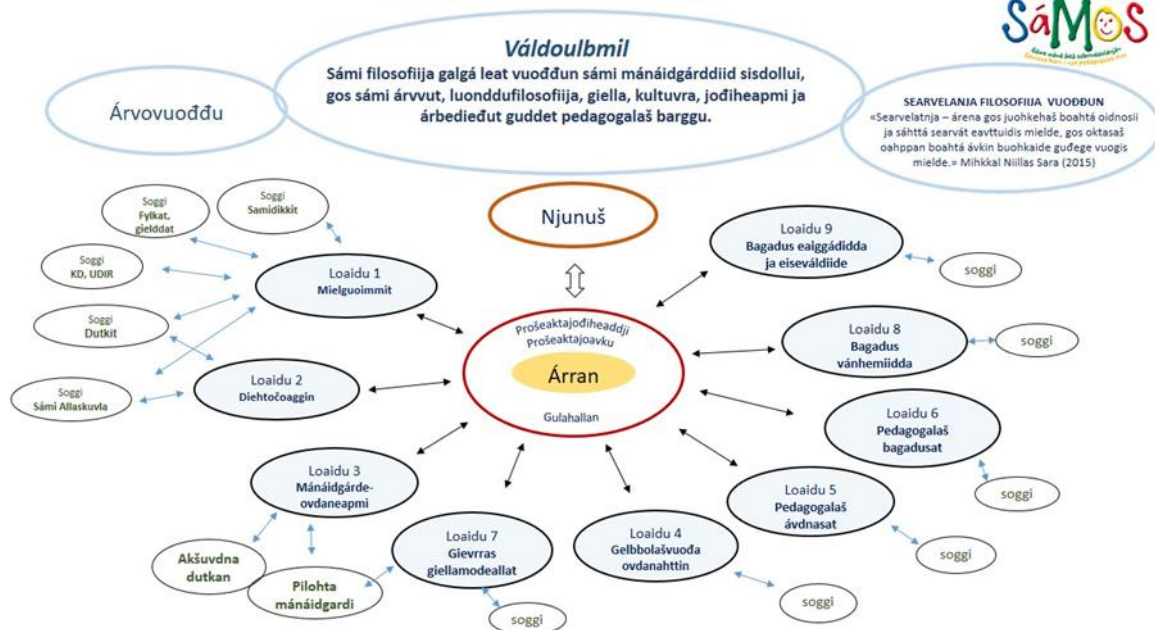
	2019	2018	2017
Mánát sámi mánáidgárdiin ja sámi ossodagain	696	689	716
Mánát geat ožžo sámegielohpahusfálaldaga	140	225	130
Mánát oktiibuot	836	914	846

2.2.3 Sámi mánát ođđa searvelanjain - prošeakta

Sámediggeráđdi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa prošeavttas bušeahttafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 4 225 000 ru.

Sámediggi lea NAČ 2016:18 - Váibmogiella doaibmabijuid čuovvoleamis álggahan prošeavtta Sámi mánát ođđa searvelanjain. Prošeakta bistá vihtta jagi ja lea álggahuvvan 2018:s. Dán jagi leat prošeavttas leamaš ollu doaimmat ja daid raporteren lea ovdanbuktojuvvon prošeavtta hámi vuodul.

SáMOS prošeavtta váldoulbmil lea: Sámi filosofiija galgá leat vuodđun sámi mánáidgárdiid sisdollui, gos sámi árvvut, luonddufilosofiija, giella, kultuvra, jodiheapmi ja árbedieđut guddet pedagogalaš barggu.

MIELGUOIMMIT JA DIEHTOJUOHKIN (Loaidu1)

SáMOS-prošeakta lea oassin Sámi parlamentáralaš ráđi doaibmaplána oassin ja dan olis lea stuora vuordámuš ahte prošeakta šattašii miehtasámi prošeaktan. SáMOS-prošeakta lea 2019 gulahallan Suoma- ja Ruotabeale Sámedikkiiguin ja soahpan ahte sii ohcet Interreg prošeaktaruđaid, vai beasaše searvat prošeavtta ovddidanbargui. Sámediggi lea vuordime bohtosa ohcanproseassas Ruota- ja Suomabeale Sámedikkiiguin.

Diehtajuohkin ja oktavuodát ovttasbargoguimmiiguin

SáMOSis leat leamašan deaivvadeamit, ráđđehallamat ja diehtjuohkimat viidát virgeolbmuide ja politiikkalaš dásis e.e. mánáidgárdekonfereansan, Sámi Allaskuvllain ja ieža universitehtaiguin, sámeskuvla eiseválddiiguin ja sámedikkiiguin Ruoŧa ja Suoma bealde Sámis, máhttodepartemeanttain ja oahpahusdirektoráhtain. Áigumuš dán barggus lea leamašan čatnat oktavuodaid ja gávnnahit movt sáhttit ovttasbargat sámi mánáidgárddiid ovdánahttinbargguin báikkálaš- ja riikadásis.

Áigumuššiehtadus Sámi allaskuvllain

Áigumuššiehtadus (Intensjonsavtale) gaskal Sámedikki/SáMOSa ja Sámi Allaskuvlla vuolláičállojuvvui njukčamánu 14.b. 2019. Ulbmil šiehtadusain lea ovdiddit gelbbolašvuoda sámi mánáidgárddiide, ea. ea. čielggadit dutkandárbuid, ovtasbargu rekrutteremii, semináraid ja konferánssaid lágiddit ja rámmaplána implementeret prošeavtta mihttuid vuodul. Doaimmat mat leat biddjon johtui šiehtadusa olis leat:

- Čađahan njealje Árranságastallama (seminárat) miehtá sámiguovllu ohcan dihte árbevirolaš máhtu mánáidgárdepedagogihkas.
- Dutkama čatnan Pilohtamánáidgárdeovdánahttimii.
- Álggahanbargu dutkanfierpmádahkii ja dutkan sámi mánáidgárdepedagogihkas.
- Aktasaš ovdánahttinbarggu gelbbolašvuoda loktemis mánáidgárdebargiide.

SáMOS seahkat

Oassin diehtajuohkinbarggus leat SÁMOS profilerenávdnasat juhkkjuvvon sámi mánáidgárdemánáide. SáMOS seahkaid sisdoallu lea: guksi, buffa, šleđgonveastta, biebmolihti, čáhcebohtal, lávlungirji ja SÁMOS diehtajuohkingihpa. 2019 leat SÁMOS seahkat sáddejuvvon 34 mánáidgárdái, oktiibuot 722 SÁMOS seahka leat addujuvvon.

DIEHTOČOAGGIN MÁNÁIDGÁRDEOVDÁNEAPMÁI (Loaidu 2)

SÁMOS-prošeakta lea bargan vuđolaš diehtočohkkemiin ja kártemiin mii guoská áigeguovdilis dutkanbargguide, árbevirolaš máhtui ja sámi árbevirolaš bajásgeassimii. Dát čohkkejuvvon dieđut leat maid vuodđobargun ja álgun giehtagirjái mii galgá čilget mii sámi mánáidgárdepedagogihka ja didaktihka lea.

Mánáidgárdekonferánssa miessemánu 9.-10.b. 2019

Sámi filosofija galgá leat vuodđun sámi mánáidgárddiid sisdoalus leai bajilčálus sámi mánáidgárdekonferánssas maid SÁMOS doalai Oslos. Konferánssas ledje sullii 150 oasseváldi sihke norgga-, ruoŋa- ja suomabeale Sámis. SÁMOS-prošeavtta áigumuš lea sámáidahttit mánáidgárddiid olles sámis, ja dakko bokte ovdiddit sámi mánáidgárdepedagogihka ja didaktihka, sámi jurddašanvuogi vuodul. Okta ulbmil konferánssas lei digaštallat bargomálla mii vástida sámi jurddašanvuohkái iešguđet guovllus sámis, gos sámi árvvut, dekoloniseren ja iešstivrejupmi lea vuodđun.

Konferánssas almmuhuvvui girji sámi bajásgeassima birra, UNNA OLBMOŽIID DIHTII. Loga eanet vuolleis kápihttal Pedágogalaš ávdnašat (Loaidu 5).

Almmuhuvvui vel SÁMOS-prošeavtta pilohtamánáidgárdeortnet, mii lea ortnet masá mánáidgárddiid sáhttet ohcat searvat ovdánahttit ja sámáidahttit sámi mánáidgárddiid sisdoalu.

Árranságastallamat

SÁMOS lea lágiidan Árranságastallanráiddu gos dutkit ja árbečeahpit leat logaldallan árbevirolaš máhtu ja otná ovdáneami birra maid sáhtta mánáid bajásgeassimis geavahit. Árranságastallamat leat čađahuvvon dálvet ja giđđat Plássjes, Divttasvuonas ja Unjárggas ja čakčat Guovdageainnus. Bovdehuvvon oasseváldit oahppama ja ságastallamiid dihte ledje mánáidgárdejodiheddjit ja bargit, eaiggádat ja maid ovdasteaddjit suohkaniin ja fylkkain. Dát ságastallamat leat maid vuodđun diehtočohkkemis sámi árbevirolaš bajásgeassinvugiid.

MÁNÁIDGÁRDEOVDANEAPMI (Loaidu 3)

Pilohtamánáidgárdekonseapta

Pilohtamánáidgárdekonseapta galgá mánáidgárdeovdaneapmi geahččaluvvot ja ovddiduvvot pedagogalaš barggus gos lea vuodđun sámi árvvut ja máhttu. Pilohtamánáidgárdeortnet almmuhuvvui mánáidgárdekonferánssas 2019 miessemánu. Ohcanáigemearri lei golggotmánu 15.beaivvi, ja bohte ovcci (9) ohcci. Pilohtamánáidgárddiid válljenbargu lea álggahuvvon juovlamánu 2019.

Gelbbolašvuodálokten ja dutkan pilohtamánáidgárddiin

Aktasašbargu Sámi allaskuvllain mearkkaša ahte sierra gelbbolašvuoda lokten ja dutkanplána válbmen lea bidjon johtui. Ovdamearka dihte sierra oahppu mii lea oassi obbalaš pilohtamánáidgárddiid gelbbolašvuoda loktemii. Dutkan sierra dásiin bidjo johtui dádi mielde, omd bachelor, master ja PHD čuovvoleapmi.

Dutkan prošeavtta aktavuodas

Prošeakta bargá oažžut johtui dutkama doavttergráda dásis sámi mánáidgárdepedagogihka, sámi árvvuid ja árbevieruid vuodas. Dutkan galgá de čatnot pilohta mánáidgárddiide. Lea bargu biddjon johtui gávdnat vejolašvuodaid ruhtadit dákkár dutkama.

HÁBMET GELBBOLAŠVUODAOVDÁNAHTTIMA (Loaidu 4)

Dán jagi lea álggahuvvon aktasašbargu Sámi allaskuvllain hábmet ja ovddidit oahpahusaid ja gelbbolašvuoda loktemiid mat gusket pilohtamánáidgárddiide ja maid sámi mánáidgárddiide ollislaččat. Aktasašbargu lea maid ásahuvvon fylkkaiguin gelbbolašvuoda strategiijaid ektui, omd. RSK, Strategiplan for kompetanseutvikling i skole og barnehage ja Rekomb, Regional ordning for kompetanseutvikling i barnehage.

PEDAGOGALAŠ ÁVDNASAT (Loaidu 5)

SÁMOS ođđa girji – UNNA OLBMOŽIID DIHTII

Girji lea sámi árbevirolaš sámi mánáidgárdepedagogihka vuodul ráhkaduvvon ja almmuhuvvui Sámi mánáidgárdekonferánssas Oslos miessemánu 2019. Sámedikki presideanta Aili Keskitalo lea čállán ovdasáni. Girječállit leat Asta Mitkija Balto, Gudrun Kuhmunen, Anne Ingebjørg Eriksen ja Carina Sarri. Girji lea juhkkjuuvvon juohke mánáidgárddi jođiheddjiide ja bargiide, ja maid sámi mánáidgárdeoahpaheaddjestudeantade. Muđui gávdno girji oastit ovtta.no ruovttusiiddus.

GIEVRRAS GIELLAMODEALLAT (Loaidu 7)

SÁMOS lea álggahan sierra giellajoavkku pilohtamánáidgárddiid aktavuodas gos galgá geahččaluvvot ja dutkojuvvot movt gievrass giellamodeallaid galgá implementeret sámi mánáidgárddiid doibmii. Jođiheaddji das lea Sámi Allaskuvlla gielladutki Jon Todal ja dasa lassin guokte giellaovdánahtti Stina Negga julevsámis ja Elin Fjellheim lullisámis.

2.3 Giellabargu mánáidgárddiin

Ángirusšansuorggi mihttomearri:

- Mánát ohppet, nannejit ja ovddidit sámi gielaset mánáidgárddiin.

Sámediggi lea manimus jagiid oaidnán ahte sámi mánáidgárddit barget eanet diehtomielalaččat dainna ahte gáhttet, nannet ja ovddidit sámegielaid ja váldit giela ruovttoluotta doppe gos dat lea jávkan. Sámi servodagas leat stuorát vuordamušat mánáidgárddiid giellabargui. Dat lea maid bohtán ovdan Sámedikki gulahallamis sámi mánáidgárddiiguin 2019:s. Mánaga bures sajáiduvvan sámi mánáidgárddi leat bivdán veahki ja bagadusa das mo bargat giellaovddidemiin. Sámediggi vásiha stuorát dárbbu árvvoštallat mánáidgárddiid sámi giellabarggu rámmaid, ja dán barggu áigu Sámediggi vuoruhit SÁMOS prošeavtta bokte.

2.3.1 Čoahkketabealla - giellabargu mánáidgárddiin

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Sámegieloahpahus	1 885 700	1 845 000	-40 700
Prošeavttat ja ovddidanbarggut	2 465 710	1 845 000	-620 710
Julevsáme giellatjehppe - Árran mánáidgárdde AS	681 000	681 000	0
Submi	5 032 410	4 371 000	-661 410

2.3.2 Doarjja sámi giellaoahpahussii - ohcanvuđot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
21210 Sámegieloahpahus	1 885 700	1 845 000	1 845 000	-40 700
	Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksujuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
21210 Sámegieloahpahus	2 031 000	88 400	56 900	1 885 700

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Mánáidgárddit fáallet sámi giellaoahpahusa.

Doarjja juolluduvvui sámi giellaoahpahussii dáža mánáidgárddiid mánáide, 26 mánáidgárdái 2019:s dan ektui go 33 mánáidgárdái 2018:s. Eatnašat leat Romssa suohkanis gos 95 máná mánáidgárddiin ožžot sámi giellaoahpahusa. Mánaga mánáidgárddi fáallet sámi giellaoahpahusa sihke Finnmárkkus ja Nordlánddas. Tabealla čájeha sámi mánáidgárddiid ja sámi ossodagaid logu iešguđet jagiin:

	2019	2018	2017
Mánáidgárddit main lea sámi giellaoahpahusfálaldat	26	33	32

Čájehuvvo dattetge ahte 2019:s ohce unnit mánáidgárddit doarjaga sámegieloahpahussii. Dasa sáhttet leat mánaga siva. Okta sivva sáhtta leat ahte riegádedje unnit mánát obbalaččat riikkas ja dat fas váikkuha mánáidgárdelohkui mat ohcet doarjaga sámegieloahpahussii. Mánáidgárdesuorggi aktivratt eai dieđe nu olu sámegiela ja sámi kultuvrra birra mánáidgárddis, eai ge sámi mánáid vuoigatvuodaid birra oažžut sámegiela mánáidgárdefálaldaga. Mánáidgárddiin leat hástalusat gávdnat

sámegiela resurssaid mánáidgárddiide, eai ge gávdno metodat sámegiela oahpahusa rámmaid várás dárogielat mánáidgárddiide.

Mánáidgárddiid raporteremat čájehit maiddá ahte eai dušše dat mánát geain lea sámegiella ruovttugiellan, geat ožžot ávkki sámi giellaoahpahusfálaldagas, go mánáidgárddit eai háliit earuhit dárogielat ja sámegielat mánáid oahpahuslágideimiin. Danne fálojuvvo sámegielloahpahus buot mánáide mánáidgárddiin. Dat lea buorre go jurddaša ahte dalle besset buot mánát oahpásmuvvat sámavuhtii.

Ortnet lea jurddašuvvon sámegielloahpahussii daidda sámi mánáide geat galget oahppat sámegiella mánáidgárddis. Sámediggi lea ožžon dieđuid ruovttoluotta mánáidgárddiin ahte sii jearahit gárvves giellareaidduid maid sii sáhttet geavahit. Dál eai gávdno dakkár dutkanvuđot ávdnasat maid sáhtta geavahit mánáidgárddiin, ja danne lea mánáidgárddiid duohken ráhkadit plána mii lea heivehuvvon ovttaskas mánnái. Dat mii mearrida giellaoahpahusa lihkostuvvama, lea dat ahte lea go mánáidgárdái čadnojuvvon sámegielat olmmoš gii sáhtta čadahit giellabarggu.

2.3.3 Doarjja prošeavttaide ja ovddidanbargui - ohcanvuđot doarjja

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boadus rev. budš. ektui
21220	Mánáidgárddit - Prošeavttat ja ovddidanbarggut	2 465 710	1 845 000	1 845 000	-620 710
		Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
21220	Mánáidgárddit - Prošeavttat ja ovddidanbarggut	3 169 400	429 290	274 400	2 465 710

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Buorre kvalitehta mánáidgárddiid sámi gielas ja kulturbarggus.

	Báikkálaš ovddidanprošeavttat	Giellalávgunprošeavttat	Ođđa mánáidgárdefálaldagaid ásaheapmi
2017	6	12	1
2018	13	4	0
2019	7	12	2

21 ovddidanprošeavtta ožžo doarjaga 2019:s. Tabealla čájeha ahte eanet giellalávgunprošeavttat álggahuvvojedje 2019:s go 2018:s. Sivvan dasa sáhtta leat ahte mánáidgárddit leat loahpahan ovdalis juolluduvvon prošeavttaid ja leat danne ožžon vejolašvuđa álggahit ođđa prošeavttaid 2019:s.

Seammás oaidnit ahte dán jagi ledje uhcit báikkálaš ovddidanprošeavttat go 2018.s. Dat čatnasa dasa ahte mánáidgárddit válljejit ángiruššat giellaovddidanprošeavttaiguin ja lea šaddan eanet diehtomielalaččat das. Buot prošeavttat deattuhit dan ahte nannet mánáidgárddi juohkebeaivválaš giela báikkálaš árbevirolaš sámi kultuvrra bokte. Doarjja lea maid addojuvvon guovtti prošeaktii main lea sáhka ásahtit ođđa sámi mánáidgárdefálaldagaid.

2.3.4 Julevsámi giellatjehppe - njuolggodoarjja Árran mánnáigárdđáj

Njuolggodoarjja Árran mánáidgárdái manná julevsámi giellabargui mánáidgárddis, mas 16 máná ožžo julevsámi mánáidgárdefálaldaga 2019:s. Áigumuš ortnegiin lea ahte mánáidgárdi giellačeahpi bokte galgá nannet mánáidgárdi giellaovddidanbarggu. Raporta čájeha ahte mánáidgárdi mielas dat lea ávki, ja ahte giellačeahpi geavaheamis mánáidgárddis, leat gielalaš bohtosat. Mánáidgárdi lea vásihan ahte giellačeahppiortnet ii leat dušše plánejuvvon doaimmat, muhto seamma ollu rávesolbmo oassálastin spontána stoahkamii mánáid beroštusaid ja eavttuid vuodul. Mánáidgárdi raportere ahte sis leat muhtun “giellarievdan-mánát”, mat leat mánát geain lea dárogiella ruovttugiellan. Dáin mánáin leat iešguđetlágan giellavásáhusat julevsámegiela ektui. Danne deattuhuvvo sin giellabarggus giellagáhtten ja mánáid giellarievdan. Giellačeahppi lea ráhkadan muhtun ávdnasii giellabargui, muhto raporterejit ahte dárbbášuvvojit eanet pedagogaš resurssat giellabargui.

2.4 Gelbbolašvuoda lokten mánáidgárdiin

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Mánáidgárdebargit leat sámegiela, ja sis lea sámá kulturgelbbolašvuoda.

Mánáidgárdiid gelbbolašvuodaplána «Kompetanse for fremtidens barnehage - Revidert strategi for kompetanse og rekruttering 2018-2022» lea nátionála strategijja man mihttu lea earret eará sihkkarastit ahte buot mánát ožžot mánáidgárdefálaldaga mas lea buorre kvalitehta, nannet ovtasbarggu gaskal mánáidgárdiid ja universitehta- allaskuvla-suorggi ja ahte gelbbolašvuodadoaimmabijuin galgá leat čatnaseapmi mánáidgárdiide. Sámediggi lea okta doaimmaheddjiin dán strategijjas. Sámedikki rolla lea leamaš oainnusmahttit ja oažžut ovdan sámá mánáidgárdiid gelbbolašvuodadárbbuid.

Rámmafálaldaga addet láidestusaid dasa mo eaiggádat, jodiheaddji, mánáidgárdeoahpaheaddjit ja eará bargit galget bargat vai buot mánát galget oažžut mánáidgárdefálaldaga mas lea buorre kvalitehta. Danne mearkkaša kvalitehtalokten mánáidgárdiin ahte bargiid gelbbolašvuoda dáđistaga loktejuvvo vai sihkkarastojuvvo ahte rámmafálaldaga intensiuvnnat duohtandahkkojuvvojit.

Sámá mánáidgárdiid kvalitehta lokten sorjá das ahte juohke bargi oažžu vejolašvuoda loktet iežas gelbbolašvuoda fágalaš searvevuodas. Okta hástalusain lea loktet gelbbolašvuoda mánáidgárdesuorggis suorggi dárbbu vuodul. Sámediggi háliida váikkuhit dasa ahte mánáidgárdeeaiggádat ja jodihangoddi čadahit oktasas ovddidan- ja rievddanproseassaid. Dát namuhuvvo nátionála strategijjas «Kompetanse for fremtidens barnehage» (2018-2022).

Sámediggi lea dán barggu bokte vásihan ahte buot dásit sámá mánáidgárdi oktavuodas dárbbášit áddejumi ja máhttovuodu sámá dilálašvuodaid, sámá mánáidgárdiid ja sámá mánáidgárdesuorggi birra. Sámá mánáidgárdit gullet nátionála mánáidgárdesuorgái, ja mii oaidnit ahte ollu surggiin leat dat seamma gelbbolašvuodadárbbut. Erohussan leat sámá mánáidgárdiid gelbbolašvuodadárbu sámá giela, kultuvrra ja árbedieđu vuodul. Sámediggi áigu dan čalmmustahttit ovtasbarggus min ovtasbargguimmiiguin ovddasguvlui.

2.4.1 Čoahkketabealla - gelbbolašvuoda lokten mánáidgárddiin

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Seminára mánáidgárdebargiide	361 995	200 000	-161 995
Submi	361 995	200 000	-161 995

Sámediggeráđđi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa mánáidgárdebargiid seminárii, bušeahttafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 365 000.

Oassin gelbbolašvuodaloktemii lea ahte várrejuvvot ruđat guovtti seminára lágideapmái mánáidgárdebargiid várás; seminára lullisámi mánáidgárddiid bargiid várás ja seminára daid eará sámi mánáidgárddiid bargiid várás.

Sámediggi oaidná ahte seminárat leat sámi mánáidgárdebargiide deatalaš deaivvadanarenan. Dál leat uhccán deaivvadanajit gosa beassá čoahkkanit ja digaštallat daid hástalusaid mat mánáidgárddiin leat sámi giela, kultuvrra ja árbevieruid ásaheami ektui. Semináraid mihttu lea ge vásáhuslonohallan, gealbudeapmi ja mánáidgárddiid gaskasaš ovttasbargu.

2.5 Pedagogalaš ávdnasat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi mánáin leat sámi girjjit ja duhkorasat mánáidgárddiin.

Sámediggi lea 2019:s vásihan ahte eanet ja eanet dáža mánáidgárddit leat čuovvuleamen rámmaplánaid gáibádusa ahte mánáidgárddi galgá váikkuhit dasa ahte mánát ohppet ahte sámit leat Norgga álgoálbmot, ja ahte mánát besset oahppat sámi kultuvrra birra. Dáža mánáidgárddit jearahit eanet ja eanet sámi dilálašvuodaid birra ja mo sii konkrehta sáhttet bargat dainna fáttáin mánáidgárddis. Sámedikki mielas dat leat buorre ovdáneapmi. Dán oktavuodas oaidná Sámediggi ahte dárbbasuvvo dakkár gelbbolašvuodalokten mii bidjá vuodđun sámi giela ja kultuvrra, ja ahte lea deatalaš dan implementeret mánáidgárddiide. Sámedikki oahpponeavvovuodddázis leat ávdnasat luoikkaheapmái, muhto dárbu lea áibbas eará dásis. Sámediggi lea gearggus dustet dán hástalus, áinnas ovtas guoskevaš ovtasbargoguimmiiguin.

Oahpponeavvovuodddáš

Sámedikki oahpponeavvovuodddázii leat čohkkejuvvon sámi oahpponeavvut ja oahppanávdnasat mat leat almmuhuvvon áiggiid mielde. Oahppanávdnasat sáhttet leat dakkárat go girjjit, spealut, CD:t, filmmat, plakáhtat, duhkorasat jna. Luoikkaheaddjit leat studeanttat, mánáidgárdebargit ja oahpaheaddjit. Luoikkaheaddjit ohcalit álkeslohkan girjjážiid main leat fáttát nuoraide.

Mánáidgárdekoffarat

Oahpponeavvovuodddázis leat maid njeallje koffara main leat sámi dávvirat, maid mánáidgárddit ožžot luoikkasin. 2019:s ožžo sullii 20 mánáidgárddi Norggas koffara luoikkasin. Koffara sisdoallu: niibeboagán, sámi leavga, muorraskuhter ja reahka, CD:t: luodit ja lávlagat, filbma dahje dihtorspeallu, guksi, gáfebusse, suohpan, gáktedohkát (nieida ja bárdni).

2.5.1 Čoahkketabealla - pedagogalaš ávdnasat

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Pedagogalaš ávdnasat	1 540 000	1 540 000	0
Submi	1 540 000	1 540 000	0

2.5.2 Pedagogalaš ávdnasat - ohcanvuđot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
21230 Pedagogalaš ávdnasat	1 540 000	1 540 000	1 540 000	0
	Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
21230 Pedagogalaš ávdnasat	1 540 000	0	0	1 540 000

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Mánáidgárddiide gávdnojit doarvái pedagogalaš ávdnasat main lea sámii sisdoallu.

2019:s ledje golbma ohcci pedagogalaš ávdnasiid ortnegii, ja ohcansubmi lei oktiibuot badjel 5 miljon ruvnnu. 1,5 miljon ruvdnosaš doarjja juolluduvvui Davvi Girjái ráhkadit ávdnasiid luonddu ja luonddufenomenaid birra.

2.6 Sámi sisdoallu skuvllas

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ohppiid oahpahusas sámegeiela ja sámegeillii lea buorre kvalitehta.

Oahpahuslága ollislaš ođasmahttin

Buot ohppiin geain lea vuoigatvuohta sámi oahpahussii, lea vuoigatvuohta kvalitatiiva buori oahpahussii sámegeiela ja sámegeillii. Dát vuoigatvuohta sihkkarastojuvvo oahpahus- ja friijaskuvlalága bokte, mii dál lea ođasmahttojuvvomin. Ráđđehus lea nammadan oahpahusláhkalávdegotti mii geahčada njuolggadusaid vuodđooahpahusa suorggis. Láhkalávdegotti ođđa njuolggadusevttohus geigejuvvui juovlamánu 2019.

Sámediggi lea mielde láhkalávdegotti referánsajoavkkus, ja lea sádden cealkámuša oahpahuslága váilivuodaid birra. Sámedikki cealkámuša vuodđun lea earret eará Sámedikki oahpahuslága meannudeapmi 2013:s. 2019 giđa lei sámediggerádis sierra čoahkkin láhkalávdegottiin. Čoahkkimis celkkii ráđđi ahte rámmaid sámegeiela oahpahussii olggobealde sámi guovlluid ferte buoridit, ja erenoamážit ferte ođđa lágas čielgasit daddjojuvvot ahte lea dárbu láhčit diliid gievrras giellamodeallaide skuvllas, gáiddusoahpahussii ja hospiterenvuoigatvuohtii.

Viidáseappot celkkii ráđđi

- ahte oktagaslaš vuoigatvuohta sámegieloahpahussii joatkkadásis maiddá fertte gustot friijaskuvllaide
- ahte ohppiin geain lea leamaš sámegiella vuodđoskuvllas
- galgá maid leat dákkár vuoigatvuohta joatkkaoahpahusas vaikke vel sii eai leat ge čearddalaš sápmelaččat
- ahte rávesolbmuid galgá dovddahuvvot vuoigatvuohta vuodđoskuvlaoahpahussii sámegielas
- ahte buorebut fertte fuolahit daid sámi ohppiid oahpahusvuoigatvuođaid geat dárbbasit erenoamáš láhčima.

Eará cealkámušaid maid sáhtta namuhit, lea ahte sámédiggeráđđái lea deatalaš ahte láhka fertte sihkkarastit vuoigatvuođa sámi oahpponeavvuide, ahte vuoigatvuohta oahpahussii sámegielas ja sámegillii ain fertte boahit ovdan njuolggadusain ja ahte Sámedikki válde mearridit oahppoplánaid, fertte boahit ovdan maiddá ođđa lágas. Sámediggeráđđi muittuhii láhkalávdegotti ahte mánáidlávdegoddi lea rávven Norgga 2018:s nannet sámi mánáid oahpahusvuoigatvuođaid.

Ollu dain hástalusain maid Sámediggi lea ovddidan cealkámušain dávistit Riikarevišuvnna váldogávdnosiidda sin iskkadeamis sámi ohppiid vuoigatvuođaid birra oahpahussii sámegielas ja sámegillii, mii almmuhuvvui 26.11.19. Raporta čájeha ahte oahpahusas sámegielas ja sámegillii leat stuorra váilivuođat go guoská oahpponeavvuide, oahpaheaddjilohkui ja gáiddusoahpahussii.

Raportta váldogávdnosat dadjet ahte: Oahppit geat háliidit oahpahusa, ožžot vuoigatvuođa ollašuhthuvvot, muhto fáladat ii leat doarvái bures oahpis sámi guovddášguovvluid olggobealde. Dat váilivuođat sámegieloahpahusa fáladagas mat gessojuvvojit ovdan, leat: Sámi oahpponeavvuid váilun hedjonahtta oahpahusfálaldaga. Viidáseappot čuožžu ahte váilivuođat gáiddusoahpahusa organiseremis ja čadaheamis buvttihit stuorra earuid oahpahusfálaldahkii. Raporta čujuha maiddá ahte uhccán sámegielaoahpaheaddjit lea bistevaš váttisvuohtan. Ja viidáseappot ahte váikkuhangaskaoamit leat ollu ja smávát, ja ahte dat leat lávdaduvvon ollu doaimmaheddjiide.

Mánáidáittardeaddji

Sámediggi lea oassálastán Mánáidáittardeaddji áššedovdijoavkku rávvagiid - oadjebas digitála árgabeaivi mánáide ja nuoraide – almmuheapmái. Áittardeaddji lea bovden čuovvulančoahkkimii mii lea alladási čoahkkin guovvamánus. Sámediggeráđđi oassálastá dán čoahkkimii guovvamánus 2020 ovtas earret eará Sturradiggeáirasiiguin, direktoráhtaiguin, Kriposiin ja earáiguin. Čoahkkimis galgá hábmejuvvoht oktasajulggastus. Sámediggi lea čoahkkimiin Mánáidáittardeddiin ságastallan erenoamáš hástalusaid birra sámi mánáid ja digitála mediaid, oahpahusláhkalávdegotti ja fágaođasmahttima oktavuodas.

Rávesolbmuidoahpahus

Sámediggi lea leamaš mielde hábmemin ja vuolláičállán Nasionála gealbopolitihkalaš strategiija 2017-2021. Dán strategiija oktavuodas lea sámédiggerádis 2019 gida leamaš čoahkkin máhttominiistariin, mas mearriduvvui ahte Máhtto- ja integrerendepartemeanta bovdie Sámedikki čoahkkimii earret eará dan birra guđe gealbopolitihkalašrádi perspektiivvaiguin Sámediggi ja departemeanta ferttejit ovtasbargat. Dán čoahkkimis deattuhii Sámediggi deatalažžan kártet sámi bargoeallima gelbbolašvuođadárbbu.

Viidáseappot lea Sámediggi sádden cealkámuša Gealbopolitihkalašráđđái nátionála gealbopolitihkalaš strategii ja 2017-2021 sámi sisdoalu birra. Sámediggi lea ovttaoavilis das ahte golmma oasálačča ovttasbargu lea deatalaš eaktun buori ja buresdoaimbi bargoeallimii, maiddá sámi bargoeallimii. Viidáseappot oavvilda Sámediggi ahte vuogádatdásis, dat mearkaša eiseválddit, bargoaddi- ja bargiidorganisašuvnnat, fertejit geatnegahttojuvvot fuolahit sámi perspektiivva. Sámediggi lea maid cealkán man deatalaš dat lea ahte ođđa digitála modeallat leat olámuttus, ovdamearkka dihtii ahte njuovžilis ja neahttavuđot oahppoprográmmaid ferte heivehit sámi gillii, ealáhuseallimii ja kultuvrii. Dat dagahivččii álkibun ovttahttit bargoeallima ja oahpu gelbbolašvuoda loktema oktavuodas. Go guoská digitála čovdosiidda/vuodđovuogádagaide/veahkkeneavvuide bargoeallimis, de ferte infrastruktuvrra lágidepmáid plánenmuttus juo, vai dat leat olámuttus sámi geavaheddjiide seamma láhkai go earáide ge.

Karriearaguovddáš

Karriere Finnmark lea Karriere Finnmark bohtosiid vuodul jagi 2018 iskkadeamis karriearabagadeami birra sámi giellaguovlluin álggahan prošearvta mii galgá deattuhit ollislaš ja eallinahkái karriearabagadanfálaldaga sámi giellaguovlluin. Váldoprošearvta galgá leat gelbbolašvuoda- ja ovttasbargoprošearvta mii deattuha guoskevaš ja geavaheaddjidiđolaš karriearabagadanbálvalusaid ovddideami sámi guovlluin. Sámediggi oassálastá prošektii mii álggahuvvo 2020 dálvvi.

Lied-lávdegotti bargu joatkkaoahpahusa birra

Ráđđehus lea nammadan lávdegotti joatkkaoahpahusa birra čakčamánu 2017. Lávdegoddi galgá earret eará geahčadit joatkkaoahpahusa struktuvrra ja sisdoalu. Sii galget maiddá árvvoštallat guđet rievadásaid ja doaimmabijuid ferte čađahit mat movttiidahtášedje eanebui čađahit joatkkaoahpahusa. Viidáseappot galgá lávdegoddi maiddá geahčadit mo sáhtášii láhčit diliid buoremusat dasa ahte rávesolbmot sáhttet háhkat gelbbolašvuoda bargoeallimii dahje viidasat lohkamiidda. Sámediggi lea gulahallan Máhttodepartemeanttain ja lea ovddidan cealkámuša earret eará daid hástalusaid birra mat dain ohppiin leat geain lea sámegealla fágasuorggis joatkkaoahpahusas. Ovdamearkka dihtii addá fága- ja diibmojuohku hástalusaid sámegealloahpahusa lágideapmái daidda skuvllaide mat eai čuovo sámi oahppoplánabuktosa. Ovdalaš juovllaid almmuhii lávdegoddi «NOU 2019:25 Med rett til å mestre». Dieđáhusas leat mielde muhtun dain cealkámušain maid Sámediggi lea ovddidan. Dieđáhus galgá čuovvuluvvot Stuorradiggedieđáhusain.

Karášjoga ja Guovdageainnu sámi joatkkaskuvllaid stivra

Karášjoga ja Guovdageainnu sámi joatkkaskuvllaid stivrras leat čieža lahtu. Sámediggi nammada guokte lahtu. Stivra galgá Karášjoga ja Guovdageainnu sámi joatkkaskuvllaid bagadusa § 3 vuodul nammaduvvot njealji jahkái. Dannego dát stivra lei nammaduvvon guovtti jagi áigodahkii, de lea Oahpahusdirektoráhta ovttasráđiid Sámedikkiin guhkidan dálá stivrra doaimma 01.08.21 rádjai.

Romssa sámeskuvlla dili

Sámediggi lea Málátvuomi suohkanis ja Romssa sámeskuvllas ožžon dieđu das ahte skuvlasáhtu ruhtadeami rievdan dagaha ahte skuvlajagi 2018/19 rájes fertejit Romssa sámeskuvlla ohppiid ruovttusuohkanat máksit skuvlasáhtu. Ovdal lea fylkkasuohkan máksán sáhttogoluid. Sámeskuvla ja Málátvuomi suohkan ballet ahte dát hedjonahtta sámeskuvlla ohppiidvuodu, go ruovttusuohkanat ožžot stuorra goluid skuvlasáhtui. Sámediggi áigu čuovvulit ášši.

Sámi earenoamášpedagogalaš doarjalus /SEAF

SEAF lea fierpmádat mas leat mielde Sámi erenoamášpedagogalaš doarjalus/SEAD ja Sámi lohanguovddáš. Juohke nuppi jagi lágida fierpmádat sámi pedagogalaš fágabeivviid mii čohkke sámi pedagogaid Norggas, Ruotas ja Suomas. SEAF čoahkkimat 2019:s leat eanaš geavahuvvon plánet daid fágabeivviid mat galget lágduvot Guovdageainnus 22.-23.4.2020. SEAF fierpmádaga lahtut lonohallet dieđuid gaskaneaset erenoamášpedagogalaš áššiin. Sámediggi lea juolludan ekonomalaš doarjaga fágabeivviide.

Mánet geain lea dárbu erenoamáš láchčimii

Meld.St.6 (2019-2020) Tett på-tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO ovddiduvvui 8.11.2019. Sámediggi bivddii konsultašuvnnaid earret eará Sámi erenoamášpedagogalaš doarjalus/SEAD organiserema birra ja buot mánáid giellakártema birra.

Buot Sámedikki oainnuide miedihuvvui konsultašuvnnain. Oasálaččat sohpe das ahte SEAD galgá bisuhuvvot, ja ahte SEAD ain galgá leat Statped vuollásaš riikkaviidosaš bálvalus, muhto ahte viđa jagi áigodagas galgá maiddá SEAD ođđasisorganiseren árvvoštallojuvvot. Mis lei maid ovttafielastuvuohta sámi ohppiid giellaovdáneami kártemis. Sámediggi oaivvildii maiddá ahte dieđáhusas berresii leat čielga čujuhus dasa ahte sámegiella ja dárogiella leat ovttaárvosaš gielat, ja dasa ahte stáhtas leat erenoamáš geatnegasvuodát sihkkarastit sámi mánáid bajásšaddaneavttuid ja sin oskuvaš, kultuvrralaš ja gielalaš vuoigatvuodaid. Departemeanta lei ovttaoavilis Sámedikki mearkkašumiiguin ja dat váldojuvvot mielde dieđáhussii.

Dát váldojuvvui mielde; Dain sámi mánáin ja ohppiin geain lea erenoamáš dárbu láchčimii, ii leat doarvái buorre vejolašvuotta fidnet oahpponeavvuid, oahppanressaid ja kártenávdnasiid sámegillii. Dasa lassin lea ollu mii orru čujuheamen ahte leat stuorra earut doarjjavuogádaga (PP-bálvalusa) máhtus sámi giela ja kultuvrra birra, mii lea deatalaš dasa ahte sáhttit addit sámi mánáide bures láchččojuvvon ja erenoamášpedagogalaš fáldadaga. Dasa lassin viiddiduvvui ja buoriduvvui teaksta sámi mánáidgárdefáldadaga birra.

2.6.1 Čoahkketabealla - sámi sisdoallu skuvllas

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Oahppoplánaid revideren	3 963 931	2 440 817	-1 523 114
Árbediehtu ja sámi meahcásteapmi vuodđoskuvllas	16 650	500 000	483 350
Submi	3 980 581	2 940 817	-1 039 764

2.6.2 Oahppoplánaid revideren - prošeakta

Fágaođasmahttin

Fágaođasmahttinbargu lea leamaš hui bajás vuoruhuvvon ja hui resursagáibideaddji áŋgiruššansuorgi dán jagi.

Oahppoplánaid sisdoallu lea deatalaš váikkuhangaskaoapmi dasa ahte sihkkarastit kvalitatiiva buori sisdoalu sámi oahpahussii. Sámedikkis lea oahpahuslága kap. 6-4 vuodul váldi mearridit oahppoplánaid sámegielfágain. Sámediggeráđdi lea 2019 čavčča mearridan oahppoplána sámegielas vuosttašgiellan, sámegielas nubbingiellan 2, sámegielas nubbingiellan 3, sámegielas nubbingiellan 4

ja sámegiela čieknjudeamis. Dát lea vuosttaš geardde ahte oahppoplánat leat mearriduvvon davvisámegillii. Oahppoplánat galget leat olámuttus buot golmma sámegillii.

Fágaođasmahttin álggahuvvui Meld. St. 28 (20015-2016) Fag- fordypning-Forståelse vuodul, mas vuodđooahpahusa ja joatkkaoahpahusa čadačuovvu fágaid oahppoplánat galget hábmejuvvot. Sámedikki áigumuš lea ahte oahppoplánaid sámi sisdoallu galgá ođasmahttojuvvot ja nannejuvvot fágaođasmahttimis. Sámediggi lea bearráigeahččan ahte oahppoplánaid sámi sisdoallu lea doarvái, ahte doarjjaávdnasat leat sámegillii ja ahte oahppoplánaid ovdanbuktin lea heivehuvvon sámegillii.

Fágaođasmahttin oassi 1

Fágaođasmahttima oasi 1 oahppoplánat vuodđoskuvlii ja joatkkaoahpahusa čadačuovvu fágaide lea leamaš gulaskuddamis ja loahpahuvvui geassemánus 2019. Gulaskuddanáigodagas lágidii sámediggeráđdi 3 gulaskuddanseminára sihke lulli-, julev- ja davvisámi guovlluin. Sámediggi lea čađahan konsultašuvnnaid Máhttodepartemeanttain. Konsultašuvnnain sohppojuvvojedje čovdosat buot dain čuoggáin maid Sámediggi lei váldán ovdan oahppoplánaid oktavuodas.

Máhttominnisttar almmuhii ovtta sámediggeráđiin oahppoplánaid skábmamánus ja dasa lassin lei sámediggerádis sierra almmuheapmi skábmamánu 22. b. Kárášjogas.

Sámediggi lea leamaš mielde barggus ođasmahttimin oahpahuslága lánkaásahusa kapihtala 3 árvvoštallan ja fágaid árvvoštallaneavttuid. Sámediggi lea lágidan tearbmasemináraid ovtta sámegiel fágaid oahppoplánalahtuiguin ja giellamielbargiiguin.

Ođđa oahppoplánat leat dál digitála vuodđovuogádagas. Vuodđovuogádat lea sihke dárogillii ja davvisámegillii, muhto galget leat maid julev- ja lullisámegillii skuvlaálgimii 2020 čavčča. Sámediggi lea ovtta Oahpahusdirektoráhtain ráhkadan filmma Bajimus oasi árvvuid ja prinsihpaid birra vuodđooahpahusa várás buot golmma sámegillii.

Fágaođasmahttin oassi 2

Fágaođasmahttin oassi 2 sisttisdoallá oahppoplánaid fidnofágaide ja studerenráhkkanahhti oahppoprográmmaide. Oktiibuot leat joatkkaoahpahusa fágaođasmahttimis badjel 200 oahppoplána. Sámedikki áigumuš lea sihkarastit sámi sisdoalu buot fágaide, ja áigu čuovvulit muhtun fágaid erenoamážit. Áigodagas lea Sámediggi erenoamážit árvvoštallan sámi sisdoalu 10 fágas fidnofágalaš suorggis ja 19 fágas studerenráhkkanahhti suorggis. Dát bargu jotkojuvvo 2020:s.

Fidnofágaid Jo1 oahppoplánat leat leamaš gulaskuddamis ja galget mearriduvvot guovvamánus 2020. Sámediggi lea nammadan sámi lahtuid fágaide «Design ja duodji ja Luonddudoallu».

Sámediggi lea nammadan lahtuid oahppoplánabargui prográmmafágaide Jo2 ja Jo3 duodjefágat ja Jo2 ja Jo3 boazodoallofága. Fidnofágaid Jo2 ja Jo3 oahppoplánat mearriduvvojit 2021:s.

Viidáseappot lea Sámediggi nammadan oahppoplánalahtuid studerenráhkkanahhti oahppoprográmmaide. Oahppoplánat 1. joavkku várás, sámi musihka ja lávdi leat gulaskuddamis guovvamánu rádjai 2020. Oahppoplána váldojuvvo atnui 2020 čavčča. 2. joavkkus leat prográmmafágat sámi visuála kultuvra ja sámi historjá ja servodat. Oahppoplánat váldojuvvojit atnui 2021 čavčča.

Sámediggi lea lágidan guokte bargoseminára oahppoplánajoavkkuide. Áigumuššan lei ságastallama bokte olahit oktasaš áddejumi sámi árvvuide ja mo dat galget boahtit ovdan oahppoplánain.

Eksámenortnet manjá fágaođasmahttima.

Máhtdepartemeanta lea ásahan eksámenjoavkku mii galgá leat veahkkin direktoráhtii barggus čielggadit ollislaš eksámenortnetvuogádaga daidda fágaide maid fágaođasmahttin guoská.

Eksámenjoavkku bargamuššan lea dásádaddat máhttovuođu eksámena birra, árvvoštallat oahppoplánajoavkkuid árvalusaid ja guđe mearkkašupmi fágaođasmahttimis ja teknologalaš ovdáneamis berre leat eksámenortnegii. Eksámenjoavku galgá maiddá evttohit vejolaš rievdadusaid ja ođđa eksámenvugiid mearriduvvon rámmaid siskabealde.

Sámediggi lea čujuhan unohis váikkuhusaide das ahte eksámenjoavkkus váilu sámi ovddasteaddji. Sámediggi lea geavahan eahpegovttolaš ollu áiggi juksat áddejumi das ahte eksámenjoavkku čoahkkádusas ferte leat fágagelbbolašvuohta sámegiela. Ođđa eksámenortnet galgá maid leat heivehuvvon daidda fágaide main Sámedikkis lea ovddasvástádus. Eksámenjoavku válddii vuhtii Sámedikki árvalusaid ja viiddidii joavkku sámi ovddasteddjiin Sámi allaskuvllas. Dasa lassin lea eksámenjoavku ásahan referánsajoavkku mas leat mielde guokte sámi ovddasteaddji namalassii UiT:s ja Sámi allaskuvllas.

Fágaođasmahttima evalueren

Evaluerema jođiha Oahpahusdirektoráhta nammadan sierra prográmmastivra. Evalueren galgá maid fáttmastit sámi sisdoalu hábmema sámegielfágaid oahppoplánain ja joatkkaoahpahusa sierra sámi fágain. Dain lea Sámedikkis ovddasvástádus.

Sámediggi lea geavahan eahpegovttolaš ollu áiggi juksat áddejumi das ahte Sámediggi galgá leat dárkojeaddji prográmmastivrras seamma dásis go departemeanta ge. Dat čielggai easkka loahpageahčen 2019.

Sámediggi oassálasttii čoahkkimii juovlamánus mas mii árvaleimmet guđe bealit Sámedikki mielas berresedje evaluerejuvvot fágaođasmahttinproseassa ektui ja gárvves buktagiid ektui (oahppoplánat sierra sámi fágain, sámi sisdoallu oahppoplánaproseassas).

2.6.3 Árbediehtu ja sámi meahcásteapmi vuodđoskuvllas - ohcanvuđot doarjja

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
21130	sámi meahcásteapmi vuodđoskuvllas	16 650	500 000	500 000	483 350
		Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
21130	sámi meahcásteapmi vuodđoskuvllas	225 000	196 350	12 000	16 650

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Implementeret sámi árbedieđu vuodđoskuvllii ja (báikkálaš) oahppoplánaide.

Sámediggi juohká doarjaga daidda vuodđoskuvllaide main leat oahppit mat ožžot oahpahusa sámegielas. 2019:s ledje uhccán ohccit. Doarjja galgá váikkuhit dasa ahte oahppit geain lea oahpahusa sámegielas vuodđoskuvllas, galget beassat searvat bargguide main leat árbevirolaš sámi bargamušat ja meahcásteapmái maid dábálaččat ii leat vejolaš čađahit liigegoluid geažil dakkár doaibmabijuide. 225 000 ru juolluduvvui doarjjan 3 iešguđet doaibmabidjui mat galget leat mielde lasiheamen sámi árbedieđu geavaheami skuvllain ja mas máhttosirdin boarráseappos nuorabui dáhphuvvá deattuhettiin birgema ja duoji ja sámegieloahpahusa mas oahppit geavatláš barggu bokte čađahit iešguđet sámi árbevirolaš doaibmabijuid.

2.7 Oahppobiras ja skuvlaovddideapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Buorit ja oadjebas oahppobirrasat.

FUG- váhnenlávdegoddi vuodđooahpahusa várás

FUG áigodat bistá njeallje jagi, dálá áigodat loahppá 2019:s. Sámediggi nammada sámi lahtu FUG:i.

Sámediggerádis lei čoahkkin FUG:in čakčamánu. Čoahkkimis sohppojuvvui ahte lea deatalaš ahte Sámediggi ja FUG dollet jeavddalaš čoahkkimiid, go FUG lea deatalaš lávdegoddi mii sáhtta loktet sámi áššiid viidáseappot vuogádagas. Sámediggeráđdi válddii ovdan áššiid main FUG sáhtta leat deatalaš doaimmaheaddjin, earret eará oahpahuslága ođasmahttima ja sámi skuvlla oahpponeavvodili oktavuodas.

2.7.1 Čoahketabealla - oahppobiras ja skuvlaovddideapmi

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Fierpmádat sámegieloahpahussii	500 000	500 000	0
MoU on Cooperation on Indigenous Education	0	150 000	150 000
Rájiidrašttildeaddji skuvlaovttasbargu Sámis	153 371	530 000	376 629
Bargu eastadit givssideami	935 000	935 000	0
Submi	1 588 371	2 115 000	526 629

2.7.2 Sámegieloahpahusa fierpmádat/ NetSam - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii

Oassin das ahte nannet ovttasbarggu gaskal sámi oahpaheddjiid, ruhtada Sámediggi oahpaheaddjifierpmádaga NetSam – fierpmádat sámi oahpahusa várás. Doarjaga mihttun lea bures doaibmi fierpmádat oahpaheddjiid, skuvlajođiheddjiid, studeantaid ja daid ášahusaid várás mat barget sámi oahpahusain, mat ásahtit ja ovddidit buori ovttasbarggu ja lonohallet máhtu sámi oahpahusa birra áiggis áigái gustojeaddji sámi oahppoplánaid vuodul ja sámegielaidda oahppoplánaid vuodul Norggas.

Njuolggodoarjja galgá váikkuhit dasa ahte fierpmádagas galgá sáhttit leat oktilis máhtto- ja diehtolonohallan sámi oahpahusa birra, sii galget sáhttit čađahit fagačoahkkanemiid oahpaheddjiid ja earáid várás geat barget sámi oahpahusain ja oainnusindahkat fierpmádaga dainna áigumušain ahte eanedit fierpmádaga lahtyologu sihke davvi-, julev- ja lullisámi guovllus.

Sámediggi lea čađahan jahkásaš čoahkkima sámi oahpahusa fierpmádagain (NetSam) Sámi allaskuvllas mas searvvi doaibma digaštallojuvvui. Neahttabáiki ođasmahttojuvvo sullii 4 geardde jagis, ja das lea oktilis diehtjuohkin oahpahasáššiid birra. NetSam lea čađahan 2 fágačoahkkaneami ja oassálastiid lohku fágačoahkkanemiin lassána. Maiddái NetSam lahtuid lohku lea lassáneamen várra dan geažil go fierpmádat lea eanet oidnosis, juoga mii čuovvu Sámedikki ulbmilolahusa eavttuid.

Sámediggi juolluda njuolggodoarjaga NetSam oahpaheaddjefierpmádahkii. Sámediggeráđdi oaidná dehálažžan čuovvulit organisašuvnnaid mat ožžot njuolggodoarjaga Sámedikkis. Sámediggeráđdi oassálasttii NetSam fágabeaivái skábmamánus ja doalai dan oktavuođas sierra čoahkkima NetSam stivrrain. Stivra muitalii ahte boahtevaš njuolggodoarjja ferte fátmmastit čállingotti goluid. Ovdal govččai Sámi lohanguovddáš dáid goluid, mii leat čadnon Sámi allaskuvlii. Dan geažil go sámi oahpaheddjiin lea stuora beroštupmi NetSam fágabeivviide searvat, de stivra ovddidii cealkámuša ahte berre sáhttit geavahit guovttegielalašvuodadoarjaga fágabeivviide, maid njuolggodoarjja lea ovdal gokčan. Stivra logai maid dárbbu árvvoštallat mánáidgárdeoahpaheddjiid searvama fierpmádahkii. Sámediggeráđdi muitalii áigeguovdilis oahpahasáššiid bargguid birra.

Sámediggi áigu joatkit dán barggu nannema njuolggodoarjagiin 2020:s.

2.7.3 MoU on Cooperation on Indigenous Education - prošeakta

Prošeavttas ii leat geavahuvvon ruhta. Sámediggeráđdi lea áššis SR 142/19 sirdán olles juolludusa bušeahttafápmudusa vuodul.

2.7.4 Prošeavtta "Rájiidrasttideaddji skuvlaovttasbargu Sámis" čuovvuleapmi

Sámediggeráđi ja SPR mearrádusa vuodul joatkit prošeavtta "Rájiidrasttildeaddji skuvlaovttasbargu Sámis", lea prošeaktajoavkku válmastan raportta "Rájáhis sámeoahpahus".

Sámediggeráđdi almmuhii raportta juovlamánus. Raporta lea čállojuvvon davvisámegillii ja galgá jorgaluvvot dárogillii ja suomagillii. Dieđut leat čohkkejuvvon jearahallanskoviid bokte, Skype čoahkkimiid bokte ja fysihkalaš čoahkkimiid bokte gielddaid skuvlafágalaš ovddasteddjiiguin, Sámi allaskuvllain, sámi oahpaheddjiiguin ja váhnemiiguin. Viidáseappot lea prošeaktajoavku ávkástallan iešguđet dokumeanttaiguin ja fágagirjiiguin fáttá birra. Sámedikki áigumuš raporttain lea identifiseret guđe rádjasttideaddji skuvlaovttasbarggut leat čađahuvvon ja mat ain doibmet ja evttohit maid ferte dahkat vai sáhtášii álggahit rádjasttideaddji skuvlaovttasbarggu miehtá Sámi. Raporttas leat evttohusat iešguđet doaibmabijuide mat sáhtášedje leat ávkin dan bargui. Sámediggi áigu čuovvulit raportta doaibmabidjoevttohusaid.

2.7.5 Arbeid mot mobbing - prosjekt

Reviderejuvvon bušeahtas 2019 várrejuvvui 935 000 ru Sámedikki bargui givssideami vuostá. Dasa lassin juolludii Gieldda- ja ođasmahttindepartemeanta 1 000 000 ru 2019:s. Prošeakta ii álggahuvvon 2019:s ja danne lea ruhta várrejuvvon 2020:i.

Juolludus galgá adno bargobadjái givssideami vuostá mii lágiduvvo 2020 álggus. Lassin almmuhuvvo gilvu vuodđoskuvllaide, mas galget gilvalit buoremus doaimmaid alde givssideami vuostá dahje eastadeaddji doaimmat givssideami vuostá.

2.8 Oahpponeavvut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ohppiide gávdnojit sámi oahpponeavvut mat dávistit vuodđooahpahusa oahppoplánadahkosii.

2.8.1 Čoahkketabealla - oahpponeavvut

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái	31 838 504	29 440 000	-2 398 504
Rámmašiehtadusat sámi lágádusain	113 438	2 500 000	2 386 563
Ovttas - Aktan - Aktasne	750 000	750 000	0
Movttiidahttindoaimbidju oahpponeavvoovddidedjiide	4 852	100 000	95 148
Submi	32 706 794	32 790 000	83 207

Sámediggi mearridii juovlamánus 2019 ođđa doaibmaplána oahpponeavvoráhkadeapmái 2020-2023. Ođđa fágaođasmahttima geažil dárbbášuvvojit oahpponeavvut mat čuvvot ođđa oahppoplánaid. Digitaliseren lea fágaođasmahttima guovddážis ja muđui servodatovddideamis. Sámediggi álggii 2019:s juo bargat viidáseappot hástalusaiquin iešguđet dásiin ja surggiin.

2.8.2 Doarjja oahpponeavvuid ovddideapmái - ohcanvuđot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
21000 Doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái	31 838 504	29 440 000	19 440 000	-2 398 504
	Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
21000 Doarjagat oahpponeavvoráhkadeapmái	33 273 000	918 296	516 200	31 838 504

Sámediggeráđdi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa oahpponeavvuid ovddideapmái bušeahhtafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 31 820 000 ru.

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi ohppiide leat sámi oahpponeavvut buot golmma sámegillii buot fágain ja mat dávistit vuodđooahpahusa oahppoplánadahkosii.

Sámediggi addá jahkásačcat doarjaga ráhkadit dábálaš ja erenoamážit heivehuvvon oahpponeavvuid vuodđoskuvlaoahpahussii, sihke davvi-, julev- ja lullisámegillii. Sámediggi oaččui 26 doarjjaohcama badjelaš 90 miljon ruvnnu ovddas.

Dán jagi juolludii Sámediggi badjel 33 miljon ruvnnu oahpponeavvoráhkadeapmái sihke ođđa oahpponeavvuide ja dálá oahpponeavvuid ođasmahttimii fágaođasmahttima oktavuodas. Dasa lassin leat mii vuoruhan digitála oahpponeavvuid buot golmma sámegillii olles vuodđooahpahussii dakkár

fágaidrasttideaddji fáttáide go givssideami, gárrenmirkkogeavaheami, veahkaválddi ja illastemiid eastadeapmái main eai baljo leat ge sámi oahpponeavvut.

Sámedikkis lei ovdal oahpponeavvodoarjagiid juolludeami 2019:s sullii 45 miljon ruvnnu vealgi gávccii sámi oahpponeavvobuvttadeaddjái oahpponeavvoprošeavttaid ovddas maid sii leat čađaheamen. Ollu dain oahpponeavvoprošeavttain leat dađibahábut maŋŋonan earret eará dan geažil go eai leat doarvái girječállit ja jorgaleaddjit. Dan lea Sámediggi vuhtiiváldán jagi 2019 doarjagiid juolludeamis.

Sámediggi lea oppalohkáii duhtavaš dainna ahte mii 2019:s nagodeimmet juolludit doarjaga sihke ođđa oahpponeavvoprošeavttaide ja álggahuvvon ohcamiidda dahje dálá oahpponeavvuid heiveheami oktavuodas ođđa oahppoplánaide. Sámediggi vuoruha farggamusat oažžut almmuhuvvot dakkár ođđa oahpponeavvuid mat dorjot oahpahusa ođđa oahppoplánaid ja skuvlla digitaliserema vuodul, ja buorre lea go dán jagi leat eanet ođđa oahpponeavvobuvttadeaddjit.

Doarjja lea juolluduvvon ráhkadiid ođđa oahpponeavvuid joatkkaoahpahussii boazodoallofágas man vuodđun lea sámi boazodoallu gávccii jagiáigodagas, ja mas sámi árbediehtu lea guovddášis. Dát oahpponeavvut galget ráhkaduvvot sihke prentejuvvon hámis ja digitála oahpponeavvun, mii guorrasa daidda boazodoallofága ođđa fágaplánaide mat mearriduvvojedje borgemánus 2020.

Dasto lea juolluduvvon doarjja digitála oahpponeavvuid ráhkadeapmái fágas julevsámegealla nubbingiellan, nuoraid- ja joatkkaskuvladássái. Dán prošeavttas áigu oahpponeavvoovddideaddji ovtasbargat eará ásausaiguin ja doaimmaheddjiiguin ja ovtas singuin ovddidit oahpponeavvuid mat čuvvot fágaođasmahttima ja ráhkadiid prošeaktaevttohusa speallovuđot oahpponeavvui jurddašuvvon virtuála oahpahussii.

Viidáseappot lea sámediggeráđđi juolludan doarjaga ráhkadiid ođđa modula Gielladohkkái, mii hállá julev-, lulli- ja davvisámegealla. Mánáidskuvlla oahppit besset oahppat álkes programmerema ođđaráhkaduvvon modula bokte. Ođđa modula lea maid ávkkálaš erenoamásoahpahussii, go ođđa modula addá vejolašvuoda mearridit programmerema bokte maid dohkká galgá dadjat, mii addá ain stuorát vejolašvuoda geavahit Gielladohkká movttiidahtinfáktorin giellaoahpahusas.

Dán jagi leat maid juolluduvvon ruđat ráhkadiid oahpponeavvuid lullisámegeallii erenoamáš giellaoahpahusmetodihka vuodul mii beaktileappot veahkeha nuppigiella ohppiid šaddat doaibmi guovttegielagin.

Oahppoplánaid fágaođasmahttin mielddisbuktá dárbbu ođasmahttit oahpponeavvuid. Danne lea Sámediggi vuoruhan doarjagiid daidda álggahuvvon oahpponeavvoprošeavttaide maid lea dárbu heivehit ođđa oahppoplánaide, ja dálá oahpponeavvuid ođasmahttimii. Sámediggeráđđi lea vuoruhan ođasmahttigoahhtit oahpponeavvuid servodatfágain smávvaskuvlaceahkkái buot golmma sámegeallii ja giellafágain.

Giellafágain galget oahpponeavvut čuovvovaš fágain ođasmahttojuvvot:

- davvisámegiella vuosttašgiellan 8. ja 9. luohkain,
- davvisámegiella nubbingiellan 8. jahkeceahkis,
- davvisámegiella nubbingiellan dássi 4,
- davvisámegiella nubbingiellan smávvasvuođageahkis,
- davvisámegiella vuosttašgiellan Jo1,
- lullisámegiella vuosttašgiellan Jo1,
- lullisámegiella nubbingiellan sámegiella 3 ja 4,
- julevsámegiella vuosttašgiellan 2. jahkeceahkis.

Dat oahpponeavvoproševttat mat ožžo doarjaga 2019:s, galget válmastuvvot manimusat 2023 geasi.

2.8.3 Rámmašiehtadusat sámi lágádusaiguin - šiehtadus

Sámediggi lea ásahan rámmašiehtadusaid sámi lágádusaiguin sámi oahpponeavvuid buvttadeamis. Šiehtadusaide várrejuvvo 2 500 000 ru 2019:s. Sámediggeráđdi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa oahpponeavvobuvttadeddjiid rámmašiehtadusain bušeahttafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 120 000 ru.

Sámediggi almmuhii giđđat almmolaš gilvvu mas ulbmil lei ásahtit parallealla rámmašiehtadusaid gitta viđa oahpponeavvobuvttadeddjiin. Háhkán fátmastii digitála oahpponeavvuid ráhkadit, buvttadit, márkanfievrridit, vuovdalit, doaimmahit ja bajásdoallat vuodđoskuvlla 1.–10. jahkeceahkkái ja jo1–jo3 joatkkaoahpahusa váras. Oahpponeavvut galge leat davvisámegillii, julevsámegillii ja máttasámegillii dán fáttáin:

- rumaš, seksualitehta ja rájaid bidjan
- gárrenmirkkogeavaheami, veahkaválddi ja illasteami eastadeapmi
- vuortnuheami, loavkašuhhtima ja vealaheami eastadeapmi

Váilevaš dohkálaš fálddagaid dihte geavai Sámediggi šluhttet dán almmolaš gilvvu. Dán sadjái almmuhii Sámediggi ohcanvuđot doarjjaortnega várrejuvvon doarjjaoasi ektui. Ortnegis lei seamma ulbmiljoavku ja fáttat go rámmagilvvus. Sámediggi oaččui golbma ohcama ja lea juolludan doarjaga guovtti oahpponeavvoprošektii. Learnlab fitnodat galgá ráhkadit digitála oahpponeavvu nuoraidskuvlii ja joatkkaskuvlii buot golmma sámegillii ja mas fáddá lea eastadit gárrenmirkkogeavaheami, veahkaválddi ja vuortnuheami. Ja Sex og politikk-searvi galgá fas jorgalit ja heivehit osiid Vahku 6-ráiddus davvisámegillii nuoraid- ja joatkkaskuvladássái, mat leat ávdnasat seksualitehtaoahpahussii. Sámediggi lea duhtavaš go mii leat ožžon johtui oahpponeavvoráhkadeami dán dehálaš fáttáin main leat unnán oahpponeavvut.

2.8.4 Ovttas - Aktan - Aktesne - njuolggodoarjja Sámi allaskuvlii

Sámedikki njuolggodoarjja geavahuvvo sámi oahpponeavvoportála Ovttas - Aktan – Aktesne oasseruhtadeapmái. Sámi allaskuvllas Sámi lohkanguovddáža bokte lea ovddasvástádus neahttabáikki doaimmahusas, jodiheamis ja viiddasat ovddideamis.

Ovttas- Aktan – Aktesne lea čadnojuvvon Sámedikki oahpponeavvoguovddážii Bibsys bokte, ja buot luoikkahemiid Ovttas.no bokte hálddaša oahpponeavvoguovddáš. Ovttas- Aktan – Aktesne

doaimmaha juogadanarena mas sáhtta ráhkadit ja juogadit dakkár iežas buvttaduvvon sisdoalu go quiz, govaid, dokumeanttaid ja leankkaid.

Ovttas- Aktan - Aktesne hálddaša dál oktiibuot 6 058 almmuheami mii lea 892 eanet almmuheami go 2018:s.

Ovttas- Aktan – Aktesne almmuheamit	
Davvisámegillii	2410
Giellaneutrála	2231
Dárogillii	874
Lullisámegillii	714
Julevsámegillii	413
Eará sámegielaide, engelasgillii, ruotagillii ja suomagillii	48

2 524 almmuheami leat juogadanarenas, mas leat 2131 gova, reasta lea teaksta ja eará.

Luoikkahemiid vuolde leat dál 3 169 resurssa. Neahttabáikkis leat sihke galledeamit ja luoikkaheamit njedjan veaháš 2017 rájes 2018 rádjai.

Ovttas geavaheddjiid statistihkka	2016	2017	2018
Norgga gállededdjiid lohku	85,18 %	86,77 %	79,75 %
Olgoriika gállededdjiid lohku	14,82 %	13,23 %	20,25 %
Siiddučájemiid lohku	98265	111057	103190
Luoikkahemiid lohku	304	549	304
Galle digitála oahpponeavvo leat ráhkaduvvon	30	42	20

Sámediggi áigu joatkit doarjaga oahpponeavvovuoddáža doibmii go mii oaidnit dárbbu bisuhit neahttabáikki doaimma.

2.8.5 Konferánsa/seminára oahpponeavvodaahkkiide - konferánsa

Sámediggeráđdi lea áššis SR 142/19 sirdán olles juolludusa bušeahtafápmudusa vuodul.

Plánejuvvon konferánsa/seminára oahpponeavvodaahkkiide rekrutteren várás oahpponeavvodaahkkiid ii lágiduvvon dán jagi, muhto sámediggerádis leat leamaš gulahallančoahkkimat sámi oahpponeavvodaahkkiiguin sin hástalusaid, vuordamušaid ja vejolašvuodaid birra barggus ovddidemiin sámi oahpponeavvuidd. Čoahkkimat leat dollojuvvon davvi-, julev- ja lullisámi guovllus. Stuorámus hástalusán sámi oahpponeavvoovddideamis lea go leat nu uhccán oahpponeavvočállit ja jorgaleaddjit sihke lulli-, julev- ja davvisámegiela, mii ájiha bargguid oahpponeavvobuvttademiin. Resursaváilivuotta lea stuorámus lulli- ja julevsámegiela.

Oassin dan doaimmabijus ahte beavttálmahttit oahpponeavvobarggu, lea sámediggeráđdi árvvoštallagohtán eará stivrenmodeallaid julev- ja lullisámi oahpponeavvoovddideapmái. Dárba lea árvvoštallat ja gávdnat eará vugiid mo organiseret oahpponeavvoovddidanbarggu ovttasráđiid singuin geat dál ovddidit sámi oahpponeavvuidd. Dát bargu jotkojuvvo 2020:s ja Sámedikkis galgá ain leat lagas gulahallan sámi oahpponeavvoovddideddjiiguin gávdnan dihtii buoremus stivrenmodealla lulli- ja julevsámi oahpponeavvobuvttadeami várás. Seminára mii galggai lágiduvvot dán jagi, lágiduvvo

2020:s, dainna ulbmiliin ahte rekrutteret eanet resursaolbmuid ja buoridit resursaolbmuid háhkama sámegielain.

2.9 Digitála oahpponeavvuid ráhkadeapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Digitála oahpponeavvut gávdnojit sámegielaide buot fágain ja lea automatihkka das ahte nationála digitála oahpponeavvut/oahppanresurssat jorgaluvvojit sámegillii ja leat fidnemis sámegillii.

Servodat lea 2019:s guhkás digitaliserejuvvon, ja lea hui deatalaš ahte sámi oahpponeavvut/oahppanresurssat čuvvot digitála ovdáneami amaset bázahallat. Storra hástalussan lea go juolludemiiguin maid Sámediggi oažžu stáhtabušehtas ii leat vejolaš buvttadit oahpponeavvuid/oahppanresurssaid mat dárbbášuvvojit. Lassin dasa go Sámediggi oažžu unnán bušehta ovddasvástideaddji eiseválddiin buvttadit oahpponeavvuid, de sámegiela eai vuhtii váldojuvvo go čađahuvvojit stuorra nationála ángiruššamat digitála oahpponeavvuid/oahppanresurssaid ektui. Gávdnojit ovdamearkkat das ahte stáhta lea váldán ovddasvástádusa ollu oahpponeavvuid jorgaleamis sisafárreaddji gielaide, muhto ii leat vuoruhan sámegielaide. Sámediggái lea deatalaš vuoruhit 2019:s nu ahte leat rutiinnat maiddái dasa ahte sámi mánát oččošedje buori ávkki nationála ángiruššamiin.

Sámedikkis lea leamaš gulahallan Máhttodepartemeanttain sihkkarastin dihte ahte stáhta váldá ovddasvástádusa ja siskkoale sin nationála digitaliserenstrategiija vuodđooahpahussii 2017-2021, Boahpteáigi, ođasmahttin ja digitaliseren, vuoruha ángiruššama doaibmabijuiguin sámi skuvllaid ja servodaga dárbbuide. Stáhtabušehtas 2020 lea juolluduvvon 15 milj. ruvnno Oahpahusdirektoráhtii ráhkadit sámi digitála oahpponeavvuid. Oahpahusdirektoráhtas ja Sámedikkis lea jagi loahpas leamaš álgočoahkkin gos ságastalaimet oahpponeavvodárbbuid ja vuoruhemiid birra.

Strategiija lea čuovvuluvvon viđa jagi “Teknologalaš skuvlaseahkka” nammasaš doaibmaplánain, man rámma lea 90 miljon ruvnno juohke jagi gávccii iešguđet doaibmabidjui. Das leat álggahuvvon doaibmabijut doarjjaortnegiidda oahpponeavvoráhkadeddjiid, skuvlaeaggádiid ja oahpaheddjiid várás, mat galget váikkuhit dasa ahte oahppit fidnejit buoriid digitála oahpponeavvuid ja máhtu ja áddejumi teknologijas, algoritmalaš jurddašeamis ja programmeremis.

Sámediggi vásiha ahte dán nationála ángiruššama doaibmabijut leat uhccán heivehuvvon sámi skuvllaid ja servodaga dárbbuide. Dan oaidnit earret eará go doaibmabijut eai leat heivehuvvon sámi oahpponeavvoráhkadeami dárbbuide. Sámediggi lea gulahallamin Máhttodepartemeanttain mo fuolahit sámi oahpahusa doaibmabijuid čađaheami oktavuodas.

2.10 Váldi, ovddasvástádus ja rollat alit oahpus ja dutkamis

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámedikkis lea duohta váldi sámi alit oahpus ja dutkamis lágaid ja lánkaásahusaid bokte, ja konsultašuvnnaid bokte.

Láhka universitehtaid ja allaskuvllaid birra

Sámediggi lea bivdán ahte Láhka universitehtaid ja allaskuvllaid birra § 9-4, rievdaduvvo nu ahte Sámedikki váldi nammadit stivralahtuid universitehtaide ja allaskuvllaide viiddiduvvo das ahte dušše gustot Sámi allaskuvlii, muhto maiddá UiT Norgga árktaš universitehtii ja Davvi universitehtii. Máhttodepartemeanta lea sádden Sámedikki evttohusa ráđđehusa nammadan lávdegoddái mii guorahallá universitehta- ja allaskuvlalága. Lávdegoddi galgá geiget almmolaš čielggadusa (NOU) ođđa njuolggadusevttohusain ovdal guovvamánu 1. b. 2020. Lávdegoddi áigu árvvoštallat universitehta- ja allaskuvlalága mearrádusaid stivrraid nammadeami ja čoahkkádusa birra, ja áigu maiddá árvvoštallat Sámedikki evttohusa.

Láhkaásahusat nationála njuolggadusaid birra dearvvašvuoda- ja sosiálafágaoahpuin

Sámediggi ja Máhttodepartemeanta leat konsulteren sámi sisdoalu birra nationála fágalaš njuolggadusain dearvvašvuoda- ja sosiálafágaoahpuid nuppi muttus, mas leat audiográfá-, farmasevta- (bachelor ja master), klinihkalaš biebmofysiologiija-, medisiidna-, optihkar-, ortopedainšenevra-, psykologa-, bátnedoavtter-, bátnedivššár- ja bátneteknihkaroahput. Konsultašuvnnat čađahuvvojedje geassemánu 21. b. 2019 ja das juksojuvvui ovttafielalašvuhta. Dasa lassin lea skábmamánu 21. b. čađahuvvon konsultašuvdna nationála njuolggadusaid birra mastera oktavuođas ovdánan dábbalašbuohccedivššus, ja bachelora oktavuođas paramedisiinnas juovlamánu 16. b., main goappašiid konsultašuvnnain juksojuvvui ovttafielalašvuhta.

Máhttodepartemeantta juolludusreive universitehtaide ja allaskuvllaide 2020

Juolludusreive lea okta departemeantta deataleamos stivrenreaidduin vuollásaš doaimmaide.

Sámediggi ja Máhttodepartemeanta leat konsulteren jagi 2020 juolludusreivve birra Sámi allaskuvlii, Davvi universitehtii ja UiT Norgga árktaš universitehtii.

Čuovvovaš čuoggáin juksojuvvui ovttafielalašvuhta:

Rievdadit cealkaga juolludusreivves Davvi universitehtii čuoggás 4.2.8, das ahte Davvi universitehtas lea erenoamáš ovddasvástádus gáhttemis lullisámegiela ja julevsámegiela oahpaheaddjeoahpuin, ja das ahte sihkkarastit rekrutterema dáidda fágaide, dasa ahte Davvi universitehtas lea erenoamáš ovddasvástádus gáhttemis lullisámegiela ja julevsámegiela oahpaheaddjeoahpuin. Universitehta galgá maiddá sihkkarastit rekrutterema lulli- ja julevsámi oahpaheaddjeoahpuide ja dáid gielaide fágaoahpuide.

Lasihit teakstaoasi juolludusreivii Sámi allaskuvlii čuoggás 4.2.8 mii dadjá ahte Departemeantta mielas lea deatalaš ahte eanet kandidáhtat ožžot vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahpu, erenoamážit 1.-7. ceikkiid várás. Dannego Sámi allaskuvla lea áidna ásaš mii fállá sámi oahpaheaddjeoahpu davvisámegilli, de mii bivdit allaskuvlla viidáseappot ovddidit iežaset rekrutterenbarggu juksan dihtii buoret bohtosiid.

Sámi allaskuvlla stivra 2019-2023

Sámediggi lea nammadan čuovvovaš lahtuid ja várrelahtuid Sámi allaskuvlla/ Sámi University of Applied Sciences stivrii:

- Lahttu Mette Anti Gaup
- Lahttu Idar Peder Kintel
- Várrelahttu Kajsa Kemi Gjerpe

Norgga dutkanráđđi

Norgga dutkanráđis leat jagi 2019 rájes guokte stivrendási, váldostivra ja 15 portefølje-stivrra. Dutkanráđi stivrra nammada ráđđehus njealji jahkái. Doaibmi stivra lea nammaduvvon áigodahkii ođđajagimánu 1. b. 2019 rájes juovlamánu 31 .b. 2022 rádjai. Sámediggi lea bivdán konsultašuvnnaid go ođđa stivra nammaduvvo ođđajagimánu 1. b. 2023 rájes.

Norgga dutkanráđis ja Sámedikkis leat leamaš konsultašuvnnat portefølje-stivrraid nammadeami birra, čuovvovaš ovttafielalašvuohta juksojuvvui:

Camilla Brattland, UiT Norgga ártalaš universitehta, lahttun Dálkkádaga ja birrasa portefølje-stivrii

Ellen Inga Turi, Sámi allaskuvla, lahttun Čálgu, kultuvrra ja servodaga portefølje-stivrii

Torjer A Olsen, UiT Norgga ártalaš universitehta, lahttun Oahpahusa ja gelbbolašvuoda portefølje-stivrii

Dasa lassin juksojuvvui ovttafielalašvuohta das ahte dutkanprográmma SÁMEGIELLA III prográmmastivra jotkojuvvo stivrenjoavkun dutkanráđi stivrra vuollasažžan.

Regionála dutkanfoanddat

Stuorradiggi mearridii ortnega regionála dutkanfoanddaiguin (RFF) 2009:s, ja Máhttodepartemeanta mearridii njuolggadusaid dutkanfoanddaide seamma jagi.

31.12.2019 rádjai ledje čieža foandaregiovnna main uhcimusat guokte fylkkagieldda oassálaste juohke foandaregiovdnii. Ođđajagimánu 1. b. 2020 bođii regiovdnaođastus fápmui, ja 17 fylkkagieldda sadjai bohte 11 ođđa fylkkagieldda (oktan Oslo suohkaniin). Juohke fylkkagieldda oažžu doarjjaruđaid iežaset dutkanfondii.

Máhttodepartemeanta mearridii ođđa lálkaásahusa regionála dutkanfoanddaide juovlamánu 18. b. 2019. Sámediggi lea gulahallama bokte ožžon dohkkehuvvot lálkaásahusa čuoggái d ahte fylkkasuohkanat Romsa ja Finnmarku, Nordlándi, Trøndelága ja Innlandet galget konsultašuvnnaid bokte Sámedikkiin maidđái fuolahit sámi dutkanberoštusaid ja -dárbbuid.

Regionála dutkanfoanda Trøndelag

Trøndelága fylkkasuohkan bivddii Sámedikki evttohit lahtu ja várrelahtu Regionála dutkanráđđái Trøndelag. Sámediggi evttohii dáid:

- Lahttu: Birgitta Fossum
- Várrelahttu: Sigbjørn Dunfjell

2.11 Oahppo- ja dutkanfálaldat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Fálaldat ja aktivitehta sámi alit oahpu ja dutkama siskkobealde mii dávista gelbbolašvuoda ja máhttodárbui sámi servodagas.

Lálkaásahus sámi mánáidgárdeoahpaheaddjeoahpu rámmaplána birra

Sámediggi lea evttohan ahte lálkaásahus sámi mánáidgárdeoahpaheaddjeoahpu rámmaplána birra rievdaduvvo nu ahte dat ásahusat mat addet julev- ja lullisámi mánáidgárdeoahpaheaddjeoahpu,

besset spiehkastit njuolggadusas ahte sámegiella galgá leat oahpahusa váldogiella. Dárbu mánáidgárdeoahpaheddjiide sámii kultur- ja giellagelbbolašvuodain lea stuoris, maiddá julev- ja lullisámi guovllus.

Láhkaásahus sámii vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahpu 1-7 ja 5-10 rámmafálána birra suovvá spiehkastit njuolggadusas ahte sámegiella galgá leat daid ásaheami oahpahusa váldogiellan mat addet julev- ja lullisámi oahpaheaddjeoahpu. Danne hálidii Sámediggi ahte mearrádus Láhkaásahus sámii mánáidgárdeoahpaheaddjeoahpu birra galggai čuodjat seamma láhkai, go ii oktage ásaheami dál nagot addit dakkár sámii mánáidgárdeoahpaheaddjeoahpu mas oahpahusa váldogiellan lea julev- dahje lullisámegiella.

Máhtodepartemeanta rievdadii láhkaásahusa 2019:s manjá gulaskuddama.

Sámii buohccedivššároahppu

Stuorradiggi lea juolludan ruđaid 25 ođđa oasseoahpposadjái sámii buohccedivššároahpus. Sámi allaskuvla ja UiT Norgga árttalaš universitehta leat plánemin dán oahpu álggaheami ođđajagimánus 2021. Oahpu ásaheami oktavuodas ja Láhkaásahusa vuodul dearvvašvuoda- ja sosiálafágaoahpuid oktasaš rámmafálána birra oktan gullevaš nátionála njuolggadusaiguin oahpuid várás, lea Sámediggi bivdán ahte mearriduvvo sierra njuolggadus sámii buohccedivššároahpu várás.

Máhtodepartemeanta bivddii UiT ja Sámi allaskuvlla ovddidit oktasaš cealkámuša sierra njuolggadusdárbbu birra. Ásaheami leat dorjon Sámedikki árvalusa, ja bargu njuolggadusain lea álggahuvvon.

Sámii sisdoalu implementeren profešuvdnaoahpuide

Sámedikki dievasčoahkkinn meannudii juovlamánus áššis “Profešuvdnaoahput – sámii sisdoalu sisagođđin ja rekrutteren dusten dihte sámii servodaga gelbbolašvuodadárbbu”. Sámedikki mihttu lea ahte sámii perspektiiva implementerejuvvo guoskevaš oahpuide gokčan dihtii sámii servodaga gelbbolašvuodadárbbu. Danne leat čadáhuvvon mánaga konsultašuvdnaproseassa láhkaásahusaid oktavuodas alit oahpu rámmafálánaid ja nátionála njuolggadusaid birra.

Dán rádjai dat lea guoskan oahpaheaddjeoahpuide ja dearvvašvuoda- ja sosiálafágaoahpuide. Earret eará lea Sámediggi juksan čuovvovačča konsultašuvnnain:

Buot oahpaheaddjeoahpuid rámmafálánain lea mearriduvvon Láhkaásahusa 1. paragrafaš ahte «... utdanningen skal kvalifisere studentene til å ivareta opplæring om samiske forhold, herunder kjennskap til den statusen urfolk har internasjonalt, og samiske elevers rett til opplæring i tråd med opplæringsloven og gjeldende læreplanverk.» (oahpahus galgá gealbudit studeantaid fuolahit oahpu sámii diliid birra, das maiddá dovdat dan stáhtusa mii álgoálbmogiin lea riikkaidgaskasaččat, ja sámii ohppiid vuoigatvuoda oahpahussii oahpahuslága ja gustovaš oahppoplánabuktosa vuodul) Dearvvašvuoda- ja sosiálafágaoahpuid oktasaš rámmafálána Láhkaásahusa 2. paragrafas mearriduvvui ahte «Kandidaten skal også kjenne til samers rettigheter, og ha kunnskap om og forståelse for samenes status som urfolk.» (kandidáhta galgá maiddá dovdat sámii vuoigatvuodaid, ja dovdat ja áddet sámii stáhtusa álgoálbmogin)

Čuovvundutkan čađahuvvon mánáidgárdeoahpaheaddje- ja vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahpu ođastusa oktavuođas čájeha dattetge ahte dat lea sahtedohko ja persovdna sorjavaš dat ahte implementerejuvvo go sámi sisdoallu ohppui nu mo láhkaásahus gáibida. Danne lea Sámediggi mearridan ja bargá dan ala ahte ásahuvvo gealboguovddáš sámi sisdoalu várás alit oahpus mii sáhttá veahkehit oahppoásahusaid implementeremiin. Dasa lassin oaivvilda Sámediggi ahte ráđđehusa stivrendokumeanttat oahppoásahusaide fertejit geatnegahttit sámi sisdoalu implementerema rámmaplánaid ja nationála njuolggadusaid láhkaásahusa vuodul. Sámediggi áigu dasa lassin gulahallama bokte oahppoásahusaiguin bargat dan ala ahte dahkat ásahusaid diehtomielalažžan ovddasvástádusa birra institušonaliseremis sámi sisdoalu profešuvdnaoahpuide.

Almmolaš doavttergráda - árbediehtu

Sámediggi lea 2019 čavčča ráhkkanahhtán ohcama Norgga dutkanráđđái ásahit almmolaš PhD earret eará árbedieđu hálddašeamis. Áigumuššan lea ahte doavttergráda galgá veahkkin ovddidit Sámedikki gelbbolašvuoda árbedieđu suorggis ja doaibmat máhttovuodđun Sámedikki boahktevaš bargui dán fágasuorggis.

2.12 Rekrutteren sámi alit ohppui ja dutkamii

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet mánáidgárde- ja vuodđoskuvlaoahpaheaddjit geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuhta.

Ovdal ohcanáigemeari beassat alit ohppui 2019 giđa ráhkadii Sámediggi videofilmmaža ávžžuhusain ahte ohcat Sámi allaskuvlla ja Davvi universitehta sámi oahpaheaddjeoahpuide. Dasa lassin galledii Sámediggi manjmušjagi ohppiid Álttá, Guovdageainnu ja Kárášjoga joatkkaskuvllain, ja ávžžuhii sin álgit oahpaheaddjeohppui. Sámediggi oassálasttii maiddá čoačkimiidda ovtas Nordlándda fylkkamánniin mas ulbmil lei rekrutteret studeanttaid sámi oahpaheaddjeoahpuide, ja oahppan oahpaheddjiid Davvi universitehta giellaoahpuide.

2.12.1 Stipeanda alit ohppui – ohcanvuđot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boadus rev. budš. ektui
21110 Stipeanda alit ohppui	3 411 500	2 700 000	2 450 000	-711 500
	Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
21110 Stipeanda alit ohppui	3 515 000	0	103 500	3 411 500

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Eanet mánáidgárde- ja vuodđoskuvlaoahpaheaddjit geain lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuhta.

Oktiibuot leat meannuduvvon 190 stipeandaohcama alit ohppui 2019:s. 178 ohcama juolluduvvojedje ja 10 ohcama biehttaluvvojedje go dat eai gullan vuoruhuvvon oahpuide dahje dain váilo gáibiduvvon duođaštusat. 2 ohcama hilgojuvvvojedje go dat bohte manjá ohcanáigemeari. 2019:s leat 6 eanet ohcama go 2018:s. Ollesáigge studeanttaid lohku lea maid lassánan dán áigodagas.

Sámediggái bohte čuovvovaš ohcamat 2019:s:	
Sámi mánáidgárdeoahpaheaddjeoahppu	31 ohcama
Mánáidgárdeoahpaheaddjeoahppu,	25 ohcama
Sámi vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahppu 1-7	31 ohcama
Sámi vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahppu 5-10	28 ohcama
Vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahppu 1-7 mas lea sámegiella fágasuorggis	2 ohcama
Vuodđoskuvlaoahpaheaddjeoahppu 5-10 mas lea sámegiella fágasuorggis	10 ohcama
Lektoroahppu 8-13	16 ohcama
PPU	35 ohcama

Studeanttat geat leat ožžon stipeandda leat leamaš studeantan dahje studerejit čuovvovaš oahppoásahusain: Sámi allaskuvla, UiT Norgga ártalaš universitehta, Davvi universitehta, Dronning Mauds Minne Allaskuvla, Oslo universitehta, Vestlandet allaskuvla ja OsloMet stuorragávpotuniversitehta.

2.13 Árbediehtu

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Árbediehtu deattuhuvvo máhtovuogádahkan eará máhttui lassin.

2.13.1 Čoahkketabealla - Árbediehtu

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Árbediehtu - prošeakta	43 476	200 000	156 524
Submi	43 476	200 000	156 524

Sámediggi lea 2019:s nammadan bargjoavkku árbedieđu várás. Bargjoavkku ásaheapmi lea ovddeš árbediehtobarggu čuovvuleapmi, mii čájehii ahte dárbbasuvvon gulahallan daid ásaheapsaid gaskkas main lea árbediehtu iežaset porteføljes.

Bargjoavkku mandáhta lea:

Árbedieđu bargjoavku galgá čállit čilgehusa ja evttohit mo galgá hálldašit árbedieđu boahteáiggis.

Bargjoavku galgá čilgehusastis earret eará evttohit mo galgá organiseret árbedieđu boahteáiggis ja evttohit iešguđet doaimmaheddjiid rollaid ja ovddasvástádusa. Bargjoavku galgá maiddáit evttohit vejolaš ruhtadanortnegiid boahteáiggi hálldašeapmái. Eaktun biddjojuvvo ahte bargjoavkkus lea gulahallan Árbedieđu guoskevaš doaimmaheddjiiguin. Sámediggeráđi juovlamánu 2016 mannosat čilgehus lea okta joavkku barggu vuoduin.

Bargjoavkku jodiheaddji lea Anne-May Olli RiddoDuottarMuseain, ja nubbijodiheaddji lea Harriet Aira Árranis. Kjellaug Isaksen Davvi álbmogiid guovddážis, Solveig Joks Sámi allaskuvllas ja Svanhild Andersen Mearrasiddas leat joavkku eará lahtut.

Bargojoavku galgá geiget raporttas Sámediggeráđđái maŋimusat geassemánu 30. b. 2020.

3 Areálat, biras ja dálkkádat

Servodatmihttu:

- Árbevirolaš sámi guovllu areálat ja luondduresurssat geavahuvvojit ávnnaslaš vuodđun sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima joatkimii ja ovddideapmái.

Sámediggedieđáhus areála ja birrasa birra lea vuodđun Sámedikki vuoruhemiide areála- ja biraspolitihkas. Dieđáhusas nannejuvvo ahte sámiid geográfalaš geavahan- ja ássanguvlui gullet stuorra oasit Norggas.

Sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima luondduvuodđosa sihkkarastin lea okta Sámedikki stuorámus hástalusain. Sihke sámediggedieđáhusas boazodoalu birra ja areáladieđáhusas dovddahuvvo ahte stuorámus áitta boazodoalu guoddevašvuhtii leat dat eanet ja eanet sisabahkkemat areálaide, sihke huksema ja eanet johtolat. Sámediggi vásiha maiddá ahte akvakultuvrra stuorrun ja eanet beroštupmi ásaht biebmanrusttegiid rittuide mángga guovllus gártá njuolgga vuostálagaid sámi guolástusberoštusaiguin, ja maiddá árbevirolaš mearraluossabivdduin, go ollu luossasajit duvdojuvvojit eret akvakultuvrra ásaheiid geažil. Galledanstrategiijat ja eanet ángiruššan meahcceturismmain álbmotmehciin ja suodjalanguovlluin leat mielde eanedeamen gilvvu suodjaluvvon areálaid geavaheamis. Sámediggái lea deatalaš oažžut oidnosii mo dát rievdamat ja sisabahkkemat leat mielde ráddjemin árbevirolaš sámi meahcásteami vejolašvuodaid ja nu gáržžideamen sápmelaččaid kulturdoaimmahanvejolašvuodaid. Sámediggi ferte bargat dan ala ahte buoridit áddejumi sámi luonddugeavaheapmái ja árvovuodui.

Dasa lassin ahte geavahit ekonomalaš váikkuhangaskomiid sámi vuoigatvuodalaččaid návccaid ja gelbbolašvuoda nannemii, de lea deatalaš ahte Sámediggi árjjalaččat geavaha ávkin daid prosessuála váikkuhangaskaomiid mat gávdnojit sihkkarastin dihtii sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima luondduvuodđosa. Vuosttaldeapmi ja konsultašuvdnavejolašvuolta leat deatalaččat dasa ahte sihkkarastit buriid proseassaid váikkuhusčielggademiid ja árbedieđu deattuheami ektui ja dan ektui ahte fuolahit sámi beroštusaid mielváikkuheami go áigumuš ferte leat juksat miehtama daid sámi beroštusaid ja báikegottiid bealis geaidda ášši guoská njuolgga.

3.1 Areálaide, birrasii ja dálkkádahkii guoski váikkuhangaskaoamit

3.1.1 Areálaide, birrasii ja dálkkádahkii guoski áŋgiruššansuorggit

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Árbevirolaš máhttu areálaid hálddašeamis	2 157 760	2 213 000	55 240
Luondduvalljodat	321 847	350 000	28 153
Submi	2 479 607	2 563 000	83 393

Vealgi 31.12.2019 juolluduvvon doarjagiin

År	Beløp
2017	275 000
2018	825 000
2019	1 444 760
Sum	2 544 760

3.2 Areálaid hálddašeapmi

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ealáhusaid, kultuvrra ja servodateallima luondduvuođus lea sihkkarastojuvvon buot plánemiin, ja Sámediggi lea deatalaš eavttuidbiddji ja konsultašuvdnabealli areálahálddašeamis.

Gielddaplánaid meannudeami oktavuodas árbevirolaš sámi guovlluin lea Sámediggi gulahallama bokte gielddaiguin ja sámi vuoigatvuođalaččaiguin gávdnan čovdosiid mat sihkkarastet sámi luondduvuođosa. Sámediggi lea ovddidan vuosttaldemiid Divtasvuona, Suorttá ja Lijre suohkanplánaide. Vuosttaldeamit dáidda suohkanplánaide gusket kultur- ja ealáhusdoaimmaheapmái, dás maiddá boazodollui. Mii leat juksan ovttaimielalašvuođa departemeanttain Divtasvuona ja Lijre areálaplánaid ektui. Suorttá areálaplána ii leat gárvásit meannuduvvon.

Sámediggi muittuha gieldda, regionála ja stáhta eiseválddiid čuovvulit daid álbmotrievttálaš geatnegasvuođaid mat sihkkarastet boazodollui vejolašvuođa geavahit areálaid vai sáhttet doaimmahit gánnáhahti doalu. Dat sáhtta guoskat stuorát areálaáššiide nu go alpiidnagili huksemii Romssa suohkanis mii áitá eallinnávccalaš, árbevirolaš boazodoalu Sálliris. Muhto maiddá uhcit astoáiggevisttiide suohkanplánain main huksemat veaháži mielde gáržžidit boazodoalu areálaid ja boahteáiggi áŋgiruššama boazodoaluin. Sámediggi gávdna dájvja čovdosiid dakkár áššiin. Muhto go leat sáhka stuorát ekonomalaš beroštumiin, de oaidnit ahte árbevirolaš boazodoallu oažžu uhcit beroštumi ja ahte sámi ealáhusdoaimmaheapmi uhccán váldojuvvo vuhtii. Dalle geavaha Sámediggi iežas vuosttaldanvejolašvuođa ja konsultašuvdnavuogiatvuođa eanet, gávdnan dihtii dakkár čovdosiid mat sihkkaraste ahte álbmotriekti ollašuhttojuvvo.

Sámediggi lea stuorra areálaáššiin, nu go Evenášši girdistašuvnna huksema oktavuodas, váikkuhan dasa ahte sámi vuoigatvuodalaččat ožžot veahki plánaeiseválddiin vai sáhtá leat duohta ja dásseárvosaš gulahallan plánaeiseválddiiguin. Dat lea čájehuvvon addit buoret proseassa sámi kultuvrra ja ealáhusdoaimmaheami sihkkarastimii. Sámi vuoigatvuodalaččaide lea hástalus fidnet čoahkkimastinveahki dahje konsuleantaveahki go galget deaivvadit priváhta huksejeddjiiguin ja gielddaiguin mat eai sáhte, dahje eai dáhto addit ekonomalaš dáhkádusa. Vuoigatvuodalaččat sáhttet ohcat doarjaga dasa, muhto ruovttoluottadieđut mitalit ahte sis hárve leat návccat dasa.

Sámediggi lea ásahan formála ovttasbarggu ja gulahallama guolástusdirektoráhtain juksan dihtii oktasaš oainnu sámi guolástusaid ektui ja dasa mo daid fuolahit riddoavádatplánain, akvakultursajiid čielggadeami ja máhttoháhkama oktavuodas. Boađusin ovttasbarggus lea ahte Sámediggi ja Guolástusdirektoráhta leat álggahan prošearvta mii galgá sihkkarastit ahte Yggdrasil nammasaš kártareaidu buoremus lági mielde sáhtá fuolahit sámi guolástusaid. Dán reaiddu geavahit gielddat riddoavádatbarggus ja akvakultursajiid čielggadeapmái.

3.2.1 Čoahkketabealla - árbediehtu areálahálddašeamis

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Protect Sápmi vuodđudus	613 000	613 000	0
Eará čuovvuleapmi sámi areála- ja resursavuoigatvuodaid	1 544 760	1 600 000	55 240
Submi	2 157 760	2 213 000	55 240

3.2.2 Protect Sápmi vuodđudus - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi eana- ja resursavuoigatvuodát fuolahuvvojit areálageavaheami sámi guovlluin.

Protect Sápmi vuodđudus bargá dan ala ahte sámi vuoigatvuodalaččat sáhttet friija miedihit huksenáššiin ovddalgihtii addojuvvon dieđuid vuodul. Vuodđudus galgá ieš eanet birgegoahtit ruđalaččat, ja deatalaš oassi ruhtadeamis lea boahtán bargamušain orohagaid ovddas.

lešguđet dásiid eiseválddit, mat ohcet rávvagiid boazodoallofágalaš áššiin ja rávvagiid eará riikkaid álgoálbmogiid ektui, váldet oktavuoda Protect Sápmi vuodđudusain. Sii leat earret eará addán proseassadoarjaga ja máhttovuođu áššiin mánngga almmolaš instánssa ektui. Protect Sápmi lea maid nammaduvvon áššedovdi vihtanin mánngga diggeáššis ja sin rolla bealálaččat nammaduvvon áššedovdin árvvoštallanáššiin lea šaddan eanet ja eanet dovddus.

3.2.3 Sámi areála- ja resursavuoigatvuodaid eará čuoovvuleapmi - ohcanvuđot doarjagat

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boadus rev. budš. ektui
30500	Eará čuoovvuleapmi sámi areála- ja resursavuoigatvuodaid	1 544 760	1 600 000	1 600 000	55 240
		Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
30500	Eará čuoovvuleapmi sámi areála- ja resursavuoigatvuodaid	1 594 760	50 000	0	1 544 760

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi berošteddjiin ja vuoigatvuodalaččain lea duohta vejolašvuohta beassat konsultašuvnnaide vai besset ovdagihtii dieđuid vuodul addit friija mieđiheami plánaide ja doaibmabijuide areála- ja resursahálddašeami oktavuodas

Ortnegis ledje 2019:s guokte ohcanáigemeari. Oktiibuot goappašiid ohcanvuoruide bohte 9 ohcama. 6 ohcama mieđihuvvojedje ja 3 biehttaluvvojedje

Vuoruheamit 2019	Ohcamiid lohku
Prošeavttat ja doaibmabijut maid ulbmil lea addit juridihkalaš veahki sámi vuoigatvuodalaččaide dakkár áššiin maid ferte laktet duopmostuoluide ja main lea prinsihpalaš mihtilmasvuohta das mii guoská eana- ja resursavuoigatvuodaid fuolaheapmái.	2
Prošeavttat ja doaibmabijut mat čatnasit bagadeapmái ja ovdaiskkademiide dan oktavuodas go áigot rievttálaččat gáibidit oktasaš vuoigatvuodaid Finnmarkkommišuvnna ektui, dás maiddái vuoigatvuodat mearra- ja vuotnaguovlluid bivdosajiide.	4

3.3 Luondduresurssat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Ávkástallan sámi guovlluid luondduresurssaiguin dáhphuvvá dakkár vugiin mii fuolaha sámi vuoigatvuodaoamasteddjiid ja báikegottiid beroštusaid ja vuoigatvuodaid, ja dávista riikkaidgaskasaš álbmotriektái.

Energijahuksemis ja -plánemis sámi guovlluin manimus jagiid lea vuosttažettiin sáhka smávva fápmo- ja bieggafápmoprošeavttain. Čájehuvvon lea ahte bieggafápmorusttegiin, buot dainna infrastruktuurain mii čuoovu, leat stuorra váikkuhusat dan boazodollui masa dat guoská, erenoamážit go dat boahká lassin ovdalis areáladuohtademiide. Dain áššiin mat dál leat jođus, lea dat stuorra Davvi bieggafápmorusttet, mii plánejuvvo gaskal Lágesvuona ja Deanu Rástegáissá vuolde, dat prošeakta mas, jus dat čađahuvo, stuoramus negatiiva váikkuhusat árbevirolaš sámi ealáhusaide ja kultuvrii.

Norgga čázadat- ja energijadirektoráhta (NČE) lei ráhkadan evttohusa nationála rámmán bieggafápmui dihto guovlluin mat ledje vuoruhuvvon huksemii. Sámediggi čuovui proseassa nationála rámmán hui lahka, ja dievasčoahkkinn meannudii earret eará dan ášši. Ráđđehus ii dattetge joatkán evttohusain. Seammás dieđihuvvui ahte bieggafápmorusttegiid konsešuvdnaproseassa galggai guorahallojuvvot. Sámediggi áigu čuovvulit ášši viidáseappot stáhta eiseválddiid ektui, ja bivdit ahte čađahuvvojit konsultašuvnnat gaskal Sámedikki ja energijaeiseválddiid nu guhkás go lea dárbu. Dan oktavuodas lea Sámedikki dievasčoahkkinnášši bieggafápmu nationála rámma birra deatalaš, ja areálasuodjalus boazodoalu várás lea dán barggu guovddášis.

3.4 Luondduvalljodat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Luondduvalljodaga suodjaleapmi bidjá nana vuođu sámi kultuvrii ja ealáhusdoaimmaheapmái. Suodjalanguovlluid hálddašeapmi váldá vuođu suodjaluvvon guovlluid árbevirolaš geavaheamis ja dahká vejolažžan joatkit dakkár geavaheami.

Stuorradiggi mearridii 2016:s mihttomearrin suodjalit 10 proseantta Norgga vuovdeareálas. Dát suodjalanmihttomearri guoská sámi beroštusaide, nu mo dábálaččat sámi boazodoallu, Hedmárkku rájes lullin Finnmárkku rádjai davvin. Muhto dattetge gusket eanaš ođđa meahccesuodjalanevttohusat lullisámi guvlui. Sámedikkis lei 2019:s gulahallan Dálkkádat- ja birasdepartemeanttain mánggga ođđa meahccesuodjalanevttohusa birra. Sámediggái lea deatalaš bearráigeahččat ahte suodjalanláhkaásahusat ain addet vejolašvuođa geavahit suodjaluvvon meahci ja ahte suodjalanláhkaásahusat leat nu ovtálaččat go vejolaš.

Láhppimearra lei vuosttaš stuorát mearraguovlu árbevirolaš sámi guovlluin mii lea evttohuvvon suodjaluvvot. Sámedikki mielas ii lean dárbu konsulteret suodjalanevttohusa birra go suodjalanláhkaásahusaide lei váldojuvvon mielde sámi geavaheapmi sáhtii jotkojuvvot. Dattetge oaiivildii Sámediggi ahte mariidna suodjalus lea iešalddis geahnohis suodjalanvuohki nu guhká go sáhtta spiehkastit suodjalanláhkaásahusas ođđa akvakultuvrraid ásaheami oktavuodas mariidna suodjalanguovlluin.

Sáltoduoddara suodjalanguovlluid viiddideami oktavuodas čađahuvvojedje konsultašuvnnat gaskal Sámedikki ja Dálkkádat- ja birasdepartemeantta. Suodjalanevttohus mearkkaša ahte suodjaluvvon areála guovllus viiddiduvvo oktiibuot 98,4 km². Sámediggái lei guovllu guoskevaš sámi beroštusaid vuhtiiváldin deatalaš konsultašuvnnain. Sámediggi geavahii liibba dovddahit ahte váillahuvvo stuorát deaddu sámi kultuvrii guovlosuodjaleami oktavuodas, ja birashálddašeamis oppalaččat.

Sámediggi čalmmustahtii ON riikkaidgaskasaš álgoálbmotgiellajagi maiddá guovlosuodjaleami oktavuodas. Sámediggi bovdi diehtujuohkinčoahkkimii álbmotmeahcceguovddášiid ja eará luondduguovddášiid sámegiela birra suodjalanguovlluid hálddašeamis ja gaskkusteamis. Sámediggi háliida ahte luonddu- ja kulturguovddášat galget árrjalaččat leat mielde oainnusindahkat sámegielaid iežaset gaskkusteamis. Sámediggi ávžžuhii maid dálkkádat- ja birasministara várret sierra ruđaid 2020 bušeahtas sámegiela oainnusindahkamii suodjalanguovlluid gaskkusteamis, ja bivddii Birasdirektoráhta bidjat sierra láidestusa suodjalanguovlostivrraide dasa mo dat galgá dahkkojuvvot.

Sámediggi oassálasttii biologalaš šláddjivuodá konvenšuvnna Ad-Hoc Working Group on Article 8(j) čeahkkimii Montrealas, Kanadas 2019:s. Áššelistta deataleamos čuokkis lei bargajoavkku rávvagat das mo berre organiseret artihkkala 8(j) ja boahttejagiid bargoprográmma implementerema. Sámediggái lei deatlaš ahte boahtteáiggi organiseremis jotkojuvvo ja nannejuvvo álgoálbmogiid oassálastinvejolašvuohta. Dattetge ii nagodat čeahkkin juksat ovtamielalašvuođa rávvaga oktavuodas ja nu mañiduvvui boahttevaš bargoplána ja barggu organiseren boahtte oasálaščeahkkimii Kuuming nammasaš gávpogis, Kiinnás 2020:s.

3.4.1 Čeahkкетabealla - luondduvalljodat

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boadus rev. budš. ektui
Suodjalanstivrrat - seminára	321 847	350 000	28 153
Submi	321 847	350 000	28 153

3.4.2 Suodjalanstivrrat - seminára

Sámediggi lea nammadan oktiibuot 42 lahtu 21 suodjalanguovlostivrii. Suodjalanguovlostivrrat leat lávdaduvvon miehtá riikka, ja gávdnojit uhccán deaivvadansajit ja vejolašvuođat lonohallat vásáhusaid. Danne bovdii Sámediggi oktasaš seminárii 2019:s. Oktiibuot 25 stivralahtu ja 13 suodjalanguovlohálddašeaddji oassálaste čeahkkaneapmái.

Čeahkkaneami váldofáddán lei galledanhálddašeapmi ja galledanstrategiijat. Sámi beroštusaid oainnusindahkan ja sámi álbmotmehciid ja suodjalanguovlluid geavaheddjiid dárbbuid vuhtiiváldin ledje guovddášis sáhkavuorui ja digaštallamiin. Stivralahtuid, hálddašeddjiid ja Sámedikki sáhkavuoruide lassin lei maiddái Birasdirektoráhta bovdenuvvon doallat sáhkavuoru.

Maiddái digaštallojuvvui earret eará mo galgá dustet dan givssideami ja vuortnuheami maid muhtun stivralahtut vásihit doaimmasteaset sámi ovdasteaddjin. Vuortnuheapmi čearddalašvuođa geažil lea maiddái Birasdirektoráhta mielas duođalaš ášši. Sámediggeráđđi doalvvui stivralahtuid vuorjašumi viidáseappot Dálkkádat- ja birasdepartemeantta politihkalaš njunušgoddái.

3.5 Dálkkádat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi ealáhusat ja sámi kultuvra leat nannosat dálkkádatrievdamiid ektui ja álgoálbmotvuoigatvuođat deattuhuvvot go váidudeaddji doaibmabijut ja heiveheamit dálkkádatrievdamiid geažil plánejuvvojit.

Sámedikki dievasčeahkkin gieđahalai dálkkádathástalusaid ON guoddevašvuođamihttomeriid vuodul Áššis 008/19 - Dálkkádatrievdan ja vuoiggalaš ovdáneapmi, mas earret eará mearriduvvui ahte: Sámediggi bargagohtá dan ala ahte oazžut iežas doaimma sertifiserejuvvot Birasčuovgatoardnan. Dasto ávžžuha Sámediggi buot doarjjaoažžuidis dahkat dan seamma. Sámediggi áigu láchit diliid nu ahte doarjjaoažžut movttiidahttojuvvojit šaddat Birasčuovgatoardnan.

Sámedikki árvvut nu go searvevuohta, solidaritehta ja ovtasbargu ferte deattuhuvvot dálkkádatheiveheamis sámi guovlluin. Deatlaš lea árvoštallat dálkkádatvuoiggalašvuođa ovdalgo

doaimbajut álgoálbmotguovlluin plánejuvvojit. Govttolaš lea ahte stáhtat dahje earát eai álgge ođasmuvvi energiija huksemiid álgoálbmotguovlluin ovdalgo guoskevaš álgoálbmot lea friija miehtan ovddalgihtii addojuvvon dieđuid vuodul.

Mearrádusas daddjojuvvo viidáseappot ahte juksan dihtii Pariissa šiehtadusa mihttomeari ahte máilmmiviidosas liegganeapmi galgá doalahuvvot vuollel 1,5 gráda, ja sihkkarastin dihtii guoddevaš ovdáneami Sámis, de lea Sámediggi vuostá viidasat oljoohcama ja oljoávkástallama Barentsábis. Dainna seamma ákkain lea Sámediggi vuostá ahte mearraguovllut Lofuohta, Viestterállasa ja Sáččá olggobealde rahppojuvvojit petroleumohcamiidda. Sámediggi dohkkeha seammás ahte gássaressursaid boaldin livččii vuohki lávket boahteáiggi vuollegisluoitinservodahkii.

Sámediggi deattuha deatalažžan konkretiseret makkár váikkuhusat leat dálkkádatrievdamiin sámi kultuvrii, boazodollui, meahcásteapmái, ealáhusdoaimmaheapmái ja servodateallimii. Sámediggi oaidná dárbbaslažžan ahte sámi dutkan- ja máhttobirrasat váldojuvvojit mielde dakkár bargui mii sáhtta ovddidit rávvagiid dálkkádatheiveheami, sámi servodagaid stuorát vuostálastinnávccaid, árbedieđu ja dálkkádatruhtadeami oktavuodas.

Sámediggi lea čuvvon barggu báikegodde- ja álgoálbmotvuoduin ON dálkkádatkonvenšuvnnas, ja oassálasttii dálkkádatšiehtadallamii oasálaščoahkkimii, COP 25. Das mearriduvvui álgoálbmotvuodu bargoprográmma áigodahkii 2020-2021. Dađibahábut eai juksan oasálaččat ovttamielalášvuoda das ahte olmmošvuoigatvuođat ja álgoálbmotvuoigatvuođat galget árvvusadnojuvvo ja fuolahuvvot go nationála luoitinvuolideapmi čadahuvvojit Pariissa šiehtadusa artihkkala 6 vuodul.

ON guoddevašvuodamihttomearit leat jorgaluvvon sámegillii 2019:s.

3.6 Meahcásteapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi meahcásteapmi biddjojuvvo vuodđun sámi guovlluid areálaid ja luondduresursaid hálddašeamis.

Sámedikki dievasčoahkkin nammadii 2017:s lávdegotti man mandáhta lei geahčadit rievdadusaid mohtorjohtolatlágas ja evttohit rievdadusaid lágain ja sámi giliid ja báikegottiid hálddašeamis. Lávdegoddi lea hábmen notáhta maid Sámedikki dievasčoahkkin meannudii čakčamánu 2019. Dievasčoahkkin evttohii ásaht geahččaleami lága vuodul geahččalemiid birra almmolaš hálddašeamis masa Finnmárkku gieldat bovejuvvojit searvat. Áigumuššan lea duodaštit surggiid mat dál leat mielde hehttemin sámi kultur- ja eallinvuohkedoaimmaheami luonddus. Vásáhusat proševttas livčče vuodđun dasa ahte oažžut ollislaččat guorahallojuvvo dain njuolggadusaid mat gusket mohtorjohtolahkii meahcis. Sámediggeráđi lea dieđihan Dálkkádat- ja birasgáhttendepartemeantta proševtta birra. Sámediggi lea 2020 bušeahtas várren ruđaid geahččaleami álgaheapmái.

4 Ealáhusat

Servodatmihttu:

- Nana ja juohkelágan ealáhuseallin vuodđun gievrras báikegottiide gosa olbmot háliidit ásaht.

Sámedikki árvoháhkkanpolitihkka vuodđuduvvá máhttovuđot ealáhusovddideapmái, mas eanet máhttu ja ođđa dieđa, ovtas árbedieđuiguin leat vuodđun boahhteáiggi ealáhuseallimii

Dávjá váldá mánja jagi ovdalgo oaidnit bohtosiid dain doarjagiin mat leat juolluduvvon ealáhusdoaimmaide. Dane ferte boadusjuksama geahččat mánja jagi badjel. Buorre vuodđun árvvoštallat váikkuhangaskaomiid geavaheami bohtosiid maŋimus jagiid lea dat regionála analysa maid Telemarksforskning lea čađahan sámi guovllus. Analysa almmuhuvvui juovlamánus 2019 ja das ledje 24 sámi gieldda mielde, Snoasa rájes lullin gitta Unjárgga rádjai nuortan. Dat čájeha maŋimus 10 jagi ovdáneami. Analysas boahťá ovdan ahte 294 bargosaji vuodđuduvvojedje sámi guovlluin 2018:s dan ektui go 249 bargosaji jagi ovdal. Priváhta ealáhuseallin ásahtii 378 bargosaji, ja almmolaš suorgi fas geahpedii 84 bargosaji 2018:s.

Vuodđudandávjodat lei 6,4 % dan ektui go 2017:s lei 5,8 %, ja olles Norggas dat lei 7,3 %. Seamma láhkai go muđui riikkas, de lea gánnáhahtti fitnodagaid lohku njiedjan sámi guovlluin. 2015:s lei 59 % fitnodagain positiiva boadus ovdal vearu dan ektui go daid oassi 2018:s lei 61 %.

Fitnodatlogu proseantalassáneapmi (vuodđudandávjodat gessojuvvon eret registrerejuvvon fitnodagaid dávjodat) lea negatiiva 2018:s 6,4 % dan sajis go 2017:s lei 1 % lassáneapmi. Riikkas ollislaččat lea maid njiedjan, muhto dušše 0,6 %.

Dán 24 gielddas njiejai olmmošlohku 371 olbmui dan ektui go 215 olbmui jagi ovdal. Das lei negatiiva nettofárren 195 olbmo 49 olbmo ektui jagi ovdal. Nubbi ášši mii dagahii ahte olmmošlohku njiejai, lei ahte riegádusbadjebáza lei 179 - eanet olbmot (512) jápme go dat mat riegádedje (333) 2018:s.

Seamma analysas lea ráhkaduvvon ealáhuseallindeaksa buot gielddaid várás riikkas. Indeavssas leat 12 iešguđet indikáhtorat mat leat juogaduvvon viđa suorgái - buvttalašvuohta, gánnáheapmi, ođđavuodđudeamit, bargosadjelassáneapmi ja ealáhuseallima sturrodat. Muosát, Omasvuotna ja Davvesiida cevze hui bures 2018:s ja bohte namalassii 20., 53. ja 67. sadjái buot 428 gieldda gaskkas. Davvenjárga nákcii maid bajábeallái gaskameari. Eará 18 gieldda leat vuolábealde gaskameari. Dat mii lea heittot lea vuollegis buvttalašvuohta, gánnáheapmi ja bargosajiid lohku olmmošlogu ektui.

4.1 Ealáhusaid váikkuhangaskaoamit

4.1.1 Áŋgiruššansuorggit - ealáhusat

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Vuodđoealáhusat	4 952 632	7 850 000	2 897 368
Doarjja ealáhusaide, fitnodatovddideapmái, lotnolas- ja meahcástanealáhusaide	7 503 357	9 461 000	1 957 643
hutkás ealáhusat	4 168 474	2 650 000	-1 518 474
Duodji	12 344 095	14 039 000	1 694 905
Submi	28 968 559	34 000 000	5 031 441

Vealgi 31.12.2019 juolluduvvon doarjagiin

År	Beløp
2015	462 500
2016	144 650
2017	386 050
2018	2 705 850
2019	9 710 240
Sum	13 409 290

Jagis 2019 geavahuvvui doarjaortnegis ealáhusaide sullii 6 000 000 ru uhcit go dan mii lei bušehterejuvvon. Dasa sáhttet leat ollu sivat. Okta sivain lea ahte mánnga doarjaga leat gessojuvvon dahje máksojuvvon ruovttoluotta 2019:s. Muhtun álggahuvvon prošeavttat gárte hálbibbu, ja dalle ii leat vuodđu máksit olles doarjaga. Eará prošeavttat eai čađahuvvon dahje álggahuvvon, ja dalle ferte doarjja máksojuvvot ruovttoluotta. Eará sivva lea ahte doarjjajearru molsašuddá jagis jahkái.

Jagis 2019 ledje uhcit ohcamat vuodđoealáhusain, juohkelágan ealáhusain ja duojsis. Hutkás ealáhusat ja sámi mátkeealáhusat leat geavahan eanet doarjjaruđaid go dan mii lei bušehterejuvvon 2019:s. Das lea ohcamiid kvalitehta leamaš buoret ja Sámediggi lea čuovvulan ohcamiid lagabui earret eará erenoamáš prográmma Dáhttu bokte ja eará fitnodatovddidanprográmmaid bokte maid Sámediggi lea ruhtadan.

4.2 Primærnæringer

Mål for innsatsområdet:

- Primærnæringer som bærere av samisk kultur, språk og levesett.

4.3 Vuodđoealáhusat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Vuodđoealáhusat seailudit sámi kultuvrra, giela ja eallinvuogi.

Mariidna ealáhusat

Sámediggi galgá vuoruhit váikkuheami guolástuspolitihkkii konsultašuvdnaortnega árrjalaš geavaheami bokte, oassálastit guolástusmuddemiidda, čuovvulit vuotnalávdegotti barggu, ja ovtasbargat ja gulahallat organisašuvnnaiguin main lea dahkamuš guolástemiin.

Sámediggi meannudii čakčamánu dievasčoahkkimis ášši 34/19 «Sámedikki jahkásaš ášši guolástuspolitihka birra– ealáhus- ja vuoigatvuođaovdáneapmi mearrasámi guovlluin». Ášši addá Sámediggái buori vuodu ovddidit árvalusaid departementii ja direktoráhtii guovdilis čuoibmačilgehusaid oktavuodas guolástusain ja lotnolasealáhusain mearrasámi guovlluin.

Deatalaš gaskaoapmi sámiid vuoigatvuođaid sihkkarastimis guolásteapmái leat konsultašuvnnat konsultašuvdnašiehtadusa vuodul. Konsultašuvnnas gaskal Sámedikki ja Ealáhus- ja riddodepartemeantta evttohii Sámediggi lasihit earremeroštallama eanet go dan maid Guolástusdirektevra lei evttohan rabasjoavkku fanaseriide ja bivdui riddoguolástusearis. Departemeanta čuoivui Sámedikki evttohusa ja lasihii sihke bajimus eari ja dáhkiduvvon eari rabas joavkkus, ja lasihii riddoguolástuseari dáhkiduvvon earrelasáhusa 5 tonnas 7 tonnii, muhto ii mieđihan ollásit Sámedikki evttohussii.

Sámediggi lea mánggii čuoččuhan ahte ferte čadahit konsultašuvnnaid maiddá nationála mearradoallopolitihkas. Konsultašuvnnaid váilevašvuohta buvttiha stuorra hástalusaid ja stuorra váilevašvuođaid dálá mearradoallopolitihkas go guoská sámi perspektiivva fuolaheapmái. Gonagasreabbábivddu muddema gulaskuddama oktavuodas 2020:s bisuhii Sámediggi dan prinsihpa ahte sii geat giksašuvvet reappáin, galget maid beassat bivdit dan. Dat dagahii ahte Departemeanta guđii iežas evttohusa ahte rahpat gonagasreabbábivddu 2020:s Oarje-Finnmárkku fatnasiidda earremuddejuvvon guovllus (Nuorta-Finnmárku).

Earremearrideami oktavuodas jahkái 2020 Seahkalas Norgga/Ruošša guolástuskommišuvnnas evttohii Sámediggi ahte davviguovvluid iešguđet máddodagaid guolleearit (TAC) mearriduvvojit nu ahte dat sihkkarastá guollemáddodagaid guhkesáigásaš ja guoddevaš hálldašeari davvin. Sámediggi evttohii viidáseappot ollásit ráfáiduhttit šákšamáddodaga boahhte 5 jahkái, go šákša Bartentsábis lea ealáhusviđji čoavddašládja ja lea biebmun sihke guliide, mearranjiččehasaide ja lottiide davviguovlluin. Kommišuvdnabarggus doalahii Sámediggi iežas oainnu ja lei mielde váikkuheamen dasa ahte earit (TAC) - earret čáhppesbálldis - mearriduvvojedje Sámedikki mearridan rámmaid siskabealde. Kommišuvdna doarjui maiddá evttohusa ahte šákšabivdu ii galgga rahppojuvvot 2020:s.

Sámediggi doarju maiddá reahkabivddu merddiiguin vuotnaguovlluin ja riddolagasguovlluin, go dát bivdu - seamma láhkai go gonagasreabbábivdu merddiiguin - guhkit áiggi vuollái vuolgga gánnahahtti bivdu ollu doaimmaiguin uhcit fatnasiidda. go guoská ieš reahkabivdui, de lea Sámediggi vuostá rahpat bivdima reahkafeastanuhtiiguin seamma máddodaga seamma guovllus, doppe gos lea reahkabivdu merddiiguin.

Sámediggi háliida ahte Guolástusdirektoráhta galgá oažžut buorebut ovdan daid váikkuhusaid mat čájehit mo guolásteaddjit ieža sáhttet birget iežaset eriiguin Sámi guolástushálddašanguovllus. Dat ferte boahtit ovdan iešguđet muddemiin, muhto maidái sin oktasaš rávvagiin Ealáhus- ja guolástusdepartementii, mas maidái ferte oažžut ovdan mo evttohusat oktiibuot doibmet. Departemeanta lea mihtten Sámedikki árvalusa. Departemeanta áigu bivdit Guolástusdirektoráhta váldi dan mielde iežas árvvoštallamiidda ja iežaset bargui.

Ovdabargguin Vuotnaguolástuslávdegotti ásaheapmái lei ovttamielalašvuohta gaskal Guolástusdepartemeantta ja Sámedikki das ahte lávdegoddi galgá oažžut dakkár ekonomalaš rámma mii dahká vejolažžan ollašuhttit lávdegotti mandáhta. Sámediggi lea ožžon dieđu Vuotnaguolástuslávdegottis ahte sin ekonomalaš rámmat ja čielggadeamit čállingoddedoaimma ektui eai leat doarvái buorit, juoga mii lea hehtten lávdegotti barggu. Ášši váldui ovdan Guolástusdirektoráhtain 2008:s, almmá buorráneami haga. Sámediggi lea 2019:s váldán dán ášši ovdan Ealáhus- ja guolástusdepartemeanttain, ja das juksojuvvon ovttamielalašvuohta das ahte lávdegoddi galgá evaluerejuvvot 2020:s, mas Vuotnaguolástuslávdegotti doaimma ja mandáhta iešguđet bealit galget geahčaduvvot vai lávdegoddi guhkit áiggi vuollái sáhte čadahit iežas mandáhta albma láhkai.

Boazodoallu

Sámediggi galgá leat politihkalaš eaktudeaddji boazodoallopolitihkas ja boazodoalu ealáhusovddideapmái. Dat sáhttá čadahuvvot konsultašuvnnaid bokte ja čoahkkimiid bokte gulahallanforumiin, ja lagas gulahallama bokte boazodoaluin.

Sámediggi lea čadahán konsultašuvnnaid Eanadoallo- ja biebmodepartemeanttain evttohusaid birra dálá boazodoalloláhkii. Departemeanta lea evttohan rievdadit ulbmilparagráfa, geatnegahttojuvvon indiviidamerkema, boazologu almmuheami ja mearrádusa boazodoallostivrii nammadeami birra.

Áigumuš evttohusain rievdadit ulbmilparagráfa lei ulbmilparagráfa ekologalaš guoddevašvuođa vuoruheapmi. Sámedikkis ii lean ovttamielalašvuohta dán rievdadusevttohussii ii ge dorjon dan. Departemeanta lea válljen vuordit evttohusain rievdadit ulbmilparagráfa dassážiigo Boazodoallolávdegoddi lea meannudan dan ja bargu guoddevašvuođaeavttuiguin lea válmmas ja árvvoštallojuvvon. Sámediggi lei vuostá rievdadusevttohusa mii guoská boazologu almmuheapmái, muhto konsultašuvnnain sohppojuvvui ahte sáhttá almmuhit siidaoasi ollislaš boazologu siskkáldasat ealáhusas. Dainna oaivvilduvvo ahte siidaoasi ovttaskasdoalli boazologu ii galgga almmuhit. Láhkariievdadusevttohus boazologu almmolašvuođa birra dohkkehuvvui Stuorradikkis geassemánu 17. b. 2019.

Sámediggi oaivvilda ahte departemeantta evttohus geatnegahttojuvvo indiviidamerkema birra hedjonahtta boazodoalu árbevirolaš merkenvuogi. Nappo ii sáhttán ge Sámediggi doarjut láhkariievdadusevttohusa. Vaikke vel ii lean ovttamielalašvuohta dán láhkaevttohussii, de válljii departemeanta sáddet láhkaevttohusa Stuorradiggái meannudeapmái, gos láhkariievdadusevttohus dohkkehuvvui geassemánu 17. b. 2019.

Departemeantta manjimús láhkariievdadusevttohus guoskkai boazodoallostivrii. Departemeantta rievdadusevttohus lei ahte departemeanta ieš nammada buot čieža lahtu boazodoallostivrii masa Sámediggi sáhtii nammadit golbma lahtu. Sámediggi ii sáhttán doarjut dán evttohusa, ja

konsultašuvnnain deattuhii Sámediggi deatalažžan ahte oasálaččat nammadit seamma ollu lahtuid boazodoallostivrii, ja ahte stivrra jodiheaddji sáhtta vurrolagaid leat Sámedikki nammadan evttohas dahje departemeantta evttohas. Deatalaš lea maid ahte jodiheaddji gelbbolašvuhtii biddjojuvvo sámi giella-, kultur- ja boazodoallofágalaš gáibádus. Sohppojuvvui vuordit rievdadusevttohusain dassážiigo boazodoalloláhkálávdegoddi lea válmmas.

Sámediggi lea nammadan lahtuid Boazodoallostivrii áigodahkii 2019-2022. Dat lea boadusin čađahuvvon konsultašuvnnain main dovddahuvvui ahte duohta mielváikkuheapmi galggai sihkkarastojuvvot dássidis lahttologu bokte boazodoallostivrii, ja ahte stivrra jodiheaddji sáhtta vurrolagaid leat Sámedikki nammadan evttohas dahje departemeantta evttohas. Deatalaš lea maid ahte jodiheaddji gelbbolašvuhtii biddjojuvvo sámi giella-, kultur- ja boazodoallofágalaš gáibádus.

Sámediggi lea nammadan lahtu dan bargojovkui mii galgá hábmet boazodoallopolitihka guoddevašvuođamihttomeriid eavttuid. Boazodoalu guoddevašvuođamihttomearrái gullet oassemihttomearit ekologalaš, ekonomalaš ja kultuvrralaš guoddevašvuohta, mas oassemihttomearit galget mihtidit lea go boazodoallu guoddevaš. Revišuvdna lea čujuhan ahte ekonomalaš ja kultuvrralaš guoddevašvuođa oassemihttomearit eai leat doarvái bures čađahuvvon. Bargojoavku galgá hábmet ekonomalaš ja kultuvrralaš guoddevašvuođa eavttuid. Ekologalaš guoddevašvuođa eavttut leat juo hábmejuvvon ja dát eavttut galget bissut, muhto bargujoavku sáhtta válddahit eará beliid mat sáhttet váikkuhit ekologalaš guoddevašvuhtii, ja evttohit mo daid sáhtta váldit mielde.

Sámediggi lea čađahan gulahallančoahkkimiid boazodoaluin, oassálastán NBR riikkačoahkkimii, oassálastán boazodoalu regionála gulahallanforumii ja Sámediggi lea ovddastuvvon «Ut på vidda» nammasaš prošeavtta stivrenjoavkkus.

Sámediggi oassálastá dárkojeaddjin Boazodoallošiehtadusain. Sámedikki árvalus jagi 2019 šiehtadallamiidda deattuhii areálavuđđosa sihkkarastima, ekonomalaš ovdáneami, rekrutterema, čálgoortnegiid ja DBS-doaibmajuid boazodoalu várás, ja váikkuhangaskaomiid mat dorjot bearašvuđot boazodoalu.

Sámediggi lea čađahan konsultašuvnnaid §§ 1, 18, 33 ja 71 rievdadusaid birra boazodoallolágas, ja konsultašuvnna Nordlándda boazodoallohálddahusa kantuvrra sirdima birra.

Eanadoallu

Sámediggi áigu vuoruhit dan ahte beassat váikkuhit eanadoallopolitihkkii dakko bokte ahte juksat gulahallama ja konsultašuvnna guovddáš eanadoalloeiseválddiiguin, addit árvalusaid eanadoallošiehtadussii, čađahit ovttasbarggu ja gulahallama eanadoalloorganisašuvnnaiguin, ja sihkkarastit áigáduvvon máhtu ja oktiordnejuvvon politihkkahábmema ealáhusas. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte nuorat movttiidahttojuvvojit ángiruššat eanadoaluin.

Prošeakta "Økt kjøttproduksjon i Troms og Finnmark" lea dál doaibmamin nuppi jagi. Prošeakta man Nortura jodiha, lea deatalaš njuovvanhivvodaga bisuheapmái Romssa ja Finnmarkku njuovahagain ja nu maddái eanadoalu infrastruktuurra bisuheapmái. Golmmajahkásaš prošeakta gáiccačivggabierrgu geavaheami birra, mii álggahuvvui 2018:s, lea manjduvvon gáiccačivggabierrgu eahpesihkkaris márkandilálašvuođaid geažil.

SápmiAgri lea dál doaibmamin goalmát jagi. Prošeakta lea lágidan eanadoallokafeaid buot viđa oassálasti gielddain iešguđet fáttáiguin, ja čađahan mánnga kurssa. Mánnga buolvamolsuma leat

dáhpáhuvvan ja ođđa doallovistiit leat huksejuvvon 2019:s, muhto ii leat buorre diehtit lea go dat prošeavtta barggu geažil.

Nu go ovddeš jagiid de lea Sámedikkis leamaš čoahkkin Eanadoallo- ja biebmodepartemeanttain árvalusaid birra eanadoallošiehtadussii. Sámediggi deattuhii deatalažžan earret eará vuorddehahtti eanadoallopolitihka, vuoruhit roavvafuođarvuđot buvttadeami sámi guovlluide ja stuorát buvttadandoarjaga uhcimus doaluide. Jahkásaš čoahkkimiin boanddaidservviiguin lea Sámediggi soahpan singuin muhtun oktasašvuoruhemiid sihke eanadoallošiehtadallamiin ja eanadoallopolitihkas. Smávva ja gaska sturrosaš doalut vuoruhuvvojede 2019 šiehtadallamiin, ja roavvafuođarvuđot buvttademiid vuoruheapmi jotkojuvvo 2019:s.

Sámediggi lei 2019:s mielde hábmemin regionála giliovdidanprográmma Romssa ja Finnmárkku eanadoalu várás. Barggu jodihii Fylkkamánni. Eanaš doaibmabijut čuvvot Sámedikki eanadoallopolitihka.

Boraspiret

Sámedikki mihttomearri lea ahte boraspirehálddašeapmi lea hábmejuvvon nu ahte boraspiremáddodagat dagahit nu uhccán vahága sámi guohtunealáhusaide go vejolaš, ahte boraspiremáddodagat sámi guovlluin leat dakkár dásis ahte dat eai áitte sámi guohtunealáhusaid guoddevašvuoda, ja ahte vásáhusvuđot máhttu ja árbediehtu guohtunealáhusaid ja boraspiriid birra lea oassin boraspirepolitihka ja -hálddašeami mearrádusaid máhttovuodus.

Sámediggi lea njukčamánuš čađahan bargoseminára man fáddán lei sámi árbediehtu boazodoalu ja boraspiriid birra. Seminára lei ovtasbargu gaskal Birasdirektoráhta ja Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvvi (NBR). Seminára fáddán lei mo čađahit vásáhusvuđot máhttu boazodoalu ja boraspiriid birra boraspire máhttovuđđui. Sámediggi lea maŋŋá seminára gulahallan Birasdirektoráhtain ja NBRain árbedieđu viidásat čađahemiin boraspirehálddašeapmái.

Sámedikkis lei geassemánuš čoahkkin Dálkkádat- ja birasdepartemeanttain (DBD) boraspiredili birra sámi guohtunguovlluin. Fáddán lei goaskimiid báhčín ja boraspirehálddašanplána Nordlánddas. Sámediggi bivddii ahte goaskinprošeakta Romssa fylkkas farggamusat álggahuvvo, ja ahte goaskimiid báhčín váldojuvvo mielde dán prošeaktii ja geahččalanortnegii Fovsenis. DBD vástidii ahte áigumuš lea fargga álggahit prošeavtta Romssa fylkkas, muhto ahte gáibiduvvo eanet dutkan ovdalgo sáhtta árvvoštallat sáhtta go váldit mielde goaskimiid báhčima. Sámediggi válddii viidáseappot ovdan Nordlándda boraspirehálddašanplána ja čujuhii dasa ahte departemeanta lea dan váldán meannudeapmái. DBD vástidii ahte departemeanta áigu bargat viidáseappot Nordlándda hálddašanplánain ja dan botta gusto plána nu mo boraspirelávdegoddi lea mearridan. Skábmamánuš sohpe Sámediggi ja direktoráhta bargat viidáseappot Romssa fylkka prošeavttain ja ahte ođđajagimánuš 2020 dollojuvvo čoahkkin daid orohagaiguin mat leat diedđihan beroštumi searvat prošeaktii.

Sámediggi lea oassálastán Stuorradikki bearráigeahččan- ja vuodđudanlávdegotti rabas čoahkkimii dan boraspirehálddašeami iskadeami birra maid Riikarevišuvdna lea čađahan. Sámediggi dovddahii ahte Dálkkádat- ja birasdepartemeanta lea uhccán láhčán dasa ahte juksat Stuorradikki guovttesuorat mihttomeari guoddevaš boraspiremáddodagaid ja eallinnávccalaš guohtunealáhusa birra.

4.3.1 Čoahkketabealla - vuodđoealáhusat

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boadus rev. budš. ektui
Doarjja vuodđoealáhusaide - ohcanvuodot doarjja	3 776 000	7 000 000	3 224 000
guorahallama mas čielggaduvvo dárbu rievdadit boazodoallolágaid	1 176 632	850 000	-326 632
Submi	4 952 632	7 850 000	2 897 368

4.3.2 Doarjja vuodđoealáhusaide - ohcanvuodot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boadus rev. budš. ektui
40000 Doarjja vuodđoealáhusaide	3 776 000	7 000 000	7 000 000	3 224 000
	Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
40000 Doarjja vuodđoealáhusaide	4 645 000	719 000	150 000	3 776 000

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Eanet bargosajit vuodđoealáhusain ovdal jagi 2025.

	Ohcamiid lohku	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Mariidna ealáhusat, guolástus	41	17	24
Eanadoallu, divodeamit ja lassevistit	8	5	3
Boazodoallu	0	0	0

Eanadolliid ulbmiljoavku gáržžiduvvui sakka 2015:s ja dat čilge manne leat nu uhccán ohcamat eanadoalus. Dušše ovddidanprošeavttat, divodeamit ja lassevistit vuoruhuvvojedje 2019:s. Dat sáhtte čilget manne leat uhccán ohcamat doallohuksemiidda Finnmárkkus 2019:s. Innovašuvdna Norgga dieđuid mielde lea stuorát beroštupmi doallohuksemiidda Romssa fylkkas. Eanadoalloarjagat leat sihkkarastán dan vihtasa doallovuoddu geat leat ožžon doarjaga.

Mariidna ealáhusain juolluduvvui doarjja earet eará fanasoastimiidda, guollerusttegiid ođasmahttimii, debboprošeavttaide ja galmminhanrusttegiidda.

4.3.3 Boazodoallolága ja boazodoallohálddašeami guorahallama čielggadeapmi - prošeakta

Sámediggi ja Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvi (NBR) leat nammadan lávdegotti mii galgá árvvoštallat makkár rievdadusaid ferte boazodoallolagas dahkat nannen ja ovddidan dihtii boazodoalu bearašvuodot ealáhussan ja eallinvuohkin. Kultuvrralaš guoddevašvuoda nannen, boazodoalu giela gáhtten ja boazodoalu viidásat ovddideapmi dakkár álgoálbmotealáhussan mas lea sihkkaris ekonomalaš dienasvuoddu, ferte sihkkarastojuvvot lágain ja njuolggadusain.

Boazodoallolávdegoddi lea čađahan 6 bargočoahkkima, ja lálkálávdegoddi lea dasa lassin čađahan ja oassálastán rabas čoahkkimiidda main lávdegoddelahtut lea beassan deaivvadit iešguđet guovlluid boazodoallu ovddasteddjiid. Lávdegoddi galgá erenoamážit čielggadit erohusa gaskal priváhtarievttálaš ja almmolašrievttálaš hálddašeami, ja árvvoštallat siidaosiid sajádaga. Lávdegoddi

galgá evttohit dakkár rievdadusaid boazodoallolágas man nannešedje boazodoalu areálasuodjalusa. Lávdegoddi galgá geahčadit láhkamearrádusaid mat gusket boazolohkui.

4.4 Juohkelágan ealáhusat, lotnolas- ja meahcástanealáhusat, árvoháhkkan ja ođđaásaheamit

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Ásahandávjjodat lagabui Norgga gaskameari ollislaččat ja 2 % eanet fitnodagat

Sámediggi oaidná ahte lea ealáhuslaš stuorrunvejolašvuohta kulturealáhusain, ealáhusutkamis, mátkeealáhusain, báikkálaš borramušain ja nana vuodđoealáhusain. Dát ealáhusat ja oalgeealáhusat ovddastit ođasmuvvi resurssaid mat váikkuhit buori ealáhus- ja servodatovdáneapmái sámi guovlluin boahpteáiggis. Danne áigu Sámediggi deattuhit ovddidanproseassaid ja -prošeavttaid mat luvvejit potensiála dain ealáhusain

4.4.1 Čoahkketabealla - juohkelágan ealáhusat, lotnolas- ja meahcástanealáhusat, árvoháhkkan ja ođđaásaheamit

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Doarjja ealáhusaide, fitnodatovddideapmái, lotnolas- ja meahcástanealáhusaide - ohcanvuodot doarjja	4 418 756	6 800 000	2 381 244
Sápmi Ealáhussiida - njuolggodorajja	410 000	410 000	0
Nuorra Ealáhusutkan - njuolggodorajja	251 000	251 000	0
Sámi mátkeealáhusat - prošeakta	1 381 101	1 000 000	-381 101
Sámi mátkeealáhusat - ohcanvuodot doarjja	1 042 500	1 000 000	-42 500
Submi	7 503 357	9 461 000	1 957 643

4.4.2 Doarjja ealáhusaide, fitnodatovddideapmái, lotnolas- ja meahcástanealáhusaide - ohcanvuodot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
40510 Doarjja ealáhusaide, fitnodatovddideapmái, lotnolas- ja meahcástanealáhusaide	4 418 756	6 800 000	6 800 000	2 381 244
	Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
40510 Doarjja ealáhusaide, fitnodatovddideapmái, lotnolas- ja meahcástanealáhusaide	5 757 000	1 163 244	175 000	4 418 756

Sivvan poastta unnitgeavaheapmái 2019:s lea eanaš ovddeš jagiid doarjjaruđaid ruovttoluottageassin.

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Fitnodatlohku lassána lagabui 2 % sámi guovlluin.

	Oktibuot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Doarjja ealáhuseallimii, fitnodatovddideapmái, lotnolas- ja meahcástanealáhusaide	45	33	12

Stuorra oassi juolluduvvon ohcamiin 2019:s leat doarjagat mátkeealáhusfitnodagaide. Doarjja lea addojuvvon 4 prošeaktii main lea čatnaseapmi boazodollui. Buot dát prošeavttat gusket báikkálaš biepmu ovddideapmái ja viidásat ráhkadeapmái.

4.4.3 Sápmi ealáhussiida - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Luvvet sámi guovvluid smávva fitnodagaid stuorrun- ja ovdánavvejolašvuođaid

Sápmi Ealáhussiida lea oassi nationála ealáhussiidaprográmmas ja mas Sis-Finnmárku lea doaibmaguovlun. Ealáhussiidda bása lea Deanus/Unjárggas mas lea oktavuolta Porsáŋggu gildii, Kárašjoga gildii ja Guovdageainnu suohkanii.

Ealáhussiiddaid doaibmabijut leat boahtán ávkin ealáhuseallimii dakko bokte ahte fitnodagat leat ásahan eahpeformálalaš fierpmádagaid ja lokten iežaset gelbbolašvuođa das mo jodihit iežas doaimma. Guhkit áiggi vuollái mii vuordit ahte doaibmabijut sihkkarastet oassálasti fitnodagaide buoret ekonomii ja nannejit fitnodagaid.

4.4.4 Nuorra Ealáhushutkan - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Eanet ođđaásaheamit ja ealáhuseallima ođasmahttin, mat addet eanet bargosajiid.

Ođđaásaheamit leat vealtameahtun deatálaččat ahtanuššamii ja ođasmahttimii ealáhuseallimis ja dan bokte eanet bargosajiide. Jos galggaš lihkestuvvat eanet ealáhushutkamiin ja eanet ođđaásahemiiguin, de lea dárbu álgit juo vuođđoskuvllas ja joatkkaskuvllas. Nuorra ealáhushutkan bargá sierra oahppolágidemiiguin konkrehta bargo- ja prošeaktabargamušaiguin mat earret eará loahpahuvvojit gilvviiguin.

Ortnega ulbmiljoavkun leat joatkkaskuvlaoahppit. Livččii váttis mihtidit beavttu Sámedikki doarjagiin eanet bargosajiid várás. Ohppiid gelbbolašvuohta das mo plánet, ásahtit ohppiidfitnodaga, doaimmahit dan ja loahpahit fitnodaga, lea loktan. Dán gelbbolašvuođa sáhttet oahppit geavahit maŋŋágo sii leat geargan oahpus ja háliidit ásahtit iežaset fitnodaga.

4.4.5 Sámi mátkeealáhusat - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Nannejuvvon árvoháhkkan oassálasti fitnodagaide fitnodagaid gelbbolašvuođa ja gálvolágideami bokte, ja nannejuvvon márkanolaheapmi ja buoret beasatlašvuohta.

Prošeavtta Johtit - sámi golmmajahkášaš mátkeealáhus (mii álggahuvvui 2018:s) ja man Davvi-Norgga Mátkeealáhus jodihá, lea dál čađahuvvomin maŋimus jagi (2020). Maŋŋá juohke jagi loahpaheami čađaha Davvi-Norgga Mátkeealáhus iskkadeami, ja 2018 iskkadeapmi čájeha ahte 70 % oassálasti fitnodagain barget ollesáiggi fitnodagain ja 81 % dain leat birrajagi doaimmas. Dáinna lágiin

juksá Sámediggi sámi mátkeealáhus mihttomeari ahte leat "mánnga sámi mátkeealáhusdoaimma mat doibmet birrajagi fitnodahkan".

Oktiibuot leat 25 fitnodaga mielde prošeavttas, Finnmarkku rájes Trøndelága rádjai, main eatnašat bohtet Finnmarkkus ja Kárašjogas. Muhtun fitnodagat leat heaitán prošeavttas eará vuoruhemiid geažil. Jagi 2018 fokus lei nuppástuhttin ja vásáhusdesign, jagi 2019 fokus fas lei buvttaovdideapmi ja digitaliseren, ja jagi 2020 fokus galgá leat mátkanvejolašvuodaid nannen eanet oinnolašvuodain ja vuovdimiin. 2019:s, mii lea prošeavtta nubbi jahki, lei fitnodagain giđđačoahkkaneapmi mas historjámuitalapmi, buvttaovdideapmi ja biebmovásáhusat ledje fáddán. Dasa lassin čađahuvvui oahppomátki earret eará Ruttii, ja muhtun kurssat leat dollojuvvon, earret eará oahppat mo šaddat čeahpes neahttageavaheaddjin. Sámediggái lea plána prošeavtta loahpaheapmái deatalaš, exit-plána, ja ahte ovtasbargu doaimmaheddjiid gaskkas fuolahuvvo seammás go ođđa ásašuvvojit. Exit-plána ráhkadeamis leat goappašat davimus fylkkat mielde ovtas Innovašuvdna Norggain.

Seammás go Johtit lea doaimmas, de leat áibbaš dárbbášlaš ahte Sámediggi váldá ovddasvástádusa das mii dáhpuhuvvá sámi kultuvrra kommersialiseremiin, Romssas. go bohtet eanet ja eanet mátkkáláččat Romsii, de jearahuvvo sámi kultuvra eanet ja eanet. Danne lea áibbas lunddolaš čađahit prošeavtta Romssas, gos deaddu sámi kultuvrii lea stuorámuš ja gos dat jearahuvvo eanemusat. Dáppe han sáhtá háhkat buoremus máhtu das mii dáhpuhuvvá go kultuvra kommersialiserejuvvo.

Dáppe lea "Vahca" nammasaš prošeakta ovddiduvvon. Mii háliidit ráhkadit luotta, man earát besset čuovvut. Dat lea ovtasbargoprošeakta gaskal Sámedikki ja Romssa suohkana. Oassin das mo hálddašit sámi kultuvrra Romssa mátkeealáhusas, lea Visit Tromsø bargan dainna ahte ovddidit etihkalaš njuolggadusaid sámi mátkeealáhussii. Dat galget geavahuvvot Visit Tromsø lahttofitnodagaid ektui.

Vahca prošeakta álggahuvvui guovvamánus 2019 seminárain Romssas fáttá birra. maŋŋá seminára sohpe Sámediggi ja Romssa suohkan loktet prošeavtta ođđa muddui, guovttejahkásaš váldoprošeaktan. Prošeakta oaččui 2019:s 600 000 ruvdnosaš ruhtadeami Servodatloktemis (Davvi-Norgga Seastinbáŋku).

4.4.6 Sámi mátkeealáhusat - ohcanvuđot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
41012 Sámi mátkeealáhusat	1 042 500	1 000 000	1 000 000	-42 500
	Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
41012 Sámi mátkeealáhusat	1 281 000	202 500	36 000	1 042 500

Doarjjaortnega mihttomeari:

- Ollu sámi mátkeealáhusdoaimmaheaddjit mat doibmet birrajagi fitnodahkan.

	Oktiibuot	juolluduvvon	Biehttaluvvon
Sámi mátkeealáhusat	13	9	4

Doarjjaortnegii sámi mátkeealáhusat várrejuvui 1 000 000 ru. Sámediggái bohte ollu buorit ohcamat 2019:s ja ollu dain ožžo doarjaga. Okta dain ohccin geas juolluduvvui ovddidan- ja investerendoarjja,

lei Hættas Opplevelser Guovdageainnus. Orus Moments AS oaččui juolluduvvot álggahandoarjaga. Dát doarjagat lea váikkuhan dasa ahte fitnodagat sáhttet ovddidit doaimmaset nu ahte sisabohtu addá vuodu birrajagi doibmii.

4.4.7 Dieđáhus sámi ealáhusaid birra

Ealáhusdieđáhus Šattolaš Sápmi dohkkehuvvui 2019:s. Bargu lea Sámedikki proseassa boadus. Lágiduvvon bargoseminárain leat sihke olggobealde ja siskkáldas doaimmaheaddjit leamaš mielde. Olggobealde konsuleantafitnodat lea leamaš hui deatalaš dán barggus. Sámediggi mearridii ođđa váldomihttomeari Sámedikki ealáhuspolitihkkii:

- **Sámi guovlluin galget leat nana ealáhusat mat ovddidit ja bisuhit eallinnávccalaš sámi servodagaid**

Dieđáhusa áigumuš lea oažžut ealáhuspolitihka ángiruššat erenoamážit sámi ealáhusaiguin ja sámi servodatovddideamiin. Politihkkaovddideamis galget dát ealáhusat vuoruhuvvot; vuodđoealáhusat, duodji, hutkás ealáhusat ja sámi mátkeealáhusat ja juohkelágan ealáhusat. Politihkkaovddideapmái leat biddjojuvvon 35 vuoruheami.

Váikkuhangaskaoapmegeavaheapmái leat biddjojuvvon 12 vuoruheami masa earret eará dát gullet; vuosttašgearddeálgaheaddjit, árramuttu innovašuvdna, dutkan ja ovddideapmi, investerenprošeavttat, fierpmádatprográmmat ja gealbudeapmi ja ovttasbargu eará doaimmaheddjiiguin. Okta dain stuorra rievdadusain váikkuhangaskaoapmegeavaheamis lea ahte doaibmaguovlu oktan dálá 31 gielddaiguin, galgá heaittihuvvot. Sámediggi áigu dahkat ovttasbargošiehtadusaid dihto gielddaiguin sámi ealáhusovddideami oktavuodas, ja dan vuodul ásahit ođđa doaibmaguovllu. Proseassa dieđáhusa čađahemiin álggahuvvo 2020:s.

4.5 Hutkás ealáhusat

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet sámi kulturealáhusbargit mat buvttihit gievrras ja gánnáhahtti kulturealáhusfitnodagaid main lea stuorát birgenmunni.

Sámi hutkás ealáhusain lea stuorra vejolašvuohta šaddat okta dain deataleamos ealáhusgeainnuin sámiide boahpteáiggis. Sámediggi mearridii 2017:s doaibmaplána sámi hutkás ealáhusaid várás 2017 - 2019.

Sámediggi lea 2019:s plánen Šoop Šoop – Sámi design days mii galgá lágiduvvot Romssas guovvamánus 2020.

Faamoe mii mearkkaša fápmu lullisámegillii, lea fitnodatovddidanprográmma daid fitnodagaid várás mat háliidit šaddat eanet gánnáhahttin. Prográmma lea čalmmustahtán mearkagálvvu, vuovdima ja ekonomiija. Oktiibuot vihtta fitnodaga besse fárrui. Prográmma loahpahuvvo borgemánus 2020. Faamoe lea lágidan oktiibuot guokte čoahekkaneami 2019:s mas oassálastit leat ovttas rehketoallofitnodagain geahčadan rehketoalu árvvoštallan dihtii leat go buoridanvejolašvuodát. Sii leat bidjat mihttomeriid jahkái, ja sii leat viiddidan iežaset fierpmádaga fitnodatgalledemiid bokte. Dasa

lassin lea sii čeahkkanemiin ožžon nannejuvvot iežaset mearkagávvu digaštallamiid ja smiehtademiid bokte.

4.5.1 Čeahkketabealla - hutkás ealáhusat

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boadus rev. budš. ektui
Hutkás ealáhusat - ohcanvuodot doarjja	1 791 175	750 000	-1 041 175
Gelbbolašvuodavuođot hutkás ealáhusat - prošeahta	2 377 299	1 900 000	-477 299
Submi	4 168 474	2 650 000	-1 518 474

4.5.2 Doarjja hutkás ealáhusaide - ohcanvuodot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boadus rev. budš. ektui
41002 Hutkás ealáhusat	1 791 175	750 000	750 000	-1 041 175
	Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksujuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
41002 Hutkás ealáhusat	2 323 000	381 525	150 300	1 791 175

Sámediggeráđdi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa Hutkás ealáhusaide doarjagii bušeahhtafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 1 250 000 ru.

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Eanet sámi kulturealáhusbargit mat buvttihiit gievrras ja gánnáhahti kulturealáhusfitnodagaid main lea stuorát birgenmunni.

	Oktiibuot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Doarjja hutkás ealáhusaide	17	15	2

Dát doarjjaortnet hálddaša 1 000 000 ru. Ollu ja buorit ohcamat bohte, ja dán poasttas lea geavahuvvon eanet go dan mii lei bušehterejuvvon. Dat sáhtte mearkkašit ahte Sámis leat ollu fitnodagat mat háliidit sajáiduvvat ja viidáseappot ovddidit fitnodagaset. Eará sivva sáhtta leat ahte ollu fitnodagat dihtet guđe ortnegis sii sáhttet ohcat. Laš nammasaš bivttasfitnodat lei okta dain fitnodagain mii oaččui álggahandoarjaga, ja Sjabretje AS nammasaš fitnodat lei okta ollu fitnodagain mat ožžo ovddidandoarjaga.

4.5.3 Gelbbolašvuodavuođot hutkás ealáhusat - prošeahta

Sámi hutkás ealáhusat leat priváhta fitnodagat mat ovdanbuktet ja vuvdet kultuvrralaš buktagiid gálvun dahje bálvalussan. Eaktun oažžut buori ovdáneami dán ealáhusas lea ahte gánnáhahttivuohta deattuhuvvo. Sámediggi lea mánggaid jagiid lágidan Dáhttu-prográmma mas leat hui buorit bohtosat.

Dáhttu gründer prográmma golbma manimus čeahkkaneari lágideuvvojedje Lulli-Romssa guovllu oassálastiide. Oktiibuot čadahedje 8 fitnodaga kurssa. Dasa lassin čadahuvvojedje muhtun webinára, ja oassálastit ožžo gitta 30 diimmu rádjai oktagaslaš bagadeami. Oassálastit leat lokten iežaset gelbbolašvuoda ja ásan siskkáldas fierpmádagaid dán Dáhttu-prográmma bokte.

4.6 Duodji

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Eanet duojárat geain duodji lea ealáhussan.

Sámedikki dievasčoahkkin meannudii 2019 čavčča sierra ášši duoji organiserema birra. Ášši bijai vuodđun jagi 2018 mannosas Sámedikki dieđáhusa duoji birra ja evaluerenraportta Duodjeinstituhta birra. Dieđáhusas boahdá ovdan ahte Sámedikki mihttomearri duodjeealáhussii lea ovddidit duoji boahtteáiggeguvllot ja geasuheaddji ealáhussan. Das leat biddjojuvvon guhtta ángiruššansuorggi mas rekrutteren, gánnáhahttivuohta, váikkuhangaskaoamit, ealáhusa organiseren, gealbudeapmi ja stuorát márkan leat vuoruhuvvon boahttejagiin.

Sámediggi lea čuovvulan ángiruššansuorggi ealáhusa organiserema birra. Áigumuš dáinna ángiruššansurggiin lea ulbmillaš organiseren mii lea heivehuvvon ealáhusa dárbbuide. Dieđáhus evttoha guokte strategiija mihttomeari juksamii: Oažžut mielde Duodjeinstituhta Duoji válđošiehtadussii ja geahčadit duodjeealáhusa organiserema. Dievasčoahkkin mearridii maiddá ahte Duojárid Ealáhussearvi, Sámiid Duodji ja Duodjeinstituhta galget leat mielde. Bargo jotkojuvvo 2020:s.

4.6.1 Čoahkketabealla - duodji

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Doarjja Duodjeinstituhtii	5 168 000	5 168 000	0
Doarjja duodjeealáhusa ovddideapmái ja rekrutteremii	1 671 000	1 671 000	0
Duoji ealáhusšiehtadus	5 505 095	7 200 000	1 694 905
Submi	12 344 095	14 039 000	1 694 905

4.6.2 Duodjeinstituhta - njuolggodoarjja

Sámediggi álggahii 2018:s Duodjeinstituhta ja gullevaš bagadeaddjiortnega evaluerema. Sámediggi háliidii earret eará árvvoštallat ulbmilolahusa duoji ektui ealáhussan ja ealáhusdoaimmaheddjiid duodjebagadeddjiid geavaheami ja sin ávkki duodjebagadeddjiin. 2019 giđa lei raporta Duodji boahtteáigái - Duodjeinstituhta ja Duodjeinstituhta bagadeaddjiortnega evalueren válmmas.

Raporttas čujuhuvvui dasa ahte Duodjeinstituhta rollas kulturguoddin ja immateriála kulturárbbi hálddašeaddjin lea stuorra mearkkašupmi. Váldokonklusuvdna lei dattetge ahte Duodjeinstituhta ii nagot ollašuhttit iežas mandáhta doaibmat ovddidan- ja gealboguovddážin duodjái ealáhussan, kultuvran ja giehtaduodjin. Instituhta doaimmas lea vuosttažettiin sáhka duojs kultuvran ja giehtaduodjin, ja dat boahdá ovdan bargiid formálagealbbus.

Raporta rávve ahte Duodjeinstituhta jotkojuvvo, muhto gáržžit mandáhtain, juogo gealboguovddážin duodjái immateriála kulturárbin, dahje gealboguovddážin design, buvttá- ja márkanovddideami várás. Telemarksforskning oaivvilda ahte dálá doaibma lea lagamus vuosttaš molssaeavttu.

4.6.3 Ovddideapmi ja rekrutteren duodjeealáhusas - njuolggodoarjja Boazodoalu ja duoji oahpahuskantuvrii

Oahpahuskantuvra oktiordne ja beavttálmahtta dan oahpahusa maid ovtastuvvon oahppofitnodagat addet fidnoohppiide ja oahpaheaddjekandidáhtaide boazodoalus ja duojis. Áigumuš lea oahpahit nuoraid vai šaddet čeahpes fágabargin boazodoalus ja duojis. Oahpahuskantuvra addá joatkkaoahpu oahppofitnodagaide gos sáhtta váldit fágareivve dahje gealboduodaštusa. Vuolggasajis galget álo leat 10 oahppošiehtadusa duodjefágain.

Oktiibuot ledje 10 fidnooahppi loahpageahčen 2019. 7 ođđa oahppi váldjuvvojedje sisa 2019:s. 4 fidnooahppi čađahedje fidnooahppiáigodaga 2019:s, geain 2 cevze fágaiskosa.

4.6.4 Duoji ealáhusšiehtadus

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
41050	Doaibmadoarjja - ohcanvuodot doarjja	2 598 840	2 100 000	-498 840
41051	Investeren- ja ovddidandoarjja, konsuleantaveahki, álggahandoarjja ja proševttat - ohcanvuodot doarjja	-30 652	1 500 000	1 530 652
41052	Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat org	120 000	200 000	80 000
41053	Tabealla 9.3.6.5 Boazodoallu - Ohcanvuodot doarjja	90 960	50 000	-40 960
41054	Gelbbolašvuohta, oahpahuš, kurssat	519 730	300 000	-219 730
41056	Duojáriid Ealáhus Searvi - njuolggodoarjagat	600 000	600 000	0
41057	Sámiid Duodji - njuolggodorajja	1 250 000	1 250 000	0
41058	Fága- ja ekonomijálávdegoddi	6 217	200 000	193 783
41062	Márkanheiveheapmi	350 000	1 000 000	650 000
Submi		5 505 095	7 200 000	1 694 905

Duoji ealáhusšiehtadussii várrejuvvui 7 200 000 ru 2019 várás. Dasto dohkkehii Sámedikki dievasčoahkkin šiehtadusa. Ruđat galget earret eará geavahuvvot doaibmadoarjjan, stipeandan, investeren- ja ovddidanruhtan duodjefitnodagaide, njuolggodoarjjan duodjeorganisašuvnnaide jna.

Várrejuvvon ruđain geavahuvvui sullii 4 400 000 ru duodjeulbmiliidda (ruovttoluottageassimat eai leat mielde das). Dat lea uhcit go mannanjagi geavaheapmi, ja mearkkaša hui stuorra vuollegeavaheami dain ruđain mat leat várrejuvvon ulbmili. Váttis lea dadjat manne geavahuvvo uhcit ruhta, muhto orro leamen nu ahte duodjedoaimmain lea uhcit investerendárbu.

Sámediggeráđđi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa faga- ja ekonomijálávdegottis bušeahttafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 50 000 ru.

Muđui várrejuvvui 1 000 000 ru márkanheiveheapmái 2019:s, muhto dušše 350 000 ru dain ruđain geavahuvvui ulbmili. Dát ortnet lea 2019:s várrejuvvon Sámi Duodjái ja Duojáriid Ealáhussearvá, muhto 2020:s dát ortnet rahppojuvvo stuorát ulbmiljovkui.

Doaibmadoarjja Duodji

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Buoridit iežas duddjon árbevirolaš buktagiid gávpejođu.

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boadus rev. budš. ektui
41050	Doaibmadoarjja - ohcanvuodot doarjja	2 598 840	2 100 000	2 100 000	-498 840
		Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
41050	Doaibmadoarjja - ohcanvuodot doarjja	2 598 840	0	0	2 598 840

	Oktiibuot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Doaibmadoarjja Duodji	30	27	3

2019:s juolluduvvui oktiibuot 2 598 840 ru doaibmadoarjjan. Postii lei várrejuvvon 2 100 000 ru. Dasa gulle maid jagi 2018 váiddaáššit mat meannuduvvojedje 2019:s. Sivas go lei uhccán ohcan duodjeruđaide muđui, de eai vuoliduvvon doarjjasupmit.

Investeren- ja ovddidandoaibmabijut, konsuleantaveahkki, álggahandoarjja ja proševttat

Sámediggeráđđi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa bušeahhtafápmudusa vuodul.

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Duodjefitnodagaid ámmátlašvuohta ja sisabohtu buorranit.

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boadus rev. budš. ektui
41051	Investeren- ja ovddidandoarjja, konsuleantaveahki, álggahandoarjja ja proševttat	-30 652	1 500 000	1 500 000	1 530 652
		Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
41051	Investeren- ja ovddidandoarjja, konsuleantaveahki, álggahandoarjja ja proševttat	674 050	354 702	350 000	-30 652

	Oktiibuot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Investeren- ja ovddidandoaibmabijut Duodji	9	6	3

2019:s lei várrejuvvon 1 500 000 ru investeren- ja ovddidandoaibmabijuide. Sámediggeráđđi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa investeren- ja ovddidandoaibmabijuin bušeahhtafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 1 430 000 ru. Muhto dušše sullii 675 000 ru geavahuvvui ulbmilii. Ruhtageavaheapmi dán ulbmilii lea njedjan jeavddalaččat 2015 rájes.

Duodjestipeanda

Sámediggeráđđi lea áššis SR 142/19 sirdán ruđa duodjstipeanddas bušeahhtafápmudusa vuodul, nu ahte disponerensupmi lei 120 000 ru.

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Eanet olbmot geain lea formála gelbbolašvuohta duoji siskkobealde.

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
41052	Duodjestipeanda	120 000	200 000	200 000	80 000
		Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
41052	Duodjestipeanda	120 000	0	0	120 000

	Oktiibuot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Duodjestipeanda	11	11	0

Sámi joatkkaskuvllas ja boazodoallokuvllas leat čieža oahppi váldán duodjefágaid, golmmas lohke duoji Sámij áhpadusguovdásjís Johkamohkis ja okta gii logai duodjemastera Sámi allaskuvllas. Dat lea dagahan ahte eambbogat leat háhkan gelbbolašvuođa duojs.

Čálgoortnegat

Doarjjaortnega mihttomearri Čálgoortnegat:

- Buorit čálgoortnegat daid duojáriidda geat leat dohkkehuvvon duodjeregistaris.

	Oktiibuot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Čálgoortnegat	6	6	0

Sámediggi lea juolludan doarjaga guđa duojárii čálgoortnega bokte. Dát ruđat leat sihkkarastán dihto dienasbuhttema sidjiide geat leat leamaš buohccin.

Gelbbolašvuohta, oahpahuš, kurssat

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Duodjefitnodagaid ja duojáriid ámmátlašvuohta ja sisaboahu buorránit.

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
41054	Gelbbolašvuohta, oahpahuš, kurssat	519 730	300 000	300 000	-219 730
		Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
41054	Gelbbolašvuohta, oahpahuš, kurssat	560 030	22 800	17 500	519 730

	Oktiibuot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Gelbbolašvuohta, oahpahuš, kurssat	11	8	3

Márkanheiveheapmi

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Duodjefitnodagaid ámmátlašvuohta ja sisaboahu buorránit.

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boadus rev. budš. ektui
41062	Márkanheiveheapmi	350 000	1 000 000	1 000 000	650 000
		Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
41062	Márkanheiveheapmi	350 000	0	0	350 000

	Oktiibuot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Márkanheiveheapmi	4	3	1

5 Kultuvra

Servodatmihttu:

- Ealli ja girjás sámi dáidda- ja kultureallin mas lea buorre kvalitehta.

Sámedikki váldobargamuš kulturpolitihkas lea láhčit diliid nu ahte sámi dáidda- ja kulturdoaimmat ovddiduvvojit. Sámediggi galgá leat okta deataleamos eavttuid biddjin sámi dáidaga ja kultuvrra ovddideamis.

5.1 Kultuvrra váikkuhangaskaoamit

5.1.1 Áŋgiruššansuorggit - kultuvra

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda	16 767 799	16 356 000	-411 799
Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan	93 247 867	92 521 000	-726 867
Sámi girjjálašvuohta ja mediat	23 988 019	23 904 000	-84 019
Sámi valáštdallan	3 200 000	3 200 000	0
Submi	137 203 685	135 981 000	-1 222 685

Vealgi 31.12.2019 juolluduvvon doarjagiin

År	Beløp
2012	143 500
2013	0
2015	0
2016	571 500
2017	1 196 500
2018	3 235 500
2019	6 433 570
Sum	11 580 570

5.2 Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi dáidda mii ovddida, iskkada ja hástala.

Ovttasbargu iešguđet almmolaš doaimmaheddjiiguin lea deatalaš strategiija dasa ahte juksat áŋgiruššansuorggi váldomihtu. Dán strategiija vuodul lea Sámedikki jahkebeallásaš hálddahuslaš gulahallančoahkkimat Kulturdepartemeanttain.

Dáid čoahkkimiid fáddán lea earret eará dieđuid lonohallan ja guovdilis áššiid ságaškuššan, álgoevttohusat boahttevaš stuorradiggedieđáhusaide, iešguđet huksenproseassaid stáhtus ja čuovvuleapmi, ja Sámedikki bušeahtadárbbu gaskkusteampi. Čoahkkimiid oktavuodas fitnat maid dábálaččat galledeamen kulturásahusaid, mii addá ásahusaide liibba mitalit iežaset birra ja ovdanbuktit iežaset dárbbuid ja hástalusaid. Čoahkkimat leat earret eará leamaš mielde oažžut oidnosii sámi kulturásahusaid hástalusaid, ja ahte álgoárvalusat boahttevaš stuorradiggedieđáhusaide kultursuorggis leat gaskkustuvvon Kulturdepartementii.

Kulturdepartemeanta lea 2019:s bargan stuorradiggedieđáhusain dáiddáriid birra. Dan oktavuodas lei Sámedikkis gulahallančoahkkin Sámi Dáiddárráđiin ja sámi dáiddárganisašuvnnaiguin. Ovdal čoahkkima čadahii Sámediggi ovttas Sámi Dáiddárráđiin iskkadeami sámi dáiddáriid gaskkas. Dat biddjojuvvui ovdan gulahallančoahkkimis. Dasa lassin lea Sámediggi addán árvalusaid stuorradiggedieđáhussii.

Sámediggi oassálasttii hálldahuslaš čoahkkimii Kulturdepartemeanttain, Trøndelága, Nordlándda, Romssa fylkkasuohkaniiguin ja Finnmárku fylkkagielddain Oslos, mas fáddán lei regiovdnaođastus ja bargamušjuogadeapmi kultursuorggis.

Das mitaluvvui barggu stáhtusa birra. Čoahkkimis lei ovttamielalašvuohta láhčit diliid dasa ahte Sámediggi beassá oassálastit oktasaščoahkkimiidda gaskal Kulturdepartemeantta ja buot fylkkagielddaid regiovdnaođastusa ja bargamušjuogadeami čuovvuleamis.

Sámedikkis lei hálldahuslaš gulahallančoahkkin Norgga Kulturráđiin, mas fáddán lei diehtajuohkin ja dieđuid lonohallan earret eará kulturpolitihkalaš proseassaid birra, ja čuovvuleapmi iešguđet ovttasbargosurggiin. Šiehtaduvvui doallat jahkásaš gulahallančoahkkimiid.

Sámediggi oassálasttii sámi árvalusčoahkkimii Bådådjo suohkana barggu oktavuodas ohcamiin šaddat Eurohpá kulturoaivegávpogin. Loahpalaš ohcan buoriduvvui vuosttaš ohcama ektui go guoskkai sámi sisdollui. Bådådjo suohkan válljejuvvui kulturoaivegávpogin 2024:s.

Sámediggi gieđahalai Sámedikki nuoraidpolitihka organiserema áššis 55/19. Sámediggi áigu nannet sámi nuoraid váikkuheami Sámedikki politihkkii. Ráhkaneapmin áššái lágidii Sámediggi árvalusčoahkkimiid Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegottiin ja sámi nuoraidorganisašuvnnaiguin, main fáddán lei mo Sámediggi sáhtá nannet sámi nuoraid váikkuheami Sámedikki politihkkii ja mo buoremusat lágidity barggu.

Internationaliseren

Sámi giella ja kultuvra lea oahpis miehtá máilmmi, ja sámi dáiddarat leat hui bivnnut riikkaidgaskasaččat. Sámediggi oassálastá fierpmádagaide ja lea mielde láhčimin dáiddáriidda ođđa ja gelddolaš vejolašvuođaid iešguđet arenain. Internationaliseren lea áigegáibideaddji ja strategalaš bargu, mas fierpmádagaide ásaheapmi lea guovddázis, muhto das čuvvot maiddái gelddolaš ja deatalaš vejolašvuođat sámi kultuvrii ja dáidagii.

Sámedikkis lea ain buorre gulahallan OCA:in, Office of Contemporary Art Norway. Sin olis čuvvot ollu deatalaš vejolašvuođat sámi visuála dáidagii ja eará dáiddasurggiide. Sin namain searvvai Sámediggi Venezia biennálie 2019:s ovttas Ruota ja Suoma sámedikkiiguin, mas vuosttaš geardde čájehuvvui

sámi dáidda. Sámedikkis lea leamaš čoahkkin OCA Eurohpá fierpmádagain VAP ja Sámediggi lei maid mielde lágideamen Sápmi Too dáiddačájálmasa ovtas OCA:in ja Dáiddadáluin.

Sámi girjjálašvuohta ja kultuvra lei deatalaš oassi Norgga čájáhusvístážis máilmmi stuorámus girjemeassus Frankfurtas, ja dasa lassin lei sámi dáidda ja kultuvra ovddastuvvon čájáhusas House of Norway maid Museum Angewandte Kunst kuraterii girjemeassu oktavuodas.

Sámedikkis lea maid leamaš oktavuoha eará ásausaiguin. Mii geahččalit oažžut ovtasbarggu Music Norway:in ja Norwegian Crafts:in. Muđui lea dáiddasuorggis alddis fierpmádat man bokte dáiddarat márkanfievrridit iežaset, ja nu leat ollu sámi dáiddarat ieža gávdnan geainnu máilbmái. Nu sáhtttá Sámediggi doarjut dáiddáriid internationaliserendoarjjaortnega bokte.

Fuomášupmi sámi dáidagii

Sámi dáidda ja sámi dáidagat ožžot stuorra fuomášumi ja dohkkehusa sihke riikka siste ja riikkaidgaskasaččat. Sámediggepresideanta lei mielde sámi dáiddačájáhusa «Historier. Tre generasjoner samiske kunstnere» rahpamis Dronnet Sonja KunstStallenis gonagasšlohta luhtte Oslos. Dáidda ja dáiddarat mitalit sihke guhkes historjjálaš linnjaid, ja váldet ovdan áigeuovdilis áššiid. Dáidaga eai cakka rájât. Sáhttet leat rájât dáiddavugiid gaskkas, dáidaga ja dáiddaduoji gaskkas, buolvvaid gaskkas ja riikkaid gaskkas. Čájáhusas Oslos čájehuvvui sihke Norgga, Ruota ja Suoma belde Sámi dáidda.

2019:s leat sámi dáiddarat vásihan erenoamáš riikkaidgaskasaš fuomášumi dáhpusaid bokte Venezia biennálas Itálias ja Frankfurt girjemeassus Duiskkas.

Sámediggi lea guhká bargan dainna ahte oažžut huksejuvvot sierra sámi dáiddamusea. Statsbygg lea 2019:s čadahan vejolašvuodaguorahallama plánaid oktavuodas oažžut huksejuvvot sámi dáiddamusea Kárášjohkii.

Ovtasbargu davviriikkaid gaskkas

Sámedikkiin lea miehtá jagi leamaš lagas gulahallan rájáhis ovtasbarggu ásaheami oktavuodas. Dát ovtasbargu boadášii earret eará dáiddasuorgái buorin. Čoahkimiidda leat maidái Sámiráđđi ja Sámi dáiddarráđđi oassálastán. Sámi kultuvrra sámi ovddasteddjiin lea čoahkkimat dakkár guovddáš davviriikkalaš ásausaiguin go Norgga kulturráđiin, Ruota kulturráđiin ja Taike:in. Čoahkkimis mearriduvvui ahte dárbbášuvvo stuorát máhttovuodđu dán bargui. Seammás lea mearriduvvon ahte galget lágiduvvot oktasaš dáiddakonferánssat. Ruota bealde Sámediggi lágida konferánssa 2020:s. Norgga bealde Sámediggi 2021:s, ja Suoma bealde Sámediggi fas 2022:s.

Immateriála kulturárbi

Sámediggi lea mánga jagi bargan Unesco konvenšuvnnain immateriála kulturárbbi gáhttema birra, maid Norga lea ratifiseren. Sámi kulturárbi ja sámi museaid bargu lea guoskevaš dán oktavuodas. Sámedikkis lea leamaš lagas gulahallan kulturráđiin konvenšuvdnabarggu birra. Norgga Kulturráđđái gullá implementeren.

Sámedikkis lei konstruktiiva čoahkkin Norgga Kulturráđiin Arctic Arts Summit mas sohppojuvvui lágidit siviila sámi servodahkii guoskevaš bargobáji. Sámediggi lea ovtas eará sámi oassálastiiguin leamaš mielde vuosttaš davviriikkalaš konferánssas ealli kulturárbbi birra. Bággofárreheamit lei earret eará fáddán ovtta dain bargobájiin.

Sámediggi lágidi ovtas Norgga Kulturráđi 3-beaivásaš bargobáji siviila sámi servodahkii guoskevaš immateriála kulturárbbi birra. Oassálastit miehtá Sámi (earret Ruošša) ledje bovdejuvvon sámedikkiid bokte, ja doppe ledje oassálastit buot golmma riikkas, sihke NGO- ja hálddašandásis. Manja bargobáji mearriduvvui loktet dán barggu dievasčoahkkinnáššin 2020:s, ja maiddái mearriduvvui ovddidit strategijja nannen dihtii álgoálbmogiid rolla ja jiena riikkaidgaskasaččat konvenšuvdnabarggus.

Sámediggi oassálasttii Unesco immateriála kulturárbegáhttenkonvenšuvnna stáhtaidgaskasaš lándegotti njealljenuppelogát dábálaš čoahkkimii. Das oassálasttii Sámediggi lassin ieš čoahkkimii ollu čoahkkimiidda iešguđet stáhtaosálaččaiguin ja NGO:in, oalgedáhpáhusaide earret eará ieš álgoálbmotgiellajagi implementerema birra. Sámediggi deaivvai dan moadde álgoálbmotovddasteaddji geat ledje das, mas duođastuvvui ahte álgoálbmogiid iešmearrideapmi lea guovddáš ášši viidásat barggus.

5.2.1 Čoahkketabealla - buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Sámediggi vuoruhá sámi museaid bušeahtas .	8 350 000	8 350 000	0
Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi	3 365 740	2 500 000	-865 740
Doarjja Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtti	1 747 000	1 747 000	0
Doarjja Noereh! Organisašuvdnii	209 000	209 000	0
Doarjja kulturdoaimmaide	3 096 059	3 550 000	453 941
Submi	16 767 799	16 356 000	-411 799

5.2.2 Sámi dáiddáršiehtadus - šiehtadus

Dáiddáršiehtadusa mihttomearri:

- Sámi kulturorganisašuvnnain ja sámi dáiddáriin leat buorit ja einnostanvejolaš rámmaeavttut doaibmaseaset.

Sámediggi ja Sámi Dáiddárráđi leat dahkan ovtasbargošiehtadusa áigodahkii 2016-2019. Áigumuš ovtasbargošiehtadusain lea ásahtit njuolggadusaid, ovddasvástádusa ja geatnegasvuodaid jahkásaš šiehtadallamiidda sámi dáiddáršiehtadusain, ja ovtasbargui muđui oasálaččaid gaskkas sámi dáiddapolitiikka oktavuođas. Oasálaččat leat soahpan hábmet ja dahkat ođđa njealjejahkásaš ovtasbargošiehtadusa giđđajahkebealis 2020.

Oassin ovtasbarggus dolle oasálaččat gulahallančoahkkima mas oppalaš dáidda- ja kulturpolitihkalaš doaibmabijut ságaškuššojuvvojede. Sámi kultursuorggis leat ollu doaimmat, ja Sámedikki, Sámi Dáiddárráđi ja sámi dáiddárganisašuvnnaid gaskkas lea buorre ja konstruktiiva gulahallan.

Ovtasbargošiehtadusas gaskal Sámedikki ja Sámi Dáiddárráđi lea mielde oasseulbmil sámi dáidaga ja sámi dáiddáriid márkanfievrrideami nannen, internationaliseren ja ovddideapmi. Dát lea leamaš mielde bidjamin eanet fokusa ja fuomášumi sámi dáidagii ja sámi dáiddáriidda riikkaidgaskasaččat, maid sii leat vásihan erenoamážit manimus jagiid.

Ođđa dáiddáršiehtadus 2020 várás dahkkojuvvui golggotmánus, ja dohkkehuvvui Sámedikki dievasčoahkkimis juovlamánus. Dáiddáršiehtadusas lea doaibmadoarjja Sámi Dáiddárráđđái ja dan guđa dáiddárganisašuvdnii main lea čatnaseapmi dáiddárráđđái. Das lea doarjja fágalaš bagadeaddjái iešguđet dáiddašánjeriin, ja dat veahkeha organisašuvnnaid buorebut láhčit diliid ovttaskas dáiddára doaimma viidásat ovddideapmái. Dasa lassin várrejuvvojit ruđat dáiddafondii, sámi dáiddárstipendii ja čájáhusbuhtadussii.

5.2.3 Musihkkaovddideapmi - ohcanvuđot doarjja

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahtta 2019	Boađus rev. budš. ektui
17012	Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi	3 365 740	2 500 000	2 500 000	-865 740
		Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
17012	Musihkkaalmmuheapmi ja musihkkaovddideapmi	3 648 240	270 000	12 500	3 365 740

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Luođi ja sámi musihka eanet vuovdin ja leavvan riikka siste ja olgoriikkas, maiddá sámi musihkka sihke árbevirolaš ja ođđa vuogis.

	Oktiibuot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Musihkkaovddideapmi	15	14	1
Musihkkaalmmuheapmi	25	22	3

2019:s ožžo sámi musihkkarat vejolašvuoda promoteret sámi musihka máilmmiviidosáčat. 14 ášši gaskkas ráhkaduvvojedje golbma musihkkavideo, lágíduvvojedje čieža gierdomátki, ja njeallje showcases. Ortnet lea oaivvilduvvon sámi musihkkariid ja artisttaid promoteremii, maiddá gierdomátkedoarjagii, musihkkavideoi, internašunaliseremii ja jodiheapmái.

Ohcanvuđot ortnegis luđiid ja sámi musihka almmuheapmái lea stuorra mearkkašupmi sámi musihkkáriidda. Ortnet lea veahkehan sámi artisttaid juksat eanet guldaleddjiid. Lassin ollu árbevirolaš luđiid almmuhemiide ledje 2019:s ollu almmuheapmi mánggalágan ja gelddolaš sámi musihkain.

Sámediggeráđi čilgehus luđiid ja sámi musihka birra

Sámediggeráđi bijai 2019:s ovdan čilgehusa luđiid ja sámi musihka birra. Čilgehus gieđahalai deataleamos hástalusaid ja evttohii sierra strategiijaid dán suorggi loktemii. Luohti lea immateriála kulturárbi, ja dan vuodul evttohii čilgehus geainnu ovddasguvlui, maiddá vuoigatvuodabeali. Čilgehusas leat maid strategiijat ásašuslaš ruovttujuogamii ja evttohus mo galgá meannudit daid iešguđet luhtearkiivvaiguin mat leat iešguđet ásašusain, ja mat eai gula sámi hálddašeapmái.

Sámi musihka ja luđiid gaskkusteapmi guoskkahuvvui maiddá čilgehusas, strategiijat earret eará kártenbargui ja mo sámi musihka fitnolašvuoda sáhtá buoridit. Vuoigatvuodabargu lea maid deatalaš go eaiggátvuohka luhtái ii leat vel čielggas. Sámi musihkas sáhttet leat sisaboadut maid sáhtáši geahččalit oazžut ruovttoluotta sámi servodahkii earret eará TONO bokte. Loahpas evttohuvvui vel čilgehusas ođasmahttit Sámedikki váikkuhangaskaomiid.

5.2.4 Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtta - njuolggodoarjja

Njuolggodoarjaga bokte Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhtti (ISFI), háliida Sámediggi váikkuhit ahte filbmainstituhtta oažžu vejolašvuoda bargat árjjalaččat sámi speallofilmmaid ja ráidduid ráhkademiin. Olahusjovkui gullet sámi filbmabargit ja buvttadeaddjit sihke Norggas, Ruotas, Suomas ja Ruošša bealde. ISFI galgá maiddái bargat álgoálbmotfilmmaid ovdánahttimiin ja ovttas bargat iešguđege álgoálbmotfilmbarrasiiguin máilmmis. 2014:s rievdaduvvui namma Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhttan.

ISFI lea manimuš jagiid fokuseren oažžut ovttasbarggu NRK Drama:in ja NRK Sápmi:in. Ovttasbarggu boadus galgá leat stuorát áŋgiruššan sámi drámaráidduin rávis olbmuid, mánáide ja nuoraide. Prošeavttas lea sullii 100 ruvdnosaš rámma. Árat dán jagi bovdejede bealit 3-beaivásaš bargobádjái gos sámi mánusčállit ožžo fágalaš deavdaga. Čoahkkaneami boadusin galggai maiddái šaddat vejolaš mánus stuorra áŋgiruššamii. Dát áŋgiruššan lokte sakka sámi dráma ja lea ođđa dovddastus sápmelaččaide Norgga bealde. Sámi filbma- ja TV birrasis oidnet dán áŋgiruššama áidnalunddot vejolašvuotan sámi filbmasuorggi viidáseappot nannemis.

ISFI lea ovttas eará aktevrraiguin ásahan ártalaš álgoálbmotfilbmafoandda, man oktavuodas Sundance institute 2019:s lea ođđa oasálaš. Sundance fállá vejolašvuoda čájehit ja ovddidit teáhtera, filmmaid ja digitála mediabuvttademiid, mat bohtet bures ávkin ártalaš álgoálbmotprográmma nannenbargui. Oasálaččat serve 2019:s Berlin filbmafestiválii, gos ovttasbargu oasálaččaid gaskka almmuhuvvui virggálaččat. Filbmafoandda ulbmilin lea doarjut filbmačehpiid ja ártalaš álgoálbmotgiid buvttademiid ja co-buvttademiid álgoálbmotgiid ja earáid servodaga gaskka.

Sámediggi lea duhtavaš bargguin maid ISFI dahká sámi filbmabuvttadeami nannemiin ja go lokte sihke gelbbolašvuoda ja ekonomalaš vejolašvuodaid sámi filbmabuvttadeapmái. Manimuš jagiin lea sámi filbma erenoamáš bures ahtanuššan, erenoamážit manŋa go sámi filbmaguovddáš áhahuvvui Guovdageainnus 2007:s. Go buvttadeapmi lea lassánan de lea dat addán variašuvnnaid filbmamuitalusaide. Filbmamedia bivnutvuolta, viidodat ja dáidu engašeret publikumma dahká ahte filmma muitalusain lea erenoamáš givrodad háhkát, bajásdoallat ja rievdatit govahallamiid kultuvrralaš identitehta birra. Sámediggi oaidná man deatalaš lea go ISFI ovttasbargguin eará álgoálbmotásahusaiguin váikkuha ovttasbarggu ovddideami ja nannema álgoálbmotfilbmaserviid gaskka riikkaidgaskasaččat.

5.2.5 Noereh - njuolggodoarjja

Noereh lea riikkaviidosaš organisašuvdna sámi nuoraid várás ja sámi nuoraid deaivvadansadji. Noereh váldodoaimman lea lágidit riikkačoahkkima ja semináraid ja kurssaid dan oktavuodas. Dasa lassin ovttasbargá Noereh mánggain sámi festiválain ja lágida doaluid daid oktavuodas.

Lahtuid lohku 10.12.19 muttus	137
Ođđalahtuid lohku 2019:s	60

Makkár lágideapmi	Oassálastiid lohku	Ovttasbargoosálaččat
Miellačájeheapmi Troantes Nussir-ruvke vuostá	40	Natur og Ungdom
10 jagi ávvudeapmi/Riikkačoahkkin	50	
Muhtaspábbadoaškungilvaleamit Guovdageainnus	8	Sámi musihkkafestivála
Miellačájeheapmi Troantes bieggamilluhuksemiid vuostá	50	Naturvernforbundet
Noerehlávtege	35	Márkomeannu
Saepmie Pride Troantes	339	Ollu ovttaskasolbmot, Trondheim Pride ja Fri
Kahoot-quiz Snoases	22	Tjaktjen Tjåanghko
Čalmmusteapmi Troantes čájehit solidaritehta Fovsen boazosápmelaččaide	25	Naturvernforbundet
Rekrutterengilvu		

Noereh Saepmie Pride váldolágideaddji 2019:s. 6000 olbmo oassálaste ieš čalmmusteapmái lassinn ollugiidda konsearttain ja ságastallamiin Saepmie Pride oktavuodas. Noereh oassálastá maid árjjalaččat servodatdigaštallamii ja bovdejuvvo dájvja lávdeságastallamiidda ja čállá aviisasáhkavuoruid.

5.2.6 Doarjja kulturdoaimbajuide - ohcanvuđot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
17100 Doarjja kulturdoaimmaide	3 096 059	3 550 000	3 550 000	453 941
	Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
17100 Doarjja kulturdoaimmaide	4 093 950	764 091	233 800	3 096 059

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Ealli ja juohkelágan sámi kultureallin.

	Oktiibuot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Doarjja kulturdoaimbajuide	123	75	48

Áššiid lohku lea lassánan 2018 rájes 2019 rádjai. Biehttalemiid lohku lea duppalastojuvvon 2018 rájes 2019 rádjai.

Sámediggi attii 2019:s doarjaga iešguđet kulturlágidemiide main lei stuorra mearkkašupmi báikegottiide. Dát leat oalle smávva lágideamit main doarjjasupmi lea gaskal 10 000 ru ja 50 000 ru.

Doarjja lea maid addojuvvon muhtun stuorát lágidemiide. Earret eará oaččui Sámi Girječálliid Searvi SGS doarjaga sámi kultuvrra ovdanbuktimii Frankfurt riikkaidgaskasaš girjemeassus, masa maiddái ollu sámi girječálli oassálaste.

Doarjja addojuvvui badjelaš 20 gildii, ásaheide ja organisašuvvnaide lágidit doaluidda Sámi álbmotbeaivvi ávvudeami oktavuodas.

5.3 Sámi kulturásahusat sámi kultuvrra gaskkustan- ja vásihanarenan

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Nana sámi ásahtusat mat hálldašit, gaskkustit ja ovddidit sámi dáidaga, kultuvrra ja historjjá.

Sámedikki ásahtusseminárat

Sámediggi lágida jahkásaččat seminára daid sámi ásahtusaid várás mat ožžot bastevaš doaibmadoarjaga kulturkapihtala bokte. Seminára ulbmil lea ahte Sámediggi ja ásahtusat deaivvadit, digaštallet áigái gullevaš fáttáid, lassin dasa ahte mii ovtta sáhttit digaštallet mo ásahtusat sáhtte ovddiduvvot. Dán jagi fáddán lei regiovdnaođastus, sámegiela ja kulturekonomiija. 60 olbmo oassálaste, oktan gussiiguin davimus fylkkagieldain ja Norgga Kulturrádis.

5.3.1 Čoahkketabealla - sámi kulturásahusat

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Sámi festiválat	5 854 000	5 854 000	0
Sámi teáhterat	24 388 000	24 388 000	0
Musear	42 288 805	42 060 000	-228 805
Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahtusat	19 219 000	19 219 000	0
Ásahtusovddideapmi	1 498 062	1 000 000	-498 062
Submi	93 247 867	92 521 000	-726 867

5.3.2 Festiválat - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi festiválat mat oainnusmahttet, gaskkustit ja ovddidit sámi kultuvrra.

Dat festiválat mat ožžot njuolggodoarjaga Sámedikkis leat juohkeláganat, ja buohkain lea sierra ulbmil manne dat lea ásahtuvvon ja guđe fokus das galgá leat. Dat boahtá ovdan sihke prográmaprofiillas, dáiddalaš ja kultuvrralaš ovdanbuktinvugiin, artisttaid bovdjumi ja eará prográmmasidoalus.

Festiválat ásahtit sámi deaivvadansajiid iežaset guovlluide. Dat leat maid arenat mat čalmmustahttet dakkár servodatgažaldagaid main lea mearkkašupmi sámi servodahkii. Festiválat eai leat dušše arenat sámi musihka, dáidaga ja kultuvrra čalmmustahttimii, muhto maiddái arena mas sámi artisttat ja dáiddarat deaivvadit ja ásahtit ođđa fierpmádagaid, hutkama ja ovddideami. Festiválaarenain lea vuolgán ollu ođđa šárjjeriid gaskasaš ja artisttaidgaskasaš prošeavttat rastá rájái. Sámi festiválat leat identitehtaduddjoeadjit ja leat mielde loktemin beroštusa sámi kultuvrii, dáidagii ja musihkkii sihke sámiiid ja eará guldaleddjiid gaskkas. dat čájeha ahte Sámediggi festiváldoarjjaortnega bokte buriin vugiin juksá dan mihttomeari ahte oainnusmahttit, gaskkustit ja ovddidit sámi kultuvrra.

Festivála	áGalleddjiid lohku	Konsearttaid lohku	Eará lágidemiid lohku
BeskanLuossaRock	600	7	3
Sámi musihkkafestivála	4850	13	2
Karášjoga festivalat	920	3	5

Julevsáme vahkko	400	1	5
Riddu Ridđu Festivála	29011 *	(ii leat almmuhuvvon)	(ii leat almmuhuvvon)
Sámi vahkku Romssas	4500	5	15
Sámi musihkkafeastavahkku Áltas	1000	17 **	20
Márkomeannu	2689	7	33
Raasten rastah	729	1	35
Tjaktjen Tjåanghcoe	Su.1300	1 ***	12

* Festivála ja eará lágideamit jagis

***+ 15 mánáid ja nuoraid várás

*** Ja kultuvrralaš ovdanbuktimat rahpama, bálkkašumiid geigema ja riepmomállása oktavuodas

Sámi musihkkafestivála (SMF)

Sámi Grand Prix lea biddjojuvvon eará lágideamiid logu vuollái ii ge buhtes konsearttaid vuollái. Dasa lassin lea SMF lágidan 3 konseartta beassážiin, mii lea festivála válđočađahanáigi. Dát 3 konseartta leat válđojuvvon mielde konsearttaid lohku bajábealde. Dasa lassin lágiduvvojit eará doalut beassášfestiválas main SMF lea ovtasbargoguoibmin, muhto ii leat válđolágideaddjin.

Karášjoga festiválat

Mánja eará doalu lágiduvvojit beassášfestiválas main Karášjoga festiválat lea ovtasbargoguoibmin, muhto ii leat válđolágideaddjin.

Julevsáme vahkko (JV)

Julevsáme vahkko lea vuosttažettiin festivála man ulbmil lea lágidit Hellemocup. Danne ii leat sin válđolágideapmi konsearttat, muhto ieš spábbačiekančuoldimat ja eará smávva lágideamit mánáid ja nuoraid várás dan vahkkoloahpa. Danne leat festiválas eanet lágideamit muđui, go konsearttat.

Raasten rastah

Festivála lágiduvvo juohke nuppi jagi. 2019 lei gaskajahki, muhto filmafestivála lágiduvvui.

Sámi musihkkafeastavahkku Áltás

Evaluerenproseassa vuodul lea álggahuvvon bargu festivála viidáseappot ovddidemiin ja ođđasisorganiseremiin.

Márkomeannu

Festiválas lei 20-jagi ávvudeapmi 2019:s.

5.3.3 Teáhterat - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Ásahuvvon sámi teáhterat sáhttet ovdánit dáiddalaččat, buvttadit lávdedáidaga alla dásis ja sáhttet johttit lávdedáidagiin mii addá kulturvásihusaid ja oainnusmahtta sámegielaide.

Teáhter	Buvttademii lohku	Čájálmasaidd lohku oktiibuot	Sámegielaat čájálmasaat oktiibuot	Gehččiid lohku
Sámi Mánáid Teáhter	2	12	12*	1114
Årjelhsaemien Teatere	3	98**	95	7400

Beaivváš Sámi Našunálateáhter	7***	132****	Dadajat buot	8595
-------------------------------	------	---------	--------------	------

* 10 čájálmasa ledje mánáid ja nuoraid várás sámegillii

** 95 čájálmasa ledje mánáid ja nuoraid várás sámegillii

*** Dasa lassin 3 ovttasbargobuvttadeamit, 4 guossečájálmasa/eará

**** 43 čájálmasa ledje mánáid ja nuoraid várás sámegillii

Åarjelhsaemien Teatere

Åarjelhsaemien Teateres leat ollu ovttasbargoguoimmit ja fierpmádagat, maiddá Ruota bealde.

2019:s leat jagi 2018 mannosaš (skuvla-) čájálmasa jearahuvvon. Teáhter lea maid searvan Bådådjo suohkana ohcamii beassat Kulturoaivegávpogin.

Ođđa lanjat Beaivváš Sámi Našunálateáhter.

Sámediggi lea mánnga jagi bargan ráđđehusa ektui oazžut huksejuvvot ođđa vistti Beaivváži.

Kulturdepartemeanta ja Máhttodepartemeanta adde maŋeščavčča 2018 Statsbyggii ođđa bargamuššan čielggadit prošeavtta oktasašvistti oktavuodas Sámi joatkkaskuvlii ja boazodoalloskuvlii ja sámi našunálateáhterii. Statsbygg lea 2019:s čađahan čielggadanmuttu oktan gullelaš raporttain ovdaprošeavtta álggahemiin. Raporta lea geigejuvvon dan guovtti departementii. Sámediggi lea leamaš mielde proseassain, ja lea 2019:s veahkehan Statsbyggga oassálastin prošeaktaráđis, mas earret eará lea ráhkaduvvon oktasaš servodat- ja beaktomihttu. Ovttasbargu gaskal Sámedikki, skuvlla ja teáhtera lea leamaš buorre ja konstruktiivna dán muttus ja lea buorre vuodđun daidda čovdosiidda mat válljejuvvot.

Sierra ášši huksenproseassa birra meannuduvvui Sámedikki dievasčoahkkima áššis 37/19. Das doarjui Sámediggi evttohusa ahte hukset oktasaš ođđavistti Guovdageidnui Beaivváš Našunálateáhtera ja Sámi joatkkaskuvlla ja boazodoalloskuvlla várás. Sámediggi doarjui daid servodat- ja beaktomihtuid maid prošeaktaráđdi lea ráhkadan, ja prošeaktačielggadusa dán rádjai, ja bivddii ráđđehusa váikkuhit dasa ahte ovdaprošeaktamuddu čađahuvvo nu fargga go vejolaš.

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Fágalaččat nana sámi museat mat gaskkustit, hálldašit, dutket ja ođasmahttet sámi kulturárbbi.

Sámediggi hálldašii 2019:s juogadeapmi 41 560 000 ru guđa nannejuvvon sámi museasiidii. Dasa lassin oazzu Sámi museasearvi bistaš jahkásaš doarjaga, ja Norgga álbmotmusea lea ožžon jahkásaš doarjaga čađahit Bååstede prošeavtta - sámi kulturárbbi máhcaheapmi.

Sámi museat leat oalle smávvat mánnga Norgga musea ektui. Dat guhtta Sámedikki hálldašeami vuollásaš museasiidda leat lávdaduvvon lullisámi guovllu rájes lullin Várjjaga rádjai davvin. Go dain lea buorre čatnaseapmi iežaset báikkálaš guovlluin, seammás go dain lea stuorra gaskkat, de dain lea nannodat. Sámi museat muosáhit nana fágalaš dohkkeheami lea mielde min historjjá ja kulturárbbi dutkamin, hálldašeamen ja gaskkusteamen. Museat dovdet iežaset deatalaš servodatrolla, ja sin rolla dálá servodatdigaštallamiin ja boahhteáiggi mitalusain. Sii leat deatalaš doaimmaheaddjit min oktasaš mitalusas. Sámi museasiiddat barget kulturmuittuid dutkamiin ja gaskkustemiin ja leat mielde dikšumin kultureanadaga. Eanaš sámi museasiiddat leat maid definerejuvvon sámi kulturgaskkustanáhušsahussan dahje sámi kulturviessun. Dat doibmet deatalaš deaivvadansadjin ja leat deatalaš doaimmaheaddjin iežaset báikegottiin ja regiovnain, leš dal kulturfestiválaid vai duodjebuktagiid vuovdinmárkaniid oktavuodas.

Ain leat ollu čovddekeahtes bargamušat ja hástalusat sámi museaid ovddideami ektui, ja erenoamážit sámi kulturárbbi máhcaheamis. Dasa gáibiduvvo eanet ekonomalaš resurssat go dan maid Sámediggi sáhttá addit iežas bušeahta bokte. Sámediggi lea mánnga jagi čujuhan dan stuorra dárbei oázžut lasihuvvot dán juolludusa. Sámi museain galgá leat seamma ovdánavjolašvuohta go eará Norgga museain, ja dain leat eanet hástalusat mat berrešedje boahitit ovdan ja čovdojuvvot sámi kulturárbbi gáhttemis.

Musea	Doaibma
Saemien Sijte	Saemien Sijte oaččui álggahanjuolludusa 2019 Stáhtabušeahtas, ja viimmat sáhttá ođđa museavisti huksejuvvot lullisámi guovllus.
Árran julevsámi guovddášj	Sámediggi lea juolludemiiguin váikkuhan dasa ahte Árran julevsámi guovddášj sáhttá háhkat magariinna ja čájáhusvejolašvuodaid nu ahte sii sáhte váldit vuostá dávviriid Norgga álbmotmuseas Bååstede-prošeavtta oktavuodas.
Várdobáiki	Várdobáiki lea Sámedikki doarjagiid ja sierra loatnaruhtadeami bokte sáhttán ođasmahtit iežaset vistti nu ahte sii sáhttet rahpat ođđa čájáhusvejolašvuodaid 2020:s.
RiddoDuottarMuseat,	Sámediggi lea mánnga jagi bargan dan ala ahte oázžut huksejuvvot dáiddamusea Kárášjohkii. Áigumuššan lea háhkat buoret lanjaid RiddoDuottarMuseaide, seammás go huksejuvvojit magariinnat ja čájáhuslanjat sáme dáidagii. Deatalaš lea árvvoštallat ovtasbargovejolašvuodaid ja oktasaš lanjaid Sámi dáiddaguovddážiin. Statsbygg čađahii 2019:s vejolašvuodaguorahallama.

Sámediggi lea 2019:s doallan guokte oktasaščoahkkima sámi museasiiddaiguin, lassin bođučoahkkimiidda iešguđet museasiiddaiguin. Dat lea danne vai lea nu buorre gulahallan go vejolaš iešguđet fágalaš gažaldagain. Sámi museasearvi oassálasttii čoahkkimiidda ja Sámediggi doallá maiddá čoahkkimiid museaserviin. Sámediggi lea oassálastán gulahallančoahkkimiidda maid Norgga kulturráđđi ja kulturdepartemeanta lágidiit plánejuvvon museadieđáhusa barggu birra.

Sámi museaid digitaliseren

Várdobáiki rabai 2019:s čájáhusa dáruiduhtima ja duohtavuodafáttá birra digitála vuodđovuogádagas. Go guoská digitála reaidduid geavaheapmái, de dat rievddada iešguđet ášahusaid gaskkas. uhciimus dásis geavahuvvo diehtovuodđu Primus, ja sierra ruovttusiidu doaimmahuvvo. Ovtta sámi museas lea sierra diehtovuodđu kulturmuittuid várás. Oka eará sámi musea doaibmá mánngga digitála vuodđovuogádagas main dat doaimmaha guokte ruovttusiiddu, sierra Facebooksiidduiguin, instagrámakontuin mas leat govat ja filmmat ja videot YouTube. Diehtovuodđu Primus lea gieskat ožžon vejolašvuoda hálldašit davvisámegiela, ja dat leat deatalaš lávkin dasa ahte digitála reaidduid galgá sáhttit geavahit sámi kulturárbbi hálldašeapmái ja gaskkusteapmái.

Báástede - sámi kulturárbbi máhcaheapmi

Sámediggi lea mánga jagi bargan sámi kulturárbbi máhcaheamiin. Sámediggi vuolláičálii 2019:s šiehtadusa máhcaheami oktavuodas sámi dávviriid Norgga álbmotmuseas ja Kulturhistorjjálaš museas dan guđa nannejuvvon sámi museii. Dál dárbbášuvvo nana ekonomalaš lokten magariinnaid ja čájáhusvejolašvuodaid ođasmahttimii, ja sámi museaid fágaolbmuid nannen vai sámi museat sáhttet hálldašit ja gaskustit dán deatalaš kulturárbbi.

Báástede-šiehtadusa vuolláičállimiin lea prošeavtta vuosttaš oassi čadahuvvon. Sámi museain lea buorre fágagelbbolašvuolta dán deatalaš kultuvrra hálldašeami. Museain válot dattetge ruđat seailluheapmái, magasineremii ja gaskkusteapmái. Dárbbášuvvo nana ekonomalaš lokten magariinnaid ja čájáhusvejolašvuodaid ođasmahttimii, ja sámi museaid fágaolbmuid nannemii.

2019:s finai sámediggepresideanta ovtas RiddoDuottarMuseaiguin galledeamen stáhta kulturhistorjjálaš musea čájáhusaid ja magariinna Berlinas. Doppe leat sullii 1000 kulturhistorjjálaš dávvira Sámis, earret eará rumbbut ja mánga ládjogahpira. Galledeapmi lea vuodđun gulahallamii vejolaš boahtteáiggi fágalaš ovtasbargui mii guoská dan stuorra kulturhistorjjálaš dávvirčoakkáldahkii mii museas lea. Guovddášfáddán Berlinas lei proveniensadutkan, ja gažaldagat repatrierema birra maid guoskkahuvvojede.

Sámediggi oassálasttii 2019:s Báástede-konferánsii maid Norgga álbmotmusea lágidii, ja maidái Finnmárkku museafierpmádaga čoahkkimii.

Bihtánsámi museadoaimma

Sámediggi lea nannemin bihtánsámi museadoaimma. Bargojoavku lea nammaduvvon Árrana, Duoddara Ráfe, Bihtánsámi museasearvvi ja Sámedikki ovddasteddjiiguin. Sávahahti livččii ásahtit ovtasbarggu eará doaimmaheddjiiguin. Plána lea lágideat fágaseminára 2020 dálvvi guorahallan dihtii mii lea dahkkojuvvon bihtánsámi kulturhistorjjá oktavuodas ja mo sáhtta bargat viidáseappot.

Guovdageainnu/Álaheaju-ášši duođaštanguovddáš - prošeakta

Sámedikki mielas lea deatalaš sihkkarastit ahte gižžu bissehit Álaheaju - Guovdageainnu-čázadaga huksen duođaštuvvo ja gaskkustuvvo guovddáš oassin sámi historjjás. Sámediggi lea 2019:s dahkan šiehtadusa RiddoDuottarMuseaiguin álggahit dán deatalaš duođaštanbarggu. Dat galgá sihkkarastit fágalaš rámma bargui.

5.3.4 Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanásahusat - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi ásaahusat leat deatalaš resurssat sámi dáiddáriidda ja kulturbargiide.

Sámediggi lea 2019:s addán njuolggodoarjaga 16 iešguđege sámi kulturvissui ja kulturgaskkustanásahussii. Sámi kulturgaskkustanásahusat gaskustit sámi dáidaga, kultuvrra ja kulturárbbi viiddis publikummii, sihke mánáide ja rávis olbmuide. Dain leat viiddis fáladagat nugo konsearttat, čájáhusat ja seminárat, dájvja ovtasbargguin eará aktevrraiguin nugo museaiguin organisašuvnnaiguin, giellaguovddážiguin ja gielddaiguin. Sámi kulturgaskkustanásahusat leat maidái mielde láchčimin ja oainnusmahttimin sámi kultuvrra ja sámi dáiddáriid ja kulturbargguid báikkálaččat, regionála dásis, nationála dásis ja maidái riikkaidgaskasaččat.

Njuolggodoarjagat leat váikkuhan dan ahte miehtá riikka leat ollu ja mánggalágan kulturviesut ja ášahusat mat addet fálaidaga sámiide sihke gávpogiin ja smávva báikegottiin. Aajege lea ásahuvvon deatlaš aktevrán Plassjes gos leat ođđa ja ođđaáigásaš lokálat. Dán oktavuodas lea leamaš buorre ovtasbargu Trøndelága fylkkasuohkaniin. Árranis julevsámi guovddášis Ájluovttas lea 2019:s álggahuvvon viiddis huksen ja ođđasis organiseren nannen dihtii posišuvnna sámi kultuvrra ja servodateallima ovdánahttin ja oainnusmahttin guovddášin guovllus. Oslo sámi viessu lea maŋŋa go fárrii ođđa lokálaide Oslo guovddášis šaddan deatlaš deaivvadanbáikin ja arenan sihke sámiide Oslos ja earáide. Sámi ođđadáidaga guovddášis Kárášjogas leat leamaš ollu čájáhusat ja lea váikkuhan nannosit sámi dáidaga bidjamiin beaiveortnegii sihke nátionála dásis ja riikkaidgaskasaččat. Sámedikkis lea lávga gulahallan sámi ásahusaiguin, ja lea beroštupmi váikkuhit dan ahte dain leat dakkár rámmaeavttut maid vuodul sáhttet doaibmat resursaguovddášin sihke báikkálaččat, nátionála dásis ja riikkaidgaskasaččat.

5.3.5 Ásahusovddideapmi - ohcanvuđot doarjja

		Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahtha 2019	Boađus rev. budš. ektui
17300	Ásahusovddideapmi	1 498 062	1 000 000	1 000 000	-498 062
		Juolluvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
17300	Ásahusovddideapmi	1 580 000	81 938	0	1 498 062

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi ášahusat leat deatlaš resurssat sámi dáiddáriidda ja kulturbargiide.

	Oktiibuot	Juolluvvon	Biehttaluvvon
Ásahusovddideapmi	14	10	4

Ortnet lea jurddašuvvon prošeaktadoarjjan daidda sámi ásahusaide maid ulbmil lea ovddidit ásahusa fágalaččat. Aajege sámi giella- ja gelbbolašvuodaguovddáš lea ožžon 200 000 ru ođđa profiilla ovddideapmái. Duoddara Ráfe oaččui maid 100 000 ru ásahusa ođđasisorganiseremii. Årjelhsaemien Teatere oaččui 200 000 ru Birgke Biehteme - biekka beahttu bihtá ovddideapmái ja lágideapmái. Moatti internašunaliserenprošektii maid addojuvvui doarjja.

5.4 Sámi girjjálašvuohta ja mediat

Ángirusšansuorggi mihttomearri:

- Sámi girjjálašvuohta mas lea buorre kvalitehta almmuhuvvo ja oahpásmahttojuvvo ja buktojuvvo olámuddui.

5.4.1 Čoahkketabealla - sámi girjjálašvuohta ja mediat

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Čális fal	900 000	900 000	0
Doarjja girjjálašvuođa ovddideapmái ja ovdánahttimii	6 610 000	6 610 000	0
Doarjja sámi girjjálašvuođa prošeaktadoarjagii	1 716 400	1 650 000	-66 400
Sámi mediat	4 819 000	4 819 000	0
Doarjja Sámi girjebussiide	9 825 000	9 825 000	0
konferánsa om samisk litteratur og kultur	117 619	100 000	-17 619
Submi	23 988 019	23 904 000	-84 019

Sámi girjjálašvuohta ja sámi girječállit leat 2019:s oassálastán eanet nationála ja riikkaidgaskasaš gaskkustanarenain, ovdamearkka dihtii Frankfurt girjemeassus. Norga oaččui 2019:s guosseriikarolla girjemessui, mii mearkkaša ahte Norga beasai oahpásmahttit iežas girjjálašvuođa ja kultuvrra sierra guossevisožis. Ollu sámi girječállit ledje bovdejuvvon dán čájáhusvisožii ja juogadedje lávddi daid dáža girječálliguin geat ledje bovdejuvvon. Dasa lassin ovddastuvvui sámi dáidda ja kultuvra čájáhusas House of Norway maid Museum Angewandte Kunst kuraterii girjemeassu oktavuodas. Sámi girječállit ožžo stuorra beroštumi ja ášahedje ain stuorát fierpmádaga iežaset ja iežaset girjjálašvuođa gaskkusteapmái.

Sámi girjjálašvuohta evttohuvvo juohke jagi davviriikkalaš ráđi girjjálašvuođabálkkašumi iešguđet kategorijai. 2019:s evttohuvvui Inga Ravna Eira diktačoakkáldat "li dát leat dat eana". Dasa lassin evttohuvvui Karen Anne Buljo girji "Šiellaspajal" kategorijii mánáid- ja nuoraidgirjjálašvuođabálkkašupmi.

Sámediggeráđi girjjálašvuođastrategiija

Dan oktavuodas go Sámedikki dievasčoahkkin mearridii heaittihit dálá doarjjaortnega sámi girjebussiid várás, de hábmi sámediggeráđi sámi girjjálašvuođastrategiija, dainna mihtuin ahte nannet sámi girjjálašvuođa gaskkusteamii ja buvttadeami. Juohke mihtus leat sierra strategiijat dakkár doaibmabijuguin mat galget leat mielde lasiheamen girjjálašvuođa buot sámegielaid, oažžumin girjjálašvuođa eanet oidnosii ja buorideamen ovttasbarggu iešguđet doaimmaheddjiid gaskkas. Okta doaibmabijuin lea lasihit rámmaid sámegielat girjjálašvuođa buvttadeapmái, sihke girjjálašvuođaortnega ja njuolggodoarjagiid bokte sámi lágádusaide. Dasa lassin lea áigumuš oažžut sámi girjjálašvuođa gaskkustuvvot eanet ulbmillaččat lokten dihtii sihke lohkanmiela ja beroštusa sámi girjjálašvuhtii. Julev- ja lullisámi guvlui galget ášahuvvot gaskkustanvirggit. Virggit galget váikkuhit dasa ahte ášahuvvo lagat ovttasbargu gaskal iešguđet ášahusaid oainnusmahttin dihtii sámi girjjálašvuođa dakko bokte ahte láchit diliid iešguđet lágidemiide ja loktet máhtu sámi girjjálašvuođa ja kultuvrra birra. Sámi girjjálašvuođa gaskkusteamii oktavuodas davvisámi guovllus galgá šiehtaduvvot ovttasbargu Romssa ja Finnmárku fylkkasuohkanii viiddidan dihtii dan sámi girjerádjobálvalusa fylkkas mii lea juo ášahuvvon.

5.4.2 Čális fal - prošeakta

Prošeavtta ulbmil lea leamaš eanet girječálliid rekrutteren geat čállet sámegillii ja sámi dálá áiggi birra. Girječállioahppu Čális fal loahpaha nuppi vuoru 2019:s. Čiežas leat oassálastán ja leat dál geargan nuppiin jagiin. Dáin jagiin leat Čális fal ohppiin mánga čoahkkaneami bokte jagis loktan girjjálašvuođa ja dáiddalaš diehtomielalašvuohta. Sii leat maid háhkan čállifágalaš gelbbolašvuođa, nu ahte sis lea buoret vejolašvuođat čállit mánusa ja doaimmahit čállifidnu boahteáiggis. Sámedikki

girjjálašvuodabeivviin lohke muhtun oassálastit teavsttaid antologijias man namahus lea “Diet almmái ii hála das maidege”. Antologijias leat buot oassálastiid teavsttat. Guokte oassálasti leat juo almmuhan girjjiid. Ánne Márjá Guttorm Graven diktačokkádagain “Suorbmageažis” ja Sara Kristine Vuolab diktačokkádagain “Gárži. Goappašat girjijt váldet ovdan deatalaš fáttáid ja ovddastit buori lasáhusa sámi dálááiggegirjjálašvuhtii. Dasa lassin lea Elin Marakatta girjemánus válmmas almmuheapmái, ja vurdojuvvo ahte su nuoraidromána namahusain “Sáve Sápmi» almmuhuvvo 2020:s.

Čális fal-prošeakta lea deatalaš prošeakta mii buori muddui lea lihkostuvvan juksat dainna mihtuin ahte rekrutteret eanet sámi girječálliid geat čállet sámegillii buot jahkejoavkkuid várás. Sámedikki, Sámi girječálliid searvvi ja Sámi Dáiddárráđi áigumuš lea álggahit Čális fal goalmmát vuoru 2020:s.

Sámediggi lea gulahallamin Sámi allaskuvllain vejolašvuoda birra ásahit girječállioahpu, vai livččii oassálastiide vejolaš háhkat oahppočuoggáid. Sámi allaskuvlii livččii vejolaš dan fállat 2021 čavčča rájes. Bargu dainna galgá dahkkojuvvot ovtta Sámedikkiin ja Sámi girječálliid servviin.

5.4.3 Doarjja girjjálašvuoda ovddideapmái ja ovdánahttimii - njuolggodoarjja.

Sámediggi rievdadii 2018:s ohcanvuđotdoarjjaortnega sámi lágádusaid várás ja ohcanvuđot buvttandoarjaga njuolggodoarjjaortnegin sámi lágádusaid várás. Dat dahkkojuvvui lagas ovtta barggus Sálasiin, Sámi Lágádus Ja Aviisaserviin. Áigumuš rievdademiin lea leamaš buoridit ja beavttálmahttit sámi lágádusdoaimma, ja sámegiela fága- ja čáppagirjjálašvuoda buvttadeami. Seammás lea leamaš ulbmilin addit sámi lágádusaide stuorát mielváikkuhanfámu sin almmuhanpolitihkas.

Vihhta lágádusa ožžot njuolggodoarjaga sámi girjjálašvuoda ovddideapmái ja ovdánahttimii. Ortnet lea vuos golmmajahkásaš geahččalanortnet, ja dasto galgá ortnet evaluerejuvvot.

5.4.4 Prošeaktadoarjja sámi girjjálašvuhtii - ohcanvuđot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boadus rev. budš. ektui
17010 Doarjja sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjagii	1 716 400	1 650 000	1 650 000	-66 400
	Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
17010 Doarjja sámi girjjálašvuoda prošeaktadoarjagii	1 893 000	132 050	44 550	1 716 400

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Buorre girjjálašvuodta olámuttus sámegillii.

	Oktti buot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Prošeaktadoarjja sámi girjjálašvuhtii	11	9	2

Doarjja addojuvvui sámegiela girjjálašvuoda almmuhemiide čáppagirjjálašvuoda ja fágagirjjálašvuoda šáŋŋeriin ja nuoraidgirjjálašvuoda jorgalemiide sámegillii. Dasa lassin lea juolluduvvon doarjja ođđa mánáid- ja nuoraidgirjjiid almmuhemiide mángga sámegillii ja govvasárggusráidduide ja jietnagirjjiide. Okta dain juolludemiin lea diktagirji maid ođđa sámi čálii gii lea leamaš mielde girječállioahpus Čális fal, lea almmuhan. Dasa lassin galgá Kathrine Nedrejord ođđaseamos nuoraidromána "Det Sara

skjuler" jorgaluvvot davvisámegillii. Romána bidjá sániid dan ballui, suhttui ja doaivvuhisvuhtii maid dat nuorra nieiddat vásihit geat leat vásihan seksuálalaš veagalvákáldima ja danne dat lea romána man lea nuoraide deatálaš beassat lohkat sámegillii.

5.4.5 Sámi mediat - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi mediat mat buvttihit servodatánnggirdeami.

Mediat leat deatálaš oassi servodagas ja servodatdigaštallamis. Sámediggái lea deatálaš leat mielde ovddideamen ja nannemin sámi mediaid. Deatálaš lea maid ahte sámi giella, dáidda ja kultuvra boahtá oidnosii iešguđet mediain iešguđet vuodđovuogádagain, ja ahte dain lea alla kvalitehta. Dál go mediamánnggabealatvuohka váldá stuorát ja stuorát saji, de lea erenoamáš deatálaš ahte sámi mediat sáhttet leat mielde buvttiheamen servodatdigaštallama.

Giellagáhtten- ja giellaovddidanperspektiivvas lea sámi mediain maiddá erenoamáš vejolašvuohka oainnusmahttit sámegielaid, sihke čálalaš mediaid ja álbmomeidaid bokte ja dakko bokte ahte váldit atnui daid ođđa vejolašvuodaid maid interneahhta buktá. Sámediggi addá njuolggodoarjaga 8 iešguđet almmuhemiide ja mediadoaimmaheddjiide. Dat leat iešguđet láhkai, ja iešguđet vuodđovuogádagain, mielde ovddideamen sámi giella, dáidaga ja kultuvrra iešguđet ulbmiljoavkkuide ja iešguđet ahkejoavkkuide.

5.4.6 Doarjja Sámi girjebussiide - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Álkidit bibliotehtkabálvalusaid olámuttu olles sámi álbmogii.

Sámediggi lea áššis 49/18 Sámi girjjálašvuoda gaskkusteapmi mearridan rievdadit doarjaga sámi girjebussiide. Dat mearkkaša dan ahte doarjjaortnet sámi girjebussiide heahtihuvvo 2020:s, muhto Sámediggi bisuha doarjaga sámi girjjálašvuoda gaskkusteapmái daiguin girjebussiiguin mat mannjá jagi 2020 háliidit doalahit girjebussefálaldaga. Dievasčoahkkima mearrádusas daddjojuvvo maiddá ahte Sámediggi ii áiggo ruhtadit ođđa bussiid oastima mannjá jagi 2020.

Sámediggerádis leat leamaš čoahkkimat girjebussiid eaiggádiiguin, dasa lassin leat leamaš hálddahuslaš čoahkkimat muhtun girjebusseaeiggádiiguin. Čoahkkimiin mitaluvvui čadahuvvon evaluerema birra ja proseassa birra viidáseappot. Dieđihuvvui ahte háliidit ráhkadit ášši man oktavuodas árvvoštallat sámi girjjálašvuoda geavaheddjiid, olámuttu ja oainnusmahttima ektui. Háliiduvvui árvvoštallan movt ja masa Sámediggi geavaha resurssaid girjjálašvuoda suorggis ja mainna lágiin oažžut buoremus vejolaš ávkki juolludusain. Čoahkkimiin ságastuvvui dan birra ahte movt girjebusseaeiggádat váldet vuostá vejolaš doarjaga unnideami Sámedikkis.

Vihhta girjebusseaeiggáda jotket fálaldagain, ja ožžot gitta 500 000 ru rádjai doarjaga Sámedikkis.

5.4.7 Konferánssa sámi girjjálašvuoda birra - konferánssa

Girjjálašvuodabeaivvit lea deatálaš arena gos sámi girječállit besset ovdanbuktit iežaset girjjálašvuoda ja gos sii sáhttet deaivvadit lohkkiiguin. Dasa lassin lea girjjálašvuodabeaivvit dakkár arena gos

beassá digaštallat girjjálašvuođa. Dán jagi girjjálašvuođabeivviin oahpásmahttojuvvojedje guokte girječáli geat leigga evttohuvvon Davviriikkaid ráði girjjálašvuođabálkkašupmái goappátge kategorijas, Inga Ravna Eira ja Karen Anne Buljo.

5.5 Sámi valáštan

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Juohkelágan valáštanandoaimmat.

Sámediggái lea deatlaš ahte mis leat valáštanandoaimmat main sámi gullevašvuohta, sámi duogáš ja sámegiella lea lunddolaččat vuodđun, ja danne lea Sámediggái deatlaš ahte dilit láhččojuvvojit valáštanandoaimmaide sihke báikkálaččat, regionálalaččat ja riikkaidgaskasaččat. Sámediggái lea maid deatlaš ahte valáštan ja rumašlaš doaimmat fuolahuvvojit álbmotdearvvašvuođaperspektiivvas.

5.5.1 Čoahkketabealla - sámi valáštan

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Sámi valáštan	3 100 000	3 100 000	0
Kultur- ja valáštanstipeanda	100 000	100 000	0
Submi	3 200 000	3 200 000	0

5.5.2 Sámi valáštan - njuolggodoarjja

Ođđa goavdeorganisašuvdna, Sámi valáštanlihttu/Samisk idrettsforbund (SVL), golmmain vuollásaš sierralihtuiguin lei ášahuvvon 2019 rájes. SVL oaččui 2019:s njuolggodoarjaga iežas doibmii Sámedikki bušeahta bokte, ja lea das mielde čohkkemin sámi mánáid ja nuoraid, ja maiddá rávesolbmuid, mánggabealat valáštanandoaimmaide. Lassin Sámedikki iežas juolludeapmái sámi valáštanlamii, de lea 2019:s Kulturdepartemeanta juolludan 1 500 000 ru sámi valáštanlamii (spealloruđat). Olles juolludus lea addojuvvon viidáseappot SVL:i.

Sámi nuorat oassálastet juohke nuppi jagi Arctic Winter Games:i (AWG:i). 2019:s čadahuvvon plánen ja ráhkkaneapmi AWG 2020:i mii lágiduvvo Kanadas.

Spábbačiekčama sierralihttu, FA Sápmi, organisere sámi spábbačiekčama, ja oassálasttii almmáiolbmuidriikkaservviin Conifa Euro spábbačiekčančuoldimii mii lágiduvvui Nagorno Karabakhas. FA Sápmi organisere maiddá jahkásaččat nuoraidjoavkku, sihke nieiddaid ja gánddaid joavkkuid mat servet Bitona geassečiekčamiidda. FA Sápmi áigu maid oassálastit AWG 2020:i sihke nieiddaid ja gánddaid joavkkuiguin. Dasa lassin lea FA Sápmi Conifa-organisašuvnnas okta dain jodihanfámuin mat háliidit ášahit riikkasearvedoaimma maiddá nissonolbmuid joavkkuide.

5.5.3 Kultur- ja valáštanstipeanda - stipeanda

Sámedikki kultur- ja valáštanstipeanda lea dán rádjai juhkkujuvvon juohke nuppi jagi. 2019 rájes dat juhkkujuvvo juohke jagi. Stipeanda galgá movttiidahttit sámi nuoraid ánggirdit dáidagiin, kultuvrrain ja valáštanlamiin. Njeallje 25 000 ru sturrosaš stipeandda addojuvvojit. Stipeanda galgá addojuvvot

goappašiid sohkabeliid ovttaskasaide, ja sii geat ožžot stipeandda, galget leat gaskal 16 ja 25 jagi dan jagi go stipeanda addojuvvo. 2019:s bohte 11 ohcama, main ovccis ohce valáštallanstipeandda ja guovttis kulturstipeandda.

2019:s ožžo čuoiganbáhčči Amalie Kristine Triumf, gymnásta Peder Funderud Skogvang ja jieknahockeyvaláštalli Tuva Sirin Schall Mikkelsen valáštallanstipeandda. Kulturstipeandda oaččui dánsejeaddji Ánna-Katri Helander. Dát njealjis čájehit ahte sii áŋgiruššet duođalaččat iežas disiplinnain, ja leat olahan buriid bohtosiid, báikkálaččat, regiovnnalaččat ja nátionálalaččat. Sii leat buorit ovdagovat sámi nuoraide, ja sii leat buohkat gelbbolaš vuoitit.

6 Kulturmuitosuodjalus

Servodatmihttu:

- Sámi kulturárbi bidjá eavttuid buot plánemiidda ja sisabahkkemiidda.

Sámi kulturmuitut leat dat luottat maid mii oaidnit min máttuid luonddugeavaheamis ja leahkimis luonddus. Dat leat deatalaš máhttogáldut ja Sámediggi kulturmuitoeiseváldin bargá dan ala ahte fuolahit ja sihkkarastit sámi kulturárbbi, kulturbirrasiid ja kulturmuituid. Bargu dahkkojuvvo dávjá oktavuoda ja gulahallama bokte eará eiseválddiiguin, gielddaiguin, organisašuvnnaiguin, museaiguin, iešguđet sámi organisašuvnnaiguin ja ovttaskasolbmuiguin.

Jagi mielde lea sámediggepresideanttas leamaš čoahkkinn ođđa riikaantikvárain, Hanna Kosonen Geiraniin. Áššelisttas lei visteregistrerenprošeakta, doarjjaortnet daid ráfáidahttojuvvon visttiid várás mat leat priváhta oamastusas ja mo bargu ovdána oažžut Várjjat siidda čálihuvvot tentatiiva máilmmiárbelistii. Čoahkkimis deattuhii Sámediggi Riikaantikvárii man deatalaš sierra hálddašeapmi lea dain sámi visttiin mat lea priváhta oamastusas ja deatalaš máilmmiárbe barggu ovdáneapmi Várjjat siiddain lea.

6.1 Váikkuhangaskaoamit kulturmuitosuodjaleami várás

6.1.1 Áŋgiruššansuorgi - kulturmuitosuodjaleapmi

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Kulturmuituid hálddašeapmi	3 039 503	3 087 000	47 497
Huksensuodjalus	6 041 297	6 000 000	-41 297
Submi	9 080 800	9 087 000	6 200

Vealgi 31.12.2019 juolluduvvon doarjagiin

År	Beløp
2013	71 000
2014	185 000
2015	182 000
2016	1 057 500
2017	725 000
2018	1 567 500
2019	2 410 000
Sum	6 198 000

Sámediggi kulturmuitoeiseváldin bargá dan ala ahte fuolahit ja sihkkarastit sámi kulturárbbi, kulturbirrasiid ja kulturmuituid. Bargu dahkkojuvvo dávjá oktavuoda ja gulahallama bokte eará eiseválddiiguin, gielddaiguin, organisašuvnnaiguin, museaiguin, iešguđet sámi organisašuvnnaiguin ja ovttaskasolbmuiguin.

6.2 Kulturmuittuid hálddašeapmi

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi kulturmuittut hálddašuvvojit iežamet historjjá ja árvvuid vuodul.

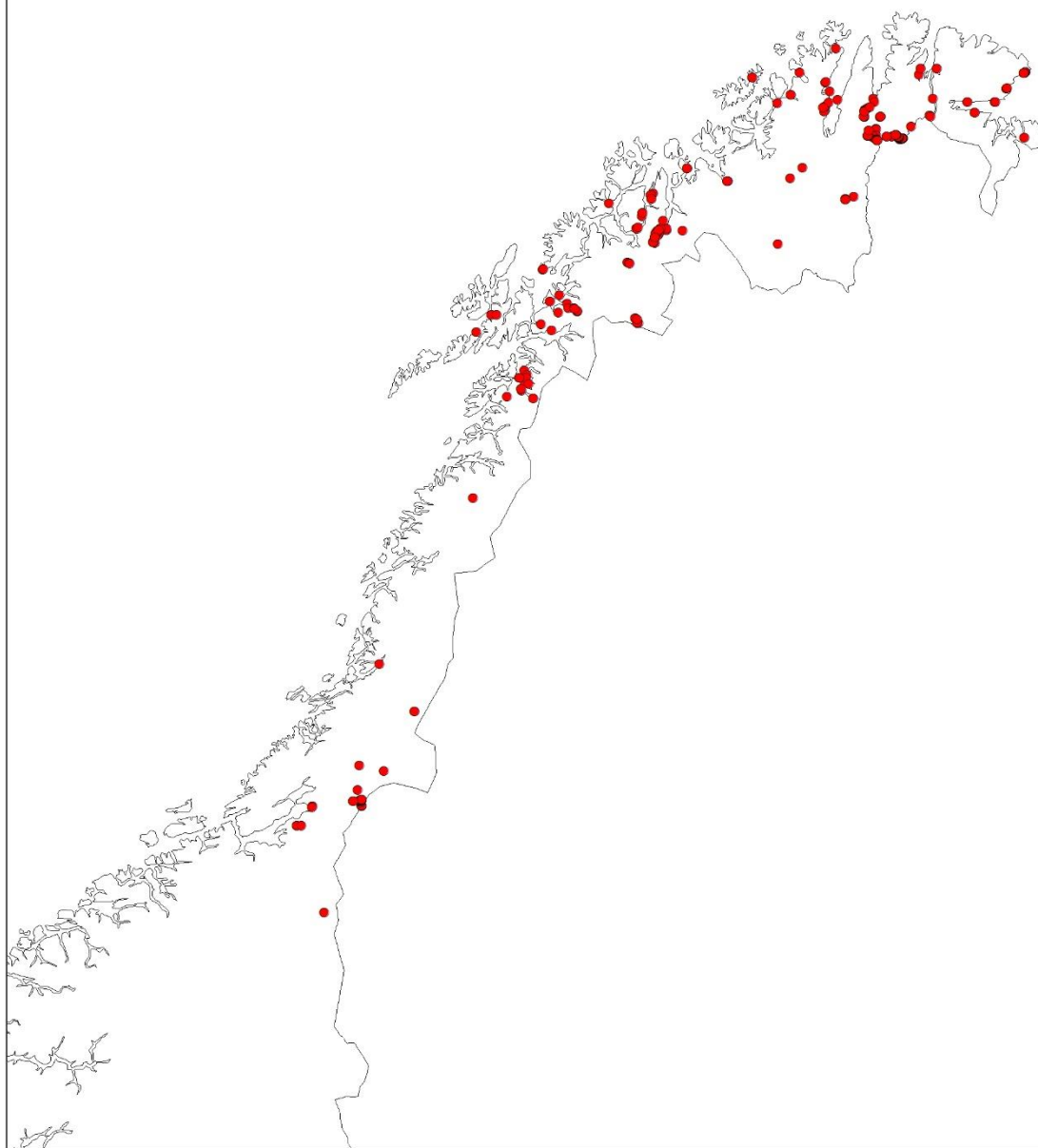
Sámediggi meannuda ollu areálaššiid kulturmuittolága vuodul ja iešguđet plánejuvvon areálasabahkkemiid oktavuodas čadahuvvo gieddebargu čielggasmahttin dihtii gusket go plánejuvvon doaibmabijut njuolgga sámi kulturmuittuide. 2019:s bohte sullii 2500 ođđa ášši ja 142 báikediđoštallama čadahuvvojedje, iešguđet sturrodagain ja iešvuodain. Áššiide gulle fápmolinnját, muddenplánat, bartaáššit, smávva fápmorusttegat, suodjalusa hárjehallanguovllut, ođdagilvimat lassin earálágan ealáhusdoaibmabijuide mat mielddisetbuktet areálasabahkkemiid. Stuorát áššiin 2019:s maid oktavuodas čadahuvvojedje báikediđoštallamat, sáhtta namuhit 22 kV-fápmolinnjá Moskavuonas Romssa suohkanis, Rákkočearu bieggafápmorusttega 2. ceahkki Bearalvági gieldas ja mánga suodjalusa hárjehallanguovllu siskit Romssas. Dasa lassin kártejuvvojedje sámi kulturmuittut moatti luonddugáhttenguovlluin Romssa fylkkas. Gieddebarggus registrerejuvvojedje 668 ođđa sámi kulturmuittu mat fievríduvvojedje nátionála kulturmuittodiehtovuđđui Askeladdenii.

Lullisámi guovllus lea Verdal suohkan Trøndelága fylkkas bargamin gaskkustanprošeavttain sápmelaččaid birra várregilis Vera. Prošeavtta ruhtada Sámediggi muhtumassii, ja Sámedikki arkeologa lea mielde prošeaktajoavkkus. 2019:s čadahuvvui 3-beaivásaš báikediđoštallan ovtta mánga báikkálaš boazosápmelačča ja árbeguoddi. Oktiibuot registrerejuvvojedje 12 iešguđet kulturmuittoguovllu, oktiibuot 73 earjkgávdnosiiguin. Ovdalis ledje registrerejuvvon 58 sámi kulturmuittu suohkanis. Dat mearkkaša ahte registrerejuvvon sámi kulturmuittuid lohku Verdal suohkanis lassánii 125 % dušše dán ovtta báikediđoštallamis. Čitnaáigádeapmi ovtta kulturmuittus čájeha sámi geavaheami guovllus 1600-logu gaskkamuttus. Earret oppalaš, čálalaš gálduid lea dat dat boarráseamos duodastus sámi ássamis suohkanis. Ovtta bargu Skæhkeren Sijtein lea maid movttiidahttan ollu ja baktán stuorra historjjálaš beroštumi sámi báikegottis. Prošeakta čájeha stuorra vejolašvuoda das ahte sáhttet gávdnat ollu eanet sámi kulturmuittut dain guovlluin gos mis ii leat leamaš báikediđoštallan. Prošeavtta báikkálaš čatnaseamis maid lea stuorra árvi bargui ja viidásat bohtosii.

Sámediggi lea maid 2019:s addán rávvagiid ohcamiid oktavuodas beassat spiehkastit kulturmuittolága mearrádusain. Earret eará ozai Skiervvá searvegodekantuvra 2019 giđa beassat ođđasit geavahit St. Hanshaugen girkogárdi. Girkogárdi lea registrerejuvvon automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi girkogárdin. Searvegodekantuvra háliidii ođđasit geavahit boares girkogárdi go muhtun jagiid geažes sáhtta šaddat hávdesadjevátni. Sámedikki girkogárdi báikediđoštallamis gávne moadde stuorra hávdebáccii mat eai leat lihkahallojuvvon ja maid buot sáhtii áigádit 1800-logu manimus oassái. Viidáseappot lea mánga njealječiegeat gobi hávdádemiid manis, main ii leat vejolaš gávdnat hávdebácciid dahje namaid. Oktiibuot lea várra das čuohtenára hávdii iešguđet sturrodagain. Jáhkkin lea ahte ollu sámi bearrašat leat hávdáduvvon dohko - gitta 50 %. St. Hanshaugen girkogárdi ođđasisgeavaheapmi jávkada buot hávdiiid boares girkogárdi ja daid oktavuoda boares girkogárdemuvrii. Ođđasisgeavaheapmi jávkada maidái oktavuoda dálá girkogárdi ja eanadahkii dan birra. ohccojuvvon areálahálddašeapmi lei njuolgga vuostálaga automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi girkogárdiin ja kulturmuittolága mearrádusaiguin. Danne vuostaldii Sámediggi ahte sierralohpeohcan galgai miedihuvvot. Riikaantikvára doarjui Sámedikki rávvaga, ja sin mearrádusas ii miedihuvvon sierralohpi. Árvvoštallojuvvui ahte deatalaš sámi kulturmuittuárvvut, sihke dat mat leat

oidnosis ja arkeologalaš kulturmuittut, jávket jus addojuvvo lohpi ođđasis geavahit St. Hanshaugen girkogárddi.

Nye samiske kulturminneregistreringer i 2019:
Totalt 668
(KML § 4.2. automatisk fredete samiske kulturminner).

6.2.1 Čoahkketabealla - kulturmuithálddašeapmi

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Doarjja sámii kulturmuithosuodjalussii	2 415 000	2 400 000	-15 000
Doarjja Ceavccegeađgi kulturmuithoguovllu dikšun - ja gasskustanbargui	487 111	487 000	-111
BARK	137 392	200 000	62 608
Submi	3 039 503	3 087 000	47 497

6.2.2 Doarjagat sámii kulturmuithosuodjalussii - ohcanvuđot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
35000 Doarjja sámii kulturmuithosuodjalussii	2 415 000	2 400 000	2 400 000	-15 000
	Juolluduvvo n 2019	Gessojuvvo n ruovttol.	Máksojuvvo n ruovttol.	Rehket- doallu 2019
35000 Doarjja sámii kulturmuithosuodjalussii	3 053 000	506 000	132 000	2 415 000

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámii kulturmuithut dahkkojuvvojit oainnusin, divvojuvvojit ja gaskkustuvvojit resursan sámii servodagaide ja almmolašvuhtii muđui.

	Oktiibuot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Doarjja sámii kulturmuithosuodjalussii	25	25	0

Doarjja addojuvvui mánga gaskkustanprošeaktii earret eará kulturmuithutid láhčimii Guittanasas ja Moldvik nammasaš báikkis Bearalvágis. Eará prošeavttat mat áigot galbet kulturmuithutid lea biras Gahpirvákkis Sáččas mas leat mánga ceakkogoađi ja sámii historjá Vuorris Ivguvuonas. Davvi álbmogiid guovddáš oaččui ruđa gaskkustit kulturhistorjjá Čáhpesvuovddis Gáivuona suohkanis galbbaiguin ja jietnabovssaiguin. Dát prošeakta lei válmmas 2019:s.

Vistesuodjaleami oktavuodas addojuvvui doarjja earret eará Holmemnes nammasaš dálui divodeapmái Gáivuonas. Doarjja addojuvvui maiddái bihtánsámii guovllu vistasuodjaleami nannemii. Dát lei dan golmmajahkásaš prošeavtta marjimus jahki maid Sámediggi, Bådádjo suohkan ja Nordlándda museat ruhtadedje.

Kulturmuithosuodjalusa doarjjaortnegis lea golmma jahkásaš čađahanáigemearri ja prošeavttaide mat loahpahuvojedje 2019:s, gustojit danne doarjagat mat leat juolluduvvon áigodagaš 2016-2019. Čađahuvojon prošeavttat leat sihke kulturmuithutid registreren, visttiid divodeapmi ja sámii kulturmuithutid láhččin ja oainnusindahkan.

Juolludusat mat loahpahuvojon prošeavttaide 2019:s juohkásit ná daid iešguđet ulbmiljuksamiid ektui mat leat definerejuvojon Sámedikki bušeahhtas:

Doaibma	Lohku
Ođđa registreremat nationála kulturmuittodiehtovuđđui Askeladden - sámi kulturmuittut	6
Ođastan- ja sihkkarastindoaibmabijut	12
Sámi kulturmuittuid láhčín	3

6.2.3 Ceavccageađggi dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta

Borgemánus oassálasttii sámediggepresideanta čoahkkimii ja báikediđoštallamii evttohuuvon máilmmiárbebaikkiiguin Ceavccageađgi, Noiddiidčearru ja Gollevárri, mat buot gullet Várjjat siidii. Várjjat siida lea Sámedikki evttohus ođđa máilmmiárbebaikin álgoálbmotperspektiivvain UNESCO máilmmiárbelistii. Evttohus lea hábmejuvvon lagas ovtasbarggus Finnmárkku fylkkagielddain. Čoahkkimis/báikediđoštallamis ledje áššedovdit ICOMOS:s, mii lea UNESCO áššedovdiorgána kulturárbbiid várás, Riikaantikvára, Finnmárkku fylkkagielda, Várjjat sámi musea, Várnjágga álbmotmeahccestivra, ja dan guovtti guoskevaš gielda, Unjágga ja Deanu (Báhcavuonas eai sáhtán boahtit), sátnedođiheadjit. Čoahkkimis oahpasmahttojuvvui máilmmiárbeevttohus vuđolaččat, ja oassálastit besse iežaset čalmmiiguin oaidnit iešguđet kulturmuittobáikkiid. Čoahkkin lihkestuvai ja Sámedikkis lea buorre jáhku dasa ahte ICOMOS áššedovdit leat dohkkehan daid báras kulturmuittovuođuid maid Sámedikki evttohus ovddasta ja seammás ipmirda man deatalaš dakkár máilmmiárbeguovlu lea, mas lea álgoálbmotperspektiiva. Sámediggi áigu čuovvulit ICOMOS áššedovdiárvoštallama ja viidásat barggu máilmmiárbeevttohusain oažžun dihtii Várjjat siidda Norgga boahttevaš máilmmiárbebaikkiid tentatiiva listii.

6.2.4 BARK - kulturmuittuid dikšun ja gaskkusteapmi - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Sihkkarastit ahte välljejuvvon ovddasteaddji arkeologalaš kulturmuittut ja kulturbirrasat galget leat olbmuid olámuttus.

Sámediggi bargá ollu prošeavttaiguin sámi kulturmuittuid dikšuma ja láhčima oktavuodas. Sámedikki bargu lea mielde bajásdoallamin árvvolaš sámi kulturbirrasiid. Kulturmuittuid oainnusmahttima bokte lohtana máhttu sámi historjjá, geavaheami ja leahkima birra. Iežas historjjá dovdan lea mearrideaddjin sámi identitehta ja kultuvrra gáhttemii ja viidáseappot fievrredeapmái.

Válddahus	
Sáltoduoddara «drive-in» kulturbálggis Nordlándas	Kulturbálggis lea ovtasbargoprošeakta gaskal Sámedikki ja mánga báikkálaš ásausa. Prošeakta lea maid mielde ealáskahttimin bihtánsámegiela ja Sámediggi lea välljen bihtánsámegiela teavsta buot galbbain. Sámediggepresideanta rabai kulturbálgá virggálaččat. Rahpama oktavuodas lágiduvvui seminára bihtánsámi historjjá, kulturmuittuid ja huksenvieruid birra.

Činavuohpi stálut, Porsáŋggu gielda	Dát lea ovttasbargu gaskal Sámedikki ja Porsáŋggu gieldda. Bálggis lea mielde dovddusin dahkamin boares mearrasámi máinnastanvieru galbema ja láhčima bokte. Stálut leat bivnnuhis mátkemearri, ja bálgá láhčima oktavuodas leat čađahuvvon doaibmabijut mat uhcidit eanadaga loaktima. Sámediggepresideanta rabai bálgá virggálaččat.
Ivgubađa boares márkansadji, Omasvuona suohkan	Sámediggi ja Romssa fylkkasuohkan leat álggahan gaskkustanprošeavtta Ivgubađa boares márkansaji várás, kvenalaš Hotti nammasaš dálle ja sámi Jettankallen cuvccasbáiki. Lea juo čielggaduvvon gosa galbbat galget biddjojuvvot ja makkár šaddogeardedikšun dárbbasuvvo. UiT-Norgga ártalaš universitehta lea čađahan uhcit arkeologalaš iskkadeami 2019:s. Prošeakta plánejuvvo gárvvistuvvot 2020:s.
Čáhpesvuovdi, Gáivuona suohkan	Kulturbálgá lea Davvi álbmogiid guovddáš ovttas Sámedikkiin ásašan. Boares sámi muitalusat gaskkustuvvojit jietnabovssain luonddus. Dasa lassin leat geassesadjedoallu, luoddudoallu ja sámi báikenamat galbejuvvon. Sámediggeráđđi Henrik Olsen rabai kulturbálgá virggálaččat. Čáhpesvuovdi šattai historjjálaš alimusriekteduomu bokte 2008:s vuosttáš báiki Norggas gos giliolbmot leat ožžon dohkkehuvvot oktasaš oamastanvuoigatvuođa eanaguvlui.
Vuorri, Ivgu suohkan	Sámediggi lea ovttas Davvi álbmogiid guovddážiin álggahan prošeavtta man ulbmil lea láhčit ja galbet kulturhistorjjá Vuorris. Prošeakta čalmmustahtá golbma fáttá; mearrasámi ássan ja guolásteapmi, sámi osku ja mytologiija ja soahtemuittut.
Nuortarávnnji girkogárđi, Návuona suohkan	Sámediggi lea ovttá Davvi-Romssa museain ovddeštišgohtán boares muorraruossain Nuortarávnnji girkogárddis.
Muitobázzi, Áhkánjárgga suohkan	

	Sámediggi lea ovttaš Áhkánjargga suohkaniin álggahan proševtta cegget muitobáccii muitun sidjiide geat leat hávdáduvvon Silsandmoen nammasaš ovddeš girkogárdái. Girkogárdi biliduvvui 2. máilmmisoađis. Stuorra oassi ledje sámi hávddit.
--	---

6.3 Sámi kulturmuittosuođjalusa rámmaeavttut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámedikkis lea formála hálldašánváldi sámi kulturmuittuin kulturmuittolága mielde.

Sámediggi lea čađahan konsultašuvnnaid Dálkkádat- ja birasdepartemeantta stáhtaráđiin váldesirdima birra kulturmuittosuođgis regiovdnaođastusa oktavuodas. Nu mo ovdalis dievasčoahkkinmearrádusain ge de lea Sámedikki oaidnu ahte kulturmuittohálldašeapmi galgá sirdojuvvot lága bokte. Ođđa lálkaásahusas, mii mearriduvvui 2019:s, de lea vástideaddji váldi sirdojuvvon Sámediggái seamma go fylkkagielddaide. Dat čuovvu das maid ráđđehus ovdal lea cealkán, ja Sámediggi lea buori muddui miehtan dasa ahte seamma váldái go dat mii sirdojuvvo fylkkagielddaide, galgá maid sirdojuvvot Sámediggái. Muhto dat masa Sámediggi ovdal lea reageren, lea dan vuohkái mo váldi sirdojuvvo. Dat lea dannego válddi sirdin lálkaásahusa bokte lea prinsihpalaš čuolbman Sámediggái álgoálbmotparlameantan, nu guhká go direktoráhta sáhtta dárkkistit Sámedikki mearrádusa.

Sámediggi lea dan oktavuodas čujuhan dasa ahte duođai lea Sámediggi dál mas lea stuorámus vásáhus ja gelbbolašvuohta go guoská sámi kulturmuittuide ja kulturbirrasiidda kulturmuittohálldašeamis Norggas. Konsultašuvnnain ii juksojuvvon ovtamielalašvuohta das ahte sirdit válddi lága bokte, muhto dassážiigo departemeanta čielggada ášši Sámedikki válddi birra kulturmuittolága vuodul, das maiddái mo váldi galgá sirdojuvvot, ja dan máinnašit boahttevaš Stuorradiggedieđáhusas kulturmuittopolitihka birra, dohkkehii Sámediggi ahte váldi sirdojuvvot lálkaásahusa bokte gaskaboddasaččat fápmuiboahtimiin 01.01.2020 rájes. Válddi čielggadeapmi sáhtášii maid leat oassin kulturmuittolága viidát guorahallamis. Ođđa Stuorradiggedieđáhus galgá plána mielde ovddiduvvot Stuorradiggái 2020 giđa.

Sámediggi lea maid čujuhan ráđđehussii ahte Sámedikkis ain leat uhccán resurssat kulturmuittohálldašeapmái fylkkagielddaid ektui ja ahte dat ferte njulgejuvvo. Sámediggi lea maid čujuhan gustovaš bušeahttaortnegii Sámedikki várás, mas vurdojuvvo ahte buot doarjjaruđat Sámediggái dás rájes čuvvot dan ortnega eai ge galgga merkejuvvo ráđđehusa bealis.

6.4 Sámi kulturárbbi oainnusmahttin

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi kulturmuittut leat vuodđun máhtto- ja árvoháhkamii.

Sámediggi lea 2019:s iešguđet láhkai leamaš mielde gaskkusteamen máhtu sámi kulturmuittuid birra. Bagadeapmi, logaldallamat ja diehtjuohkin lea addojuvvon daidda gielddaide mat galget ráhkadišgoahtit plánaid gieldda kulturmuittuid várás.

Kultureanadagat main lea nátionála beroštus (KULA) lea prošeakta maid Riikaantikvára hálddaša, ja barggu boadusin galgá leat registtar mas oaidná dakkár kultureanadagaid. Sámediggi lea 2019:s evttohan sámi kultureanadagaid Trøndelágas, Nordlánddas ja Finnmárkkus. Barggu boadus lea deatalaš kulturhistorjjálaš veahkki dasa ahte oainnusmahttit sámi eanadatgeavaheami ja leahkima dáin fylkkain. Dasa lassin galgá boadus addit báikegottiide stuorát diehtomielalašvuoda sámi kulturhistorjjálaš árvvuin.

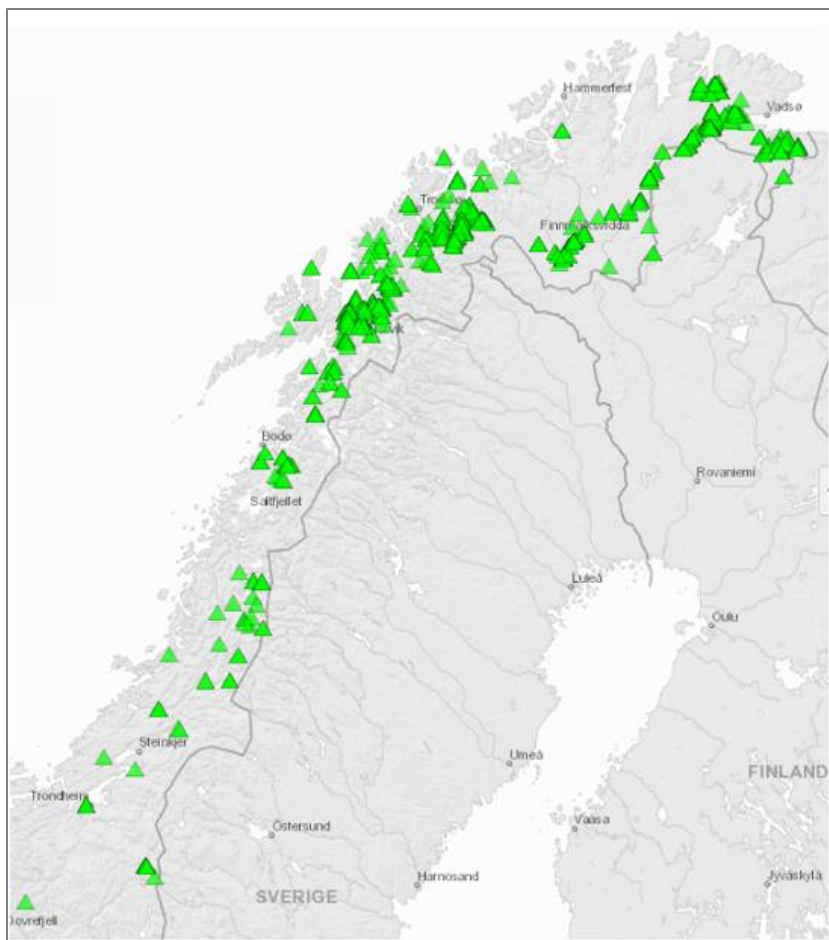
Dendroáigádeapmi lea muorraávdnasiid ahkemearridanvuohki jahkelatnjaanlysa bokte. Vuohki sáhtta leat mielde čielggadeamen sámi visttiid ráfáidahttinštáhtusa. Gávccci vistti dendroáigádemii lea Sámediggi ožžon ođđa ja dárbbalaš máhtu visttiid ávdnasiid agis main muđui livččii hui váttis mearridit agi.

6.5 Vistesuodjaleapmi

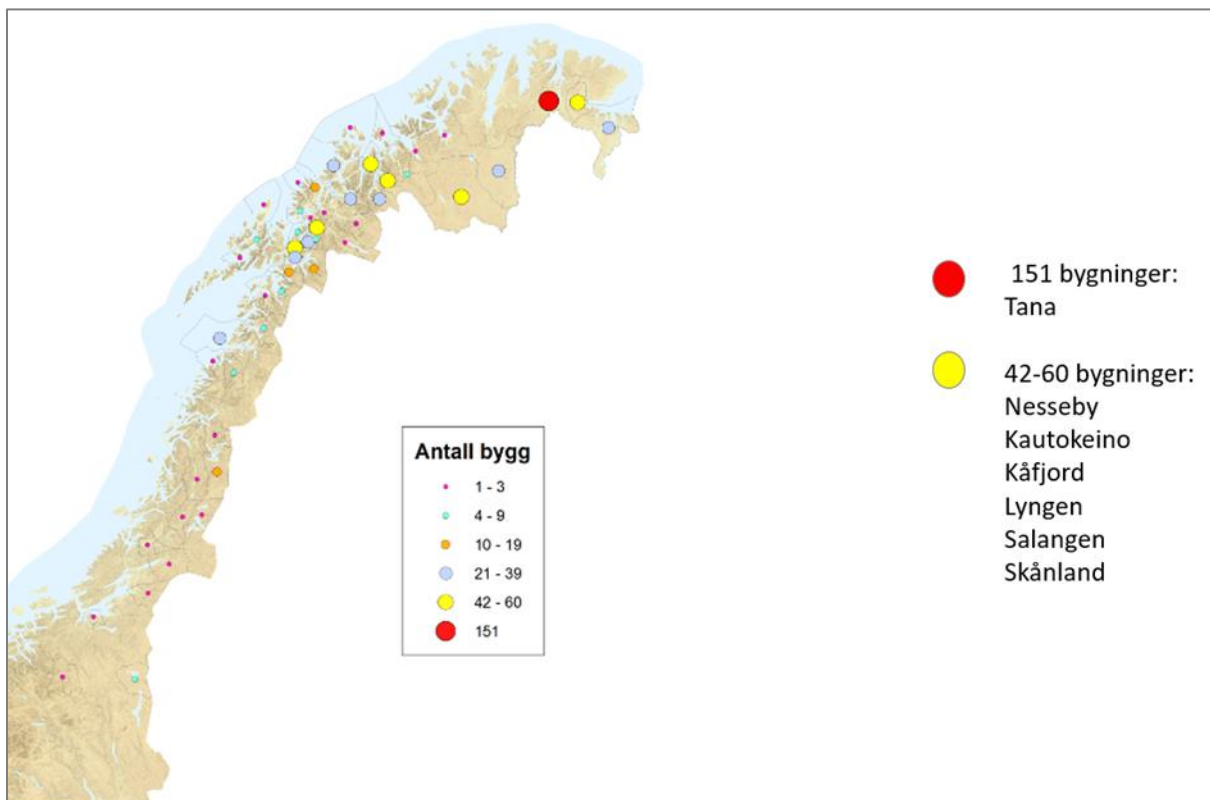
Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi antikváralaš visttiin lea buorre kvalitehta

Sámediggi válmastii visteregistrerenprošeavtta 2019:s, ja loahpageahčen jagi ledje registrerejuvvon 883 automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttit kulturmuittodiehtovuđđui Askeladdenii. Ráfáidahttojuvvon visttit leat miehtá Sámi Norggas (Govus 1). Deanus leat eanemus ráfáidahttojuvvon visttit, oktiibuot 151. Eará gielddat main leat viehka ollu ráfáidahttojuvvon visttit leat Unjárga, Guovdageaidnu, Gáivuotna, Ivgu, Siellat ja Skánit (Govus 1). Sámediggi háliida buori gulahallama ráfáidahttojuvvon visttiid eaiggádiiguin. Danne bovdi Sámediggi golggothmánu buot ráfáidahttojuvvon visttiid eaiggádiid Deanus báikkálaš diehtjuohkinčoahkkimii. Čoahkkimii bohte ollu olbmot. Hui ollu automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon visttit dárbbasit čuovvuleami ja bajásdoalu.

Govus 1: Čájeha buot registrerejuvvon sámi visttiid (gáldu: Askeladden)

Govus 2: Čájeha automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon visttiid gielddaid mielde (gáldu Askeladden).

6.5.1 Čoahkketabealla - vistesuodjaleapmi

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Vistesuodjalanprošeavttat	6 000 000	6 000 000	0
Sámi visttiid registreren	41 297	0	-41 297
Submi	6 041 297	6 000 000	-41 297

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon visttiid ja rusttegiid sihkkarastin, bajásdoallan ja divvun

Sámediggi hálldaša 6 miljon merkejuvvon ruvnnu Riikaantikváras doarjjaortnegii "ráfáidahttojuvvon visttit mat leat priváhta oamastusas". Sámediggi čuovvulat juolluduvvon prošeavttaid ja bagada automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi visttiid priváhta eaiggádiid.

Okttibuot 37 prošeavtta ožžo ruhtadoarjaga 2019:s.

Doaibmabidju	Lohku
Visttiid divvun	23
Divvunplánat	6
Prošeakta rekrutteren dihtii nuorra duojáriid	1
Ovdaprošeakta kulturbirrasiid hálldašeami várás	1
Kursa. (Ceahkkun, beasseloggan, rohpeloavdin bessiin ja darffiin, goađi divvun, uvssaid ja glásaid divvun, goikeláiren)	6

Jagi loahpas ledje vihtta prošeavtta čadahuvvon ja 31 ledje ohcan sirdima jahkái 2020. sámediggi lea vásihan ahte váilot ollu árbevirolaš duojára davvin ja buktá hástalusaid daidda priváhta eaiggádiidda geat áiggošedje čadahit divvunprošeavttaid antikváralaš prinsihpaid vuodul. Dán áicama geažil lea addojuvvo doarjja gealbudankurssa čađaheapmái nu mo namuhuvvon bajábealde. Kursalágideapmi árbevirolaš giehtaduojs lea deatálaš váikkuhangaskaoapmi dasa ahte dustet dán hástalus.

7 Dearvvašvuohta ja sosiála

Servodatmihttu:

- Buorre dearvvašvuohta ja dásseárvosaš dearvvasvuođa- ja sosiálabálvalusat heivehuvvon sámi álbmoga giela ja kultuvrralaš duogážii.

7.1 Dearvvašvuođa ja sosiála váikkuhangaskaoamit

7.1.1 Áŋgiruššansuorggit - dearvvašvuohta ja sosiála

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Buorre dearvvašvuohta ja buorit ovttáárvosaš dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusat	2 843 000	3 000 000	157 000
Etihkalaš njuolgadusaid sámi dearvvašvuođadutkama várás	0	200 000	200 000
Submi	2 843 000	3 200 000	357 000

Vealgi 31.12.2019 juolluduvvon doarjagiin

År	Beløp
2016	150 000
2017	400 200
2018	783 750
2019	1 443 000
Sum	2 776 950

7.2 Buorre dearvvašvuohta ja ovttáárvosaš dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusat.

Áŋgiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi buohccit ožžot gielalaččat ja kultuvrralaččat láhččojuvvon dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusaid.

Spesialistadearvvašvuođabálvalus.

Sámediggi lea mángii vásihan ahte sámi buhcciid dárbbut eai árvvoštallojuvvo go iešguđet bálvalusfálaldagat plánejuvvojit ja álggahuvvojit. Sámedikki ulbmil lea nannet duohta sámi mielmearrideami ja mielváikkuheami go dearvvašvuođabálvalusat sámi álbmogii hábmejuvvojit ja čađahuvvojit.

Nationála prošeakta spesialistadearvvašvuođabálvalusaid viidásat ovddideami birra sámi álbmogii riikkaviidosat

Ráđđehusa Nationála dearvvašvuođa- ja buohcciviessoplánas (2016- 2019) oaččui Davvi Dearvvašvuohta, konsultašuvnnaid vuođu Sámedikkiin, bargamuššan hábmet

spesialistadearvvašvuodabálvalusaid strategalaš viidasat ovddideami sámi sámi álbmoga várás riikkaviidosaččat. Bargu álggahuvvui prošeaktan 2018:s, ja áigumuš lei dan válmastit juovlamánus 2019. Ovdal prošeavtta hábmii Sámediggi ja Davvi Dearvvašvuohka oktasaš prinsihppanotáhta prošeavtta mandáhtii ja čađaheapmái. Davvi Dearvvašvuohka lea prošeaktaeaiggát. Prošeavtta stivrenjoavkkus leat mielde buot regionála dearvvašvuodadoaimmahagat, Sámediggi, Sámi fága- ja dutkanásahusat (SÁNAG ja Sámi dearvvašvuodadutkama guovddáš), Sámi doaktáriid searvi, KS ja sámi geavaheddjiidovddastus. Prošeakta galgá earret eará geahčadit sámi dikšofálaldagaid ovddideami, sámi dearvvašvuodabálvalusaid organiserema, ja spesialistadearvvašvuodabálvalusa giela ja kulturgelbbolašvuoda nannema. Prošeaktabargu lea leamaš gáibideaddji, ja danne dat ii leat válmmas ovdal njukčamánus 2020. Sámediggi áigu maŋŋá prošeavtta čuovvulit prošeavtta bohtosiid, maiddá oassin Nasionála dearvvašvuoda- ja buohcciviessoplánas 2.

Finnmárkku buohcciviessu HF lea dán bargamuša vuodul ođđasisorganiseren Sámi dearvvašvuodasiidda sierra klinihkkan. Sámediggi ii háliidan searvat dán prošeaktii dáinna ođđasisorganiseremiin, dan geažil go sámi dearvvašvuodabálvalusaid nasionala prošeavtta viidasat ovddideapmi ja organiseren ii lean válmmas.

Sámediggeráđđi lea maid bovden Davvi-Norgga universitehtabuohcciviesu (UNN) čoahkkimii čalmmustahttin dihtii sin ovddasvástádusa ja rolla universitehtabuohcciviessun sámi buhcciid várás. Ollu sámi buhccit ja oapmahaččat leat gulaskuddan Sámedikkiin UNN giellahástalusaid birra. Danne lea Sámediggi gozihan sáme giela geavaheami dikšooktavuodain, ja dárbbu sihkkarastit kvalitatiiva buriid dulkonbálvalusaid. Sámediggepresideanta lea sáhkavuorus Davvi dearvvašvuoda RHF stivrraid birra čujuhan iešmearridanvuogitvuhtii ja mielváikkuhanvuogitvuhtii spesialistadearvvašvuodabálvalusaid organiserema ja plánema oktavuodas. Dasa lassin lea erenoamážit čujuhuvvon váilevašvuodaide dearvvašvuodabálvalusaid fidnemis ja boasttudikšunriskii giellaeastagiid geažil.

Ođđa nasionala dearvvašvuoda- ja buohcciviessoplána (2020-2023)

Sámediggái lea deatalaš ahte ovddes ángiruššan spesialistadearvvašvuodabálvalusaiguin sámi buhcciid várás čuovvuvuo ja konsultašuvnnat leat čađahuvvon ráđdehusa ođđa nasionala dearvvašvuoda- ja buohcciviessoplána 2020-2023 oktavuodas. Sámediggi lea ožžon miedihuvvot ahte Davvi Dearvvašvuohka dán áigodagas galgá čuovvulit nasionala prošeavtta spesialistadearvvašvuodabálvalusaid strategalaš viidasat ovddidemiin sámi álbmoga várás.

Dearvvašvuodadirektoráhta galgá maid geahčadit bargamušjuogadeami ja ovtasdoaimmama gaskal spesialistadearvvašvuodabálvalusa oahppan- ja hálddašanbálvalusaid ja gieldda dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusa. Sámediggái lea miedihuvvon ahte oahppan- ja hálddašanguovddášat galget maiddá árvoštallat mo dáid bálvalusaid sáhtášii dahkat buoret olahttin sámi buhcciide ja mo dat sáhttet leat mielde loktemin dearvvašvuodagelbbolašvuoda álbmogis muđui.

Dearvvašvuodadirektoráhta ja regionála dearvvašvuodadoaimmahagat galget analyseret álbmoga boahteáigge dárbbu psyhkalaš dearvvašvuodabálvalusaide, ja addit rávvagiid ovddasvástádus- ja bargamušjuogu birra gaskal dearvvašvuodabálvalusa ja gieldda psyhkalaš dearvvašvuoda- ja gárrenhástalusaid. Sámediggi lea ožžon doarjaga das ahte dasa galgá maiddá gullat sámi álbmoga boahteáiggi dárbu psyhkalaš dearvvašvuodabálvalusaide. Plánas čujuhuvuo maiddá sámi fágafierpmádaga organiseremii.

Sámediggi lea duhtavaš go min oainnut váldojuvvojit vuhtii nationála dearvvašvuoda- ja buohcciviessoplánas, ja áigu dan čuovvut konsultašuvnnain Regionála dearvvašvuodadoaimmahagaid bargamušdokumeanttaid oktavuodas, ja eará deatalaš proseassaid oktavuodas.

Vuodđodearvvašvuohta

Sámediggi čađahii konsultašuvnna 2018:s Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanttain gelbbolašvuodaáŋgiruššama – sámi álbmoga várás buhcciidsiiddaid ja ruovttubálvalusa ovddidanguovddážiid organiserema birra. Sohppojuvvui ahte dain gealbobirrasiin main gálgá leat fágaovddideapmi ja bagadeapmi sámi geavaheddiid ektui, galgá leat giella- ja kulturgelbbolašvuohta. Sámediggi oaivvilda ahte ovddidanguovddážiid ásaheami sámi buhcciid várás ferte geahččat ovtas sámi ássanguovlluiguin ja giellajoavkkuiguin, ja daid ferte ásaht sámi fágabirrasiid oktavuhtii.

2019:s álggahuvvui ovtasbargu gaskal Sámedikki ja Dearvvašvuodadirektoráhta gávnahan dihtii mo galggašii váikkuhit bálvalusfálaldaga fágaovddideapmái ja gealboloktemii sámi dikšo- ja fuolahusgeavaheddiid várás. Dat guoskevaš sámi fágabirrasiat davvi-, lulli- ja julevsámi guovlluin main lea gelbbolašvuohta sámi gielas, kultuvrras, historijás ja servodateallimis, oassálastet prosessii maid Dearvvašvuodadirektoráhta lea ruhtadan. Sámi álbmoga várás buhcciidsiiddaid ja ruovttubálvalusaid ovddidanguovddážiis Kárášjogas galgá leat guovddáš rolla dán ovddidanbarggus, ovtas daid eará sámi fágabirrasiiguin.

Buhcciidáittardeaddji sámi giella- ja kulturgelbbolašvuohta

Sámediggi oaivvilda ahte dárbbášuvvo sierra nationála sámi buhcciid- ja geavaheddiidáittardeaddji, mii lea buot sámiide olámuttus beroškeahhtá ássanbáikki. Sámediggi lea dan váldán ovdan dearvvašvuodaministariin ja vuorasiid- ja álbmotdearvvašvuodaministariin. Buhcciidáittardeaddji, Dearvvašvuodadirektoráhta ja Sámediggi leat ovttaoavilis das ahte buhcciidáittardeaddjiortnegis ferte leat sámi giella- ja kulturgelbbolašvuohta ja leat ovtasbargan dakkár prošeavttain mii galgá nannet sámi buhcciid vejolašvuoda fidnet buhcciidáittardeaddji bálvalusaid.

Dearvvašvuodadirektoráhta lea almmuhan prošeakta-/ráđđeaddivirggi mas gáibiduvvo sámi kulturgelbbolašvuohta, ja gelbbolašvuohta ovtta sámegeielain. Virgi galgá doaibmat riikkaviidosáččat, muhto sáhtá lágideuvvot ovtta buhcciidáittardeaddji fylkkakantuvrii. Sámediggi lea duhtavaš go virgi dál lea almmuhuvvon, vai prošeavtta sáhtá álggahit.

Dearvvašvuohta ja eallineavttut

Sámediggi lea čoahkkimiin guovddáš eiseválddiiguin jearahan sámi álbmoga várás dearvvašvuodahástalusaid stáhtusa ja boahhtevaš strategiijaid. Sámediggi lea ovddidan árvalusaid ráđđehusa ođđa álbmotdearvvašvuodadieđáhussii «Gode liv i eit trygt samfunn». Sámediggi čalmmustahtii álbmotdearvvašvuodahástalusaid strategiijaid ja doaibmabijuid mánáid ja nuoraid, vuorasiid ja psyhkalaš dearvvašvuoda ja iešsorbmemma ektui. Sámedikki árvalus mánáidsuodjalusa, psyhkalaš dearvvašvuoda ja iešsorbmemma birra lea muhtun muddui mielde dieđáhusas.

Sámi mánáid ja nuoraid dearvvašvuohta

Sámi doaktáriid searvvi konferánssas mánáid- ja nuoraid dearvvašvuoda ja eallineavttuid birra čalmmustahtii Sámediggi dieđuid dan birra ahte sámi mánát vásihit givssideami. Dan vuogis mo mediat ovdanbuktet ođđasiid sámeáššiid birra, lea dábálaččat negatiiva oaidnu, ja sosiála mediat

válddahit dájvá hiddjádusa ja eará neahttavuortnuheami. Dat váikkuha sámi mánáid ja nuoraid psyhkalaš dearvvašvuhtii. Dakkár strategijiat ja doaibmabijut dárbbášuvvojat mat čuovvulit dan.

Sámi ja álgoálbmotnuoraid dearvvašvuhta ja eallineavttut ledje maid fáddán riikkaidgaskasaš konferánssas mas Sámediggi čujuhii ahte váilu duođaštuvvon máhttu min mánáid ja nuoraid birra. Álgoálbmogiid mánát ja nuorat eai boađe doarvái bures ovdan loguin ja statistihkain. Dat uhcida vejolašvuoda čuovvulit sin ovdáneami ja eallineavttuid. Sámediggi hástala dutkiid ja fágaolbmuid eanet deattuhit sámi mánáid ja nuoraid dearvvašvuoda dutkamis ja máhttoovddideamis. Báikkálaš birrašiid beroštupmi lea deatalaš dasa ahte oažžut loktejuvvot fuomášumi ja diehtomielalašvuoda dan birra. Danne lea Sámediggi dorjon Evenášši suohkana fáddáeahkeda lágideami nuoraid várás, ja Árran julevsámi guovddáža nuoraidkonferánssa lágideami mii čalmmustahtta nuoraid ja rájáidbidjama, guhtet guimmiid áimmahuššama, seksualitehta ja vuortnuheami.

Sámediggi lea oassálastán konferánsii iešsorbmenestadeami doaimmaid birra sirkumpolára guovlluin. Čohkkedettiin dutkiid, mearrideddjiid, álgoálbmotservodagaid ja Árktalaš rádi ja árktalaš stáhtaid ovddasteddjiid čalmmustahttojuvvui iešsorbmenestadeaddji strategijaid implementeren. Seammás lágiduvvui muitalanbargobádjii álgoálbmotnuoraid jovkui. Lávdedigaštallamis čujuhuvvui maiddá dasa ahte iešsorbmenestadanplána čađaheapmi sápmelaččaid gaskkas Norggas, Ruotas ja Suomas lea bissánan eahpesihkarvuoda geažil geas dat lea ovddasvástádus viidásat barggus. Lávddis bođii árvalus ahte sámedikkat berrejit leat mielde álgaheamen doaibmabijuid duohtandahkan dihtii plána iešsorbmenestadeaddji strategijaid.

Sámi vuorasiid dearvvašvuhta ja eallineavttut

Sámedikki mielas lea sámi vuorasiid dilli árgabeaivvis ja ásašusain deatalaš, ja bidjá deattu dasa barggustis. Sámi vuorasiidda ásašusain lea hui deatalaš oažžut árbevirolaš biepmu. Danne lea Sámediggeráđđi juohkán dieđuid sámi biepmu ja biebmáárbevieruid birra sámi vuorasiid várás ollu gielddaide Romssas ja Finnmárkkus. Sámediggi lea fuolas das mo váilevaš giella- ja kulturgelbbolašvuhta buktá hástalusaid sámi vuorasiidda, ja lea dan váldán ovdan Rådet for et aldersvennlig Norge nammasaš ráđiin. Seammás čujuhuvvo dárbbui kultuvrralaš ja giellaš dearvvašvuodabálvalusaide ja deaivvadansajiide sámi vuorasiid várás. Sámedikki vuorasiidráđđi ja Rådet for et aldersvennlig Norge leat soahpan ovtasbargat sámi áššiiguin. Sámediggeráđđi háliida oažžut sámi ovddastusa Rådet for et aldersvennlig Norge nammasaš ráđđái, ja lea ávžžuhan rádi jearahit sámi oassálastima.

Viidáseappot addá Sámediggi doarjaga daidda sámi organisašuvnnade ja ásašusaide mat ásašhit ja organiserejit dearvvašvuodadeaivvademiid sámi vuorasiid várás. Oassálastit lea vástidan ahte dát fáldaldagat leat mielde buorideamen čálgu ja dearvvašvuoda. Sámediggeráđis leat maid leamaš márga čoahkkima Oslo suohkaniin gávnahan dihtii mo sáhtášii ásašhit ja organiseret gielalaččat ja kultuvrralaččat láhččojuvvon dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusaide sámi vuorasiidda, ja dearvvašvuodastašuvdnafáldadaga sámi mánáide. Oslo suohkan áigu čuovvulit dán ášši viidáseappot ovtas Sámedikkiin.

7.2.1 Čoahkketabealla - buorre dearvvašvuohta ja ovttáárvosaš dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusat

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Fálaldagat boarráset sámiid geavahussii	606 000	606 000	0
Sámi doavttersearvi	164 000	164 000	0
Doarjja dearvvašvuođa- ja sosiálaprošeavttaide	2 073 000	2 230 000	157 000
Submi	2 843 000	3 000 000	157 000

7.2.2 Geavaheaddjiládis fálaldat sámi vuorasiidda - njuolggodoarjja Várdobáikái

Várdobáiki ovddida eastadeaddji ja eaktodáhtolaš geavaheaddjidoaimmabijuid sámi vuorasiidda, lassin almmolaš bálvalusaide. Várdobáiki searvá sáhkavuoruiquin ja máhtuin dakkár arenaide main dákkár máhttu jearahuvvo ja veahkeha bagademiin, duodaštemiin ja gaskkustemiin dieđuid sámi dearvvašvuođabálvalusaid birra, ja maidái álbmotdearvvašvuođabargguin geavaheddjiid várás.

7.2.3 Sámi doaktáriid searvi - njuolggodoarjja

Sámi doaktáriid searvi lea eaktodáhtolaš, sorjjasmeahttun, ideála organisašuvdna mii bargá dan ala ahte buoridit dearvvašvuođafálaldaga sámi álbmogii ja oážžut ovdan dearvvašvuođadieđuid sámegeillii. Sii leat 2019:s earret eará lágidan konferánssa sámi mánáid ja nuoraid dearvvašvuođa ja eallineavttuid birra, geahča bajábealde.

7.2.4 Doarjja dearvvašvuođa- ja sosiálaprošeavttaide - ohcanvuđot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
26000 Doarjja dearvvašvuođa- ja sosiálaprošeavttaide	2 073 000	2 230 000	2 230 000	157 000
	Juolluduvvon 2019	Gessojuvvon ruovttol. 2019	Máksojuvvon ruovttol. 2019	Rehket- doallu 2019
26000 Doarjja dearvvašvuođa- ja sosiálaprošeavttaide	2 198 000	125 000	0	2 073 000

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Buorre dearvvašvuohta ja ovttáárvosaš dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusat sámi álbmogii seamma dásis go álbmogii muđui.

	Oktiibuot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Dearvvašvuođa- ja sosiálaprošeavttat	20	10	10

Juolludeamit juohkásit ná vuoruhemiid vuodul:

Vuoruheamit	Juolluduvvon
Prošeavttat mat láhččet diliid gielalaččat ja kultuvrralaččat heivehuvvon dearvvašvuođa- ja fuolahusbálvalusaide	3
Metodaovddidanprošeavttat	0
Prošeavttat mat buoridit sámi buhcciid mielváikkuheami ja geavaheaddjistivrema	0

Prošeavttat mat sihkkarastet sámi mánáid vuoigatvuođaid ja dárbbuid go sii leat mánáidsuodjalusa fuolahusas	0
Prošeavttat mat ovddidit máhtu sámi giela ja kultuvrra birra sámi dearvvašvuođasuorggis	1
Prošeavttat mat nannejit sámi mánáid ja nuoraid psyhkalaš dearvvašvuođa	4
Prošeavttat mat leat sámi vuorasiid deaivvadansajit	2
Oktiibuot	10

7.3 Ovttaárvosaš mánáidsuodjalanbálvalus

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi mánáid vuoigatvuođat ja dárbbut leat sihkkarastojuvvon mánáidsuodjalusain deaivvadeami oktavuodas.

Sihkkarastin dihtii sámi mánáid vuoigatvuođaid deaivvadeamis mánáidsuodjalusain hálida Sámediggi nannet fágaovddideami ja gelbbolašvuođa bálvalusain. Sámediggi oaidná ahte suorggi sámi fágaolbmui lea erenoamáš gelbbolašvuohta, ja lea danne addán doarjaga Guovdageainnu suohkana mánáidsuodjalusbálvalussii ásahtit fierpmádaga sámi mánáidsuodjalusa várás.

Ođđa mánáidsuodjalusláhka

Ráđđehus lea bargamin ođđa mánáidsuodjaluslágain mii vuodđuvuođo dieđáhussii NOU 2016:16 Ny barnevernslov – Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse. 2019:s álggahii Mánáid- ja bearašdepartemeanta ollislaš guorahallama lága gielas ja struktuvrras dainna áigumušain ahte álkidahttit lága ja dahkat dan eanet áddehahttin. Dan oktavuodas álggahuvvojede konsultašuvnnat gaskal Sámedikki ja departemeanta. Konsultašuvnnat eai leat válbmasat, ja láhkabargu lea maŋŋonan.

Sámedikkis lea maid leamaš čoahkkin ráđđehusa nammadan Bearašsuodjalanlávdegottiin mii 2019:s geigii dieđáhusa NOU 2019:20 En styrket familietjeneste - En gjennomgang av familieverntjenesten. Dalle váldojuvvui ovdan sámi bearrašiid ja sámi mánáid vuoigatvuohta oažžut gielalaččat ja kultuvrralaččat heivehuvvon bálvalusaid. Sámediggi deattuhii erenoamážit sámi mánáid vuoigatvuođa beassat geavahit sámegiela deaivvadettiin bálvalusain ja hálldahusaid ovddasvástádusa vástidit sámi geavaheddjiide sámegillii. Sámediggi čujuhii maddái dasa ahte sámi mánáid ja bearrašiid vuoigatvuohta gusto beroškeahtá ássanbáikkis, ja ahte dárbbasuvvo sámi nátionála perspektiiva go ovddideapmi ja organiseren čađahuvvo.

7.4 Etihkalaš njuolggadusat sámi dearvvašvuodadutkama várás

7.4.1 Čoahkketabealla - Etihkalaš njuolggadusat sámi dearvvašvuodadutkama

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Olggobealde bargjoavku ráhkadit etihkalaš njuolggadusaid sámi dearvvašvuodadutkama várás, mas mielde maiddái sámi humána biologalaš ávdnasiid hálddašeapmi	0	200 000	200 000
Submi	0	200 000	200 000

Etihkalaš njuolggadusat sámi dearvvašvuodadutkama várás.

Sámedikki nammadan lávdegoddi evttohii etihkalaš njuolggadusaid sámi dearvvašvuodadutkama várás, maid Sámi Parlamentáralaš ráđđi ságaškušai miessemánus 2019 ja Sámedikki dievasčoahkkin dohkkehii geassemánus seamma jagi. Njuolggadusain daddjojuvvo earret eará ahte sámi dearvvašvuodaprošeavttat Norggas galget dohkkehuvvot oppasámi, olgguldas ja áššedovdi lávdegottis maid Sámediggeráđđi lea nammadan. Dat lea dál ásahuvvomin, ja galgá sihkarastit etihkalaš ja buori dutkama buoremussan sámi servodahkii.

Lassin dasa ahte evttohit etihkalaš njuolggadusaid, deattuhii bajábealde lávdegoddi ahte sámi ovttaskasaid registreren almmolaš registariidda, lea eaktun máhttui sámi álbmoga dearvvašvuoda ja eallineavttuid birra. Sámedikki dievasčoahkkin mearridii 2018:s čielggadit eavttuid dakkár vejolaš registreremii. Oassin čielggadeamis lágidii Sámediggeráđđi ovtta Norgga ásašusain olmmošvuoigatvuodaid várás juovlamánus 2019 seminára dan birra ahte dárbbášuvvo sámi statistihkka ja dieđut sámi ovttaskasaid birra. Seminárii oassálaste dutkit geain lea gelbbolašvuohta sámi dearvvašvuodadutkamis ja dáhtabearráigeahču direktivra. Sámediggeráđđi áigu čuovvulit dán barggu.

8 Álgoálbmotvuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu

Servodatmihttu:

- Vuoigatvuođat mat leat dohkkehuvvon ON álgoálbmotvuoigatvuođajulggaštusas heivehuvvojit láhkadahkosii ja geavatláš politihkkii.

8.1 Váikkuhangaskaoamit álgoálbmotvuoigatvuođaide, riikkaidgaskasaš ovttasbargui ja dásseárvui

8.1.1 Ángiruššansuorggit - álgoálbmotvuoigatvuođat, riikkaidgaskasaš ovttasbargu ja dásseárvu

Álgoálbmotvuoigatvuođat	1 367 366	1 403 000	35 634
Dásseárvu	393 515	662 000	268 485
Submi	1 760 881	2 065 000	304 119

8.2 Sámi ovttasbargu

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Sámi giella, kultuvra ja servodateallin gozihuvvojit ja ovddiduvvojit sihke ovttaskas nationála stáhta siskkobealde ja stáhtarájáid rastá.

Sámedikki ovttasbargu Sámi parlamentáralaš ráđi (SPR) bokte

Ruota Sámediggi lea váldán badjelassas jođihit Sámi parlamentáralaš ráđi (SPR), Suoma, Norgga ja Ruota sámedikkiid parlamentáralaš ovttasbargoorgána. Čakčamánu 2019 válddii Suoma Sámediggi dán doaimma. Čakčamánu 2019 dohkkehii dievasčoahkkinn SPR doaibmaplána oktan ulbmiliiguin ja doaibmabijuiguin mat leat láiddesteaddjin SPR bargui.

Dán áigodagas vuoruhuvvojit dát áššit:

- Nannet sámedikkiid ovttasbarggu Sámi parlamentáralaš ráđi bokte, dás maiddá čielggadit lea go dárbu ásaht sierra čállingotti
- Giellagáldu, masa organisašuvdnamálle lea mearriduvvon.
- Riikkaidgaskasaš álgoálbmotjahki, masa resolušuvdna lea dohkkehuvvon
- Davviriikkalaš sámekonvenšuvdna
- ON World Conference of Indigenous Peoples (WCIP) loahppadokumeantta čuovvuleapmi
- Sámi kulturárbi ja árbediehtu
- Suoma, Norgga ja Ruota bealde sámediggeválggaid oktiordnema čielggadeapmi
- Rádjastideaddji ovttasbargu oktasaš strategii ja dáfus boraspirepolitihkas.

Boahte sáme-parlamentariihkarkonferánssa galgá lágduvot Anáris Suomas borgemánu 13.-14. b. 2020.

Jagis 2019 leat dollojuvvon 6 stivračoahkkima. Deatalaš áššit mat leat meannuduvvon:

- Doarjja nammadit Laila Susanne Vars ártalaš regiovna evttohassan ON Álgoálbmotvuoigatvuođaid áššedovdimekanismii boahhte áigodahkii, 2020-2023
- José Francisco Cali Tzay nammadeapmi ON Álgoálbmotvuoigatvuođaid erenoamášdieđiheadjin.
- SPR várrepreseanta, Aili Keskitalo, lea ovddastan SPR ON álgoálbmotgielaid riikkaidgaskasaš jagi stivrenjoavkkus ja lea lokten giellateknologiiija álgoálbmotgielaide ja Sámi Giellagáldu bistevaš doaibman vuoruhansuorgin.
- SPR stivra lea stivralahtu Ronny Wilhelmsen bokte ovddastan SPR Davviriikkaid ráđi 71. Sešuvnnas, Ruota riikkabeivviin Stockholmias. Áššelisttas ledje earret eará dakkár fáttát go dálkkádat, guoddevašvuohta ja nuoraid ángiruššan. SPR:s lea dárkojeaddjistáhtus rádis.
- SPR lea leamaš ovddastuvvon SCPAR čoahkkimiin bistevaš oassálastin.
- Viidáseappot lea stivra jeavddalaččat čuovvulan dan barggu ahte oazžut dohkkehuvvot álgoálbmotgielaid álbmotválljen orgána iehčanas doaimmaheadjin ON vuogádaga čoahkkimiin. Bargu lea jođus.

SPR presideantagoddi lea ovtas Sámiráđiin konkretiseren bargamuša SPR dievasčoahkkimis ahte ásahtit ovtasbarggu Walt Disney konseartnain eavttuid birra beassat ávkkástallat sámi kultuvrrain iežaset vuovdaleamis. Ovtasbargu ásahtuvvui doaimmaheddjiid gaskkas ja suoidnemánus 2019 dieđihedje Sámedikkis ja Sámiráđđi ahte galgá ráhkaduvvot sierra davvisámi veršuvdna Jikŋon guvtežis, boadusin Sápmi ja Walt Disney Animation Studios gaskasaš ovtasbarggus. Sámedikkiide ja Sámiráđđái lea leamaš deatalaš sihkkarastit ahte sámi kultuvra mii lea movttiidahtán Jikŋon 2 buvttadeddjiid, árvvusadnojuvvo ja dohkkehuvvo.

Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR) lea ovdal mearridan ahte galgá álggahuvvot čielggadeapmi Suoma, Norgga ja Ruota bealde sámediggeválggaid oktiordnema birra. Bargojoavku geigii iežas rávvagiid SPR stivrii stivračoahkkimis borgemánus 30. b. 2019. Stivra mearridii ahte juohke Sámediggi vuos meannuda ášši siskkáldasat ja ahte SPR dasto joatká ášši meannudemiin.

Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR) lea álggahan barggu identifiseremiin konkrehta rádjaeastagiid sámi guovlluin, dainna áigumušain ahte jávkadit ja vuosttaldit dakkár rádjaeastagiid mat hehttejit ovtasbarggu sámi guovlluin. Bargojoavku mas leat buot golmma sámedikki áirasat mielde, lea nammaduvvon .

Sámi parlamentáralaš ráđi ja Sámiráđi oktasaš orgána sámi nátionála govastagaid hálldašeami ja ovddideami várás lea doallan 2 čoahkkima 2019:s. Sii leat erenoamážit bargan dainna Sámiid 21. konferánssa gohččumiin ahte nammadit sámi álbmotluođi.

Sámi parlamentáralaš ráđđi nammada 3 lahtu 6 lahtus WGIP Bargojoavkui, mas lea oassálastistáhtus Barentsráđi čoahkkimiin, ámmátlávdegottis ja Barents regiovdnaráđi- ja lávdegotti čoahkkimiin. Bargojoavkkus lea leamaš ovddasvástádus čađaheamis Barents álgoálbmotkongreassa ja mat lágiduvvojedje Livššus.

Davviriikkaid ja Ruošša politihkkárat miehtá Barentsregiovna deaivvadedje Háhpáránddis ovccát Barents parlamentarihkarkonferánssas. Sámedikki bealis oassálaste Aili Keskitalo, Ronny Wilhelmsen ja Tom Sottinen. Parlamentarihkarkonferánssa čalmmustahtii Barentsregiovna infrastruktuurra ja guoddevašvuođa. Resolušuvdna mearriduvvui konferánssas.

Sámedikki sáttagoddi Sámi parlamentáralaš ráđđái (SPR-N) nammada 2 lahtu ráđđehusa Eurohpá politihkalaš forumii. Forum lea deaivvadansadji gaskal departemeanttaid politihkalaš dásis (stáhtačállidásis) ja fylkkagielddaid, gielddaid ja Sámedikki álbmotválljen áirasiid. 2019:s dollojuvvojedje mánga čoahkkima.

8.3 Davviguovllut

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Ceavzilis ahtanuššan davvin ássi álbmogiidda.

Sámediggi atná čalmmis ahte birasáitagat leat stuorámus várran davviguovlluide boahteáiggis. Biologalaš šláddjivuoda njiedjamis ja ekovuogádagaid čoahkkáigahččamis leat divvomeahttun váikkuhusat birrasii. Das leat stuorra váikkuhusat álgoálbmogiidda geat vižžet birgejumi luonddus, muhto maiddá ealáhuseallimii ja buot olbmuide geat ássat davvin. Dálkkádatrievdamiid eahpelihkostuvvan ráddjehusat ja heiveheamit eiseválddiid ja ealáhuseallima bealis buvttihtit eanet ravdamearálaš dálkkiid ja dagahit stuorra vahágiid opmodagaide ja infrastruktuurii. Birasvahárat maid olmmoš lea vuolgahan, oktan birasrihkolašvuodain, nuoskkidemiin ja eana- ja mearraareálaide huksen leat duohta áitagat eallimii davvin. Sámediggi oaidná ahte báikegottiid borramušlihti vuonain gos sii ássat, áitojuvvo biebmoaláhusas, plánejuvvo ruvkedoaimmain mat luitet ruvkebázahasaid vutnii, ja lassánan plástahivvodagas mearas mii váikkuha guliide ja elliide. Sámediggi evttoha ahte biddjojuvvojit garrasat birasgáibádusat vai olbmuide davvin sihkarastojuvvo guoddevaš ovdáneapmi ekonomii, birrasa ja sosiála diliid ektui.

Árktalaš ráđi rávvagat ja raporttat dakkár fáttáid oktavuodas go biras, dálkkádat, luonddušláddjivuodta, mearra ja álgoálbmogat duddjojit nana máhttovuoddu Norgga davveguovlopolitihkkii. Dálkkádatrievdamat leat guovddázis go liegganeapmi Árktesis lea guovtte golmma geardde stuorát go gaskamearri máilmmis. Árktesis dálkkádat maid buvttiha eanet njuoskkadaga, dálki molsašuvvá dávjjit, ja ravdamearálaš dálki dáhpuhuvvá dávjjit. Dáin rievdamiin leat viiddes váikkuhusat olbmuide, resurssaide ja ekovuogádagaide.

Sámediggi lea 2019:s váikkuhan ovttasbarggu, koordinerema ja gaskavuodaid gaskal álgoálbmogiid ja ráđđehusaid dan 8 ártalaš stáhtas. Dat lea earret eará dáhpuhuvvan dáinna lágiin:

Čuvvon Árktalaš ráđi čoahkkimiid bajimus dásis.

Oassálastán ministtarčoahkkimii Roavvenjárggas, mas Sámediggi juogadii sárdnunáiggi Norggain.

Oassálastán davveguovloforumii ovttas davimus fylkkagielddaiguin.

Sámediggi lea ovddidan árvalusaid ráđđehusa bargui ođđa stuorradiggedieđáhusain davviguovlluid birra.

Sierra Roavvenjárgga julggaštusa ektui ii leat juksojuvvo ovttamielalašvuodta sivas go USA vuosttaldii ahte sátni dálkkádatrievdamat galge geavahuvvot. Dan sadjái vuolláičálle ministarat oktasaš cealkámuša.

8.4 Álgoálbmotvuoigatvuođat

Ángirusšansuorggi mihttomearri:

- ON álgoálbmotvuoigatvuođajulggaštus lea heivehuvvon láhkadahkosiin ja geavatláš politihkas.

Sámediggi bidjá vuodđu ahte álgoálbmogiid vuoigatvuođat leat vuodđuduvvon dakkár prinsihpaide go vuoiggalašvuhtii, demokratiijii, olmmošvuoigatvuođaid árvvusatnimii, ovttaláhkásaš giedahallamii, ahte vealaheapmi ii galgga dáhpáhuvvat, buori stivrenvuohkái, ja buori jáhkku. Sámediggi mearrida ieš iežas politihkalaš sajádaga, ja ovddida sorjjasmeahttumit iežas ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš ovdáneami. Sámediggi oassálastá mearridanproseassaide dainna ulbmiliin ahte nannet sámi kultuvrra, giela, ealáhusaid ja servodaga. Ii oktage mearrádus mii váikkuha sámi kultuvrii, berre dahkkojuvvot almmá Sámedikki miehtama haga. Deatalaš riektenjuolggadus lea ahte stáhtat galget konsulteret ja ovtasbargat juksan dihtii álgoálbmogiid friija miehtama ovddalgihtii dieđiheami vuodul ovdalgo čađahuvvojit dakkár mearrádusat mat váikkuhit álgoálbmogiid.

Sámediggi lei 2019:s doaibmalágideaddjin go ON olmmošvuoigatvuođaid ja birrasa erenoamášdieđiheaddji galledii Norgga virggálaččat. Erenoamášdieđiheaddjis ledje čoahkkimat Sámedikkiin, sámi ásausaiguin, organisašuvnnaiguin ja sámi siviila servodagain. Sámediggi válddii ovdan erenoamážit dálkkádatrievdamii, luossahálddašeami ja mearrasámi vuoigatvuođaid. Dasa lassin ledje áššelisttas dakkár áššit go bieggafápmu, ruvkedoaimma ja boazologu unnideapmi.

Erenoamášdieđiheaddji raporttas daddjojuvvo ahte Finnmárkkus ruvkkiid, bieggapárkkaid, čáhcefámu, geainnuid ja allagealddalinnjaid huksen dagahan ahte nu ollu guohtuneatnamat leat manahuvvon ja bidgejuvvon ahte dat áitá sámiid boazodoalu. Son doarjui sámiid vuorjašuvvama Davvi bieggapárkka huksenplánaid, Nussira ruvkedoaimma ja Biedjovákki ruvkedoaimma álggaheami oktavuodas. Raporttas rávvejuvvo Norga geavahit eanet návccaid dasa ahte oažžut dieđiheami vuodul eaktodáhtolaš miehtama sámiid bealis ovdalgo dahkkojuvvojit dakkár mearrádusat mat váikkuhit sin vuoigatvuođaide, de attášii Norga máilbmái modealla álgoálbmogiid ja birrasa suodjaleami várás, ja sii ovdandoalašedje oktavuoda gaskal olmmošvuoigatvuođaid, dearvvaš ekovuogádagaid ja dearvvaš olbmuid.

2019 lei luoduluosa riikkaidgaskasaš jahki. Sámediggi oassálasttii muhtun lágideamiide dan suoji vuolde, das maidái North Atlantic Salmon Conservation Organization (NASCO) sešuvdnii mii lágiduvvui Romssas. Sámediggi deattuhii ahte dálkkádatrievdamat, nuoskkideapmi ja luossabiebman váikkuhit luoduluossamáddodahkii sámi guovlluin eanet ja eanet. Sámediggi válddii maid ovdan mearraluossabivdiid dili go bivdoáiggit dađistaga gáržžiduvvojit, ja dan eahpevuoiggalaš soahpamuša mii lea dahkkojuvvon rádjeraštideaddji luossabivddu oktavuodas Deanu čázádaga.

8.4.1 Čoahketabealla - álgoálbmotvuoigatvuođat

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Barentsčállingoddi IKS	391 000	391 000	0
Sámiráđđi - Norgga juogus	427 000	427 000	0
Mama Sara Education Foundation	173 000	173 000	0
doCip	112 000	112 000	0
Riikkaidgaskasaš álgoálbmotbargu	264 366	300 000	35 634
Submi	1 367 366	1 403 000	35 634

8.4.2 Barentsčállingoddi IKS - njuolggodoarjja

Barents Indigenous Peoples' Office Murmánskkas (BIPO) lea bargoreaidu ja bálvalusásahus álgoálbmogiid ja eará aktevrraid gaskasaš ovttasbarggus Barents Euro-Arktisa guovllu ovttasbarggus. BIPO:s lea maid oasseovddasvástádus čállingottis mii čatnasa Working Group of Indigenous Peoples in the Barents Euro-Arktis guvlui (WGIP). Doarjja lea geavahuvvon doaimmahit Indigenous Peoples Office/BIPO mas Barentsčállingoddi lea hálddahušlaš ovddasvástádus. Doarjja lea geavahuvvon Murmánska kantuvrra doaimmaheapmái, oktan bálkkáide, kántorláigui, mátkkiide ja doarjjahálddašeapmái.

8.4.3 Sámiráđđi - Norgga beale juogus - njuolggadoarjja

Sámiráđđi lea Norgga, Ruoŋa, Ruošša ja Suoma sámi organisašuvnnaid ovttasbargoorganisašuvdna. Sámiráđđi bargun lea nannet sámiid oktiigullelašvuoda álbmogiin riikarájaid rastá. Sámiráđđi lea organiserejuvvon nu ahte juohke riikkas lea juogus. Sámediggi juolluda doaibmadoarjaga Sámiráđđái - Norgga beale juhkosii. Doarjja lea geavahuvvon doibmii, oktan rehketdoaluin, revisoriin, kántordárbašiiguin, stivrabálkkáiguin, mátkke- ja čoahkkinbuhtadusaiguin, bálká stivradoarjagii lea stuoramus olggosgollopoasta.

8.4.4 Mama Sara Education Foundation - njuolggadoarjja

Organisašuvdna Mama Sara Education Foundation addá ekonomalaš doarjaga masaimánáid ja nuoraid ohppui Tanzanias, ja skuvlavistái masaimánáid ja nuoraid várás. Sámediggi juolluda njuolggadoarjaga organisašuvnna solidaritehtabargui. Sámedikki doarjja geavahuvvo organisašuvnna doibmii oktan rehketdoaluin, kántordoaluin, telefovnain/dáhtain, bálkkáin ja mátkkiin dan báikái gos skuvlaprošeakta čađahuvvo.

8.4.5 Docip - njuolggadoarjja

Center for Documentation, Research and Information (Docip) lea šveicalaš eahpegávppálaš foanda man váldoulbmilin lea doarjut álgoálbmogiid mat rahčet sin vuoigatvuodaid suodjalemiin, váldoáššis ON-vuogádagas. Doarjaga ulbmilin lea nannet dan veahki maid ásahus addá álgoálbmogiidda sierra čoahkkimiid oktavuodas ON-vuogádagas. Doarjja lea earret eará geavahuvvon čállingotti teknihkalaš veahkkái álgoálbmogiid sáttalbmuiide nu go mánggagielat jorgalančovdosiidda.

8.4.6 Riikaidgaskasaš álgoálbmotbargu - prošeakta

Prošeavtta mihttomearri:

- Sihkkarastit álgoálbmogiid stáhtusa ja ovddastusa ON-vuogádagas ja oažžut ásahuvvot foandda mii sihkkarastá álgoálbmogiid oassálastima

Proseassa sihkkarastimiin álgoálbmogiidda sierra ovddastusa ON-vuogádagas ii leat válmmas, ja loahpalaš boadus lea manjonan. Sámediggi lea oassálastán daidda arenaide mat leat leamaš guoskevaččat 2019:s, earret eará Bistevaš Forumii. Strategiija viidásat bargui hábmejuvvo oktasaš sámi ovttasbarggus. Plánejuvvon oktiordnenčoahkkin álgoálbmogiid várás fertii manjduvot 2019:s ja lea jurddašuvvon čađahuvvot Equadoras ođđajagimánus 2020.

Ain leat muhtun hástalusat ásaheami oktavuodas máilmmiviidosas álgoálbmotfoandda, Ája Indigenous Peoples' Rights Foundation. 2019:s lea bargojuvvon dainna ahte sihkkarastit olggobealde ruhtadeami veahkehan dihtii foandda álggahandásis.

Earret dan de čatnasa WCIP čuovvuleapmi maiddá eará riikkaidgaskasaš proseassaide mii bohtá ovdan dain riikkaidgaskasaš raporteremiin maid Sámediggi lea bidjan ovdan.

8.5 Dásseárvu ja solidaritehta

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Čájehuvvo solidaritehta eará álgoálbmogiidda.

Sámediggái lea deatalaš čájehit solidaritehta máilmmi álgoálbmogiidda. Dat dahkkojuvvo earret eará oktiigullelašvuoda, searvevuoda ja lotnolas ovddasvástádusa bokte ja dainna lágiin ahte čadahit oktasaš doaimma riikkaidgaskasaš čoahkkimiin. Mii ovttasbargat máilmmi álgoálbmotmekanismaiguin dainna oktasaš mihttomeriin ahte ON 17 guoddevašvuodamihtu lea deatalaš ollašuhtit manjimusat 2030.

2019:s lea Sámediggi oassálastán riikkaidgaskasaš arenai ollu iešguđet oktavuodain; ON olmmošvuoigatvuodaid, biologalaš šláddjivuoda, dálkkádatrievdamiid ja riikkaidgaskasaš álgoálbmotgiellajagi oktavuodas. Viidáseappot sáhtta namuhit Ártalaš ráđi, Barentsovttasbarggu ja EU. Sámedikkis lea jeavddalaš oktavuodas ON golmma álgoálbmotmekanismmain, mat leat álgoálbmotvuoigatvuodaid erenoamášdieđiheaddji, álgoálbmotáššiid bistevaš forum, ja álgoálbmotvuoigatvuodaid áššedovdimekanisma.

8.6 Dásseárvu

Ángiruššansuorggi mihttomearri:

- Dásseárvosaš sámi servodat ovttalágan vuoigatvuodaiguin ja vejolašvuodaiguin buohkaide.

Sámedikki bargui juksan dihtii dásseárvosaš sámi servodaga gullá:

- Dásseárvu sohkašielid gaskkas
- Dásseárvu olbmuid geain leat iešguđet seksuála sojut ja sohkašielidentitehta
- Dásseárvu olbmuid geain leat doaibmavádjitvuodas
- Bargu veahkaválddi vuostá sámi servodagas
- Bargu vašuhemiid ja vašširihkolašvuoda vuostá sámi servodagain

2019:s lea Sámediggeráđđi ovddidan dásseárvopolitihkalaš čilgehusaid dievasčoahkkimii dásseárvvu birra olbmuid geain lea doaibmavádjitvuodas ja barggu birra vašuhemiid ja vašširihkolašvuoda vuostá sámi servodagain.

Sámediggeráđđi oassálasttii Norgga sáttagoddái ON nissoniidkommišuvdnii 2019:s, ja čadahii sierra lágideami dásseárvvu birra álgoálbmotnissoniidda geain leat doaibmavádjitvuodas.

Sámediggeráđđi konsulterii ráđđehusain doaibmaplána birra rasismma ja vealaheami vuostá čearddalašvuoda ja oskku geažil. Earret eará miedihuvvui Sámediggeráđđái ahte doaibmaplánaš

galgá biddjojuvvot eanet fuomášupmi vašuhemiide ja vašširihkolašvuhtii sápmelaččaid vuostá. Eanet dutkan dárbbasuvvo fáttás ja doaibmaplána rahpá vejolašvuoda bargat viidáseappot dainna.

Sámediggerádis lea golggothmánu leamaš čoahkkin ON erenoamášdieđiheddjiin, Catalina Devandas, gii bargá daid olbmuid vuoigatvuođaiguin geain leat doaibmavádjitvuođat, erenoamášdieđiheddji virggálaš galledeami oktavuodas Norggas. Erenoamášdieđiheddji loahppacealkámušas galledeami birra Norggas son ávžžuha ráđđehusa fuolahit kultuvrii hearkkes bálvalusaid ja dárbbalaš resurssaid vai sámi álbmot beassá ovddidit iežas bálvalusaid doaibmavádjitvuođaid ektui.

8.6.1 Čoahketabealla - dásseárvu

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Doarjja sámi dásseárvoorganisašuvnnaide	312 000	312 000	0
Veahkaválddalašvuohta lagas oktavuodain sámi servodagas	81 515	350 000	268 485
Submi	393 515	662 000	268 485

8.6.2 Veahkaváldi lagas gaskavuodain sámi servodagain

Sámediggi háliida leat mielde loktemin diehtomielalašvuođa veahkaválddi birra lagas gaskavuodain, ja ovddidit ulbmillaš doaibmabijuid mat gusket eastadeapmái, bálvalusfálaldagaide sin várás geaidda dat guoská, ja fágaolbmuid gelbbolašvuođa loktemii. Sámediggi háliida čalmmustahttit dán fáttá sihke riikka ja riikkaidgaskasaš dásis.

Sámediggeráddi lea guhkit áiggi ja iešguđet arenain bargan dan ala ahte ráđđehus galgá ráhkadit doaibmaplána veahkaválddi vuostá sámi servodagas. Ráđđehus lea mearridan ahte galgá ráhkaduvvot nátionála doaibmaplána veahkaválddi vuostá lagas gaskavuodain mas lea sierra oassi veahkaválddi birra sámi servodagas. Sámediggeráddi lea dál mielde ráđđehusa barggus ráhkadeamen doaibmaplána.

8.6.3 Sámi NissonForum/Samisk kvinneforum - njuolggodoarjja

Sámi NissonForum/Samisk kvinneforum (SNF) lea sámi nissoniid ja sohkabealdásseárvvu resursaguovddáš sámi perspektiivvas.

Sámediggerádis lea leamaš čoahkkin Sámi NissonForumiin mas sii ožžo dieđu dan máilmmiviidosas álgoálbmotnissonolbmuid konferánssa birra mii lea jurddašuvvon lágiduvvot Suomas borgemánu 11.-14. b. 2020.

8.6.4 Norgga Sáráhká Sámi nissonorganisašuvdna - njuolggodoarjja

Norgga Sáráhká Sámi nissonorganisašuvdna lea ovttasbargoorgána sámi nissonolbmuid áššiin. 2019:s oassálasttii organisašuvdna ollu iešguđet čoahkkimiidda, earret eará Sámekonferánsii "Oktasaš Sápmi" ja "4th international indigenous voice in social work". Sis leat maid leamaš sáhkavuorut veahkaválddi birra lagas gaskavuodain. Lahtuid lohku lea njiedjan mannanjagi ektui, eai ge dieđe mii dasa lea sивvan.

9 Ovttasbargošiehtadusat

Servodatmihttu:

- Nanosmahttojuvvon sámi giella, kultuvra ja servodateallin.

Sámediggi bargá dan ala ahte láhččojuvvojit dilit nu ahte sámi álbmogis alddis, iežas eavttuid mielde, galgá leat vejolašvuohta ovddidit iežas servodaga, giela ja kultuvrra buoremus lági mielde. Dán ovddasvástádusa ii galgga Sámediggi, iige sáhte dahje háliitge okto guoddit. Sámediggi háliida nannet ovttasbarggu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin searvevuodašiehtadusaid ja ovttasbargošiehtadusaid ásaheami bokte

9.1 Ovttasbarggu váikkuhangaskaoamit

9.1.1 Áŋgirusšansuorggit - ovttasbargošiehtadusat

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Regionála ovttasbargu	2 068 580	2 000 000	-68 580
Submi	2 068 580	2 000 000	-68 580

Vealgi 31.12.2019 juolluduvvon doarjagiin

År	Beløp
2015	49 500
2016	75 000
2017	300 000
2018	554 500
2019	1 519 500
Sum	2 498 500

9.2 Regionála ovttasbargu

Áŋgirusšansuorggi mihttomearri:

- Árjjalaš ja ulbmildidolaš ovttasbargu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin nannen ja ovddidan dihtii sámi kultuvrra, giela ja servodateallima.

9.2.1 Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide - ohcanvuđot doarjja

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Bušeahhta 2019	Boađus rev. budš. ektui
45000 Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide	2 068 580	2 000 000	2 000 000	-68 580
	Juolluduvvo n 2019	Gessojuvvo n ruovttol.	Máksojuvvo n ruovttol.	Rehket- doallu 2019
45000 Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide	2 152 000	83 420	0	2 068 580

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Árrjalaš ja ulbmildiđolaš ovttasbargu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin nannen ja ovddidan dihtii sámi kultuvrra, giela ja servodateallima.

	Lohku oktiibuot	Juolluduvvon	Biehttaluvvon
Doarjja regionálaovddidanprošeavttaide	18	17	1

Ovttasbargošiehtadusat fylkkagiellaiguin

Regionála ovttasbargošiehtadus ja guovttegielatšiehtadus leaba oktii časkon. Mihttu lea ahte ođđa regionála ovttasbargošiehtadusat váikkuhit politihkalaš doaibmanvejolašvuhtii ja ovttastahttimii gaskkal Sámedikki ja fylkkasuohkaniid dain áššiin main lea oktasaš politihkalaš beroštupmi. Čujuhit muđui giellakapihttalii gos čilgejuvvojit doaimmat ja bohtosat guovttegielatruđaide.

Sámedikkis leat ovttasbargošiehtadusat Finnmárkku fylkkasuohkaniin (2018-2020), Tromssa fylkkasuohkaniin (2019-2020), Norlánda fylkkasuohkaniin (2019-), ja Trøndelága fylkkasuohkaniin (2019-2022).

Hedemárkku fylkkasuohkaniin ii leat šiehtadus. Ovdal lea Hedmárku leamašan oassin “lullisámi - šiehtadusas”. Dat leat leamašan hálddahuslaš čoahkkimat, gos lea ovttaoavilvuohta ovttasbargošiehtadussii Hedemárkkuin. 01.01.2020 rájes ovttastahttojuvvoba Hedemárkku ja Oppland fylkkasuohkanat ja šaddaba dat ođđa fylkkasuohkan Innlandet.

Sámediggi eaktuda ahte regionreforbma ja erenoamáziid Tromssa ja Finnmárkku ovttastahttin addá buoret eavttuid sámedigilli, sámi kultuvrii ja sámi servodateallimii go dat mii lei dain guovtti šiehtadusain. Sámediggi áigu 2020:is álgit šiehtadit ođđa ja buoret šiehtadusa Tromssain ja Finnmárkkuin mii álggahuvvo de 2021:as.

Muđui čujuhit dievasčoahkkináššái 36/19.

Ovttasbargošiehtadusat gávpogiiguin

Sámedikkis leat mánnga ovttasbargošiehtadusa daid gávpotsuohkaniiguin main lea stuorát sámi álbmot. Mihttomearri gávpotsiehtadusain lea árrjalaš ja ulbmildiđolaš ovttasbargu regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin nannen ja ovddidan dihtii sámi kultuvrra, giela ja servodateallima.

Sámedikki dievasčoahkkin meannudii čakčamánuš áššis 36/19 jagi 2019 ovttasbargošiehtadusaid. Ovttasbargošiehtadusat gávpotsuohkaniiguin lea mielde dagaheamen ahte hástalusat sámedipolitihkalaš áššiin eai báze ovttaskasolbmo beroštumi duohkái, muhto ožžot ásašuslaš rámma. Dasa lassin váikkuhit šiehtadusat dasa ahte sápmelaččat guoskevaš gávpogiin ožžot buoret bálvalusfálaldaga. Šiehtadusain lea stuorra symbolalaš mearkkašupmi guoskevaš gávpogiid sápmelaččaide, go dat mearkkaša njuolgga ahte sin Leahkin doppe lea dohkkehuvvon. Sámedikkis lea dál ovttasbargošiehtadus Romssain (2013), Bådádjuin (2015) ja Osloin (2016) ja Álttáin (2019). Šiehtadus Osloin gohčoduvvo ovttasbargojułggaštussan.

Sámediggi ja Romssa suohkan leat ođasmahttigoahtán ovttasbargošiehtadusa. Sámediggi lea 2019:s ságaškuššan Romssa suohkana Oahppo- ja bajásšaddanlávdegottiin dan vejolašvuoda birra ahte

álggahit sierra sámegielluohká nuoraidskuvllas seamma málle mielde go Báhpajávrri mánáidskuvlla sámegielluohkká.

Sámediggi lea juolludan 150 000 ruvdnosaš doarjaga sámi ealáhusovttasbargui Vahca nammasaš prošeavtta bokte. Dat lea ovttasbargoprošeakta gaskal Sámedikki ja Romssa suohkana sámi kultuvrra birra mátkeealáhusa oktavuodas, maid goappašat bealit leat ruhtadan. Sámediggi lea 2018:s áššis RG 020/18 juolludan 300 000 ru Romssa giellariššu nammasaš giellaprošektii. Dat lea ovttasbargu gaskal Romssa suohkana ja Norgga ártalaš universitehta UiT, maid maiddái Romssa sámi váhnenfierpmádat doarju.

Sámedikkis ja Bådádjo suohkanis lea leamaš ovttasbargošiehtadusa čuoovvulančoahkkin borgemánus. Das sohppojuvvui ahte sámi vuorasiidpolitiikka galgá fárrui ođđa čuokkisin ovttasbargošiehtadussii. Earret eará lea Sámedikki vuorasiidráđdi meannudan Sámedikki ovttasbargošiehtadusaid gielddaiguin ja fylkkagielddaiguin áššis VR 013/19 ja cealkán ahte sámi vuorasiidpolitiikka galgá deattuhuvvot ovttasbargošiehtadusain. Dat galgá čuoovvuvvot ovttasbargošiehtadusas Bådádjo suohkaniin.

Sámediggi lea 2019:s juolludan 150 000 ruvdnosaš doarjaga nannemii julevsámegiela hupmangiellan sámi mánáide Bådádjos. Sámediggi lea juolludan 260 000 ruvdnosaš doarjaga sámi huksensuodjalusa ja sámi vистиid áimmahuššama prošektii. Prošeakta lea Bådádjo suohkana, Nordlándda musea ja Sámedikki gaskasaš ovttasbargu. Sámi giellaguovddáš ja Stormen nammasaš girjeráđju ja Jentofta mánáidgárddi sámi mánáidgárdeossodat lea dál nuppi jagi doaimmas. Jentofta mánáidgárdái lea juolluduvvon 130 000 ruvdnosaš doarjja.

Bådádjo suohkanii lea sin sámi identitehta deatalaš ja sii leat iežaset ohcamis nammaduvvot Eurohpá kulturoaivegávpogin 2024:s ovdandoallan suohkana sámi mihtilmasvuoda. Čakčamánu čielggai ahte Bådádjo šaddá Eurohpá kulturoaivegávpogin 2024:s.

Sámedikkis lei borgemánus 2019 čuoovvulančoahkkin Oslo gávpogiin, ja dasa lassin čoahkkimat Oahpahusetáhtain miessemánus ja čakčamánus. Sámediggái lei deatalaš ahte mii galgat oažžut dieđuid gaskan dakkár proseassaid birra go sáme oahpahusa vejolaš sirdin Kampen skuvllas Nedre Bekkelaget skuvlii. Sámegieloahpahusa sirdin lea dál mañjduvvon dassážiigo lea ráhkaduvvon ollislaš plána ja strategijja sámegieloahpahusa várás Oslos.

Oslo suohkan lea maid dovddahan sávaldaga oažžut sámegielnama gildii ja dát bargu lea álggahuvvon ja galgá čuoovvuvvot mañjit ovttasbargočoahkkimiin Sámedikkiin. Sámediggi addá fágalaš oaivadeami áššis.

Sámediggi lea jagi 2019 kulturbušeakta bokte addán njuolggodoarjaga Sámi Viesu doibmii nu ahte dat lea dál 1 451 000 ru. Sámediggi lea maid dorjon dakkár ulbmillaš doaibmajuvvuid mat leat mielde sihkkarastimin giela ja kulturfálaldaga Oslos. Sámedikki ja Álttá suohkana gaskasaš ovttasbargošiehtadus vuolláičállojuvvui ja čalmmustahttojuvvui Álttá guovddážiis. Vuosttaš gulahallančoahkkin mañnágo doaibmabealit ledje vuolláičállán ovttasbargošiehtadusa dollojuvvui golgotmánus 2019, mas šiehtadusa ulbmil ja čađaheapmi giedahallojuvvui. Ovdal politiikkalaš čoahkkima dollojuvvui álbmotčoahkkin Álttá suohkanstivralanjas masa olbmot ledje bovdejuvvon buktit árvalusaid šiehtadus sisdoalu konkretiseremii.

Ovttasbargošiehtadusas boahtá ovdan ahte Áltá suohkan galgá ásahit ođđa gielddalaš sámi mánáidgárddi manijmusat 2020. Sámediggi lea duhtavaš dainna ahte dat čuokkis čađahuvvui juo 2019 čavčča. Sámediggi juolludii 2019:s 220 000 ru Finnmarksløpet AS:i.

Politiikalaš čoahkkin dollojuvvui gaskal sámediggeráđi ja Hámárfeastta suohkana. Sámediggi ja Hámárfeastta suohkan jotket gulahallama plánen ja álggahan dihtii viidásat proseassa. Suohkan háliida vuordit šiehtadusa čađahemiin jahkái 2020 ovttastahttima geažil Fálesnuori suohkaniin.

Sámediggi ja Tráante suohkan leat hábmemin ovttasbargošiehtadusevttohusa. Sámedikki áigumuš lea čuovvulit «Muohtačalmmit» álggahanjulggaštusa daid čuoggáid ektui mat gusket Tráante suohkanii.

Gulaskuddanseminára oktavuodas Girkonjárggas NAČ Váibmogiela birra 2017 čavčča dovddahii Máttá-Várjjat gielda miela dahkat ovttasbargošiehtadusa Sámedikkiin. Sámediggeráđđi lea váldán oktavuodá Máttá-Várjjaga gielddain ja gulaskuddan viidásat proseassa birra, manijmusat 2019 čavčča. Ráđđi lea vuordimin gieldda vástádusa.

10 Politihkalaš dásši

10.1 Čoahkketabealla - politihkalaš dásši

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Doaibmagolut politihkalaš dásis	32 257 881	29 303 000	-2 954 881
Politihkalaš dási doaibmagolut	10 030 778	9 801 000	-229 778
Submi	42 288 658	39 104 000	-3 184 658

10.2 Politihkalaš dási doaibmagolut

10.2.1 Čoahkketabealla - politihkalaš dásši

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Sámedikki dievasčoahkkin	15 158 916	12 884 000	-2 274 916
Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddi	2 009 152	1 967 000	-42 152
Sámedikki fágalávdegottit	534 889	781 000	246 111
Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi	793 938	950 000	156 062
Sámi parlamentáralaš ráđđi	690 944	705 000	14 056
Sámediggeráđđi	12 105 955	10 876 000	-1 229 955
Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi	261 492	410 000	148 508
Sámedikki vuorasiidráđđi	437 896	454 000	16 104
Sámedikki váiddalávdegoddi	264 698	276 000	11 302
Submi	32 257 881	29 303 000	-2 954 881

10.2.2 Sámedikki dievasčoahkkin

2019:s ledje Sámedikkis njeallje dábálaš dievasčoahkkima

Buot lávdegodde- ja dievasčoahkkimat dulkojuvvot sámegillii ja buot áirasat ožžot fáldadaga ahte sin sáhkavuorut jorgaluvvot sámegillii. Sámedikki dievasčoahkkin háliida movttiidahttit sámástit dievasčoahkimiin ja lea danin mearridan ahte áirasat geat válljejit sámástit Sámedikki sárdnestuolus, ožžot 20 sekunda lasseáiggi juohke minuhta ovddas maid sii sárdnidit.

Sámediggi lea álggahan strategiiaplána mas ulbmilin lea ahte buot dokumeanttat galget jorgaluvvot sámegillii 2022 rájes.

Sivvan badjelmeari geavaheapmái lea Sámedikki áراسiid báhcان buhtadusgáibádusat 2017 ja 2018 rájes lassin liigegoluide Sámedikki 30-jagi ávvudeamis. Sámedikkis leat maid leamaš várreáirasat dievasčoahkimiin, ja dat lea buktán eanet goluid go plánejuvvon.

10.2.3 Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddi

Dievasčoahkkinjođihangoddi hábme áššelisttu ja sihke bovdje ja jođiha Sámedikki dievasčoahkimiid. Sii mearridit earret eará virgelohpeohcamušaid ja ovddidit árvalusevttohusaid dievasčoahkimiid gažaldagain mat válddahit Sámedikki bargoortnegiid. Sii dahket maiddái dárbbášlaš mearrádusaid

dievasčoahkkimiid áššeráhkkanemiid dáfus. Dievasčoahkkinjođihangottis leat leamaš 8 čoahkkima 2019:s ja leat meannudan 32 ášši.

10.2.4 Sámedikki fágálávdegottit

Plána ja finánsalávdegottis (PFL) leat leamaš 4 čoahkkima ja leat meannudan 11 ášši. Lávdegoddi lea leamaš 1 lávdegoddemátkkis Oslos miessemánus 2019i:s.

Bajásšaddan-, fuolahus- ja oahppolávdegottis (BFOL) leat leamaš 4 čoahkkima ja leat meannudan 10 ášši. Lávdegoddi lea leamaš 1 lávdegoddemátkkis Rørosas čakčamánus 2019is.

Ealáhus- ja kulturlávdegottis (EKL) leat leamaš 4 čoahkkima ja leat meannudan 11 ášši. Lávdegottis eai lean lávdegoddemátkkit 2019:s.

Poasttas gárttai badjelbáza sivasgo okta lávdegoddi ii lean lávdegoddemátkkis 2019:s.

10.2.5 Sámedikki bearráigeahččanolávdegoddi

Sámedikki bearráigeahččanolávdegoddi galgá fágalaš vuoduin doaimmahit parlamentáralaš bearráigeahču ja stivrenberráigeahču nu, ahte guorahallá ja čielggada áššediliid, árvoštallá daid ášahuvvon eavttuid ja ortnegiid vuodul, ja cuige vejolaš boasttuvuođaid ja váilevašvuodaid.

Gozihanlávdegottis leat čuovvovaš lahtut:

Berráigeahččanolávdegoddi	
Jodiheddji Jørn Are Gaski	Jodiheddji Jørn Are Gaski
Nubbijodiheddji Anne Elise Finbog	Nubbijodiheddji Anne Elise Finbog
Miellahttu Arthur Tørfoss	Miellahttu Arthur Tørfoss
Miellahttu Gunn Anita Jacobsen	Miellahttu Gunn Anita Jacobsen
Miellahttu Mathis Nilsen Eira	Miellahttu Mathis Nilsen Eira

Berráigeahččanolávdegoddi lea jahkedieđáhusastis 2019 (dievasčoahkkinášši 024/19) čuoggás 4 Iskkadeamit mat galget dahkkojuvvot boahktevaš jagiin dadjan čuovvovaččat:

- Sámedikki gozihanlávdegoddi áigu bargat dan ovdii ahte čađahuvvu revišuvdna doarjjahálddašeamis.

10.2.6 Sámi Parlamentáralaš Ráđđi (SPR)

Sámedikki dievasčoahkkin lea válljen čuovvovaš miellahtuid Sámi parlamentáralaš ráđđái 2017-2021 áigodahkii:

Sámi parlamentáralaš ráđđi	Bellodat	Varrelahttu
Márjá-Liissá Partapuoli	NSR	Nora Marie Bransfjell
Tor Gunnar Nystad	NSR	Piera Heaika Muotka
Sandra Márjá West	NSR	Ann Karin Kvernmo

Inger Eline Eriksen Fjellgren	Árja	Toril Bakken Kåven
Ronny Wilhelmsen	Bargiidbellodat	Elisabeth Erke
Sametingspresident Aili Keskitalo *	NSR	Henrik Olsen
Mikkel Eskil Mikkelsen **	NSR	Berit Marie P. Eira

* Sámediggepresideanta lea automahtalaččat mielde rádis.

**Sámediggeráđđi válljen su.

2019:s leat dollojuvvon okta dievasčoahkkinn ja 6 stivrračoahkkima. Gávdno eanet Sámi parlamentáralaš ráđi 2019 doaimma birra kapihttaliin 8.2 Sámi ovttasbargu ja 1.3.10 Sámi Giellagáldu.

10.2.7 Sámediggeráđđi

Lea sámediggeráđđi mii doaimmaha Sámedikki beaivválaš politihka, hálddaša Sámedikki bušeahta, ja sáhtta nammadit stivrraid, ráđiid ja lávdegottiid Sámedikki váikkuhangaskaomiid hálddašeapmái.

Sámediggerádis leat leamaš 7 fysalaš čoahkkima ja vahkkosaš telefončoahkkimat 2018:s ja leat meannudan 511 ášši.

Sivvan badjelmeari geavaheapmái lea vuosttažettiin dat go lea geavahuvvon eambbo ruhta juridihkalaš ja gulahallanfágalaš veahkkái. Dat guoská oasehasveahkkái prinsihpalaš áššis vuogádatváilivuodas sámi mánáid ektui ja Nussir áššái gos Sámediggi earret eará váidali Ealáhus- ja guolástusdepartemeantta doaibmakonsešuvnna juohkima.

10.2.8 Sametingets ungdomspolitiske utvalg (SUPU)

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddái (SáNuL) leat dát vammaduvvon lahtut ja várrelahtut áigodahkii 01.01.18. — 31.12.19. Ole Henrik Bjørkmo Lifjell lea nammaduvvon jodiheaddjin.

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi	
Lahtut	Várrelahtut
Jodiheaddji Ole Henrik Bjørkmo Lifjell	Laara Sparrok
Maja Fjellström	Andine Knudtson
Stine Ericsson Anti	Kristine Ballari
Grete Julianne Skum	Sajane Karina Olsen
Alfred Mikkel Kuoljok	Katja Elise Utsi

SUPU:s lea 2019:s leamaš okta fysalaš čoahkkinn, ja leat dasto vel deaivvadan earálágan čoahkkimiid ja lágidemiid oktavuodas. Eará gulahallan lea dáhpuhuvvan facebook-joavkkus, e-poasttain ja eará láhkai.

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi SUPU lea 2019:s searvan ja bargan sihke Norgga beali Sámis, riikarájiid rastá ja riikkaidgaskasaččat. SUPU lea searvan čoahkkimiidda mánga olggobeali joavkkuiguin geat leat háliidan gullat sámi nuoraid oainnuid iešguđetlágan relevánta fáttáin. SUPU lea searvan semináraide ja konferánssaide, leamaš panelaoassálastin, buktán dearvvuohtasártniid, jna.

SUPU lea searvan Sámi parlamentáralaš ráđi nuoraidlávdegoddái, mii earret eará lea bargan bargoplánain boahte SPR-nuoraidkonferánssa plánemiin. SUPU searvvai ovttas Sámedikkiin cealkámuščoahkkimiidda dievasčoahkkinnášši barggus Sámedikki nuoraidpolitihka organiserema birra.

Cealkámuščoahkkimat ledje maid arenan ja vejolašvuohtan eanet oppalaš stáhtusdieđuid lonohallamii ja gulahallamii iešguđet sámi nuoraidorgánaiguin.

10.2.9 Sámedikki vuorrasiidráđđi

Sámedikki vuorrasiidráđđi doaibmá Sámediggeráđi ráđđeaddi orgánan ja galgá veahkkin hábmet Sámedikki vuorrasiidpolitihka.

Sámedikki vuorrasiidráđđi	
Lahtut	Várrelahtut
Jodiheddji Kristine Julie Eira	Ingrid Jåma
Ingolf Kvandahl	Laila Somby Sandvik
Berit Ellen Nikkinen Varsi	Inge Andres Andersen
Ester Fjellheim	Jarl Even Roska
Lars N. Bransfjell	Hans J. Eriksen

Sámedikki vuorrasiidráđis leat leamaš golbma čoahkkima 2019:s, Divttasvuonas, Rørosas ja Guovdageainnus. Čoahkkimiid oktavuođas dollojuvvojedje čoahkkimat guoskevaš gielddaiguin, báikki gielddalaš boarrásiidráđiiguin, ja dasto fitne vel ovttá ásašhusas. Vuorrasiidráđđi lea dain čoahkkimiin ovddidan áššiid mat gusket sámi boarrásiidda, ja jearahallan doaibmabijuid mat vuhtiiválddášedje sin sámegiela ja sámi kultuvrra ja livčče sin beaivválaš eallima lassin, sihke sámi boarrásiidda geat ruovttus orrot ja daidda geat institušuvnnain orrot. Sámedikki vuorrasiidráđđi deattuha ahte sámi boarrásat fertejit oažžut fuolahusbálvalusaid mat gielalaččat ja kultuvrralaččat lea sámi boarrásiidda heivehuvvon.

Čoahkkimis Et aldersvennlig Norge jodiheddjiin mitaluvvui ahte sámi boarrásat dárbbasit ovttárvosaš bálvalusaide. Sámedikki vuorrasiidráđđi ja Råd for et aldersvennlig Norge leat soahpan joatkit ovttasbarggu. Sámi boarrásiid dilli lea maid digaštallojuvvon Davvi Universitehtain gos prošeakta Coming of Age in indigenous communities presenterejuvui.

Vuorrasiidráđđi lea Sámediggeráđi álginjulggaštusa Muohtačalmmit mielde Sámediggeráđđái buktán cealkámuša sámi boarrásiidstrategiija hábmemis,.

Vuorrasiidráđđi lea departementii sádden cealkámuša gielddalága rievdadeapmái Ny forskrift om råd for eldre, for personer med funksjonsnedsettelse og for ungdom, NOU:i 2018:16 Det viktigste først, ja dasto lánkaevttohussii Lov om eldreombud ja råddehusa árvodáhkádussii – forskrift om samboergaranti på sykehjem

Sámedikki vuorrasiidráđđi lea searvan ja sámi boarrásiid ovddastan Sámedikki giellakonferánssas ja Sámi doaktáriid searvvi dearvvašvuodakonferánssas.

10.2.10 Sámedikki váiddalávdegoddi

Sámedikki váiddalávdegoddi
Jođiheaddji Ingar N Kuoljok
Kirsti Guvsám
Hagbart Grønmo

Sámedikki váiddalávdegoddi galgá meannudit váidojuvvon ovttaskasmearrádusaid deavdin dihtii hálddašanlága váiddameannudemiid njuolggadusaid.

Sámedikki váiddalávdegoddi lea 2019:s čoahkkinnastán viđa geardde ja lea meannudan 19 váiddaášši. Meannudeapmi čájeha ahte 10 áššis biehttaleapmi doalahuvvui, 6 áššis váidda vuhtiiváldojuvvui, 2 ášši sáddejuvvoje ruovttoluotta sámediggeráđđái ođđasit meannudeapmái ja 1 ášši mánjduvvui.

10.3 Politihkalaš dási váikkuhangaskaoamit

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Akt. .	3 783 824	3 799 000	15 176
Sámi dásseárvoorganisašuvnnat Submi	1 484 998	1 485 000	2
RR 2010 Bud 2011 Rev 2011	2 819 000	2 819 000	0
Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis	522 911	523 000	89
Tabealla 13.1.2 Dásseárvodoaibmabijut	375 000	375 000	0
Sámediggeválggaid dutkan	800 000	800 000	0
Sámedikkeválggat*	245 045	0	-245 045
Submi	10 030 778	9 801 000	-229 778

* Det er i 2019 påløpt utgifter til sametingsvalg i forbindelse med at Sametingets valgmanntall skal legges ut i den enkelte kommune når det er kommune- og fylkestingsvalg.

10.3.1 Doarjja Sámedikki politihkalaš joavkkuide

Doarjjavuostáiváldit ja doarjjaortnega ulbmiljoavku:

Sámedikki joavkkut geain lea joavkostáhtus Sámedikki politihkalaš dási njuolggadusaid hárrái, maid Sámediggi lea mearridan 10.02.91, ja rievddan 28.11.07.

2019:s ledje 11 politihkalaš joavkku mat ožžo ruđa. Marjnel go 2018 rehketdoallu reviderejuvvui ja dohkkehuvvui dievasčoahkkinjodihangottis máksujuvvoje nubbi ja marjimus oassi joavko- ja opposišuvdnaruđain 2019 čakčat 2019.

10.3.2 Opposišuvnna bargoeavttut

Doarjjagat opposišuvnna bargoeavttuide:

Doarjjavuostáiváldit ja doarjjaortnega ulbmiljoavku: Sámedikki joavkkut geain lea joavkostáhtus Sámedikki politihkalaš dási njuolggadusaid hárrái, maid Sámediggi lea mearridan 10.02.91, ja rievddan 28.11.07, ja joavkkut mat leat definieren iežaset oassin opposišuvnnas.

2019:s ledje 7 politihkalaš joavkku mat ožžo ruđa. Maŋŋel go 2018 rehketdoallu reviderejuvvui ja dohkkehuvvui dievasčoahkkinjođihangottis máksojuvvoje nubbi ja maŋimuš oassi joavko- ja opposišuvdnaruđain 2019 čakčat 2019.

10.3.3 Doarjja sámi válдоorganisašuvnnaide - njuolggodoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Bisuhit mánggalágan organisašuvdnaeallima ja sihkkarastit organisašuvnnaide stabiila ekonomalaš vuođu.

Doarjja juhkkajuuvvui ja Norgga Sámiid Riikasearvi oaččui 1 741 446 ruvdnosaš doarjaga ja Sámiid Álbmotlihttu fas oaččui 1 077 554 ruvdnosaš doarjaga.

10.3.4 Doarjja organisašuvnnaide, bellodagaide ja joavkkuide main lea ovddastus Sámedikkis - ohcanvuđot doarjja

Doarjjaortnega mihttun lea sihkkarastit ruđalaš vuođu organisašuvnnaide ja joavkkuide mat leat ovddastuvvon Sámedikkis.

2019:s ledje 7 bellodaga ja joavkku mat ožžo doarjaga. Doarjagat čájehuvvojit čuoovvovaš tabeallas:

Bellodat/organisašuvdna	Oktiibuot
Bargiidbellodat	167 457
Árja	79 951
Ovddádusbellodat	77 372
Olgeš	67 138
Davvikalohta álbmot	68 750
Johtisápmelaččaid Listu	29 988
Sámeálbmot Bellodat	32 255
Oktiibuot ru.	522 911

10.3.5 Sámi guoski statistihkka Norggas - šiehtadus

Statihkalaš guovddášdoaimmahat (SSB) hábme sámi statistihka juohke nuppi jagi ja maŋemuš lei 2018:is. Maiddái 2019:s lea leamaš bargu jođus mas áigumuššan lea leamaš geahčadit vejolaš ođđa statistihkkaindikáhtoriid, maid sáhtá bidjat dálá statistihkkii, ja mii sáhtá leat mielde nannemin jahkásaš stuorradiggedieđáhusa sámegiela, sámi kultuvrra ja sámi servodateallima birra.

Sámi logut mitalit 12 presenterejuvvui 2019 čakčamánu. Guovddášis 2019:s lei:

- Matematihkka ja matematihkkaoahpahus kultuvrralaš konteavsttas
- Veahkaváldi, illasteapmi ja dearvvašvuođagivssit sápmelaččain Norggas
- Fysalaš sisabahkkemat sámi boazoguohtonguoŋlluin: Váikkuhanavádagaid meroštallan
- Julevsámi ja máttasámi gáiddusoahpahus

Skábmamánu 2019 lágduvvui Sámedikkis seminára: Samisk synlighet i offentlig statistikk og sentrale registre - muligheter og utfordringer.

10.3.6 Sámediggeválgga dutkan - šiehtadus

Sámedikkis lea šiehtadus Servodatdutkan instituhtain Sámediggeválggaid dutkamis. I forbindelse med valget i 2017 er det blitt gjort en velgerundersøkelse i perioden september/november, med et utvalg på 5000 personer og en svarprosent på 21,3 % samt kvalitative intervjuer av kandidater på valg.

2018-2019:s lea oasseprošeavttas sámi siviilaservodaga birra čađahuvvon 1) persovnnalaš jearahallan buot Sámedikki bellodagaid áirasiiguin, 2) sámi organisašuvnnaid kárten, mas vuodđun muhtun muddui leat Sámedikki dieđut dan birra geat Sámedikkis ohcet ekonomalaš doarjaga, ja 3) eanemus guovddáš sámi organisašuvnnaid jearahallaniskadeapmi. Oasseprošeavttas válgagižžu birra Máttá-Norggas lea mediačálus sámediggeválgga birra 1.10.2016—30.9.2017 áigodagas vižžojuvvon Retriever-dihtorvuodus. Dutkit leat maid seamma áiggis čuvvon sámediggepolitihkkáriid geain lea rabas Twitter-konto.

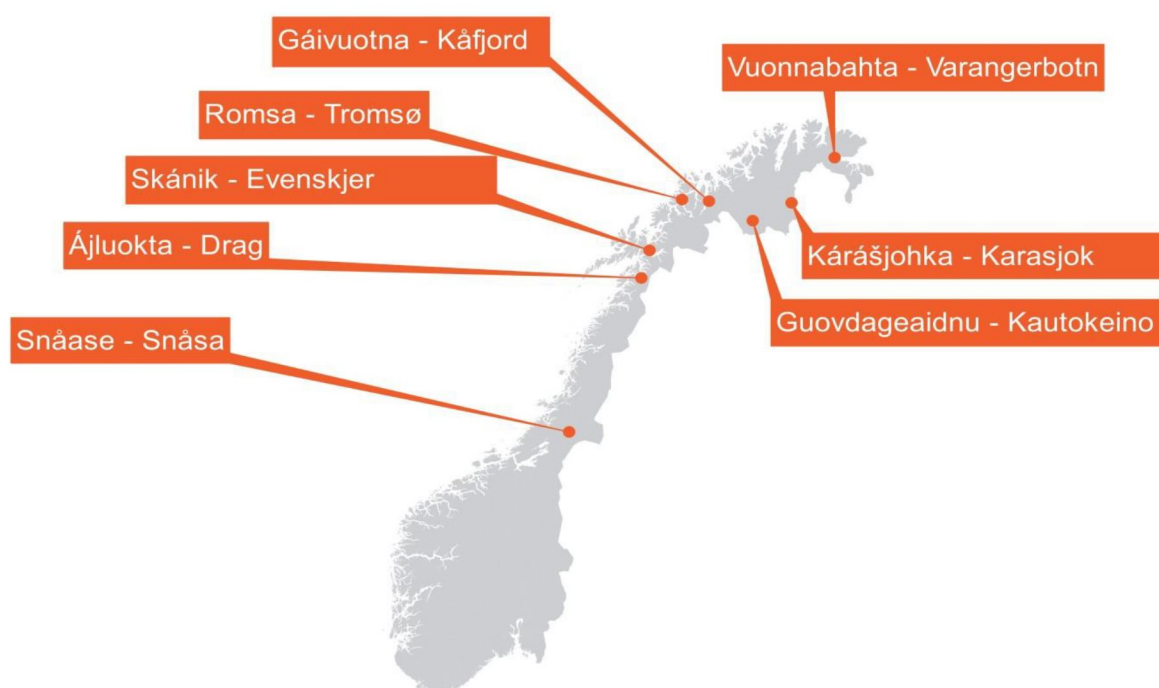
Prošeakta lea dál jođus dihtorávdnasiid analyseret ja muhtun gaskaboddosaš bohtosat leat presenterejuvvon riikkaidgaskasaš fágakonferánsain. Guokte artihkkala 2017 sámediggeválggaid birra leat 2019:s almmuhuvvon Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift áigečállagis. Lea áigumuš almmuhit girjji sámediggeválggaideami birra, ja dat almmuhuvvo várra rabas e-girjin.

11 Hálldahusdási

	Rehket- doallu 2019	Rev. budš 2019	Boađus rev. budš. ektui
Hálldahusdási doaibmagolut	137 358 082	134 715 000	-2 643 081
Submi	137 358 082	134 715 000	-2 643 081

Sámedikki kánturstruktuvra

Sámedikki kánturstruktuvra lea geográfalaččat lávdaduvvon 8 iešguđetge báikái, mat leat:

11.1 Hálldahusa árvvut, višuvdna ja mihttomearri

11.1.1 Hálldahusa bajimus mihttomearri

Ávkkálaš bálvalusat sámi servvodagas
Nyttige tjenester i det samiske samfunnet

Gulahallan ja buorre beaggin
Kommunikasjon og godt omdømme

Duddjon
Utføre, produsere, utvikle

11.1.2 Gelbbolašvuodálokten sámegielas

Sámedikkis lea mihttun ahte buot bargit háhket máhtu ja loktejit dási sámegielas. Unnimus gáibádus lea ahte buohkat nákkejit čuovvut čoahkkimiid almmá dulkka haga. Bargit sáhttet searvat kurssaide mat leat heivehuvvon sin dássái. E-skuvla lea čađahan kurssaid bargiid várás gosa serve sullii 5 bargi. Dasa lassin lea bargiin vejolašvuhta čađahit giellakurssaid neahtas. Dát kurssat lágiduvvojit dađistaga ja leat iešguđetge dásis (easkaálgiide ja joatkkaoahppu) ja leat álo bargit geat čuvvot dáid kurssaid.

Virgáibidjamiin leat iešguđetlágan giellagáibádusat. Dát leat juhkkoujuvvon golmma kategoriijii; sii geat eai máhte sámegiela dahje geain lea unnán máhttu sámegielas, sii geat máhttet sámegiela njálmmálaččat, ja sii geat máhttet sihke lohkat ja čállit sámegillii. Leat personálapolitihkalaš gáibádusat ahte sii galget loktet sámegielmáhtu ovttain dásiin. Boađusin lea eanet diđolašvuhta sámegiela geavaheamis sihke beaivválaš dásis ja maiddái virgáibidjamis. Eai leat čađahuvvon iskat geavahuvvogo sámegiella eanet, muhto mii oaidnit ahte sámegiella geavahuvvo eanet njálmmálaš ja čálalaš gulahallamis, sihke siskkáldasat ja olggos guvlui.

11.1.3 Bargiidseminára

Dat go Sámedikkis lea lávda kánturstruktuvra gávccii iešguđege báikkis, de lea Sámedikki bargiidseminára áidna arena gos buot Sámedikki bargit sáhttet deaivvadit ja oazžut oktasaš fágalaš ávkki válljejuvvon fáttáin.

Dán jagi semináras ledje čuovvovaš fáttát:

- Dearvvašvuhta, biras ja sihkarvuhta (DBS)
- Bargooktavuohta
- Dekoloniseren
- Sámevašši, vealaheapmi, rasisma sámiid vuostá – suodjalanfáktorat ja dearvvašvuhta
- Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainstituhta barggu ovdan buktin
- Álgoálbmotgiellajahki
- Persovdnasuddjennjuolggadus (GDPR)

Bargiidseminára oktavuodas lágiduvvui sierra siskkáldas seminára riikkaidgaskasaš raporterema birra.

11.1.4 Bajimuš dási bargiidpolitihka ođasmahttin

Árjjalaš ja ealli bargiidpolitihkka lea vealtameahtun deatalaš Sámedikki višuvnna ja mihttomeari ollašuhttimii. Sámedikki bargiidpolitihkka ođasmahttojuvvoi 2019:s. Dokumeanttas nanne Sámediggi daid mihttomeriid, prinsihpaid ja árvvuid mat galget gustot bargiid ja doaimma gaskka. Bargiidpolitihkka guoská buot bargiide ja lea ráhkaduvvon ovtta bargoaddi ja bargiidorganisašuvnnaid gaskka. Bargiidpolitihkka vuodđuduvvo min doibmii ja doarju dan, ja dan bokte váikkuha “Sámediggi du várás” višuvnna ja min mihttomeriid ollašuhttimii.

Bargiidpolitihkka vuodđuduvvá stáhta bargiidpolitihka bajimuš mihttomearrái ja lea oassi strategijabarggus olles hálddahas.

11.1.5 Bargiidnjuolggadusaid ođasmahttin

Sámedikki bargiidnjuolggadusat leat ođasmahttojuvvon 2019:s. Bargiidnjuolggadusat gusket buot bargiide Sámedikkis ja leat vuodđuduvvon stáhtabargiidlága njuolggadusaide.

11.1.6 Sámedikki mátkepolitihka ođasmahttin

Sámedikki mátkepolitihka ođasmahttojuvvui 2019:s. Mátkepolitihka guoská buot sámediggeáirasiid, politihkalaš ráđđeaddiid ja bargiid geatnegasvuodaide ja vuoigatvuodaide mátkkiid oktavuodas.

Njuolggadusat leat hábmejuvvon sihkkarastit ahte ovttaskas bargi ja Sámedikki buot mátkkit čađahuvvojit sihkkaris, geavatlaš ja golloárjjalaš vugiin. Dasa lassin galget dat gozihit Sámedikki dieđihangeatnegasvuoda almmolaš eiseválddiide ja čuovvut bajimuš njuolggadusaid.

11.1.7 GDPR

Buot rutiinnaid ja duođašteami atnui váldin go guoská GDPR:ii lea viiddis bargu. Sámediggi lea joavdan buori muddui šiehtadusaid ja protokollaid sadjái oažžumiin. Dál leat čohkkemin buot dieđuid ja rutiinnaid ovttá sadjái vai bargiin lea álki daid gávdnat. Sámediggi lea nammadan persovdnasuddjenáittardeaddji gii lea njuolga direktivrá vuollásaš.

11.1.8 Sihkarvuoha

Jagi 2019 bargiidsemináras lei sihkarvuoha sierra fáddán. Čađahuvvui minikursa fáttáiguin diehtajuohkinsihkarvuoha, johtolatsihkarvuoha, buollinsuodjalus, álgoveahkki ja jiellunapparáhta geavaheapmi. Dan oktavuodas jugiimet jiellunapparáhtaid buot kánturbáikkiide gos ii leat jiellunapparáhta áibbas lahkosis. Ulbmil minikursain jiellunapparáhta geavaheames lei čájehit ahte dat ii leat váralaš, ja ahte buohkat sáhttet geavahit dán lágan reaidduid.

11.1.9 Digitaliseren Sámedikkis

Sámediggeráđdi lea 2019:s mearridan doaibmaplána Sámedikki digitaliserenstrategiija čuovvuleapmái. Doaibmaplána leat plánejuvvon doaibmabijut strategiijaid vuolde ja plána goas doaibmabijut galget čađahuvvot. Doaibmaplána galgá gieđahallojuvvot juohke jagi.

Kapasitehta dáfus lea vejolaš čadahit guokte stuorát prošearvta jahkái. 2019:s álggahuvvojedje dát guokte prošearvta:

- Ođđa neahttasiidu Sámediggái
- Doarjjahálldašuvuogádat

Sámediggi válljii 2019:s ACOS:a ođđa neahttasiidu doaimmaheaddjin. Ođđa neahttasiidu almmuhuvvo giđđat 2020.

Prošearvta doarjjahálldašuvuogádaga birra, ulbmilin lea háhkat ollislaš vuogádaga man bokte buoridit Sámedikki doarjjaortnegiid hálldašeami. Prošearvta álggahuvvui 2019:s. Čovdosii lea ráhkaduvvon gáibádusspesifikašuvdna, ja vurdojuvvo ahte doaimmaheaddji válljen leat dahkkojuvvon cuonjomanu loahpas 2020.

Sámediggi lea bargan 2019:s maiddáid doarjjaáššiid bargojoddu vuogádaga buoridemiin. Danne vai oččošeimmet eanet árjjalaš áššemeannudeami. Bargojoddu lea deatalaš vuodđun prošehtii doarjjahálldášuvuogádaga birra.

11.1.10 Ollistuvvon áššemeannudeapmi

Sámediggi geavahišgođii prinsihpa ollistuvvon áššemeannudeami birra 2019:s. Ollistuvvon áššemeannudeapmi mearkkaša dan ahte áššiin maid mánga politihkalaš orgána galget meannudit lea seammalágan áššeovddidus ja árvalus. Sámediggái mearkkaša dát dan ahte seamma áššebábir maid Sámediggeráđdi buvttada manná viidáseappot lágdegottiide ja dievasčoahkkimii. Dán geažil lea álkut čuovvut ášši álggus gitta lohppii.

11.1.11 Dihtorinfrastruktuvrra buorideapmi

Sámediggi lea 2019:s dahkan šiehtadusa ođđa diehtolonohallama ja interneahhtaoktavuođa doaimmaheddjiin Sámediggái. Šiehtadussii gullet giddejuvvon neahtta 11 lokašuvnnain oktasaš interneahhtaoktavuođain ja olggut buollinmuvrra láigu. Ođđa šiehtadusa vuodul oažžut johtileappo dihtoroktavuođa Sámedikki kantuvrraid gaska. Ođđa linjái bohtet doibmii gidđat 2020.

2019:s álggahuvvui viiddis bargu báikkálaš serveriid diehtovurkema sirdimis balvavuđot diehtovurkenčovdosii. Ođđa čoavddus dahká ahte Sámedikki dihtorvuogádagat šaddet sihkkaret ja leat eanet olámuttus. Nu guhká go lea vejolaš beassat internehttii vásihat dego buot livččii min báikkálaš pc:s, ja lea olámuttus eará vuoduin. Dás lea erenoamážit stuorra ovdamunni dalle go leat mátkkis.

11.1.12 Almmolaš oastimat

Sámediggi lea 2019:s geavahišgoahtán ođđa elektronalaš gilvočađahanreaiddu (KGV) man bokte lea álkut sihke barggu fálli ja dávviriid doaimmaheaddjái čađahit almmolaš oastimiid. Ođđa njuolggadusaid mielde almmolaš oastimiid ektui leat biddjojuvvon gáibádusat ahte buot gulahallan barggu fálli ja barggu doaimmaheaddji gaska galgá dahkkojuvvot elektronalaš gulahallanreaidduid geavaheami bokte. Dát guoská oastimiidda mat mannet badjel nationála meari mii lea 1,3 miljon ru. Dát dagaha ahte almmolaš barggu fálliide gusket oasit I ja III oastinláhkaásahusas (FOA), unnimusat galgá leat geavahusas okta elektronalaš čoavddus oastindokumeanttaid lonohallamii, jearaldagaide gilvvuide searvamis, duođaštus beroštumis ja fáldadaga addimii.

11.1.13 Ekonomiijaraporteren

Sámediggi lea 2019:s geavahišgoahtán ođđa raporterenbáhka ekonomiijastivremii “ekonomiijastivren jođiheddjiide”. Dat lea hálldášuvon- ja ekonomiijastivrema direktoráhta (DFØ) čoavddus ja dat addá intuitiivvalaš analysavejolašvuodaid, mas sáhtá buohtastahttit doaimmaid gaska dimenšuvnnaiguin nugo poasta, prošeakta, doaibma ja kontu. Čoavddus doarju gráfalaš govaid árjjalaš geavaheami oažžun dihtii geahčastaga stáhtusa badjel. Dáid sáhtá maid dáid fievrridit presentašuvnnaid ođđasis geavaheapmái. Čoavddus lea lágga integrerejuvvon Unit4 Business World (Agresso) ektui ja geavaha dieđuid ja struktuvrraid mat leat doppe. Dasa lassin vižžojuvvojit mánno- ja jahkedoaimmat DFØ bálkávuoogádagas. Dát addá Sámediggái buoret ja eanet árjjalaš reaiddu ekonomiijastivremii.

11.1.14 Prošeaktastivren PRINCE2 mielde

Sámedikki 2019 bušehtas ledje prošeavttat 17,9 miljon ru ovddas. 2019:s čađahuvvui kursa ja sertifiseren prošeaktametodain PRINCE2, dat lea strukturerejuvvon prošeaktajođihanmetoda mii vuodđuduvvá ollu prošeavttaid vásihusaide. Metoda sáhtta geavahit buot prošeavttaide, sorjjakeahtta sturrodagas, hámis, organisašuvnnas dahje kultuvrras. 26 olbmo serve kursii.

11.1.15 Sámediggevisti bajásdoallan

Sámediggevisti gárvánii jagis 2000 ja lea ožžon mánga bálkkašumi erenoamáš arkitektonalaš vuogis. Visti bajásdollojuvvu jahkásaččat. 2019:s bajásdollojuvvui váldoboadáldaga olggobealli ja kantiinna olggobealde. Visttis leat ollu muorraávdnasat ja oidno ahte muorrasit leat goikagoahtán ja luodanaddan. Doaibmabidjun dán vuostá, ja seammás DBS-doaibmabidjun, lea lasihuvvon áibmolávttasvuohta dálvemánuin, go áibmolávttasvuohta dán áigodagas lea vuollin.

2019:s álggahii Sámediggi ovdaprošeavtta čuovggaid molsumis visttis. Dálá čuovggat leat eanaš halogena čuovggat, ja áigumuš lea geavahišgoahtit LED-čuovggaid. Plánejuvvon lea ahte ovdaprošeakta gárvvásmuvvá giđdat 2020, ja vejolaš fáldat prošeaktii čuovggaid molsumis álggahuvvo dalán maŋŋa.

11.1.16 Dievasčoahkkinsálie ođđa reaidut

2019:s finai delegašuvdna Brusselis geahčadeamen makkár čovdosat gávdnojit dulkon- ja jienastusrusttegiid ektui dievasčoahkkinsálie. Ođđa rusttega várás lea ráhkaduvvon gáibádusdokumeanta, danne go dálá vuogádat lea 2000 rájes, mii lea veaháš buoriduvvon 2008:s. Čájeha ahte leat čielga mearkkat das rusttet lea boarásmuvvamin. Dál váilu prošeavtta ruhtadeapmi. Dasto leat čuovggat sálas mielde prošeavttas go molsut LED čuovggaide.

4. oassi - Doaimma stivrejupmi ja bearráigeahčču

Mo Sámediggi bajimus dásis árvvoštallá stivrejumi ja siskkáldasberráigeahču lágideami

Sámediggi geavaha ulbmil- ja boadustivrema iežas siskkáldas doaimmas. Sámedikki árvvoštallama mielde lea Sámedikkis buorre stivrejupmi ja bearráigeahčču doaimmas. Sámedikkis lea guhkeáigásaš perspektiiva mihtuiguin. Dat strategiijat ja doaibmabijut mat leat čadahuvvon 2019:s, leat veahkehan Sámedikki lahkonit dáid mihtuid, gč. jahkedieđáhusa 3. oasi.

Sámediggi lea álbmotválljen orgána mas ii leat vuollásaš ráđđehus, ja juohká juolludusaid iežas vuoruhemiid vuodul. Bušeahhtarudat galget hálldašuvvot stáhta ekonomiijanjuolggadusaid ja Stuorradikki juolludanmearrádusaid vuodul. Sámedikki bargamušaide gullet buot áššit mat Sámedikki mielas gusket sámi álbmogii.

Berráigeahččanlávdegoddi, man bargamuššan lea parlamentáralaččat bearráigeahččat Sámedikki doaimma, ovddida geassemánu dievasčoahkkimii jahkásaš dieđáhusa iežas ovddit jagi doaimma birra.

Deatlaš bealit/rievdadusat Sámedikki plánemis, čađaheamis ja čuovvuleamis

Sámediggi vuoruha stivren- ja bearráigeahččanbarggu hui bajás. Riikarevišuvdna čadahii 2018:s hálldašanrevišuvnna Sámedikki stivrenvuogádagas. Dát raporta geigejuvvui miessemánus 2019. Revišuvdna rávvii hábmet rutiinnaid maiguin čadaha dievasčoahkkima mearrádusaid ulbmillaččat:

- dagadettiin čielggasin ahte dat ulbmilat maid dievasčoahkkin mearrida, galget stivret doaimma
- čadahettiin ulbmiliid Sámedikki mearrádusain nu ahte šaddet čielggasin ja mihtidahttin
- čadahettiin bajimus riska- ja mávssolašvuoda árvvoštallamiid mat fuolahit Sámedikki iešvuoda
- hábmedettiin boadusraporterema nu ahte soahpá bušeahta ja eará dievasčoahkkinmearrádusaid ulbmiliiguin.

Miehtan dihtii riikarevišuvnna rávvagiidda leat mánnga doaibmabiju čadahuvvon. Dat leat earret eará:

- Doarjjaortnegiid ulbmilolahusa eavttut ja reporterengáibádusaid leat guorahallojuvvon nu ahte dat galget addit buoret vuodu árvvoštallat ulbmilolahusa.
- Oktasaš policy siskkáldasberráigeahčču lea hábmejuvvon
- Jagi 2020 rájes lea hábmejuvvon stivrendokumeanta mas leat bajimus láidestusat Sámedikki hálldahussii.
- Bargu lea álggahuvvon rievdadit ekonomiijanjuolggadusaid nu ahte dat šaddá čadahahtti stivrendokumeantan.

Maiddá lea nammaduvvon hálldahuslaš bargojoavku mii galgá čadahit riskaárvvoštallama ja evttohit riskavuolideaddji doaibmabijuid deatlaš surggiin.

Sámedikki riskastivrejupmi

Sámediggerádis lea doaimmaheaddji ovddasvástádus bušeahtas, mearriduvvon diedáhusain ja eará mearrádusain maid Sámedikki dievasčoahkkin dahká. Ekonomiijanjuolggadusaid ja eará mearrádusaid bokte fápmuda Sámediggeráđdi válldi hálddahussii direktivrra bokte čuovvulit strategiiid ja doaibmabijuid ja sihkkarastit ahte mearriduvvon mihtut ja boadusgáibádusat ollašuohttojuvvot beaktilis vuogi mielde. Juohke dievasčoahkkimis bidjá Sámediggeráđdi ovdan doaibmadiedáhusa mas áššiid stáhtus ja juksojuvvon bohtosat dieđihuvvojit.

Sámediggi árvvoštallá doarjjahálddašeami stuorámus riskasuorgin. Ollu bargu lea biddjojuvvon dasa ahte guorahallat doarjjahálddašeami njuolggadusaid vai sáhtta sihkkarastit ahte hálddašeapmi čađahuvvot Sámedikki mearrádusaid ja stáhta ekonomiijanjuolggadusaid vuodul. Dat dahkkojuvvui 2019:s ja vuordamuš lea ahte go raporterén dáin juolludemiin lea geigejuvvon, de dat addá ain buoret vuodu árvvoštallat dáid ortnegiid ulbmilolahusa.

Bearráigeahču stáhtus, dás maiddái álggahuvvon doaibmabijut

Hálddahusas fápmuduvvo bušeahttahálddašanvái viidáseappot direktivrras ossodatdirektivraide. Dat bidjá rámmaid viidásat fápmudeapmái vulos guvlui organisašuvnnas. Lea ráhkaduvvon logahallan mii čájeha gustojeaddji fápmudusaid, ja mii ođasmahttojuvvon rievvademiid vuodul.

Rutiidnaválddahusat ja bargujuohku deatalaš surggiin leat hábmejuvvon eastadan dihtii meattáhusaid, ja sihkkarastin dihtii ulbmilolahusa. 2019:s mearriduvvui policy siskkálidasbearráigeahččui. Viidáseappot lea 2019:s álggahuvvon siskkálidasbearráigeahču guorahallan deatalaš surggiin main rutiinnat geahčaduvvojit riskaárvvoštallamiid vuodul. Maiddá lea válljejuvvon dakkár almmuhančoavddus mii galgá sihkkarastit ahte rutiinnat, policy ja stivrendokumeanttat/-njuolggadusat leat oahppásat ja olámuttus juohkehažžii bargochaheamis.

Riikarevišuvnna čujuhan áššiid čuovvuleapmi

Riikarevišuvnnas eai lean mearkkašumiid Sámedikki jagi 2018 rehketdollui.

Riikarevišuvnna lea 2018:s čađahan doahttanrevišuvnna "Begrunnelse av tilskuddsvedtak i Sametingsrådet og Sametingets klagenemd". Dat lei válmmas miessemánus 2019. Raporta gávnnahe ahte mearrádusain mat eai leat dahkkojuvvon hálddahusa ráhkkanan evttohusa vuodul, ii leat dárkilastinvejolaš vuodustus.

Muđui čujuhuvvo bajábealde mearkkašumiide Riikarevišuvnna eará áššiin.

2019:s leat čađahuvvon ságastallamat Sámedikki ja Riikarevišuvnna gaskasaš šiehtadusa ođasmahttima oktavuodas ahte joatkit šiehtadusa Sámedikki revišuvnna birra. Šiehtadus galgá meannoduvvot politihkalaččat 2020:s.

Bargiide guoski deatalaš áššit

Sámedikki bargoveahka-, kapasitehta- ja gelbbolašvuodadilli

Sámediggái lea mearrideaddji deatalaš bisuhit, ovddidit ja rekrutteret gelbbolaš ja oalgguhuvvon mielbargiid doaimma mihttomeriid ollašuhttimii.

2019:s ledje almmuhuvvon 21 virggi, madda ledje oktiibuot 187 ohcci. Stuorámus ohcciidlohku virgái lei 22 ja uhcimus lohku fas 2. Gelbbolašvuolta ja bargoveahkadárbu guorahallojuvvo ovdalgo virgi almmuhuvvo. Dat čájeha ahte Sámedikkis lea buorre beaggin ja adnojuvvo geasuheaddji bargosadjin bargooheccái.

Resurssat geavahuvvojit maid dasa ahte viidáseappot ovdánahttit mielbargiid ja jodiheddjiid. Dat dahkkojuvvo kursaoassálastima bokte bargi fágasurvggiide, oassálastima bokte fágaidgaskasaš ovttasbargguide ja prošeavttaide, ja ođđa bargamušaid ja ovddasvástádussurvggiid bidjama bokte.

Sámedikkis lea leamaš fidnooahppi vistedoaimmaheami fágasuorggis.

Virgejorran, mii čájeha gallis leat heaitán doaimmas ja geaid sadjái bohtet ođđa mielbargit, lei 9,3 % 2019:s. Virgejorran lea njedjan manimus jagiid, 2018.s dat lei 10,3 % ja 2017:s fas 12,5 %.

Dásseárvu ja vealaheapmi

Sohkabeliidjuohku Sámedikki hálddahusas ollislaččat čájeha 62 % nissoniid ja 38 % albmáid. Nissonolbmuid oassi lea njedjan 2 % jagi 2018 ektui. Sámedikkis ii leat oktage bargi geas lea sisafárrejeaddjidoagáš.

Oppalohkái eai leat stuorra erohusat sohkabeliid gaskkas. Sáhttet leat ovttaskadilit main leat bálkáerohusat, sihke sohkabeliid gaskkas ja dakkár joavkkuid gaskkas main lea seamma oahppodoagáš. Sivvan dasa sáhttet leat iešguđetláganat, sáhttet leat rekrutterenhástalusat, dahje oanehisáiggi prošeavttat.

Dearvvašvuolta, biras ja sihkarvuolta (DBS), bargobiras

Mielbargiiskadeapmi

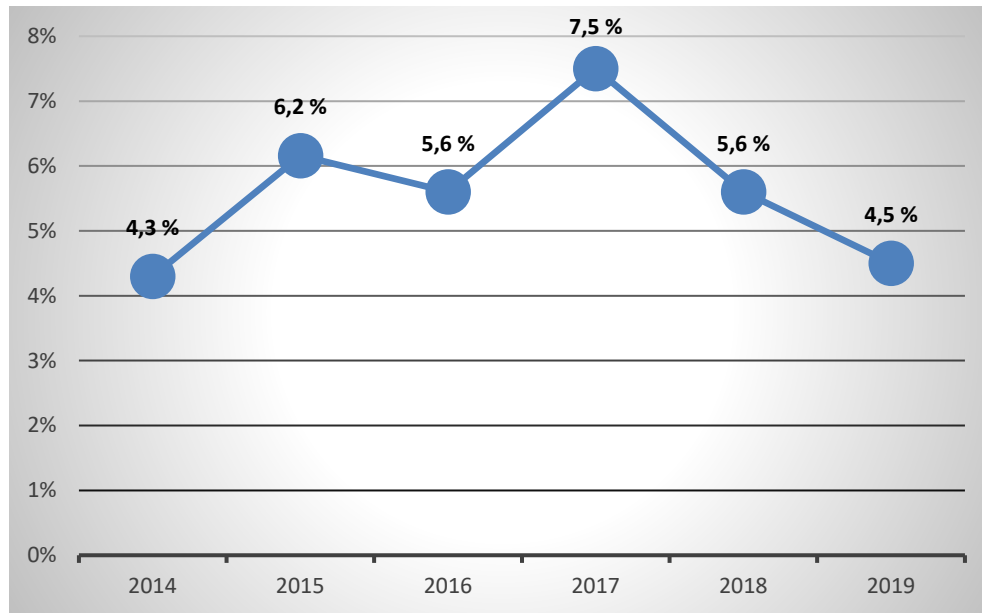
2019:s čađahuvvui mielbargiiskadeapmi mas vástidanproseanta lei 87 %. Mielbargiiskadeapmi čájehii ahte Sámedikki bargit leat oppalaččat hui rámis iežaset bargosajiin, ja ahte sis lea bargomokta ja ahte sii leat duhtavaččat. Iskkadeamis bohtet ovdan fuolastuhtti logut mat čájehit ahte bargit leat gillán givssideami ja vuortnuheami bargosajis manimus 12 mánu. Dan geažil čađahuvvui doaibmabidju mas etihkalaš njuolggadusat guorahallojuvvojit čájehan dihtii čielgasit ahte dakkár láhtten ii dohkkehuvvo oppanassiige. Dasa lassin ásaheavvui oadjebas dieđihankanála masa bargit sáhttet dieđihit, maddái namaheamet, moaittehahtti diliid birra.

Earret dán, bargá juohke ossodat konkrehta doaibmabijuiguin buoridan dihtii bargobirrasa mielbargiiskadeami bohtosiid vuodul.

Buozalmasjávkan

Sámedikki mihttomearri lea ahte doaktára dieđihan buozalmasjávkan ii galgga rasttildit 5,6 %. Ollislaš buozalmasjávkan lea doaktára dieđihan jávkan 4,5 % ja iežas dieđihan jávkan 1,8 %. Buozalmasjávkan dagai 2019:s sullii 9 jahkebarggu.

Doaktára dieđihan buozalmasjávkan manimus 6 jagis lea leamaš ná:

Juolludusreivviid čuovvuleapmi

Searvadeaddji álbmogasbargu

Stáhtabargiidlága § 3 vuođul lea gelbbolašvuođaprinsihppa mearriduvvon lága bokte. Dat ohcci geas lea buoremus gelbbolašvuohta, galgá virgáduvvot muđui go láhka dahje láhkaásahus addá lobi spiehkastit das. Jagi 2019 juolludusreivviin boahtá ovdan ahte Sámediggi galgá čuovvulit ráđđehusa searvadeaddji álbmogasbarggu 5 % mihtu ektui daid ođđavirgáduvvon bargiid oktavuodas geain leat doaibmavádjitvuođat dahje ráiggit CV:s.

Sámedikkis ii leat ii ovttaga bargis doaibmavádjitvuohta searvadeaddji álbmogasbarggu ektui. Go guoská ráiggiide CV:s, de ii leat Sámedikkis makkárga vuogádat rekrutteremis mii duste dakkár dáhpáhusaid, ja danne eai leat logut maid raporteret.

Almmolaš háhkamat ja bargoeallinrihkolašvuohta

Jagi 2019 juolludusreivves lea gáibiduvvon ahte Sámediggi galgá rapporteret dahkkojuvvon šiehtadusaid bohtosiid ja das mo doaimea háhkamat leat lágiduvvon sihkkarastin dihtii ahte Sámedikki gálvo- ja bálvaluslágideaddjit čuvvot lágaid ja njuolggadusaid.

Sámediggi osttii 2019:s gálvvuid ja bálvalusaid sullii 80 000 000 ru. ovddas. Earret viessoláigogoluid ja goluid doaibmalágideddjiide, dáhpáhuvvet eanaš háhkamat šiehtadusaid dahje rámmašiehtadusaid bokte. Lassin iežas šiehtadusaide geavaha Sámediggi šiehtadusaid maid Stáhta oastinguovddáš lea

dahkan. Háhkamiid almmuheami ja šiehtadusdahkamiid oktavuodas bidjá Sámediggi gáibádussan ahte lágideaddji ja vuollelágideaddji(t) galget doaibmat gustojeaddji lágaid ja njuolggadusaid vuodul. Dat mearkkaša maiddái gáibádusat bálká- ja bargoeavttuide eastadan dihtii bargoeallinrihkolašvuoda ja bargiid deaddima sosiálaččat.

Diehtujuohkinsihkarvuolta

Sámedikki dievasčoahkkin mearridii áššis 67/18 Sámedikki digitaliserenstrategiija. Strategiijas čuovvu ahte go ođđa digitála bálvalusat hábmejuvvojit, de lea deatalaš ahte personsuodji ja diehtujuohkinsihkarvuolta lea vuodđun ovdáneapmái, ja mihttomearrin lea ahte Sámediggi galgá fuolahit personsuoji ja diehtujuohkinsihkarvuoda min digitála bálvalusain.

2019:s lea nammaduvvon siskkálidasbearráigeahččanjoavku man okta bargamušain lea geahčadit diehtujuohkinsihkarvuoda. Diehtujuohkinsihkarvuhtii leat hábmejuvvon prinsihpat mat galget sihkkarastit ahte Sámedikki diehtujuohkin galgá fuolahit integritehta, luhtolašvuoda ja olahttivuoda. Dat bargu jotkojuvvo 2020:s.

Dan ođđa personsuodjeortnega vuodul mii bođii fápmui 2018:s, lea Sámediggi nammadan sierra personsuodjeáittardeaddji. Personsuodjelága implementeren ja heiveheapmi lea álggahuvvon ja duodaštuvvo jotkkolaččat.

Oassi 5 – Boahtteáiggi vejolašvuodaid árvvoštallan

Marjimuš jagiin leat oaidnán mo sámevuohra leavvá olggobeallái nationála rájaid man oktavuodas sámi dáiddarat ja kulturbargit loktejit sámevuoda. Sivva lea jáhkkit ahte positiivvalaš ovdáneapmi joatkašuvvá 2020:s. Illudahtta go sámeielat ja kultuvra deaividuvvojit sáhkiivuodain, árvvis atnimiin ja áddejumiin, muhto deaividat dan stuorra paradoksain: kultuvrralaš ilbmamat rámiiduvvojit ja fáttmástuvvojit, go fas min sámi ealáhusat ja sámi servodatberoštumit oppa áiggi fertet čáhkket saji stuorra servodaga dárbbuide. Árbevirolaš sámi guovlluin lea ain lihkatmeahtun luondu ja vasttolaččat buhtes biras, maid sámit leat hálldašan sohka buolvaid čađa várrugasat. Dáigui resurssaiguin hálidit eanet ja eanet ávkástallat. Mineráalealáhus dárbbasa ođđa doaibmasajiid boahtteáiggi ahtanuššama várás. Árgiruššan birasáddjás energiijain dagaha ahte hálidit bidjat stuorra areálaid várreguovlluin bieggafápmobuvttadeapmái, seammás go láchčojuvvo eanet mearrageavahusealáhus. Dálkkádatrivedamiid geažil geasuhit davvi mearraguovllut eanet ja eanet go doaisttášii lea galbmaset mearratemperatuvra ja várra geavatkeahces riddoareálat. Sámediggi lea vássán jagiin ožžon stuorra huksenplánaid, mat sáhttet, jos duohtan dahkkojuvvojit, dagahit sisabahkkemiid deatalaš guohtoneatnamiidda ja muđui sámi eanaareálaid. Arctic Railway, Nord-Norgebanen, ođđa el-fápmolinjât, turistarusttegit ja astoáigge bartaidda stuorra huksenprošeavttat leat ovdamearkan dákkár plánaide. Okta deataleamos rámmaeavttuin resurssaiguin ávkástallamii davvin lea ahte vuoigatvuodas daidda čilgejuvvojit. Go sámit lea álgoálbmot de lea sis vuoigatvuohra ahte sin eana- ja resursarievttit dohkkehuvvojit, ja konsulterejuvvojit juksan dihtii friija ja diehtovuđot ovdagihtii miehtama áššiin mat gusket almmolaš lobiide geavahit ja hálldašit min resurssaid min guovlluin. Sámi vuoigatvuodálávdegotti NAČ 2007:13 čuovvuleapmi, mas váldoáššis leat gažaldagat sámi eana- ja resursavuoigatvuodaid birra olggobealde Finnmárkkui, ii leat dán rádjai čuovvuluvvon ráđdehusa beales.

Sámi gielain, kultuvrras ja servodateallimis leat ruohttasat Sámis – sámi ássanguovllus mii manná rastá njealji riikka rájaid. Sámedikkis lea ovddasvástádus fuolahit ahte diet ruohttasat eai gáikojuvvo ja ahte sámi ealáhusat, árbevierut ja árbedieđut bisuhuvvojit boahttevaš sohka buolvaid. Dát bealit leat vuodđun min kultuvrii. Mis lea vuodđun ahte sámeigiella ja dárogiella galget leat dásseárvvus ja leat ovttáárvosaš gielat servodagas. Dat mearkaša earret eará dan ahte sámiin galgá leat seamma vuoigatvuoha geavahit sámeigielaid, min álbmogis galget leat seamma ovdánanvejolašvuodas ja mis galget leat ovttáárvos bálvalusat nugo muđui majoritehta giellageavaheddjiin leat. Dasto lea giella maidái máhttu maid mii ovddidit ja gártadit eallima čađa, mii lea čadnojuvvon árbedieđuide maid mii árbet min máttuin. Sámediggi áigu boahttevaš jagiin ain deattuhit Giellaloktema, mii lea min NAČ 2016:18 – Váibmogiella ollislaš čuovvuleapmi. Giellalokten lea min guhkes áiggi strategiija sámeigielaid várás, mii rasttilda buot servodatsurggiid ja mii lea jurddašuvvon álggahuvvot mángga jagi badjel.

Jos sámeigielain galgá leat boahtteáigi, de fertet mii suodjalit ja ovddidit šaddi sohka buolvaid giela. Danne ferte sámi mánáidgárddiid ja skuvllaid nannet, ja fertet huksejuvvot nana sámi oahpahusvejolašvuodas guovlluin gos sámeigielat eai leat nu nannosat. Mii diehtit ahte lea stuorra hástalus rekrutteret sámeigielagiid geain lea fágamáhttu ollu sajiin bargoeallimis. Sámediggi lea vuoruhán rekrutterendoaibmabijuid oahpaheaddjoahpuide earret eará stipeandaortnega bokte studeanttaide geat leat váldimin alit oahpu sámeigielas, mánáidgárdeoahpaheaddji oahpus ja

oahpaheaddji oahpus. Dáid proseassaid ii sáhte gárvvistit ija badjel ja Sámediggi oaivvilda ahte ferte addit doaibmabijuide áiggi váikkuhit. Dasto diehtit mii ahte jearahuvvojit vásttolaš ortnegat eanet fágaoahpuide earret eará medisiinnas, buohccidikšumis, bátnedoavttir oahpus ja farmasijja oahpus namuhan dihtii muhtumiid.

2020 čavčča rájes váldojuvvojit atnui dađistaga ođđa oahppoplánat fágaođastusa oktavuođas. Buot mánát miehtá riikka galget oahppat sámi diliid birra buot fágain, bargu masa Sámediggi lea bidjan ollu resurssaid. Deatalaš lea ahte sámi bealli váldojuvvo mielde norgga skuvllas, danne go dat fátmasta min áiggi stuorámus hástalusaid: diehtemeahttunvuohta, vašši ja vealaheapmi. Mii leat ilus go ođđa oahppaplánain láchčojuvvo eanet ovttasbargu ja gulahallan. Mis leat otnáš skuvlavuogádagas ain stuorra hástalusat. Riikarevišuvdna duođašta ahte sámegeoloahpahus lea váilevaš ja mii diehtit ahte váilot sihke sámi oahpaheaddjit ja oahpponeavvut. NAČ:s 2016:18 – Váibmogiella gessojuvvo ovdan giellaohpahus skuvllas guovddáš váikkuhangaskaoapmin doarjjan sámegeielat mánáid giellaovdáneapmái. Jos sámi servodat ja -oahpahus galgá sáhttit ovdánit seamma dásis go muđui Norggas, de ferte sámi perspektiiva eanet searvvahuvvot ja oainnusmahttojuvvo deatalaš stivrendokumeanttain. Gávdnojit unnán sámi digitála oahpponeavvut go buohtastahtta nátionála dásiin, ja eanaš sámi digitála oahpponeavvuin lea earjalis design ja funkšunálitehta. Fágaođasmahttima ja digitaliserenstrategiija mielde bohtet vuordámušat oazžut ođđa sisdoalu ja ođđa hámi oahpponeavvuide, ja dat buktá liige hástalusaid Sámediggái ja sámi oahpponeavvuid ráhkadeddjiide. Sámi oahpponeavvuid ovddidit dávjá oahpaheaddjit oasseáiggis, ja leat vátna oahpporesurssat ja giellaresurssat buot sámegeielain, de dan geažil lea sámi oahpponeavvuid ovddideapmi rašši ja áittavuloš. Go lea eanet fokus digitála oahpponeavvuide de buktá dat maiddá dárbbu buoridit gelbbolašvuođa, sihke lágádusain ja oahpponeavvočáliliid gaskkas. Ferte ángiruššat rekrutterema ja gelbbolašvuođa buorideami láchčimiin sámi oahpponeavvočáliliid ja buvttadeddjiid gaskkas.

Sápmelaččat leat ođđaáiggi servodaga borgárat, man oktavuođas gulahallan dáhpáhuvvá dađistaga eanet ja eanet digitála vugiiguin. Ođđa teknologiija lea buktán ahtanuššamii veahkkeneavvuid, earret eará hállanstivrema bokte. Ain lea dattetge nu ahte dán lágan bálvalusat eai olus leat fidnemis minoritehta gillii. Sámediggi galgá leat dat jietna mii dieđiha ahte álgoálbmotgiella maiddá váldojuvvo mielde dán ovdáneapmái nu ahte teknologiija reaiddut leat fidnemis midjiide ja erenoamážit: ahte nátionála digitaliserenángiruššamat maiddá gozihit sámegeielaid dárbbu. Giellateknologiija lea eaktun dasa ahte sámegeielat ain galget sáhttit leat doaibmi giellan servodagas. Sámedikkis lea árbevierrun ovddidit digitála bálvalusaid sámi servodaga várás. Ovdamearkka dihtii lea Sámedikkis leamaš deatalaš rolla sámi boallobeavddi, sámi riektáčállinprográmma, hállansyntese, digitála sátnegirjiid ja digitála oahpponeavvoportála ovddideames. Dasto oaidná Sámediggi ahte lea dárbu ulbmillaččat ángiruššat lokten dihtii digitála fáldadaga. Sámediggi lea oaidnán vásihusaid vuodul ahte stuorra nátionála digitaliserenprošeavttain lea unnán fokus sámegeielaide, ja sámi digitála fáldadat ii searvvahuvvo. Digitála fáldadaga ovddideapmi lea suorgefátmmasteaddji, ii ge hástalusaid sáhte čoavdit dušše okta doaibma. Norgga eiseválddit ovttas Sámedikkiin fertejit váldit ovddasvástádusa buori sámi digitála fáldadaga ovddideames. Mihttomearrin lea ahte sámi álbmogis galgá leat ovttaárvosaš digitála fáldadat go muđui álbmogis lea, ja mii diehtit ahte dat ovdáneapmi ii boađe iešalddis. Norggas lea sámegeielain guhtes ge iežas čállogiella ja alfabehta, muhto váilot ollu digitála bálvalusat mat livčče ovddiduvvon sámegeielaid várás. Dat dagaha dan ahte sámegeiella unnán ovdána digitála giellan. Bálvalusaid váilun sámegeielaide dagaha ahte giella ii leat oidnosis digitála máilmmis ja nu ii maid sáhte geavahuvvot. Go jurddašit man deatalaš ja guovddáš digitála gulahallan lea gulahallangaskaoapmin de lea dat hui duođalaš gielladillái. Gávdnojit muhtun teknologalaš čovdosat davvisámegeilli, muhto váilivuota lea ain stuoris. Stuorra dárbu lea maiddá nannet teknologalaš

čovdosiid julev- ja máttasámegillii, ja ovddidit teknologalaš čovdosiid mat eai vuos gávdno guđege sámegillii. Danne leat Sámedikkis stuorra vuordámušat Stuorradiggedieđáhussii 2020:s mas váldojuvvo ovdan fáddá digitaliseren sámii perspektiivvas.

Sámedikkis leat vuordámušat maiddá ođđa giellaláhkii. Vaikko ođđa giellaláhka ii rievdat ge sámegielaide stáhtusa dahje gielaide rievttálaš dili, de lea lágas dattetge stuorra árvu. Doaba álgoálbmotgiella ii leat geavahuvvon ovdal lágain, ja danne lea hui buorre go mii ođđa giellalágas dál nannet ahte sámegiela leat álgoálbmotgielat. Sámediggi oavvilda dattetge ahte ulbmilparagráfas berre čuožžut ahte almmolaš orgánain lea erenoamáš ovddasvástádus dárogiela ja sámegielaide geavaheames, ovddideames ja nannemis. Nugo evttohuvvo lágas de almmolaš orgánain lea ovddasvástádus sámegielaide suodjaleames ja ovdánahttimis, seamma dásis go almmolaš organat galget suodjalit ja ovdánahttit kveana, románi, románaid ja dárogiela láhttagiela. Sámediggi oavvilda ahte prinsihppa das ahte dárogiella ja sámegiela leat ovttasárvosaš gielat, berre speadjalastojuvvot ulbmilparagráfas, ja ahte almmolaš orgánat galget geavahit, ovddidit ja nannet sámegielaide, seamma dásis dárogielain.

Friijavuolta mearridit ekonomalaš resurssaid badjel lea vuolggasajis friijavuolta ieš sáhttit mearridit iežas eallima badjel. Dat lea leamaš vuolggasadjin ođđa bušeahttamálli mas čohkkejuvvojit eanaš Sámedikkis juolludusat ovtta postii stáhtabušeahtas. Dát lea leamaš deatalaš bargu Sámedikki beales juo dan rájes go konsultašuvdnašiehtadus vuolláičállojuvvui 2005:s danne go mii háliideimmet eanet ollislaš jurddašemi juolludusaid oktavuodas sámii ulbmiliidda oppalaččat ja Sámediggái. Sámediggi vuordá ahte ođđa bušeahttaortnet sihkkarasttášii dan ahte sámii ulbmilat vuoruhuvvojit, ja ahte Sámediggi oččoši doaimmamuni ieš vuoruhit ekonomalaš váikkuhangaskaomiid iešguđege doaimbajuid gaska. Sámedikki mielas dávvistivččii dát dan mandáhtii mii Sámedikkis lea álbmotválljen orgánan. ON álgoálbmotvuoigatvuođaid julggaštusas daddojuvvo ahte álgoálbmogiin lea iešmearridanvuoigatvuohta, ja ahte álgoálbmogat ieža galget stivret ekonomalaš vuođu iešmearridanrievtti ollašuhttimis. Mii leat dál bargamin ođđa ortnega hábmemiin ja Sámedikki beales deattuhit mii man deatalaš lea ahte maiddá sámii ánggiruššamat muddejuvvojit báiká- ja haddegoargnuma mielde. Sámediggái ferte addojuvvot lasáhus olles juolludussii mii vástida vurdojuvvon haddegoargnuma, mii 2020 stáhtabušeahta goluin meroštallojuvvui leat golbma proseantta. Bušeahttajagi 2020 ektui bohtá ovdan čuovvovaš sáddenreivves stáhtabušehtii: “2/3 juolludusas meroštallojuvvo doarjjaruhtan ja ekonomalaš váikkuhangaskaoapmin. Dán oassái juolludusas lea evttohusas biddjojuvvon vuođđun 2019 dási nominealla bisuheapmi, mii mearkkaša almmá haddemuddema”. Dát mearkkaša geavahas ahte reálanjiedjan lea golbma proseantta dán oasis juolludusas, mii lea birrasii 10,5 miljon ru. Dát lea stuorra submi mii čuohcá garrasit sámii ášahusaide. Sámediggi čađaha doaimmaheaddji politihkas váldoáššis váikkuhangaskaomiid hálldašemi bokte. Sámedikkis leat unnán bálvalusat alccesis, muhto bidjá váikkuhangaskaomiid ortnegiid bokte nu go ovdamearkka dihtii doarjaga bokte, gáibádusa bálvalusa oazžuide makkár bálvalusaid sii galget fállat dan ruhtadeami ovddas maid Sámediggi addá. Ovdamearkka dihtii máksá sámii museaid doaimma 41 miljon ru ja sámii teáhteriid doaimma 25 miljon ru. Dáidda ášahusaide duodas unnu ruhta 2020:s.

Lea duodalaš ášši go sámii servodahkii eai addojuvvo dárbbášlaš eavttut váldit hálldašanovddasvástádusa min iežamet kulturárbbis. Sámi museat eai ožžon ekonomalaš nannema mii eaktuduvvui museaodastusas, ja danne leat dain stuorra ekonomalaš hástalusat. Nugo dilli lea odne de ollu sámii museat leat nu fuones stáddas ahte dat eai sáhte hálldašit sámii kulturárbbi dohkálaš vuogi mielde. Bååstede máhchanprošeakta ášahuvvui dán rievdadeapmái. Sámediggi háliida ahte sámii museat galget sáhttit váldit vuostá dávviriid ja čájehit daid sámii álbmogii, muhto dat

gáibida dáhtu guovddáš eiseváldiin addit museaide eavttuid dahkat dan. 1600 sámi dávvira leat sirdojuvvon sámi museaide – báhpira alde, muhto eai vuos gal leat máhcahuvvon.

Dat lea gierdameahttun dilli maid eat sáhte dohkkehit ja maid mii fertet muddet. Sámediggi áigu dievasčoahkkima sávaldaga mielde, váldit álgaga ja oažžut sadjái bušeahttakommišuvnna man oktavuodas Stuorradiggi ja Sámediggi ovtas geahčadit makkár bušeahta Sámediggi ja sámi servodat galget oažžut boahtteáiggis. Ferte earret eará árvvoštallat ahte lea go otnáš bušeahttarámmaid dás heivehuvvon doaimmaide ja geatnegasvuodaid mat Sámedikkis ja Stuorradikkis leat sámi servodaga ektui. Ferte árvvoštallat ahte leat go rámmat ásausaide, mat gullet Sámedikki hálddašeamái, dohkálaččat ja seamma dásis go norgalaš ásausa. Sámedikkis lea mihttomearrin ahte sámi servodagas lea einnostahttivuohta ja čuovvu ovdáneami seamma dásis norgalaš servodagain.

Okta surggiin masa dát guoská, leat sámi kulturmuittut. Sámedikkis lea nationála ovddasvástádus sámi kulturmuittuin miehtá riikka. Bargui dárbbášuvvojit stuorra resurssat sihke registreremii, gáhttejuvvon ja ráfáidahttojuvvon objeavttaid čuovvuleapmái, doarjaga hálddašeamái ja eará beliide. Sámedikkis eai leat dál dárbbášlaš bušeahttarámmat dasa ahte sáhtášii čadahit dohkálaš kulturmuithálddašeami. Resurssaid váilun sámi kulturmuittuid hálddašeames oppalaččat, ja sámi huksensuodjaleames erenoamážit, dahká ahte lea hui váttis oažžut dohkálaš hálddašeami. Prošeakta «automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi virstiid identifiseren ja registreren» loahpahuvvui viimmat 2019:s. Sámediggi lea ovcci jagi áigodagas registreren badjel 900 ráfáidahttojuvvon sámi virsti, Plassje ja Oppdal rájes máddin Vuotnabahtii davveoarjin. Prošeakta álggahuvvui dan vuodul go Riikarevišuvdna čujuhii ahte váilu badjelii geahčču sámi, automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon virstiin. Prošeavtta loahpaheames lea Sámediggi dál ožžon dárbbášlaš geahčastaga virstiin main mis lea hálddašanovddasvástádus, ovddasvástádus man geažil earret eará válljejuvvon virstit galget divvojuvot ja sihkkarastujuvot bajásdoallamiin. Dálkkádat- ja birasdepartemeanta lea manjmuš golmma jagis lasihan doarjjaruđaid ráfáidahttojuvvon priváhta virstiide, ja dieinna lágiin addán priváhta eaggádiidda vejolašvuoda ohat doarjaga dárbbášlaš divodeapmái. Dat go ráfáidahttojuvvon virstiid lohku lea lassánan, lassin go ođđa doaimmat sirdojuvvojit guovloodastusa olis, lea dagahan ahte Sámedikki huksensuodjalus dárbbáša eanet hálddašanresurssaid. Dattetge ii leat addojuvvon dárbbášlaš vejolašvuohta nannet ja hukset Sámedikki hálddašeami huksensuodjalusas. Boađus lea ahte Sámedikkis ii leat dál kapasitehta čuovvulit min geatnegasvuodaid ráfáidahttojuvvon sámi virstiid hálddašaneiseváldin.

Mii leat manjmuš jagis oaidnán ahte dálkkádatgižžu lea jorggihan. Nuorra ruottlaš Greta Thunberg lea mobiliseren čuohteduháhiid mielde máilmmi mánáid ja nuoraid dálkkádaga ovddas, ja son lea maiddáid dorjon sámiid ja eará álgoálbmogiid dálkkádatoktavuodas. Sámediggi lea leamaš mielde dálkkádatnunuščoahkkimiin ja lea čielgasit muittuhan máilmmi servodahkii ahte dálkkádatrievdamat gusket hui ollu maiddáid sámiide ja álgoálbmogiidda. Ártisa dálkkádat rievda johtilit, šaddá lieggaset, eanet njuoska dálkkit ja eanet molsašuddi biras, ja dutkan čájeha ahte liegganeapmi Ártisis leat guovtti golmma gearddi stuorát go gaskamearálaččat máilmmis. Dálkkádatnunuščoahkkimis Madridas 2019:s eat lihkestuvvan dađi bahábut šaddat ovttaoaivillii das ahte olmmošvuoigatvuođat ja álgoálbmotvuoigatvuođat fertet doahttaluvvot dalle go nationála luoitimii unnideami čadahuvvojit Pariisa-šiehtadusa mielde, muhto dat gáibideaddji ja guhkes šiehtadallamat sáhttet dattetge buvttihit eanet geatnegahtti dálkkádatpolitihka. Juohke riika ferte 2020:s ovddidit nationála doaibmabijuid maid bokte ráddjet luoitimiid. Danne lea deatalaš ahte máilmmi álgoálbmogat ain árjjalaččat servet šiehtadallamiidda ON dálkkádatkonvenšuvnna vuolde danne go mii dahkat erohusa. Mii leat ožžon sadjái báikegottiid- ja álgoálbmogiid geađgejuolggi, mii addá midjiide jiena dálkkádatkonvenšuvnna

ollu bargorávnnjiide. Barggus fuolahuvvo ahte álgoálbmogiid máhttu válđojuvvo mielde dalle go mearrádusat dálkkádatdoaimmabijuid, dálkkádatheiveaheami ja ruhtadeami ektui dahkkojuvvojit.

Áiggis ovddasguvlui fertet mii konkretiseret maid dálkkádatrievdamat dagahit sámi kultuvrii, boazodollui, guolástussii, meahcásteapmái, ealahusbargguide ja servodateallimii. Mii oaidnit ahte lea dárbu oažžut sámi dutkan- ja máhttobirrasiid ángiruššat dálkkádatheivehemiin, oažžut sávrrit sámi servodaga, árbediehtu ja dálkkádatruhtadeapmi. Mii min beales dieđihat eiseválddiide ovdamearkka dihtii cealkámuša bokte ráđđehusa ođđa stuorradiggedieđáhussii davviguovlluid birra, ja gulahallama bokte Norgga dutkanráđiin. Gáibidat čavgaset dálkkádatgáibádusaid sihkkarastin dihtii ahte álbmogis davvin lea ceavzilis ovdáneapmi ekonomijja, birrasa ja sosiála beliid ektui.

Oassi 6 - Jahkereketdoallu

Jodiheddjiid mearkkašumit

Ulbmil

Sámediggi lea organiserejuvvon hálldašanorgánan mas leat sierra bruttofievrrideami fápmudusat stáhta bušeahta olggobealde (nettobušeteren doaibma). Stuorradiggi lea mearridan juolludannjuolggadusaid bruttobušeterenprinsihpas ja duodaštuvvo juohke jagi netto juolludanmearrádusain gollopoastta 50 vuolde.

Stuorradikki mearrádus mearkkaša ahte doaibma:

- Lassin sisaboađuide 50-poasta juolludusas sáhtta hálldašit olggobeale sisaboađuid ollásit doaimma ulbmili.
- Oažžu fievrridit dán jagáš doaibmabohtosa čuoovvovaš bušeahtajahkái. Doaibma hálldaša vejolaš positiivvalaš jahkebohtosa ja das lea ovddasvástádus vejolaš negatiivvalaš jahkebohtosa gokčamis.

Sámediggi juohká juolludusaid iežas vuoruhemiid mielde, muhto dávistettiin Stuorradikki bušeahtamearrádussii.

Duodaštus

Jahkereketdoallu dahkkojuvvo čuoovvovaččaid vuodul:

- Stáhta ekonomijastivrema njuolggadusat ja stáhta ekonomijastivrema mearrádusat.
- Johtočálus 115 stáhtalaš doaimmaid jahkereketdoalu ráhkadeapmi ja ovdanbidjan.
- Johtočálus 114 Stáhta rehketoallostándárddaid (SRS) geavaheapmi doaibmarehketoalus.
- Gielda- ja ođasmahttindepartemeantta lea mearridan njuolggadusat Sámedikki ekonomijahálldašeami várás.
- Gielda- ja ođasmahttindepartemeantta juolludusreive 2019 várás.

Mun oaivvildan ahte rehketoallu addá buori gova dain juolludusain maid Sámediggi beassá hálldašit, Sámedikki rehketoallui fievrriduvvon goluin, boađuin, omiin ja velggiin.

Rehketoalu deatalaš bealit

Sámedikki rehketoallu lea biddjojuvvon stáhta rehketoallostándárddaid ja dasa gullevaš bagadannotáhtaid mielde maid Finánsadepartemeanta ja Ekonomijastivrema direktoráhta leat ráhkadan.

Bálgáolut leat lassánan badjelaš 7 miljon ruvnnuin (6,3 %) jagi 2018 ektui, mii váldoáššis boahtá das go dábalaš bálgálassáneapmi lea sullii 2,3 % ja stuorát prošeavttat leat gáibidan virgeresurssaid. Dát guoská prošeavttaide nugo Váibmogiella/Giellalokten, mánáidgárdeprošeavtta Sámi mánát ođđa searvelanjain – SáMOS ja oahppoplánaid ođastanprošeavtta čuoovvuleapmái.

Eará doaibmagolut leat lassánan badjelaš 11 miljon ruvnnuin (16,1 %) jagi 2018 ektui. Stuorámus lasáhus lea konsuleantabálvalusaid geavaheamis, mátkegolut ja deaddileapmi/ profilerengolut. Dás lea maid dáid oktavuoha namuhuvvon prošeavttaiguin ánggiruššamii nugo oahppoplánaid revideren, Váibmogiella ja SáMOS. Dasa lassin bohtet lassánan mátkegolut dievasčoahkkima ja hálldahusa

oktavuođas. Konsuleantabálvalusaid geavaheami lassáneapmi bohtá maidái oasálašveahki- ja Nussir áššis, ja dasto konsuleantabálvalusaid geavaheapmi ealahusdieđáhusa, kulturealahusdieđáhusa, ođđa neahtasiiddu háhkama jna. oktavuođas.

Vealgi oktavuođas lea oanehis áiggi vealgi lassánan doarjja mii váldoáššis bohtá das go Sámedikki doarjja sámi oahpponeavvuide juogaduvvui nu maŋŋit go juovlamánus 2019. Dát dagahii dan ahte vuosttaš oassi doarjagis ii máksojuvvon ovdal jahkemolsuma nugo lea dahkkojuvvon ovddit jagiin, mii fas lea lasihan báhkorádjoruda.

Revišuvdnaortnet

Riikarevišuvdna lea Sámedikki revisora ja duodašta Sámedikki jahkereketdoalu. Jahkereketdoallu ii leat vel gárvisin reviderejuvvon, muhto jáhkkit ahte revišuvdnadieđáhus bohtá nuppi njealjehasas 2019. Revišuvdnadieđáhus almmuhuvvo dalán go ovddiduvvo Riikarevišuvnnas, ja galgá almmuhuvvot go oazžut dan.

Karášjohka, ođđajagimánu 31. b. 2020

Aili Keskitalo
Sámedikki presideanta

Rune Fjellheim
Direktevra

Prinsippaŋa jahkereketdolu

Sámediggi lea hálddašanorgána mas leat sierra fápmudusat bruttofievrrideapmái olggobealde stáhta bušeahta (nettobušeteren doaimmat). Sámedikki rehketoallu lea ráhkaduvvon ja biddjojuvvon stáhta ekonomijastivrema njuolggadusaid lagat njuolggadusaid mielde (“mearrádusaid”). Rehketoallu ovddiduvvo čuoggá 3.4.1 mearrádusaid gáibádusa mielde Finánsadepartemeantta johtočállosa R-115 skábmamánnu 2016 lagat mearrádusaid mielde ja vejolaš lassegáibádusa mielde maid bajimuš departemeanta lea mearridan.

Gielda- ja ođasmahttindepartemeantta (GOD) gulahallama mielde lea Sámediggi mearridan fievrridit rehketoallu stáhta rehketoallostandárddaid (SRS) mielde. gč. Mearrádusaid čuoggáin 3.4.2 ja 3.1.5 “Sámedikki 26.09.2017 ekonomijahálddašeami njuolggadusaid”.

Ovddit rehketoalloáigodaga buohtastahttinlogut oidnojit guđege rehketoallolinjá ja notáhtaid oktavuodas.

Sirdinvuđot boadut

Sisaboadut sisafievrriduvvojat go dat leat dinejuvvon. Sirdimat boadusfievrriduvvojat dainna árvvuin mii mávssus lea go sirdin čađahuvvo. Bálváluvuoddi fievrriduvvo sisaboahtun dađi dađistaga.

Sisaboadut juolludusain ja sisaboadut doarjagiin ja sirdimiin

Sisaboadut juolludusain ja sisaboadut doarjagiin ja sirdimiin boadusfievrriduvvojat dan áigodagas go dat doaimmat mat leat eaktuduvvon ruhtaduvvot sisaboaduiguin, leat čađahuvvon, dat mearkkaša dan áigodagas go golut gártet (vuostálas buohtastahttin). Vuostálas buohtastahttinprinsihppa geavahuvvo jagi loahpas.

Dat oassi juolludussisaboaduin ja sullasaččain mat geavahuvvojat eahpeávnaslaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid háhkamii mat fievrriduvvojat balánsii, eai fievrriduvvo sisaboahtun háhkanáigemuttus, muhto fievrriduvvojat dan rehketoallolinjá balánsii, mii čájeha stáhta eahpeávnaslaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid ruhtadeami.

Dađi mielde go eahpeávnaslaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid geahpádusat fievrriduvvojat gollun, de fievrriduvvo sisaboahtun vástideaddji submi stáhta eahpeávnaslaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid ruhtadeamis. Áigodaga sajusteami sisaboahtofievrrideapmi boadusfievrriduvvo sisaboahtun juolludusain. Dat mielldisbuktá ahte gollun fievrriduvvon geahpádusat leat mielde doaimma doaibmagoluin almmá dan haga ahte dat váikkuhit bohtosii.

Golut

Golut mat gusket sirdinvuđot sisaboaduide fievrriduvvojat gollun seamma áigodagas go gullevaš sisaboahtu.

Golut mat ruhtaduvvojat juolludussisaboaduin ja doarjja- ja sirdin sisaboaduin, fievrriduvvojat gollun dađistaga go doaimmat čađahuvvojat.

Penšuvdna ja joavkoeallindáhkádus

SRS 25 addosat bargiide bidjá vuodđun álkiduvvon rehketdollui guoski lahkoneami penšuvnnaide. Danne ii leat rehkenastojuvvon vejolaš badjelbáza/vuollebáza penšunortnega geažil nu mo NRS 6 čilge.

Sámediggi máksá penšunmávssu ja bargoadddioasi Stáhta penšunkássii (SPK) bargiid, politihkalaš ráđđeaddiid ja ollesáiggepolitihkkariid várás, Sámedikki juolludus gokčá goluid.

Sámediggi gullá daid doaimmaide mat eai mávsse joavkoeallindáhkádusa SPK:ii. SRS ektui galgá Sámediggi čájehit joavkoeallingoluid doaibmarehketdoalus sihke gollun ja sisabohtun rehkenastimin.

Vuodđorusttegiid klassifiseren ja árvvoštallan

Vuodđorusttegat leat bistevaš ja hui stuorra oamit maid doaibma hálddaša. Bistevaš mearkkaša ahte ávkkástallanáigi lea 3 jagi dahje eanet. Hui stuoris mearkkaša bođuhákan (oastin) mas háhkanárvu lea 30 000 ru dahje eanet. Vuodđorusttegat fievrriiduvvojit balánsii háhkanárvun mas leat gessojuvvon eret geahpádusat.

Kánturgálvut ja dihtorat (PCat, bálvvárat jed.) maid ávkkástallanáigi lea 3 jagi dahje eanet, leat fievrriiduvvon balánsii sierra joavkun.

Vuodđorusttegiin njeidojuvvo árvu duohta árvui vejolaš geavahanrievdama geažil, jus duohta árvu lea uhcit go balánsii fievrriiduvvon árvu.

Ossosiid ja osiid investereren

Go sirddiimet SRS:ii 01.01.2016 de oasuspoasttat árvvus adnojuvvojedje ja girjejuvvojedje Sámedikki oassin iežas kapitála girjemis fitnodagain. Investeremat ossosiin ja osiin unniduvvojit duođalaš árvun jos árvonjiedjan ii vurdojuvvo leat gaskaboddosaš.

Ossosiid ja osiid ođđa háhkamat girjejuvvojit oastingolu balánsii.

Johtoomiid ja oanehisáigge velggiid klassifiseren ja árvvoštallan

Johtoomiide ja oanehisáigge velggiide gullet poasttat maid máksináigemearri lea jahki maŋŋá oastináigemuttu. Eará poasttat leat klassifiserejuvvon vuodđorusttegiin/guhkesáigge vealgin.

Johtooamit árvvoštallojuvvojit dan vuolimus árvui háhkangolus ja duohtaárvvus. Oanehisáigge vealgi fievrriiduvvo balánsii dainna supmiin mii lei go vealgi ášahuvvui.

Gáibádusat

Vealgugasgáibádus ja eará gáibádusat leat fievrriiduvvon balánsii dainna árvvuin mii gáibádusas bohtá ovdan maŋŋá go lea gessojuvvon eret submi mii fievrriiduvvo vurdojuvvon vealgevahágin. Vealgevahát fievrriiduvvo rehketdollui juohke gáibádusa oktagaslaš árvvoštallama vuodul.

Doarjagat

Juolluduvvon doarjagat fievrriduvvojit gollun dan jagi go dat leat juolluduvvon debehtaposteremiin gollokontoi ja krediitaposteremiin lágideaddjivealgái. Go doarjja máksojuvvo, de debiterejuvvo lágideaddjivealgekonto ja bándkonto krediterejuvvo.

Stáhta kapitála

Stáhta kapitálii gullet doaibmakapitála, lidnemat ja stáhta eahpeávnaslaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid ruhtadeapmi SRS 1 vuodul. Boađusrehketdoalu ja balánsa bardinplánat. Oassi čájeha mo stáhta ollislaččat ruhtada doaimma.

Lidnen

Nettobušeterejuvvon doaimmaid oktavuođas lea buot balánsapoasttaid netto submi earret eahpeávnaslaš oamit ja bistevaš doallobiergasat, ruhtaduvvon lidnejuvvon juolludusruhtaduvvon doaimmain, doaibmakapitálain dahje dakkár juolludusain, doarjagiiguin ja sirdimiiguin mat eai leat fievrriduvvon sisabohtun.

Mo stáhta ruhta eahpeávnaslaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid

Eahpeávnaslaš ja bistevaš doallobiergasiid balánsii fievrriduvvon árvvus lea vástideaddji poasta stáhta eahpeávnaslaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid ruhtadeami rehketdoallolinnjás.

Reaidaruhtabardin

Reaidaruhtabardin lea ráhkaduvvon dan njuolgga málle vuodul, mii lea heivehuvvon stáhta doaimmaide.

Stáhta rámmaeavttut

Iešdáhkkideaddji prinsihppa

Stáhta doaibmá iešdáhkkideaddjin. Danne eai leat vel váldojuvvon mielde daidda poasttaide balánsas dahje boađusrehketdoalus, mat geahččalit čájehit molssaektosaš netto dáhkádusgoluid dahje geatnegasvuodaid.

Stáhta konsearnakontoortnet

Stáhta doaimmaide guoská stáhta konsearnakontoortnet. Konsearnakontoortnet mearkkaša ahte buot beaivválaš máksimat loahpahuvvojit daid loahpparehkenastinkontoid ektui mat leat doaimmas Norgga Bándkus.

Nettobušeterejuvvon doaimmat ožžot ruđaid dađistaga birra jagi bajimuš departemeantta máksinplána vuodul. Doaibma hálldaša sierra loahpparehkenastinkonto Norgga Bándku konsearnakontoortnegis. Das ii rehkenastojuvvo reantu. Nettebušeterejuvvon doaimmat ožžot iežaset hálldui likviditehta jagi loahpas.

Juolludusraporteren

Nettobušeteren doaimmat ožžot juolludusaid geavahussii eará vuogi mielde go bruttobušeteren doaimmat ja lea dieđusge maiddái eará raporteren stáhtarehketdollui. Nettobušeteren doaimmain lea álkidahttojuvvon raporteren stáhtarehketdollui, ja juolludusraporterema hábmen speadjalastá dan. Doaimma máksingaskusteamit galget dahkkojuvvot stáhta konsearnakontuortnega bokte ja Norgga bánkku loahpparehketdoallokonto badjel.

Listemis lea mielde bajit oassi, mii čájeha, maid doaibma lea ožžon geavahussii juolludusreivves juohke stáhtakontu (kapihtal/poasta) nammii. Listema gaskkamus oasis oidno mii lea raporterejuvvon likviditehtaraporttas stáhtarehketdollui. Likviditehtaraporttas oidno doaimma sáldo ja likviditehtalihkadeamit Norgga Bánkku loahpparehketdoallokontos. Listema vuolimus oasis bohtet ovdan buot finánsalaš eaiggátoasit ja doaimma geatnegasvuodát leat biddjojuvvon mielde stáhta kapitálarehketdollui.

Boađusrehketdoallu

	Nohta	31.12.2019	31.12.2018
Doaibmaboađut			
Juolludusboađut	1	190 948 996	181 908 351
Doarjja- ja sirdimiid boađut	1	9 254 602	5 436 600
Vuovdin- ja láigoboađut	1	4 087 754	2 703 322
<i>Submi doaibmaboađut</i>		<i>204 291 352</i>	<i>190 048 273</i>
Doaibmagolut			
Bálkágolut	2	119 831 451	112 756 126
Geahpádusat eahpeávnnašlaš omiid ja bistevaš doallobiargasiid	3,4	7 191 551	6 883 926
Eará doaibmagolut	5	81 806 664	70 327 769
<i>Submi doaibmagolut</i>		<i>208 829 666</i>	<i>189 967 820</i>
Doaibmaboađus		-4 538 314	80 453
Finásaboađut ja finánsagolut			
Finásaboađut	6	12 726	3 780
Finásagolut	6	18 688	8 012
<i>Submi finásaboađut ja finánsagolut</i>		<i>-5 963</i>	<i>-4 232</i>
Áigodaga doaimmaid boađus		-4 544 277	76 222
Rehkenastimat ja juogadeapmi			
Rehkenastin juolludusrulhtaduvvon doaimmain (nettobušeahhta)	7	-4 544 277	76 222
<i>Submi rehkenastimat ja juogadeapmi</i>		<i>-4 544 277</i>	<i>76 222</i>
Doarjjahálddašeapmi ja eará sirdimat stáhtas			
Doarjjamáksimat earáide	8	309 827 930	306 127 394
Rehkenastimat stahtákassa doarjjahálddašeapmi	8	-309 827 930	-306 127 394
<i>Submi doarjjahálddašeapmi ja eará sirdimat stáhtas</i>		<i>0</i>	<i>0</i>

Balánsa

	Nohta	31.12.2019	31.12.2018
OPMODAGAT			
A. Rusttetrudat			
I Eahpeávnnašlaš oamit			
Prográmmagálvu ja eará sullaslaš rievttit	3	157 335	311 172
<i>Submi eahpeávnnašlaš oamit</i>		<i>157 335</i>	<i>311 172</i>
II Bistevaš doallobiergasat			
Viessosajit	4	1 790 000	1 790 000
Visttit ja eará gittaopmodat	4	90 304 621	92 250 000
Gándin viessodávvirat ja reaiddut jna.	4	1 241 091	1 865 213
Fastá viessodávvirat, sierra visti	4	13 872 360	14 156 843
Dihtor bálvvárat, AV-reaiddut, mángenmašiidna	4	4 455 048	5 815 057
<i>Submi bistevaš doallobiergasat</i>		<i>111 663 121</i>	<i>115 877 112</i>
III Ruđalaš rusttetrudat			
Ossosiid ja osiid investeremat	9	7 714 415	7 714 415
<i>Submi ruđalaš rusttetrudat</i>		<i>7 714 415</i>	<i>7 714 415</i>
Submi rusttetrudat		119 534 871	123 902 699
B. Johtooamit			
II Gáibádusat			
Oastigáibádusat	10	923 326	3 057 271
Opptjente, ikke fakturerte inntekter	16	284 266	0
Eará gáibádusat fordringer	11	1 097 276	2 736 402
<i>Submi gáibádusat</i>		<i>2 304 869</i>	<i>5 793 673</i>
III Bánkobijut, reaidoruhta ja sullasaččat			
Bánkobijut	12	177 013 215	161 256 490
<i>Submi bánkobijut, reaidoruhta ja sullasaččat</i>		<i>177 013 215</i>	<i>161 256 490</i>
Submi johtooamit		179 318 084	167 050 163
Submi opmodagat		298 852 955	290 952 862

	Nohta	31.12.2019	31.12.2018
STÁHTA KAPITÁLA JA VEALGI			
C. Stáhta kapitála			
II Rehkenastin			
Rehkenastin juolludusrulhtaduvvon doaimmain	7	6 705 955	11 250 232
<i>Submi rehkenastin</i>		<i>6 705 955</i>	<i>11 250 232</i>
III Stáhta eahpeávnnašlaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid			
Stáhta eahpeávnnašlaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid ruhtadeapmi	3,4	111 820 456	116 188 284
<i>Submi stáhta eahpeávnnašlaš omiid ja bistevaš doallobiergasiid</i>		<i>111 820 456</i>	<i>116 188 284</i>
Submi stáhta kapitála		118 526 411	127 438 516
D. Vealgi			
III Oanehisáiggi vealgi			
Lágideaddjivealgi		1 708 420	2 335 657
Velggolaš vearrogeššosat		5 098 504	4 577 899
Velggolaš almmolaš divadat		542 837	497 442
Sajuštuvvon luopmoruđat		9 863 861	9 066 575
Ožžon ovdagihtii mávssu	16	368 500	0
Juolludusat, doarjagat ja sirdimat mat eai leat fievrriiduvvon	13	9 766 500	8 640 000
Bajit guhkesáiggevealgi	14	2 461 244	4 164 346
Eará oanehisáiggi vealgi	15	5 534 458	5 615 424
Eará oanehisáiggi vealgi doarjagin	8	143 374 103	127 275 003
Doarjjajuolludusat mat eai lea juogaduvvon	8	1 608 118	1 342 000
<i>Submi oanehisáiggevealgi</i>		<i>180 326 544</i>	<i>163 514 347</i>
Submi vealgi		180 326 544	163 514 347
Submi doaibmakapitála ja vealgi		298 852 955	290 952 862

Nohtat jahkereketdollui

Nohta 1 Doaibmaboađut

	31.12.2019	31.12.2018
Juolludusboađut		
Juolludus bajimus departemeanttas	186 395 852	177 684 249
- brutto investeren eahpeávnaslaš omiide ja bistevaš doallobiorgasiidda	-2 823 722	-2 854 482
+ manjduvvon fievrreameit várrejuvvon investeremii (geahpádus)	7 191 551	6 883 926
+ sisaboahu penšungoluid ja joavkodáhkádusa gokčamii (ii máksi)	185 315	194 659
Submi juolludusboahu	190 948 996	181 908 351
Doarjja- ja sirdimiid boahu		
Doarjja eará stáhtalaš doaimmain	170 000	0
Doarjja suohkan ja fylkka etáhtain	103 000	750 600
Eará doarjagat	8 981 602	4 686 000
Submi doarjja- ja sirdimiid boahu	9 254 602	5 436 600
Vuovdin- ja láigoboađut		
Didoštallanboađut	2 308 208	2 383 964
Prošeaktaboađut (vuovdinboađut bálvalusain, divatkeahces)	214 000	114 139
Deivvolaš boađut	1 565 546	205 219
Submi vuovdin- ja láigoboađut	4 087 754	2 703 322
Submi doaibmaboađut	204 291 352	190 048 273

Nohta 2 Bálkágolot

	31.12.2019	31.12.2018
Bálkkát - barggit	81 936 936	76 720 062
Bálkkát - ollesáige politihkkárat	6 615 416	6 743 770
Luopmoruđat	10 274 983	9 534 693
Eará diedihangeatnegas buhtadusat	11 251 499	8 611 693
Bargoaddidivat	1 523 363	1 414 453
Penšuvdnagolut	10 902 605	11 115 160
Buohcanruđat ja eará ruovttoluotta máksimat (-)	-4 132 685	-3 033 183
Eará buvttut	1 459 335	1 649 478
Submi bálkágolot	119 831 451	112 756 126

* Penšuvnnat fievrriiduojit gollun boadusrehketdoalus rehketoallojagi duođalaččat čoggon submi vuodul.

Penšunmáksu jahkái 2019 12 % bargiin ja 9,55 % ollesáigepolitihkkáriin. Penšunmáksu 2018:s lei 12 % bargiin ja 9,05 % ollesáigepolitihkkáriin.

Nohta 3 Eahpeávnnašlaš oamit

	Prográmmagálvu j.s. vuoigatvuodát	Submi
Háhkangollu 01.01.	769 185	769 185
Jagi háhkanvejolašvuohta	0	0
<i>Háhkánárvu</i>	769 185	769 185
Geahpádusaid akkumuleren 01.01	458 013	458 013
Jahkásaš dábálaš geahpádusat	153 837	153 837
Fievrriduvvon árvu balánsii 31.12.2019	157 335	157 335

Háhkánárvu máksinmearri (eallinahki) 5 ár / lineæra

Nohta 4 Bistevaš doallobiorgasat

	Viessosadji	Visttit ja eara gittaopmodat	Gándin ja reaidut jna.	Fastá viessosávvirat , sierra visti	Dihtor bálvvárat, AV-reaidut, mángešmašiidna	Submi
Háhkánárvu 01.01	1 790 000	135 000 000	6 223 784	45 522 200	13 370 977	201 906 961
Jagi háhkanvejolašvuohta	0	310 405	0	1 392 697	1 120 621	2 823 722
<i>Háhkánárvu</i>	1 790 000	135 310 405	6 223 784	46 914 897	14 491 598	204 730 684
Geahpádusaid akkumuleren 01.01	0	42 750 000	4 358 571	31 365 357	7 555 920	86 029 849
Jahkásaš dábálaš geahpádusat	0	2 255 784	624 121	1 677 179	2 480 629	7 037 714
Fievrriduvvon árvu balánsii 31.12.2019	1 790 000	90 304 621	1 241 091	13 872 360	4 455 048	111 663 121

Háhkánárvu máksinmearri (eallinahki)	Háhkánárvu ii rievddaduvvo	1,667 %	10 %	3-5%	6-33%
Eallináigi	Geažehis eallinahki	60 jagi	10 ár	20-30 ár dekomponer	3-10 jagi

Nohta 5 Eará doaibmagolut

	31.12.2019	31.12.2018
Viessoláigu	11 928 483	11 553 116
ležamet visttiid ja rusttegiid ortnegisdoallan	482 730	1 443 278
Láigolanjaid ortnegisdoallan ja rievddadeapmi	45 440	163 946
Eará golut opmodagaid ja lanjaid doaimmaheapmái	4 039 100	3 627 777
Mašiinnaid, stohpogávvuid ja sullasaččaid láigoheapmi	3 787 893	3 110 633
Smávit reaidooastimat	1 054 311	1 996 700
Mašiinnaid, reaidduid jna. divvun ja ortnegisdoallan	207 628	165 425
Konsuleantabálvalusaid oastin*	8 822 268	0
Amas doaimmaid oastin*	13 373 033	15 113 964
Mátkkit ja borramuš	26 514 540	23 406 050
Táhpa jed.	22 504	165 500
Eará doaibmagolut	11 528 733	9 581 382
Submi eará doaibmagolut	81 806 664	70 327 769

* Jagi 2019 rájes ovdan buktuvvojit konsuleantabálvalusat ja amas bálvalusat sierra. Jagi 2018 buhtastahttinloguin lea amas bálvalusaid oastin ovdan buktuvvon čoahkis mearkkašupmi linnjás, amas bálvalusaid oastin.

Nohta 6 Finánsaboađut ja finánsagolut

	31.12.2019	31.12.2018
Finánsaboađut		
Reantoboađut	1 341	3 780
Valutagevinst (agio)	11 385	0
Submi finánsaboađut	12 726	3 780
Finánsagolut		
Reantogolut	18 688	8 012
Submi finánsagolut	18 688	8 012

Nohta 7 Rehkenastin juolludusruhtaduvvon doaimmain

	31.12.2019	31.12.2018	Endring
Rehkenastin juolludusrulhtaduvvon doaimmain	-1 008 460	3 535 817	4 544 277
Ruđalaš rusttetruđat	7 714 415	7 714 415	0
Submi rehkenastin juolludusrulhtaduvvon doaimm	6 705 955	11 250 232	4 544 277

Lidnema jahkásaš divvumat (kongrueansaerohus)

Lidnema rievdadeamit juolludusruhtaduvvon doaimma balánsas	-4 544 277
Divvun lidnejuvvon luopmuruhtta (bargit sirdet eará stádaásahussii)	0
Lidnen juolludusruhtaduvvon doaimma boadusrehketdoallu	-4 544 277

Nohta 8 Doarjjahálddašeapmi ja eará sirdimat stáhtas

	31.12.2019	31.12.2018
Juolluduvvon doarjagat mat eai leat mákson	-16 099 100	-1 677 357
Doarjagat gielddaide	80 883 238	81 583 765
Doarjagat fylkkagielddaide	17 698 000	15 107 600
Doarjagat eahpegávppálaš fitnodagaide	169 964 555	153 842 797
Doarjagat állodoaluide	11 505 889	15 264 135
Stipeanda	6 603 000	5 971 400
Doarjagat ideála organisašuvvnaide	36 637 284	32 790 085
Doarjagat stáhtahálddašeapmái	2 523 064	3 135 969
Doarjagat olgoriikii	112 000	109 000
Submi doarjjamáksimat earáide	309 827 930	306 127 394

Juolluduvvon doarjagat mat eai leat máksojuvvon gusket ollu doarjjajovkui (fylkkagielddaide, gielddaide, dálloaluidu jna.), muhto iešguđet geažil ii sáhte bidjat ovttaskas jovkui.

Vealgi doarjjahálddašeami oktavuodas	31.12.2019	31.12.2018	Endring
Lágideaddjivealgi ealáhus	13 409 290	17 074 663	3 665 373
Lágideaddjivealgi kultuvra	11 580 570	14 778 150	3 197 580
Lágideaddjivealgi oahpahus	85 235 006	65 353 933	-19 881 073
Lágideaddjivealgi giella	8 766 900	7 638 200	-1 128 700
Lágideaddjivealgi Sámeálbmotfoanda	0	75 000	75 000
Lágideaddjivealgi njuolgga doarjagat	2 665 350	2 618 800	-46 550
Lágideaddjivealgi eará doaimmat	14 290 487	14 481 757	191 270
Vealgi eará doarjjaoažžut	7 426 500	5 254 500	-2 172 000
Submi vealgi doajjahálddašami oktavuodas	143 374 103	127 275 003	-16 099 100

Doarjjavealggi rievdamat

Doarjagat ja gessojuvvon ruovttoluotta doarjagiid subm	325 927 030
Doarjja vealggi rievdamat	-16 099 100

Submi doarjjamáksimat 2018is 309 827 930

Juolludusat mat eai leat juogaduvvon

Sajusteapmi riikaantikváras 2018:ii	1 342 000
Juolludus Riikaantikvára 2019	6 000 000
Kulturdepartemeantta juolludus - speallanruđat 2019	1 500 000
Juollduvvon doarjja dán guovtti postii 2019:s	-7 233 882
Submi doarjjajuolludusat mat eai lea juogaduvvon	1 608 118

Nohta 9 Ossosiid ja osiid investereren

			Osso- siid	Eaigg át- oassi	Jienaid lohku	Fitnod. jagi boadus	Balánsii fievrriid. EK finodagas 31.12.2017	Balánsii fievrriid. árvu kap. Rehket- doallu	Balánsii fievrriid. árvu doaibm. Rehket- doalus
Beaivvaš Sámi Našunalteahter AS	Kautokeino	01.02.2010	40	40,0 %	40,0 %	749 646	5 307 265	40 000	1 680 000
Davvi álbmogiid guovddáš OS	Kåfjord	20.04.2009	6 540	30,0 %	30,0 %	334 181	17 053 600	1 308 000	4 819 200
Åarjelhsaemien Teatere AS	Mo i Rana	09.09.2012	55	55,0 %	55,0 %	443 055	3 517 946	55 000	654 897
Sámi Viessu Oslo as	Oslo	10.12.2013	392	65,8 %	49,0 %	-149 381	21 971	39 200	145 418
Riikkaidgask. Sámi Filbmainst. as	Kautokeino	07.04.2014	90	47,4 %	47,4 %	46 447	243 528	90 000	76 650
Vardobáiki	Evenes	20.03.2015	600	48,3 %	48,3 %	873 165	5 035 736	150 000	338 251
Balánsii fievrriiduvvon árvu 31.12.2019									7 714 415

Nohta 10 Oastigáibádusat

	31.12.2019	31.12.2018
Oastigáibádusaid árvu	923 326	3 098 014
Várrejuvvon vurdojuvvon massimiidda (-)	0	-40 743
Submi oastigáibádusat	923 326	3 057 271

Sámedikkis lei 2 000 000 ru gáibádusa Gielda- ja ođasmahttindepartemeanttas 2018:s mii lea máksojuvvon 2019:s, man geažil unnideapmi kunddarmávssuin.

Nohta 11 Eará gáibádusat

	31.12.2019	31.12.2018
Ovddalgihtii máksojuvvon bálká	0	3 078
Mátkeovdaruhta	44 500	53 531
Loatna bargiide	18 500	43 700
Ovddalgihtii máksojuvvon láigu	316 364	373 046
Ovddalgihtii máksojuvvon golut	266 836	263 047
Eará gáibádusat	451 077	2 000 000
Submi eará gáibádusat	1 097 276	2 736 402

Nohta 12 Bánkobijut, reaidaruhta ja sullasaččat

	31.12.2019	31.12.2018
Bijut stáhta konsernkontoi	177 013 215	161 256 490
Submi bánkobijut ja reaidoruhta	177 013 215	161 256 490

Nohta 13 Juolludusat, doarjagat ja sirdimat mat eai leat fievrriduvvon bohtun

	31.12.2019	31.12.2018	Erohus
Juolludusat, doarjagat ja sirdimat mat eai leat fievrriduvvon bohtun (vealgi)			
Gielda- ja ođasmahtindepartemeanta - Geldaodastus	0	1 000 000	1 000 000
Máhtodepartemeanta - Váibmogiella	2 000 000	2 000 000	0
Sajusteapmi Ceavccageadgekulturmuitoguovlu	0	180 000	180 000
Riikkaantikvára - Doarjja BARK prošeakti	989 000	1 142 000	153 000
Sajusteapmi Váibmogiella	455 000	1 130 000	675 000
Sajusteapmi - Sirmá bajásšaddnguovddáža ja Ohcejoga oktasaš skuvla	0	300 000	300 000
Sajusteapmi - Diedáhus sámi ealáhusaid birra	0	200 000	200 000
Oahppodirektoráhta – givssideami eastadanbargu	1 935 000	935 000	-1 000 000
Riikkaantikvára - Sámi visttiid registeren 2018	0	800 000	800 000
Sajusteapmi - Kulturealáhusprošeakta	200 000	166 000	-34 000
Sajusteapmi - Sámi mátkeealáhusprošeakta	587 500	787 000	199 500
Sajusteapmi - Duovdageainnu/Álaheaju-ášši duodašanguovddášprošeakta	500 000	0	-500 000
Sajusteapmi - Doarjahálddašanvuogádatprošeakta	400 000	0	-400 000
Riikkaantikvára - Kompetansemodell kommunene	500 000	0	-500 000
Justiisa- ja gearggusvuodadepartemeanta - veahkaváldi lagaš oktavuodain	1 200 000	0	-1 200 000
Riikkaantikvára - "fredete bygninger og anlegg i privat eie, kulturmiljø og kulturlandskap"	1 000 000	0	-1 000 000
Submi juolludusat, doarjagat ja sirdimat mat eai leat fievrriduvvon bohtun	9 766 500	8 640 000	-1 126 500

Nohta 14 Sajusteapmi sámediggevistti bajásdoallamii

	31.12.2019	31.12.2018	Erohus
Sajusteapmi sámediggevistti bajásdoallamii	2 461 244	4 164 346	1 703 102
Submi sajušteapmi sámediggevistti bajásdoallamii	2 461 244	4 164 346	1 703 102

Nohta 15 Oanehisáiggi vealgi

	31.12.2019	31.12.2018
Velggolaš čoggon bálkágolut	3 258 810	3 414 792
Eará oanehisáiggi vealgi	69 750	-47 810
Čoggon golut	2 205 898	2 248 441
Submi eara oanehisáiggi vealgi	5 534 458	5 615 424

Nohta 16 Sisaboahu, mat eai leat berrojuvvon/ožžon ovdagihtii mávssu

	31.12.2019	31.12.2018
Walt Disney – Jikŋon 2 sámegielveršuvdna	191 866	0
Sámediggi Ruoŋa bealde - Jikŋon 2 sámegielveršuvdna	92 400	0
Sisaboaduid submi, eai leat berrojuvvon sisaboadut	284 266	0

	31.12.2019	31.12.2018
Rommsa ja Finnmárkku fylkkamánni - báikediđoštallan	233 500	0
Norlándda fylkkamánni - báikediđoštallan	135 000	0
Submi, ožžon ovdagihtii máksima (vealgi)	368 500	0

Reaidaruhtabardin njuolgga vuogi mielde

	31.12.2019
Reaidaruhtajohtu jodiheami doaimmain	
Sisamáksimat	
juolludusaid sisamáksimat	196 456 970
sisamáksimat gálvo- ja bálvalusvuovdimiin	0
eara sisamáksimat	6 816 958
eara sisamáksimat	314 491
<i>Sisamáksiid submi</i>	203 588 420
Olggsmáksimat	
olggosmáksimat gálvo- ja bálvalusoasitimiid ovddas	-70 174 597
báلكá- ja sosiála goluid olggosmáksimat	-87 511 872
vearuid ja almmolaš goluid olggosmáksimat	-42 268 913
eará olggosmáksimat	-1 151 692
<i>Olggosmáksiid submi</i>	-201 107 074
Netto reaidaruhtajohtu jodiheami doaimmain	2 481 346
Reaidaruhtajohtu investerendoaimmain	
olggosmáksimat eahpeávnnašlaš omiid ja bistevaš doallobiorgasiid vuodima okta	-2 823 722
Netto reaidaruhtajohtu investerendoaimmain	-2 823 722
Reaidaruhtajohtu sirdimiid oktavuodas	
Máksimat stáhtakássas doarjagii earáide	325 927 030
doarjagiid ja sirdimiid olggosmáksimat earáide	-309 827 930
Netto reaidaruhtajohtu sirdimiid oktavuodas	16 099 100
Netto rievvadus reaidoruđain ja reaidoruhtaekevivableanttain	15 756 725
Reaidoruđa ja reaidoruhtaekevivableanttaid rádjju áigodaga álggus	161 256 490
Reaidoruđa ja reaidoruhtaekevivableanttaid rádjju áigodaga loahpas	177 013 215

Juolludanraporteren

Juolludanraporteremis oidnojit dat rehketdoallogut maid Sámediggi lea raporteren stáhtarehketdollui. Dat biddjojuvvot daid kapihttaliid ja poastaid mielde maid Sámedikkis lea fápmudus hálldašit. Das oidnojit buot ruđalaš opmodagat ja geatnegasvuodát mat Sámediggái leat biddjojuvvon stáhta kapitálarehketdoalus. Kolonnas juolludus oktiibuot oidno maid Sámediggi lea ožžon geavahussii juolludusreivves juohke buohtalas kapihttalii/postii.

Juolludusraporterema bidjammis lea mielde bajit oassi mii čájeha mii lea raporterejuvvon stáhtarehketdoalu likviditehtaraporttas. Likviditehtaraporttas oidnojit doaimma sállo ja likviditehtalihkadusat ruhtačilgehuskontos Norgga Bánkkus.

Rádjoruđat mat leat raporterejuvvon kapitálarehketdollui logahallama vuolit oasis, čájehit buot ruđalaš opmodagaid ja geatnegasvuodaid mat doibmii leat biddjojuvvon stáhta kapitálarehketdoalus.

Juolludusraporterema bardin

Gollopasta	Kapihttala namma	Poasta	Poastateaksta	Juolludus buohkanassii
440	Justiisa- ja gearggusvuodádepartemear	01	Ruđat veahkaválddi eastadeapmái lagaš oktavuodain sámi servodagas	1 200 000
560	Sámediggi	50	Sámediggi	508 069 000
1429	Riikaantikvára	71	Ráfáidahttojuvvon vistiid suodjaleapmi priváhta oamastu	6 000 000
1429	Riikaantikvára	71	Ráfáidahttojuvvon vistiid suodjaleapmi priváhta oamastu	1 000 000
1429	Riikaantikvára	60	Bargu kulturmuittoplánaiguin gielddain	500 000
1429	Riikaantikvára	21	Sámi vistiid identifiseren ja registreren	1 800 000
1429	Riikaantikvára	70	Suodjalanprográmma arkeologalaš kulturmuittut ja kulturbiras	315 000
-	Kulturdepartemeanta	-	Speallanruđat sámi valáštallamii 2018	1 500 000
Gollopasta submi				520 384 000

Giella- ja ođasmahttindepartemeanta juolludii 2019:s Sámediggái 510 069 000 ru kapihttala 560 bokte poasta 50. Dán juolludusas lei 2 000 000 ru Røros suohkana laktin sámegiela hálldašanguvlui mii guoskkai jahkái 2018, gč. mearkkašumi 10.

Rájut diedihuvvon likvidaraporttas	Nohta	Rehketdoallu 2019
Sisasaldo Norgga Bánkku loahpparehketdoallokonotos	12	161 256 490
Rievdadusat áigodagas		15 756 725
Submi olggos sáldos Norgga Bánkku loahpparehketdoalus	12	177 013 215

Ruhtarájut diedihuvvon kapitálahketdollui (31.12)

Konto	Tekst	Note	2019	2018	Endring
1961	Ruhtarájut kontos (kontoin) Norgga Bânkkus	12	177 013 215	161 256 490	15 756 725
1350	Beaivvaš Sámi Našunalateahter AS	9	40 000	40 000	0
1350	Senter for Nordlige Folk AS				
	Davvi álbmogiid guovddáš OS	9	1 308 000	1 308 000	0
1350	Åarjelhsaemien Teatere AS	9	55 000	55 000	0
1350	Sámi Viessu Oslo as	9	39 200	39 200	0
1350	Riikkaidgaskasaš Sámi Filbmainst. as	9	90 000	90 000	0
1350	Vardobáiki	9	150 000	150 000	0

